

ДЕРЖАВНА
СЛУЖБА
ЯКОСТІ ОСВІТИ
УКРАЇНИ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНЕ МОНІТОРИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ

НАД ЗВІТОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Василь Терещенко, кандидат філологічних наук, доцент, проєктний менеджер з моніторингу ефективності впровадження реформи НУШ Команди підтримки реформ Міністерства освіти і науки України

Андрій Милянник, математик, заступник директора Львівського регіонального центру оцінювання якості освіти

Людмила Кухар, кандидат педагогічних наук, доцент, провідний фахівець відділу банку тестових завдань і психометричного аналізу Українського центру оцінювання якості освіти

Олена Заплотинська, керівниця ініціативи Збереження доступу до шкільної освіти проєкту Уряду Канади «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe)

Ольга Стрелюк, експертка з оцінювання якості середньої освіти ініціативи Збереження доступу до шкільної освіти проєкту Уряду Канади «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe)

Про моніторинг

Проведення загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану було ініційоване Міністерством освіти і науки України та Державною службою якості освіти для визначення та відстеження результатів навчання з української мови та математики (алгебри та геометрії) учнів та учениць 6 та 8 класів.

Моніторингове дослідження проводитиметься поетапно впродовж трьох років: перший етап – у травні 2023 року, другий етап – у травні 2024 року та третій етап – у травні 2025 року. Така системність забезпечить отримання даних про тенденції в загальній середній освіті України в умовах нестабільного освітнього процесу, спричиненого війною росії проти України, і дасть можливість за потреби оперативно реагувати на виявлені виклики.

У 2023 році моніторингове дослідження було реалізоване спільними зусиллями Державної служби якості освіти та її територіальних органів (здійснювали загальну координацію проведення моніторингу, комунікували із закладами освіти, організовували тестування, формували бази результатів тестування), Інституту освітньої аналітики (сформували репрезентативну вибірку учасників тестування), Українського інституту розвитку освіти (забезпечили проведення тестування на освітній платформі «Всеукраїнська школа онлайн»), проєкту команда проєкту Уряду Канади «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) (розробили діагностичні матеріали (тести) з української мови та математики для учнів 6-х та 8-х класів, провели аналіз даних і підготували звіт), Команди підтримки реформ Міністерства освіти і науки України.

Список скорочень

Моніторингове дослідження – загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану

МОН – Міністерство освіти і науки України

ДСЯО – Державна служба якості освіти

ТО ДСЯО – територіальні органи Державної служби якості освіти

Проект SURGe – The Support to Ukraine’s Reforms for Governance Project (проект «Супровід урядових реформ в Україні»)

ЮА – Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики»

УІРО – Державна установа «Український інститут розвитку освіти»

RST – Reform Support Team (Команда підтримки реформ Міністерства освіти і науки України)

ВШО – освітня платформа для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн»

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ООП – особи з особливими освітніми потребами

Розділ 1. Організація та проведення моніторингу

Нормативне, організаційне та фінансове забезпечення моніторингового дослідження

Проведення загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану було ініційоване Міністерством освіти і науки України та Державною службою якості освіти для визначення та відстеження результатів навчання з української мови та математики (алгебри та геометрії) учнів та учениць 6-х та 8-х класів. Наказом МОН від 28 березня 2023 року № 347 [«Про організаційні заходи щодо підготовки й проведення загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану»](#) визначено, що Моніторингове дослідження проводитиметься поетапно впродовж трьох років: перший етап – у травні 2023 року, другий етап – у травні 2024 року та третій етап – у травні 2025 року. Така системність забезпечує отримання даних про тенденції у середній освіті України в умовах нестабільного освітнього процесу, зумовленого війною Росії проти України, та дає можливість за потреби оперативно реагувати на виявлені виклики.

Наказом також було визначено суб'єктів, відповідальних за реалізацію заходів з підготовки та проведення Моніторингового дослідження:

- Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» – формування репрезентативної вибірки учасників Моніторингового дослідження;
- ДСЯО, проєкт «Супровід урядових реформ в Україні», Державна установа «Український інститут розвитку освіти» – розроблення діагностичних матеріалів (тестів) з української мови та математики для учнів 6-х та 8-х класів; організація та забезпечення проведення тестування учасників на освітній платформі для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн» (далі – ВШО); підготовка баз даних результатів Моніторингового дослідження.

Після формування ІОА репрезентативної вибірки було видано наказ МОН від 15 травня 2023 року № 565 [«Про затвердження Переліку закладів освіти – учасників загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та графіка його проведення»](#). До переліку увійшли 275 закладів освіти, у яких участь у Моніторинговому дослідженні мали

брати учні 6-х, 8-х або лише 8-х класів, та 128 закладів освіти, в яких учасниками було визначено лише учнів 6-х класів¹.

Цим наказом було затверджено також графік проведення Моніторингового дослідження:

Навчальний предмет	Дата проведення
Математика (алгебра, геометрія)	16–18 травня 2023 року
Українська мова	23–25 травня 2023 року

Цільових коштів у державному бюджеті на проведення Моніторингового дослідження у 2023 році не передбачалося. Більшість заходів було реалізовано ДСЯО та територіальними управліннями ДСЯО, ІОА та УІРО в межах загальних витрат на утримання відповідних органів та інституцій.

Розроблення діагностичних матеріалів (тестів) з української мови та математики для учнів 6-х та 8-х класів, аналіз даних та підготовка звіту здійснювалися за підтримки ініціативи «Збереження доступу до шкільної освіти», що впроваджується проєктом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). Розширення функціоналу для проведення тестування на платформі ВШО відбулося за сприяння Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

---

¹ 123 заклади освіти, що увійшли до Переліку, – це учасники інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (далі – заклади-учасники інноваційного освітнього проєкту). Інформація та дані про результати моніторингового дослідження у закладах-учасниках інноваційного освітнього проєкту представлена в окремому звіті.

Інструментарій моніторингового дослідження

Для досягнення мети та завдання Моніторингового дослідження було розроблено два основних набори інструментів:

- діагностичні матеріали (тестові завдання) з української мови та математики (алгебри, геометрії) для учнів 6-х та 8-х класів – щоб визначити рівень навчальних досягнень;
- анкети для закладів освіти та учасників тестування – щоб дослідити контекст, у якому навчаються та проживають учні / учениці, та фактори, які впливають на результати навчання.

Діагностичні матеріали (тестові завдання) з української мови та математики для учнів 6-х класів перевіряють знання і вміння, передбачені Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2011 року), та охоплюють програмовий матеріал 5–6 класів.

Діагностичні матеріали (тестові завдання) з української мови та алгебри / геометрії для учнів 8-х класів перевіряють знання і вміння, передбачені Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, та охоплюють програмовий матеріал 7–8 класів.

Вибір років навчання учнів / учениць для участі у Моніторинговому дослідженні не випадковий. Загальносвітова практика освітніх вимірювань показує, що такі дослідження проводяться після завершення ключових циклів навчання. В Україні здійснюється моніторинг читацьких та математичних компетентностей учнів / учениць початкової школи, а також реалізовується програма дослідження якості освіти 15-річних PISA, що відстежують динаміку результатів навчання після закінчення початкової та базової освіти. Водночас на рівні країни немає актуальних даних про якість освіти за результатами навчання у 5–6-х та 7–8-х класах базової загальної середньої освіти. Саме тому було прийнято рішення про Моніторингове дослідження у 6-х та 8-х класах. Попри те, що 8-й клас не є заключним для другого циклу базової середньої освіти, такий підхід дозволяє виявити прогалини, які ще можна надолужити у 9-му класі, коли переважна більшість учнів / учениць ще продовжують навчання у тому самому закладі загальної середньої освіти.

Детальна характеристика тестових завдань, розроблених для проведення Моніторингового дослідження у 6-х та 8-х класах, подана у другому розділі звіту.

Щоб визначити фактори, що впливають на результати навчання, для учнів / учениць були розроблені дві анкети, які вони заповнювали після завершення тестування з математики (алгебри) та української мови. Серед досліджуваних факторів: формат навчання (дистанційний, змішаний, очний), зацікавленість предметом, практики

викладання навчальних предметів учительством, мотивація, додаткова підтримка у навчанні, наявність засобів для навчання тощо.

Ще частину контекстної інформації про освітній процес та учасників / учасниць Моніторингового дослідження надавали керівники закладів освіти. Це дані, які стосуються режиму роботи закладу освіти, умов навчання дітей з особливими освітніми потребами, місця перебування здобувачів освіти, наявності статусу внутрішньо переміщеної особи.

Формування вибірки

Репрезентативну вибірку закладів загальної середньої освіти, що знаходяться на підконтрольних Уряду України територіях, для участі у Моніторинговому дослідженні підготували фахівці Інституту освітньої аналітики.

Технічне завдання для формування вибірки включало низку вимог та обмежень. Учасниками могли стати заклади освіти I–III, II, II–III ступенів різних типів: ЗОШ, НВК, гімназія, ліцей, спеціалізована школа, крім спеціальних. Інклюзивні класи не виключалися з вибірки, учні / учениці з ООП могли взяти участь у тестуванні. Мова навчання учнів 6-х та 8-х класів мала бути українська, наповнюваність класів – не менше 10 учнів. Оскільки тестування проходило онлайн, до вибірки включалися заклади, що мають робочий інтернет зі швидкістю не менше 30–100 Мбіт/с. Виключенням були регіони, де очне та змішане навчання не здійснювалося.

З-поміж генеральної сукупності 7519 закладів загальної середньої освіти, що станом на кінець березня 2023 року перебували на підконтрольних Уряду України територіях, до вибірки увійшли 276 закладів: 208 у міській та 68 у сільській місцевості. Розподіл за типом місцевості здійснено пропорційно до кількості учнів 6-х та 8-х класів для кожного типу місцевості.

Окремо була підготовлена резервна вибірка, що склала 97 закладів освіти, з них 66 закладів у міській та 31 у сільській місцевості. Резервна вибірка формувалася на той випадок, якщо заклади освіти з основної вибірки відмовляться² від участі у Моніторинговому дослідженні через неможливість гарантувати безпеку та / або стандартизовані процедури проведення тестування своїм учасникам. Після остаточного узгодження участі закладів у Моніторинговому дослідженні основна вибірка зросла до 280 закладів. Додатково довелося залучити 4 заклади освіти, де тестування проходили лише шестикласники. Це відбулося через те, що до основної вибірки 276 шкіл увійшли 4 заклади-учасники інноваційного освітнього проєкту, що пілотують навчально-методичне забезпечення Державного стандарту базової середньої освіти у 6 класі, і які склали окрему субвибірку Моніторингового дослідження із 135 шкіл.

---

² Участь закладів освіти у моніторингових дослідженнях в Україні є добровільною.

Орієнтовна кількість учнів / учениць 6-х та 8-х класів, які згідно з вибіркою мали взяти участь у тестуванні, склала більш ніж 12 тисяч осіб. Оскільки в ЮА не володіють інформацією про наповнюваність кожного класу, а лише про загальну кількість здобувачів освіти на паралелі, то остаточні дані з'ясувалися безпосередньо у керівництва закладів освіти.

У шостому класі участь у тестуванні з математики мали взяти 6222 здобувачі освіти, з української мови – 6248³. У восьмому класі планова кількість учасників з математики складала 6235 учнів / учениць, з української мови – 6237⁴. До участі у тестуванні було запрошено дещо менше здобувачів освіти, оскільки не всі потенційні учасники успішно зареєструвалися на платформі ВШО. Формат роботи платформи ВШО передбачає, що її активними користувачами можуть бути лише зареєстровані учасники. Здобувачів освіти, які не створили власного профілю на ВШО та / або не активували його належним чином, організатори Моніторингового дослідження не змогли запросити до участі у тестуванні.

Загалом у 6 класі участь у тестуванні взяли 6189 здобувачів освіти, у восьмому класі – 6188. Для аналізу результатів тестування були враховані дані лише тих учасників, які виконали усі частини тесту.

Інформація про кількість учасників Моніторингового дослідження

6 клас		
Навчальний предмет	Планова кількість учасників	Кількість учасників, які виконали усі частини тесту
Математика	6222	5652
Українська мова	6248	5683

8 клас		
Навчальний предмет	Планова кількість учасників	Кількість учасників, які виконали усі частини тесту
Алгебра/Геометрія	6235	5473
Українська мова	6237	5645

³ Різниця у даних пов'язана з тим, що учні, у яких викладання математики здійснюється не українською мовою, не брали участі у тестуванні.

⁴ Різниця у даних пов'язана з тим, що окремі учні / учениці не могли взяти участі у тестуванні з двох навчальних предметів.

Розподіл результатів з урахуванням регіону навчання

Вибірка моніторингового дослідження дозволила здійснити аналіз результатів тестування учасників з урахуванням регіону України, у якому навчаються здобувачі освіти. Для цього було виокремлено 6 регіонів: Схід, Захід, Північ, Південь, Центр та місто Київ.

Розподіл областей в межах регіонів:

Захід: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;

Північ: Київська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;

Центр: Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області;

Південь: Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;

Схід: Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Харківська області.

Суб'єкти проведення моніторингового дослідження

Загальну координацію проведення Моніторингового дослідження здійснювала Державна служба якості освіти. До обов'язків ДСЯО входили:

- координація процесу організації та проведення моніторингу;
- забезпечення формування та затвердження вибірки закладів освіти – учасників моніторингу;
- комунікація із закладами освіти, що увійшли до вибірки;
- підготовка інструкційних матеріалів для проведення моніторингу;
- формування списків учасників моніторингу на загальнонаціональному рівні;
- запрошення учасників на пробне та основне тестування;
- формування баз даних за результатами моніторингу.

До розроблення процедур та інструментарію Моніторингового дослідження були залучені фахівці проекту SURGe, а також Команди підтримки реформ при МОН (RST). Вони також забезпечили підготовку звіту за результатами дослідження.

Територіальні органи ДСЯО відповідали за організацію і проведення Моніторингового дослідження у 24 областях України та місті Києві. Серед основних обов'язків ТО ДСЯО визначено:

- узгодження із закладами-учасниками Моніторингового дослідження дати й часу проведення пробного та основного тестувань;
- формування графіка тестувань у межах відповідного регіону;
- підбір спостерігачів за дотриманням процедур проведення тестування, узгодження з роботодавцями залучення спостерігачів до виконання відведених завдань, проведення інструктажів для спостерігачів;

- узгодження з відповідальними за проведення тестування в закладі освіти питань створення та надання покликань⁵ для участі учнів / учениць та / або спостерігачів у тестуванні;
- створення покликань (у разі потреби) для проведення тестувань у закладі освіти (пробного та основного);
- надання покликань відповідальним особам за проведення тестування в закладі освіти (у разі потреби), а також спостерігачам (до 10 травня);
- організація проведення спостереження за пробним тестуванням у двох закладах освіти регіону (11 травня в 6 класі з математики, 12 травня у 8 класі з української мови);
- збір зворотного зв'язку (за окремою формою) від закладів освіти про проведення пробного тестування 11–12 травня;
- організація проведення спостереження за основним тестуванням (онлайн чи очно);
- забезпечення заповнення форми спостереження спостерігачами під час пробного та основного тестування.

Проведення тестування у закладах освіти забезпечували педагогічні працівники закладу, які діяли відповідно до визначених ролей: відповідального за проведення тестування в закладі освіти, інструктора з проведення тестування в закладі освіти, технічного адміністратора.

Відповідального за проведення тестування в закладі освіти визначав керівник закладу освіти. Обов'язки відповідального за проведення тестування в закладі освіти:

- комунікація з ТО ДСЯО з питань проведення моніторингу;
- координація процесу проведення моніторингу в закладі освіти;
- забезпечення формування списків учасників тестування;
- визначення вчителів, які виконуватимуть функції Інструктора з проведення тестування та Технічного адміністратора;
- організація роботи Інструкторів і Технічного адміністратора (розповсюдження інструкцій);
- узгодження з ТО ДСЯО часу проведення тестування з кожного навчального предмета;
- узгодження з ТО ДСЯО питання створення та надання покликань для участі учнів / учениць та / або Спостерігачів у тестуванні онлайн;
- забезпечення в закладі освіти окремого приміщення для перебування дітей, які достроково закінчили роботу з частиною тесту чи всім тестом, та організація перебування дітей у ньому;

---

⁵ Покликання для онлайн-конференції у Zoom, Meet тощо створювалися у тому випадку, якщо тестування проходило дистанційно чи змішано за місцем перебування учнівства. Також покликання створювалися у випадку якщо тестування відбувалося очно, однак спостереження здійснювалося дистанційно.

- надання Інструкторам списків учнів-учасників тестування (реєстраційні дані учнів / учениць);
- забезпечення підключення робочого комп'ютера в кабінеті, де проходитиме тестування, до онлайн-конференції (Zoom, Meet тощо) (за потреби, разом з Технічним адміністратором);
- забезпечення підключення до онлайн-конференції учня / учениці, який / яка бере участь у тестуванні дистанційно (за потреби, разом з Технічним адміністратором);
- забезпечення підключення до онлайн-конференції спостерігача;
- виправлення виявлених на етапі пробного тестування неточностей щодо реєстраційних даних учнів / учениць;
- забезпечення умов для роботи (очної або онлайнкової) спостерігача (разом з Технічним адміністратором);
- забезпечення дотримання учасниками Моніторингового дослідження протоколів безпеки, прийнятих у закладі освіти;
- забезпечення супроводу процесів у дні проведення моніторингу (проведення тестування, технічне забезпечення, організація безпечного перебування дітей, комунікація із Спостерігачем та ТО ДСЯО).

Інструктора з проведення тестування в закладі освіти визначав Відповідальний за проведення тестування та / або керівник закладу освіти. Інструктором міг бути класний керівник 6-го та 8-го класу відповідно, інші вчителі, які викладають у 6-х та 8-х класах. Учителі математики та української мови могли бути інструкторами, але не під час тестування з математики чи української мови відповідно.

Основні завдання інструктора з проведення тестування:

- зареєструватися на ВШО у ролі «Вчителя / учительки» та ознайомитися з відповідними курсами;
- узяти участь в інструктажі, організованому ДСЯО та / або ТО ДСЯО;
- перевірити актуальність логінів і паролів учнів / учениць, з якими вони зареєстровані на ВШО, напередодні пробного / основного тестування;
- розповсюдити покликання, отримані від Відповідального, серед учнів / учениць, які будуть проходити тестування онлайн;
- приєднатися за покликанням, наданим Відповідальним, у визначений час і день тестування;
- провести пробне тестування у визначені дати;
- провести основне тестування у визначені дати та час;
- забезпечити дотримання протоколів безпеки, прийнятих у закладі освіти.

Технічний адміністратор — учитель інформатики або інший учитель, який володіє навичками роботи з ІКТ. До завдань технічного адміністратора належало:

- пройти інструктаж щодо забезпечення технічного супроводу під час пробного та основного тестування;
- напередодні тестування налаштувати доступ до інтернету в закладі освіти;
- переконатися в справності комп'ютерної техніки, яку буде використано для проведення очного тестування;
- забезпечити в приміщенні, де проводитиметься очне тестування, достатню кількість розеток / подовжувачів, щоб учні / учениці могли під'єднати власні комп'ютери / гаджети (за потреби);
- підключити комп'ютери закладу освіти до інтернету в дні пробного та основного тестування;
- допомогти підключити власні комп'ютери / гаджети учнів / учениць до інтернету закладу освіти в дні пробного та основного тестування (за потреби);
- налаштувати (увімкнути) комп'ютери закладу освіти в дні пробного та основного тестування, вивести на екран сторінку платформи ВШО (<https://lms.e-school.net.ua>);
- підключити робочий комп'ютер до онлайн-конференції (Zoom, Meet тощо) за покликанням, отриманим від Відповідального чи Інструктора;
- приєднати до онлайн-конференції (Zoom, Meet тощо) учня / ученицю, який / яка бере участь у тестуванні онлайн, перевірити, чи увімкнена камера;
- приєднати до онлайн-конференції (Zoom, Meet тощо) спостерігача, розмістити комп'ютер таким чином, щоб забезпечити огляд класу / кабінету спостерігачем; камера має бути постійно увімкнена таким чином, щоб спостерігач міг бачити, що відбувається в приміщенні;
- забезпечувати технічний супровід процесу тестування в дні проведення пробного та основного тестування.

За дотриманням процедур проведення тестування у закладі освіти слідували Спостерігачі. Роль спостерігача виконували представники ТО ДСЯО або залучені ТО ДСЯО з інших закладів освіти педагогічні працівники.

До завдань спостерігачів за дотриманням процедур проведення тестування належало:

- пройти інструктаж щодо проведення спостереження;
- ознайомитися з інструкціями Відповідального, Інструктора та Технічного адміністратора;
- у день тестування приєднатися за покликанням (у разі дистанційного спостереження);
- у день тестування прибути до закладу освіти, визначеного ТО ДСЯО (у разі очного спостереження);
- провести спостереження за дотриманням процедури тестування (онлайн чи очно), керуючись пунктами форми спостереження;

- за потреби, нагадати Інструкторові про необхідність роботи учнів / учениць з увімкненими камерами (у разі тестування онлайн);
- припинити спроби недоброчесного тестування, звернувши увагу Інструктора на порушення процедур;
- заповнити онлайнкову форму спостереження.

Графік проведення моніторингового дослідження

Попри те, що графік проведення Моніторингового дослідження був затверджений наказом МОН – тестування з математики (алгебри, геометрії) призначено на 16–18 травня, з української мови – на 23–25 травня – кожен заклад освіти самостійно обирає конкретну дату та час проходження тестування.

Адміністрації закладів могли проводити тестування у 6-му та 8-му класах в один день або в різні. У тих регіонах, де освітній процес відбувався очно, рішення приймалося з урахуванням наявної робочої техніки та потужностей інтернету.

Для учнів, які перебували за кордоном і не могли взяти участі у тестуванні разом зі своїм класом, організовували окрему сесію. Вона розпочиналася о 16:00 17 травня для тестування з математики (алгебри / геометрії) та о 16:00 24 травня для тестування з української мови. Такі сесії організовували не заклади освіти, а територіальні органи ДСЯО. У тих регіонах, де на тестування з-за кордону мала приєднатися незначна кількість учасників (1–5 осіб на область), учнів / учениць об'єднували у спільну для кількох областей групу.

Графік та розподіл учасників тестування з математики (алгебри / геометрії)

Дата тестування	Клас	Планова кількість учасників	Години, коли відбувалося тестування
16 травня	6 клас	2767	8:00–17:00
16 травня	8 клас	1884	8:00–17:00
17 травня	6 клас	2453	8:00–18:00
17 травня о 16:00	6 клас	300	16:00–19:00
17 травня	8 клас	2776	8:00–19:00
17 травня о 16:00	8 клас	377	16:00–19:30
18 травня	6 клас	702	8:00–18:00
18 травня	8 клас	1046	8:00–18:00
19 травня	8 клас	152	8:00–16:30

В окремих закладах освіти міста Києва тестування з математики довелося проводити у додатковий день – 19 травня. Таке рішення було зумовлено необхідністю

забезпечити репрезентативність вибірки Моніторингового дослідження. 16–18 травня учні / учениці восьмих класів столиці не змогли взяти участі у тестуванні з математики.

Графік та розподіл учасників тестування з української мови

Дата тестування	Клас	Планова кількість учасників	Години, коли відбувалося тестування
23 травня	6 клас	2860	8:00–17:30
23 травня	8 клас	2143	8:00–19:30
24 травня	6 клас	2480	8:00–19:30
24 травня о 16:00	6 клас	312	16:00–19:30
24 травня	8 клас	2740	8:00–19:30
24 травня о 16:00	8 клас	344	16:00–19:30
25 травня	6 клас	596	8:00–14:30
25 травня	8 клас	1010	8:00–19:30

Проведення тестування

Усі учасники / учасниці проходили тестування з математики (алгебри та геометрії) та української мови онлайн на платформі ВШО. З огляду на режим роботи закладу освіти, тестування відбувалося у різних форматах: очно у приміщенні закладу освіти, онлайн за місцем перебування учня / учениці та у змішаному форматі – частина учнів / учениць виконували завдання очно у приміщенні закладу освіти, інша – онлайн за місцем перебування.

Якщо тестування організовували очно у приміщенні закладу освіти, то воно проводилося на комп'ютерах закладу освіти та, за потреби, на власних гаджетах учнів / учениць. У випадку проведення тестування за місцем перебування учнів / учениць учасники використовували власні комп'ютери / гаджети, а також інтернет.

Кожен тест мав різну тривалість та складався з кількох частин. Після кожної частини оголошувалася перерва. Якщо тест складався з двох частин, то перерва тривала 10 хв, якщо з трьох, то перша перерва тривала 10 хв, а друга – не менше 20 хв.

Навчальний предмет / Клас	Кількість частин тесту	Час на виконання тесту
Математика 6 клас	2 частини	1 год
Українська мова 6 клас	3 частини	1 год 30 хв
Алгебра 8 клас	2 частини	1 год
Геометрія 8 клас	1 частина	40 хв
Українська мова 8 клас	3 частини	1 год 40 хв

Учасники, які проходили тестування очно і раніше завершили роботу над певною частиною тесту, могли перейти в інший кабінет для відпочинку й підготовки до роботи над наступною. Ті, хто працювали дистанційно за місцем перебування, мали почекати, поки інші учні / учениці завершать роботу. У цей час вони могли відпочити, попити води. Після кожної перерви інструктор запрошував учасників повернутися до своїх комп'ютерів для продовження роботи.

У разі оголошення повітряної тривоги робота над тестом припинялася, учні / учениці спускалися в укриття. Якщо повітряна тривога тривала менше години, то учасники поверталися до роботи з тестом. У випадку, коли повітряна тривога тривала більше години, але менше двох, учні мали завершити розпочату частину тесту, а рішення про продовження роботи з наступною частиною / частинами приймав заклад освіти. Якщо повітряна тривога тривала більше двох годин, учні завершували розпочату частину тесту, але не приступали до роботи над наступною / наступними. У всіх випадках час на роботу додавався.

Режим роботи закладу освіти вплинув на явку учасників тестування. Найвищою вона є серед тих, хто навчався очно, найнижчою – змішано. Вочевидь, учням / ученицям, які здобували освіту очно, умови для тестування забезпечили у закладі освіти: робочий комп'ютер, безкоштовний інтернет, натомість ті, хто долучалися до Моніторингового дослідження за місцем перебування, повинні були самостійно подбати про все необхідне. Наприклад, учні / учениці, які вимушено проживають за кордоном, скаржилися на дорогий та / або повільний інтернет і частіше за інших не завершували роботу над тестом.

Відсоток учнів / учениць 6 класу, які не взяли участі у тестуванні з математики та української мови, з урахуванням режиму роботи закладу освіти у другому семестрі 2022/2023 н. р.

Навчальний предмет	Режим роботи закладу освіти			Неявка загалом
	Дистанційно	Змішано	Очно	
Математика	9,77%	5,73%	6,79%	7,56%
Українська мова	10,76%	6,08%	6,29%	7,84%

Завершивши роботу над усіма частинами тесту, учні / учениці заповнювали анкету про контекст опанування навчального матеріалу з відповідного предмета.

Спостереження за проведенням тестування

Запорукою збору надійних даних за результатами будь-яких моніторингових досліджень є дотримання стандартизованих процедур їх проведення. Інститут спостереження – надійна складова уніфікованої процедури. Саме тому за проведенням тестування з математики (алгебри / геометрії) та української мови спостерігали педагогічні працівники, залучені територіальними органами ДСЯО. Обов'язки спостерігачів не могли виконувати педагоги закладу освіти, який було включено до вибірки Моніторингового дослідження.

Спостереження проводилося очно або онлайн, з урахуванням режиму роботи закладу освіти. У шостому класі було проведено 309 спостережень за тестуванням з математики та 307 з української мови, у восьмому класі – 310 і 307 відповідно.

Кількість спостережень є більшою, ніж кількість закладів (280), що брали участь у Моніторинговому дослідженні. Цьому є дві основні причини. Перша – організація тестування учнів / учениць одного класу у двох групах через брак робочих місць в одному приміщенні. Друга – проведення додаткових сесій 17 та 24 травня о 16:00 для учнів, які навчалися за кордоном і не могли долучитися до тестування разом зі своїми однокласниками.

Більшість спостережень було здійснено в режимі онлайн, тобто спостерігач приєднувався до групи учасників тестування в онлайн-овому середовищі й був присутній упродовж відведеного часу.

Інформація про режим спостереження за тестуванням у 6 класі

Навчальний предмет / Режим спостереження за тестуванням з навчального предмета	Онлайн за місцем перебування	Очно в приміщенні закладу освіти	Проведено спостережень загалом
Математика	159 (51%)	150 (49%)	309
Українська мова	172 (56%)	135 (44%)	307

Інформація про режим проведення спостереження за тестуванням у 8 класі

Навчальний предмет / Режим спостереження за тестуванням з навчального предмета	Онлайн за місцем перебування	Очно в приміщенні закладу освіти	Проведено спостережень загалом
Алгебра / Геометрія	174 (56%)	136 (44%)	310
Українська мова	183 (60%)	124 (40%)	307

Під час 14 спостережень з 616 у 6-му класі та 11 з 617 у 8-му класі були зафіксовані випадки порушення доброчесності з боку учасників тестування. Учні / учениці, які проходили тестування очно, перешіптувалися, зверталися до своїх однокласників поруч, намагалися користуватися додатковими гаджетами. Ті учасники / учасниці, які проходили тестування онлайн, не завжди мали увімкнуті камери, траплялися випадки, коли рідні намагалися допомагати виконувати завдання. В обидвох випадках — онлайнного та очного тестування — інструктори робили зауваження і порушення процедури припинялися. Водночас складніше було вирішити проблему з вимкненими камерами, оскільки не всі учні / учениці мали належні умови для того, щоб їх увімкнути: повільний інтернет, несправні камери, побутові причини.

Імовірно, через це спостерігачі, які працювали очно, більшою мірою довіряють результатам тестування.

Оцініть за 10-бальною шкалою, наскільки ви довіряєте результатам тестування в закладі освіти, де проводили спостереження (1 бал — зовсім не довіряю, 10 балів — довіряю повністю)

Методи аналізу даних результатів моніторингового дослідження

Аналіз даних здійснювався в кількох напрямках

1. Опрацювання результатів анкетування та опитувань. Визначено співвідношення між обраними варіантами відповідей для кожного запитання, здійснена графічна інтерпретація отриманих результатів.
2. Опрацювання результатів тестувань за сучасною теорією тестів (Item Response Theory), визначення якості вимірювальних матеріалів.

Засобами класичної та сучасної теорії тестів було визначено складності, показники розподільної здатності (дискримінації) завдань та тесту загалом.

Складність тестового завдання (P-value) — показник успішності виконання завдання учасниками тестування. Визначають як відношення (у відсотках) кількості балів, набраних усіма учасниками за виконання цього завдання, до максимальної кількості балів, яку вони могли б отримати за його виконання. У таблиці наведено інтервали значень складності та характеристику тестового завдання.

Інтервал значення P-value	Характеристика завдання
>80%	дуже легке
60–79%	легке
40–59%	оптимальне
21–39%	складне
≤ 20%	дуже складне

Складність тесту – середнє арифметичне значення показників складності (P-value) усіх завдань тесту. В таблиці наведено інтервали значень складності та характеристику тесту.

Інтервал значення P-value	Характеристика тесту
>80%	дуже легкий
60–79%	легкий
40–59%	оптимальний
21–39%	складний
≤ 20%	дуже складний

Розподільна здатність (дискримінативність) тестового завдання (D-index) – здатність тестового завдання відділяти учасників тестування з різним рівнем навчальних досягнень. Дискримінативність завдання визначають як різницю складності завдання для сильної та слабкої (добре і погано підготовленої) груп учасників тестування. У таблиці наведено інтервали значень розподільної здатності та характеристику дискримінативності тестового завдання.

Інтервал значення D-index	Характеристика дискримінативності завдання
41–100%	дуже хороша
31–40%	хороша
21–30%	середня
≤ 20%	низька

Розподільна здатність тесту – середнє арифметичне значень показників розподільної здатності (D-index) усіх завдань тесту з цього навчального предмета. У таблиці наведено інтервали значень розподільної здатності та характеристику тесту.

Інтервал значення D-index	Характеристика дискримінативності тесту
41–100%	з дуже хорошою розподільною здатністю
31–40%	з хорошою розподільною здатністю
21–30%	з середньою розподільною здатністю
≤ 20%	з низькою розподільною здатністю

Результати учасників тестування були прошкальовані за рейтинговою шкалою 1–12 балів, що не відповідає критеріальній шкалі, яка використовується у школі. Встановлено відповідність отриманих результатів тестування нормальному розподілу, в результаті чого обрано критерії для подальшого аналізу факторів впливу.

3. Виявлення впливу певних чинників на результати тестувань.

Результати учасників тестування було прошкальовано у рейтинговій шкалі 1–12 балів.

Саме результати у цій шкалі взято за основу під час проведення аналізу впливу різних контекстних чинників на успішність виконання завдань тесту. Наголосимо, що використана тут шкала 1–12 НЕ ЕКВІВАЛЕНТНА чинній 12-бальній критерійній шкалі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, де кожний бал має певне змістове наповнення щодо рівня оволодіння певним предметом.

Оскільки результати тестування не були нормально розподілені, то для виявлення чинників впливу було використано критерій Краскела-Уолліса. Цей критерій є непараметричним методом перевірки того, чи походять вибірки з одного розподілу. Цей критерій є непараметричним аналогом однофакторного дисперсійного аналізу й дає змогу виявити відмінності в розподілі. Він використовується для порівняння кількох незалежних вибірок однакових або різних розмірів.

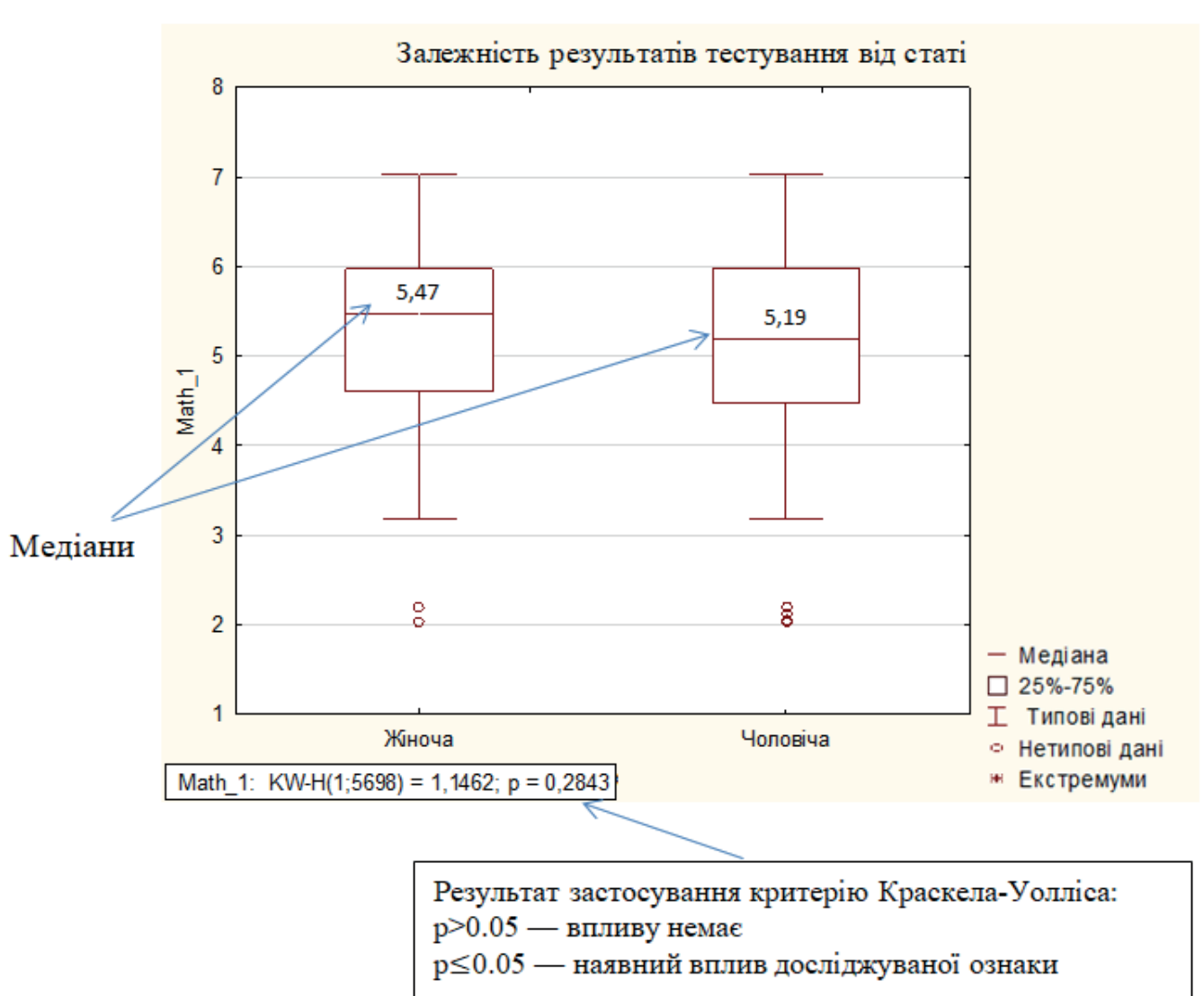
Завдяки здійсненому аналізу можна перевірити правильність гіпотези щодо рівності середніх величин (у нашому випадку – медіан вибірок).

Результатом аналізу впливу певного чинника на результат тестування є діаграма, яка містить відомості щодо медіан результатів учасників, які обрали ту чи іншу відповідь на питання опитування, та показники критерію p – ймовірність правильності нульової

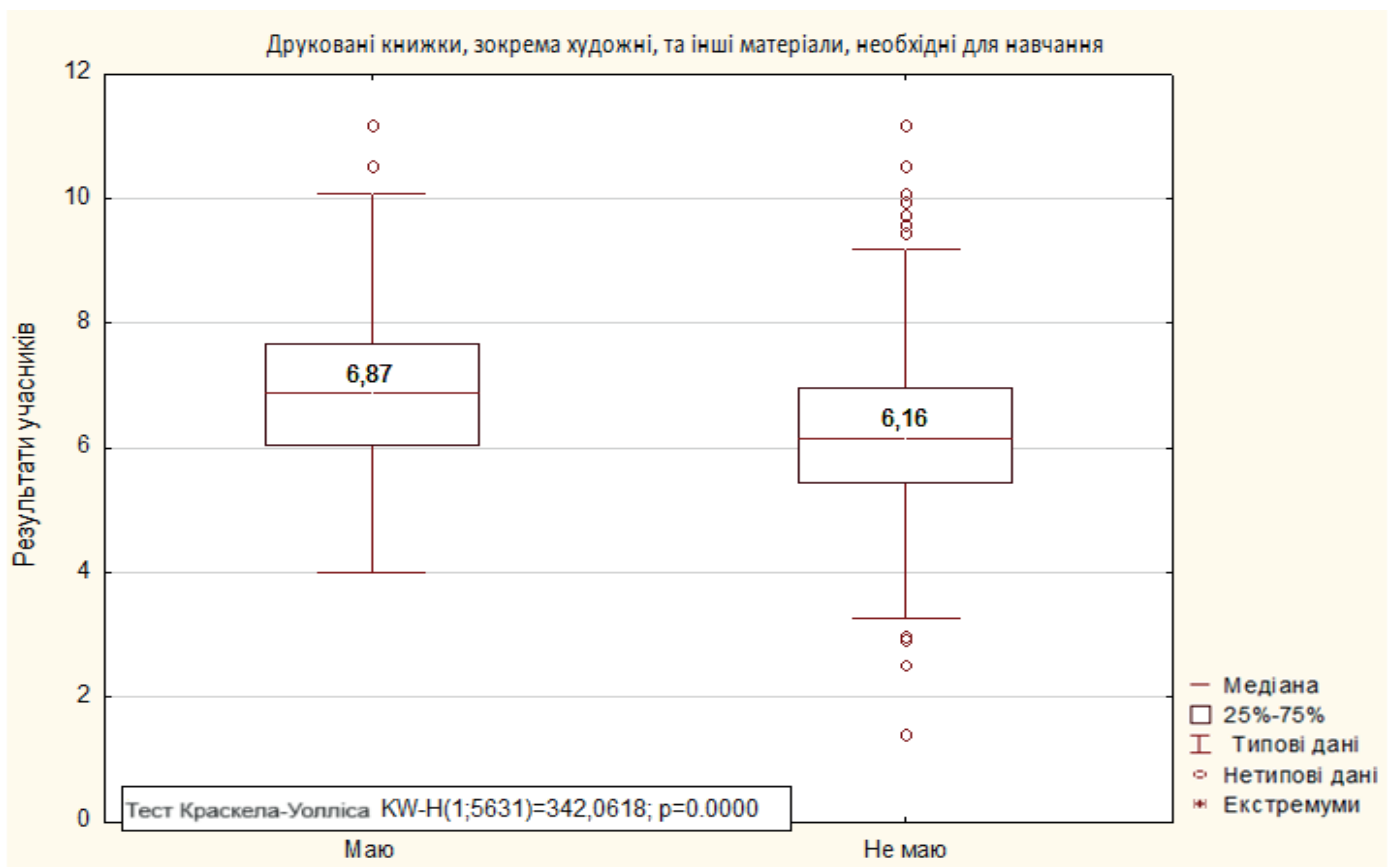
гіпотези (зв'язок досліджуваних даних – випадковий), числове значення, за величиною якого можна визначити, чи впливає фактор на результат учасників, чи такий вплив відсутній.

Якщо $p < 0,05$ – зв'язок досліджуваних чинників не випадковий.

Так, у випадку дослідження чинника Стать отримали значення критерію $p = 0.5750 > 0.05$, що вказує на відсутність впливу цього чинника на успішність з української мови.

Так, наприклад, необхідно виявити, чи залежить успішність виконання тесту з української мови від наявності вдома у дитини друкованих книжок, зокрема художніх, та інших матеріалів, необхідних для навчання.

Висновок: Наявність в учня / учениці вдома друкованих книжок, зокрема художніх, та інших матеріалів, необхідних для навчання, має статистично значущий вплив на результати тестування з української мови.

Розділ 2.

2.1. Результати тестування учнів 6-го класу з математики

2.1.1. Характеристика тесту з математики для 6 класу

Тест з математики складався з двох субтестів, кожен з яких містив 9 тестових завдань і на виконання кожного з яких учасники тестування мали по 30 хв. Субтест 1 мав назву «Звичайні дроби. Геометричні фігури і геометричні величини. Аналіз даних», субтест 2 називався «Раціональні числа. Рівняння і нерівності. Математичні задачі як засіб дослідження реальних життєвих ситуацій».

Отже, загальна довжина тесту з математики становила 18 тестових завдань різних форм. На виконання всіх завдань шестикласники мали 60 хвилин. За правильне виконання всіх завдань тесту можна було отримати максимально 26 тестових балів.

2.1.1.1. Змістові лінії

Відповідно до положень чинних навчальних програм з математики для 5 та 6 класів, розроблених на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 року), математичний зміст тесту з математики структуровано за такими змістовими лініями: числа і вирази; рівняння і нерівності; геометричні фігури і геометричні величини; робота з даними. Розподіл тестових завдань за змістовими лініями відображено у таблиці 2.1.1.1. Більш докладно з тематикою тестових завдань можна ознайомитися на сайті Всеукраїнської школи онлайн за [посиланням](#).

Таблиця 2.1.1.1

Розподіл тестових завдань за змістовими лініями

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Числа і вирази	9	50%
Рівняння і нерівності	4	22%
Геометричні фігури і геометричні величини	3	17%
Робота з даними	2	11%
Усього	18	100%

2.1.1.1. Когнітивні виміри та експертна оцінка складності завдань

Для визначення рівня оволодіння програмовим матеріалом з математики необхідно мати завдання різних когнітивних вимірів. Добірка містить тестові завдання трьох когнітивних вимірів: знання, застосування та міркування. Розподіл тестових завдань за когнітивними вимірами відображено у таблиці 2.1.1.2.

Таблиця 2.1.1.2

Розподіл тестових завдань за когнітивними вимірами

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Знання	3	17%
Застосування	8	44%
Міркування	7	39%
Усього	18	100%

Розподіл тестових завдань за складністю відповідно до експертної оцінки відображено у таблиці 2.1.1.3.

Таблиця 2.1.1.3

Розподіл тестових завдань за складністю відповідно до експертної оцінки

Експертна оцінка складності	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Легкі	4	22%
Оптимальні	13	72%
Складні	1	6%
Усього	18	100%

2.1.1.2. Форма тестових завдань та нарахування балів відповідно до форми

Усі завдання у тесті є завданнями закритих форм: з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів, з вибором однієї правильної відповіді з восьми варіантів і на встановлення відповідності. Розподіл тестових завдань за формою відображено в таблиці 2.1.1.4.

Таблиця 2.1.1.4**Розподіл тестових завдань за формою**

Форма	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Вибір однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів	11	61%
Вибір однієї правильної відповіді з восьми варіантів	6	33%
Встановлення відповідності	1	6%
Усього	18	100%

За кожне правильно виконане завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів учасники отримали 1 бал, з вибором однієї правильної відповіді з восьми варіантів – 2 бали, за кожну правильно встановлену відповідність учасники отримали 1 бал. Нарахування тестових балів відповідно до форми відображено в таблиці 2.1.1.5.

Таблиця 2.1.1.5**Нарахування тестових балів відповідно до форми**

Форма	Кількість завдань	Кількість можливих балів за одне завдання	Максимально можлива кількість набраних балів
Вибір однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів	11	0–1	11
Вибір однієї правильної відповіді з восьми варіантів	6	0–2	12
Встановлення відповідності	1	0–1–2–3	3
Усього	18		26

2.1.2. Результати виконання тесту з математики для 6 класу

Усього в тестуванні з математики взяли участь 5652 шестикласники.

Таблиця 2.1.2.1

Статистичні характеристики результатів тестування з математики (за тестом загалом)

Назва характеристики	Кількісне значення
Вибірка	5652
Максимально можливий бал	26
Максимально набраний бал	26
Середнє	10,77
Мода	7
Медіана	10
Стандартне відхилення	5,86
Асиметрія	0,65
Ексцес	-0,37

2.1.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних балів

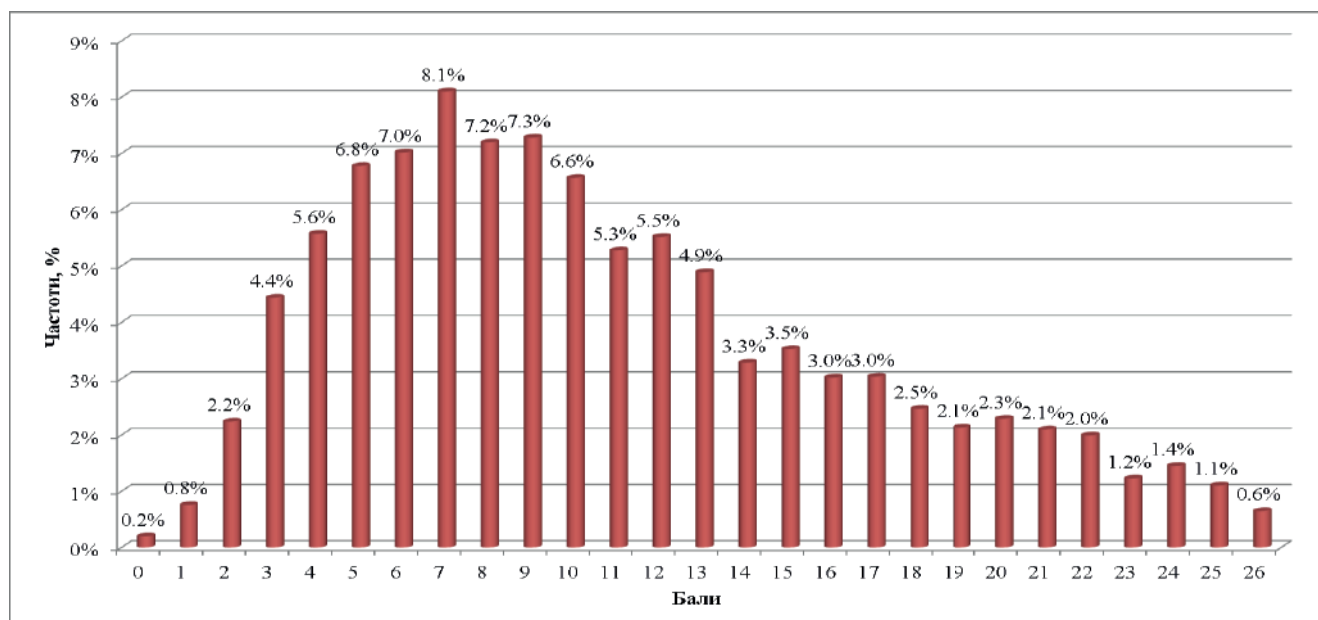

Рис. 2.1.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних балів

2.1.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень

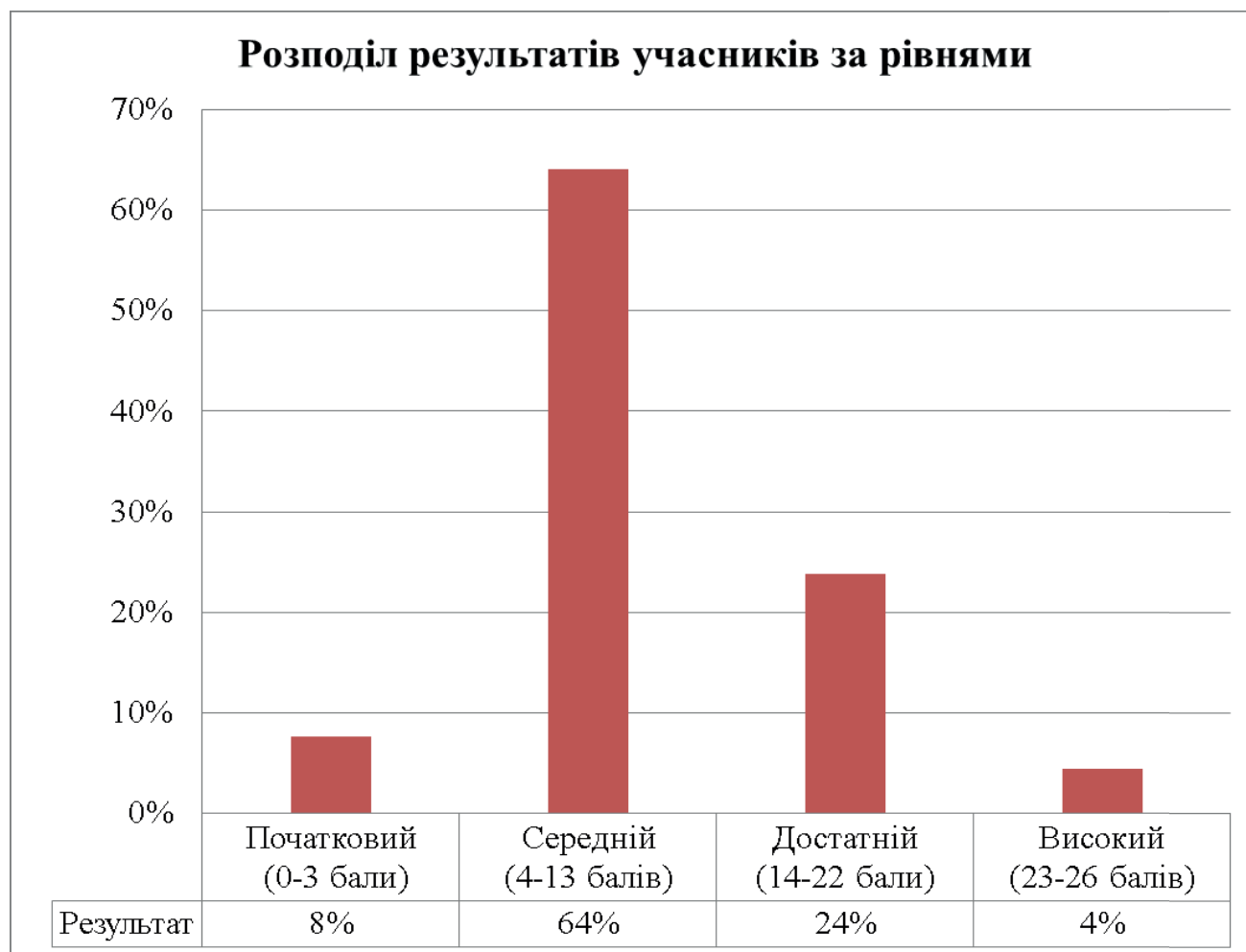

Рис. 2.1.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень

Учасники, які набрали від 0 до 3 балів, вважаються такими, що перебувають на початковому рівні досягнень з математики, від 4 до 13 балів – на середньому, від 14 до 22 балів – на достатньому, від 23 до 26 балів – на високому.

Переважає більшість учасників тестування з математики отримала результати середнього рівня.

На рис. 2.1.2.3. показано розподіл учасників за рівнями досягнень за рейтинговою шкалою 1–12. Саме результати учасників у цій шкалі взято надалі за основу під час проведення аналізу впливу різних контекстних чинників на досягнення з математики. Наголосимо, що використана тут шкала 1–12 подібна, але не еквівалентна чинній 12-бальній критерійній шкалі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, де кожний бал має певне змістове наповнення щодо рівня оволодіння математикою.

Рис. 2.1.2.3. Розподіл учасників за рівнем досягнень з математики (за 12-бальною шкалою)

2.1.2.3. Розподіл тестових завдань за успішністю виконання

Успішність виконання тестового завдання – це відсоток учасників, які правильно виконали це тестове завдання. Успішність виконання завдань відображено на рисунках 2.1.2.4 та 2.1.2.5.

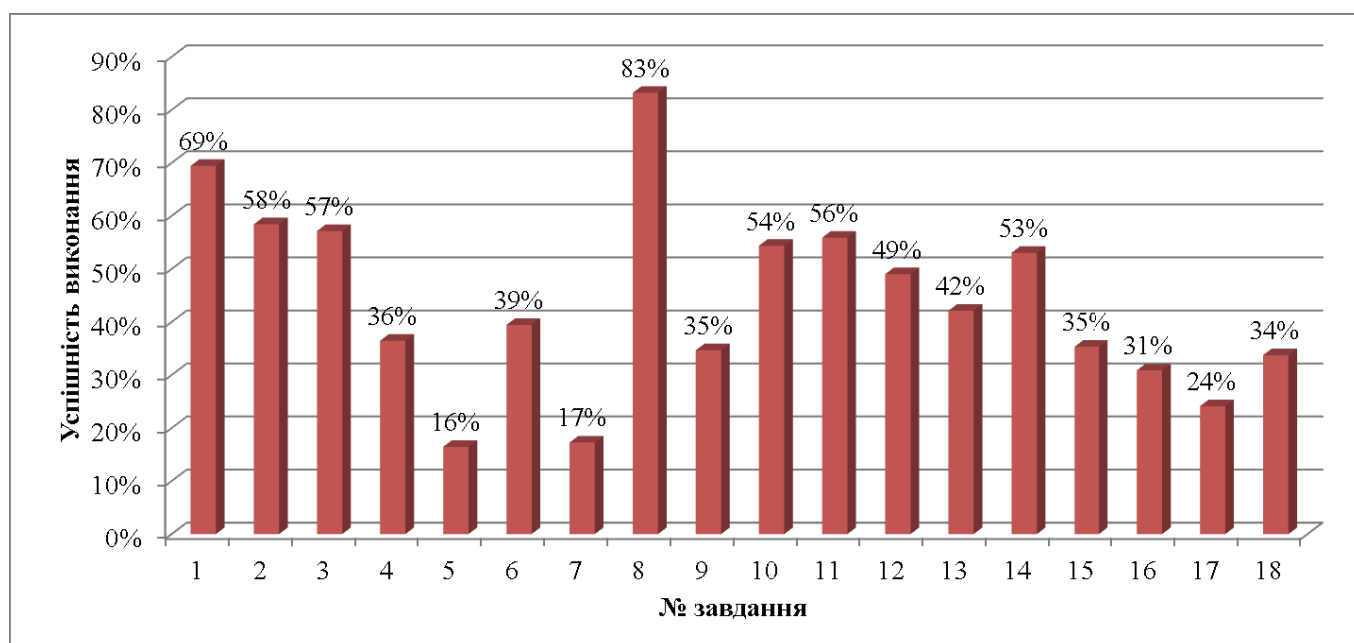

Рис. 2.1.2.4. Успішність виконання завдань

Успішність виконання тестових завдань (статистична складність)

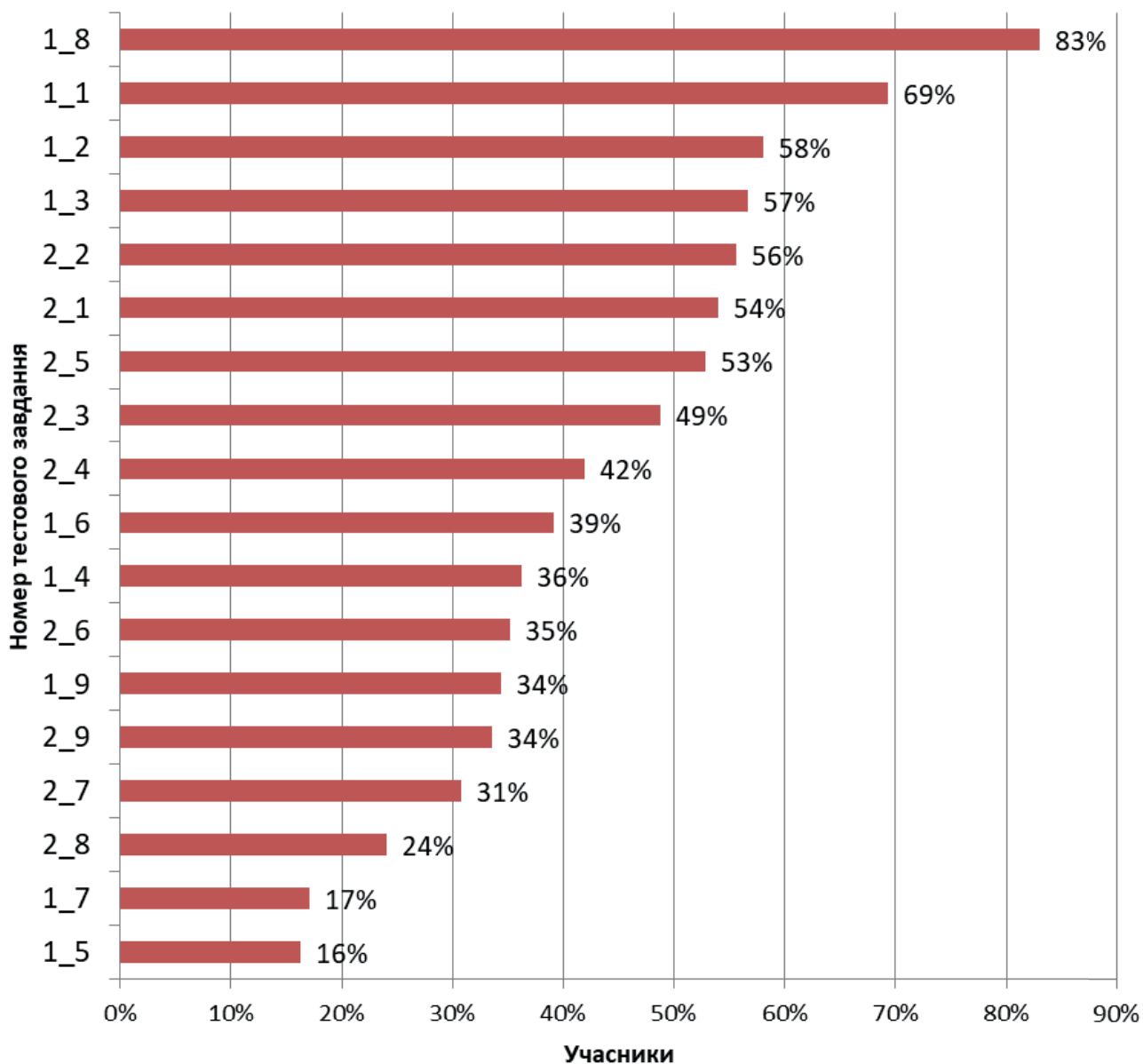
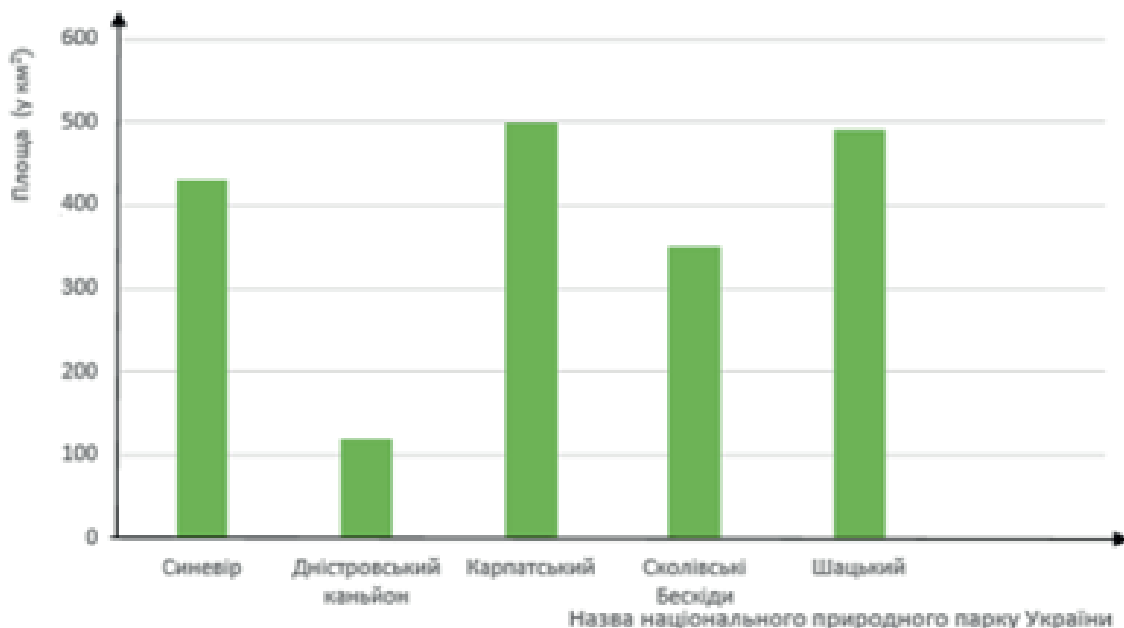

Рис. 2.1.2.5. Успішність виконання завдань (впорядковано за спаданням успішності)

Найлегшим для учасників було завдання змістової лінії «Робота з даними» на читання стовпцевої діаграми. Його виконали 83% учасників.

За даними діаграми (див. малюнок), укажіть який з національних парків України посідає третє місце за площею.

А	Б	В	Г
Карпатський	Сколівські Бесіди	Синевір	Шацький

Легким також виявилось завдання змістової лінії «Числа і вирази» про переведення змішаного числа у неправильний дріб. Його виконали 69% учасників.

Запишіть у вигляді неправильного дроби число $3\frac{4}{5}$.

А	Б	В	Г
$\frac{7}{5}$	$\frac{12}{5}$	$\frac{19}{5}$	$\frac{17}{5}$

Найскладнішими для учасників стали завдання змістової лінії «Геометричні фігури і геометричні величини». Завдання на визначення площі квадрата у задачі з певною життєвою ситуацією виконали 16% учасників, а завдання на обчислення об'єму куба у певній життєвій ситуації виконали 17% учасників.

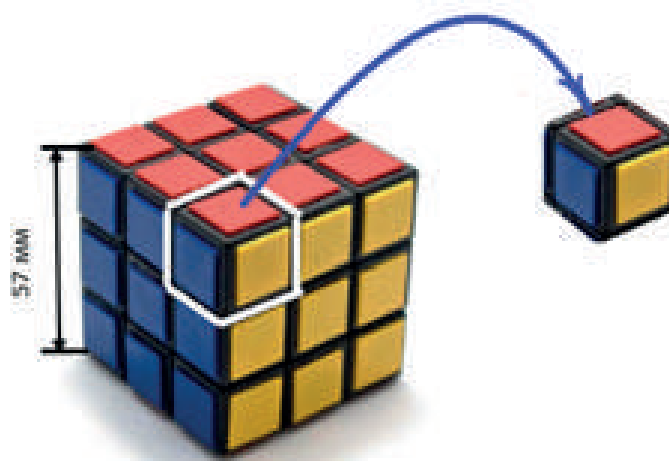
Коробка для піци у закритому вигляді має форму прямокутного паралелепіпеда, в основі якого лежить квадрат (див. малюнок). Яку найменшу площу повинна мати основа коробки, щоб у ній могла поміститися піца у формі круга радіуса 17 см?

А	Б	В	Г
136 см ²	289 см ²	1156 см ²	68 см ²

1. Кубик Рубіка – найпопулярніша механічна головоломка. Довжина ребра оригінального кубика Рубіка дорівнює 57 мм. Визначте об'єм (у мм³) виділеного на рисунку маленького кубика, що є елементом кубика Рубіка.

- А 57
- Б 114
- В 171
- Г 361
- Д 684
- Е 3249
- Є 6859
- Ж 185193

За успішністю виконання тестові завдання розділяють на окремі групи: дуже складні – ті завдання, які виконали менше 20% учасників, складні – 21–40%, оптимальні – 41–60%, легкі – 61–80% учасників, дуже легкі – 81–100% учасників.

Розподіл тестових завдань за успішністю виконання відображено у таблиці 2.1.2.2.

Таблиця 2.1.2.2**Розподіл тестових завдань за успішністю виконання**

Групи завдань відповідно до успішності їх виконання	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Дуже легкі	1	6%
Легкі	1	6%
Оптимальні	7	39%
Складні	7	39%
Дуже складні	2	11%
Усього	18	100%

Половина завдань тесту з математики для 6 класу виявилися складними для учасників. А відповідно до експертної оцінки розробників, більшість завдань тесту є оптимального рівня. Далі розглянемо групи завдань за змістовими лініями та когнітивними вимірами, з якими учасники справлялися краще, а з якими – гірше.

2.1.2.4. Успішність виконання груп тестових завдань за змістовими лініями**Таблиця 2.1.2.3****Розподіл груп тестових завдань за змістовими лініями за успішністю виконання**

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості	Середня успішність виконання завдань
Числа і вирази	9	50%	49%
Рівняння і нерівності	4	22%	40%
Геометричні фігури і геометричні величини	3	17%	24%
Робота з даними	2	11%	59%
Усього	18	100%	44%

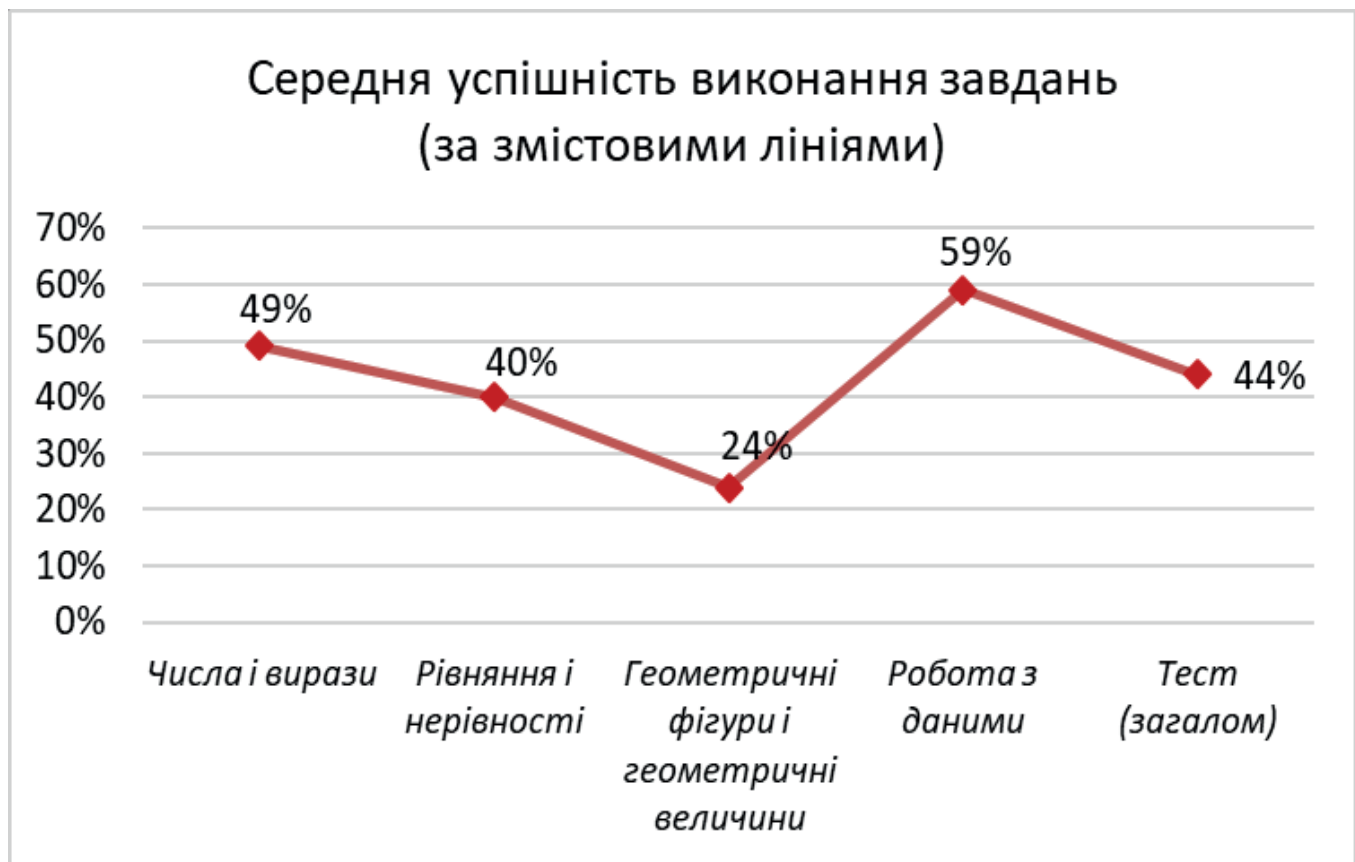
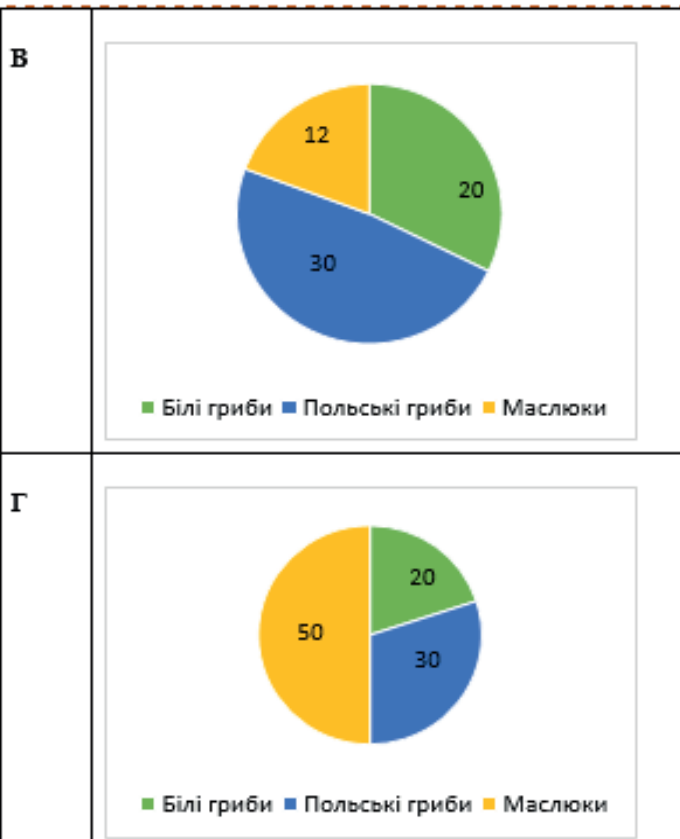
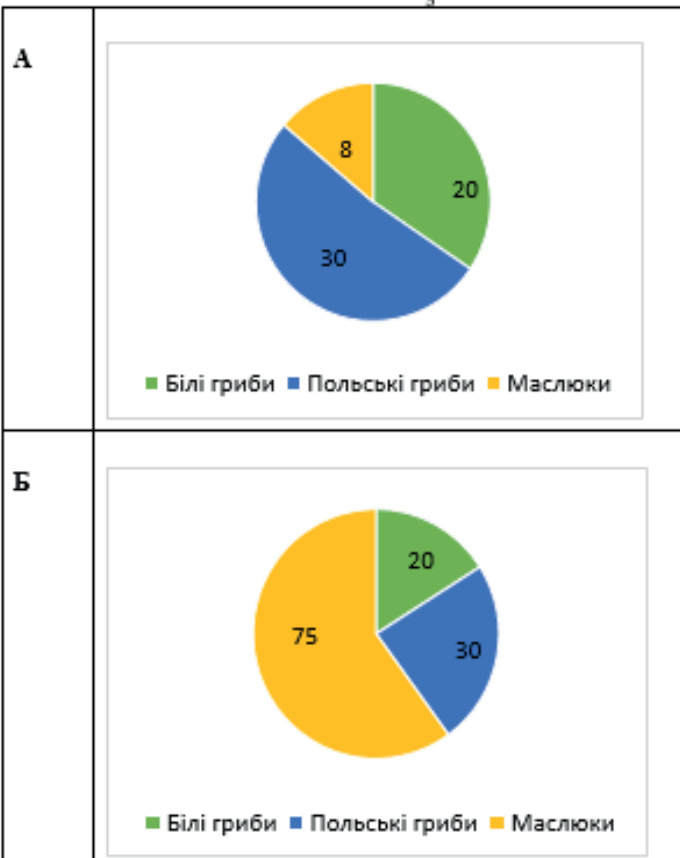

Рис. 2.1.2.6. Успішність виконання груп тестових завдань за змістовими лініями

Найскладнішими для учасників виявилися завдання змістової лінії «Геометричні фігури та геометричні величини». Більше половини учасників не виконали жодного завдання цієї змістової лінії. І лише 7% учасників правильно виконали всі три завдання цієї змістової лінії.

Найлегшими для учасників виявилися завдання змістової лінії «Робота з даними». В одному з них потрібно було прочитати дані зі стовпцевої діаграми (див. пункт 2.1.2.3.), а у другому – обчислити дані у деякій життєвій ситуації та співставити їх з даними на круговій діаграмі. Обидва завдання цієї змістової лінії виконав 31% учасників.

1. Під час суботньої прогулянки лісом сім'я знайшла 20 білих грибів, 30 польських грибів та деяку кількість маслюків. Укажіть, яка з діаграм відповідає розподілу грибів, знайдених сім'єю, якщо кількість білих грибів становить $\frac{2}{5}$ від кількості знайдених маслюків.

2.1.2.5. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Таблиця 2.1.2.4

Розподіл груп тестових завдань за когнітивними вимірами за успішністю виконання

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості	Середня успішність виконання завдань
Знання	3	17%	55%
Застосування	8	44%	43%
Міркування	7	39%	40%
Усього	18	100%	44%

Рис. 2.1.2.7. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Найлегшими для учасників виявилися завдання когнітивного виміру «Знання», у яких для правильного виконання завдання визначальним було володіти певними знаннями. Наприклад, завдання на розпізнавання рівняння, яке має два корені, чи на розташування чисел у порядку зростання.

Укажіть рівняння, яке має 2 корені.

А	Б	В	Г
$14 - x = 0$	$ x - 7 = 0$	$0,1x = 20$	$ x = -10$

Запишіть у порядку зростання числа: -3,14; 3; -1,5.

А	3; -1,5; -3,14
Б	-3,14; -1,5; 3
В	3; -1,5; -3,14
Г	-1,5; -3,14; 3

Найскладнішими виявилися завдання когнітивного виміру «Міркування», у яких потрібно було моделювати певну життєву ситуацію та будувати певний ланцюжок міркувань для її розв'язання. Наприклад, завдання щодо купівлі певної послуги.

Товариство з 3 дорослих та 2 дітей 6 та 12 років придбало тур «Сплав гірською річкою на надувному човні», заплативши за всіх 6562,5 грн. Ціна туру для дітей віком від 7 до 14 років становить 75% ціни туру для дорослих, а діти до 7 років у супроводі дорослих сплачуються безкоштовно.

Обчисліть ціну (у грн) туру для однієї дорослої людини.

- А 131,25
- Б 437,5
- В 1312,5
- Г 1750
- Д 2187,25
- Е 2187,5
- Є 2625
- Ж 5250

2.1.3. Результати опитування учасників і зв'язок різних чинників з успішністю виконання тесту з математики

В тестуванні з математики взяли участь 5652 шестикласники-учасники моніторингового дослідження. Для дослідження зв'язку успішності виконання тесту з чинниками, інформацію про які отримано від закладів освіти або шляхом

анкетування учнів, використано дані, що стосуються учасників, які виконали тест з математики і надали відповіді на питання анкети. Таких учасників було 4939 особи.

2.1.3.1. Демографічні та інституційні чинники і їх зв'язок з успішністю виконання тесту з математики

Розподіл учасників за статтю та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 2.1.3.1. Розподіл учасників за статтю

Хлопці та дівчата в середньому показали однакову результативність виконання тесту з математики для 6 класу. Значимої залежності успішності виконання тесту від статі не виявлено.

Розподіл учасників за регіонами та зв'язок цього чинника з успішністю

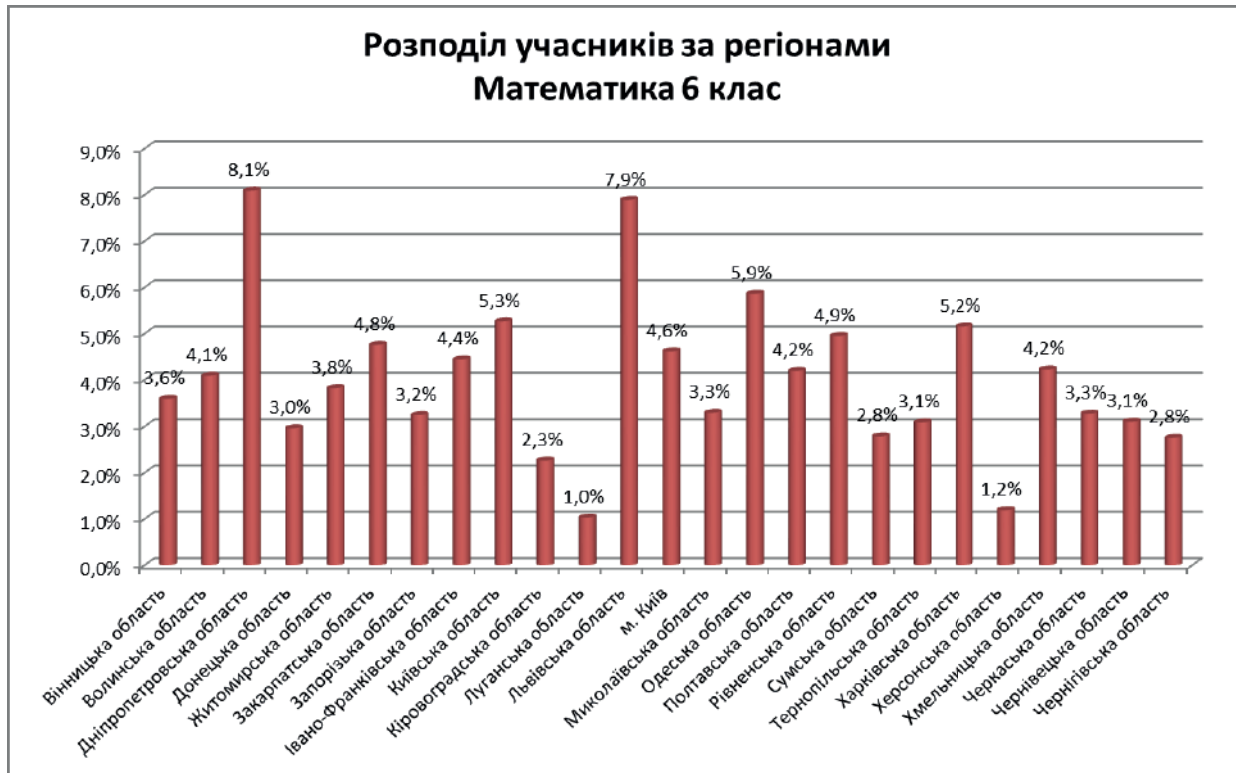

Рис. 2.1.3.2. Розподіл учасників за регіонами

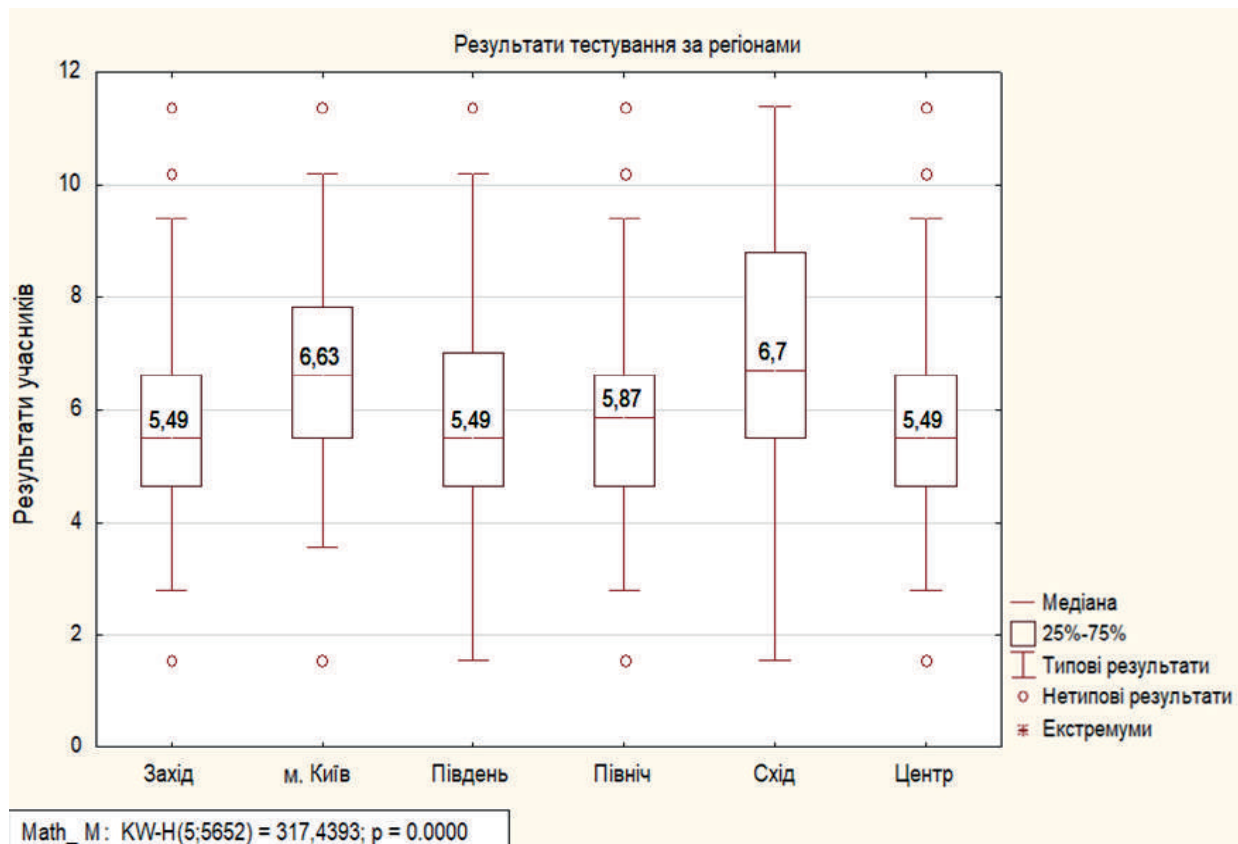

Рис. 2.1.3.3. Результати учасників з математики залежно від регіонального чинника

Ті учасники, які навчались у закладах освіти східних областей чи міста Києва, показували кращі результати тестування, ніж інші учасники. При цьому слід зазначити, що явка учасників з окремих східних та південних областей була дещо нижчою, ніж решти.

Розподіл учасників за типом населеного пункту та зв'язок цього чинника з успішністю

Відповідно до анкети, 26% закладів освіти, учні яких взяли участь у тестуванні, розташовані у селі, інші 74% – у місті. Учасники, які навчаються у місті, отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, які навчаються у селі.

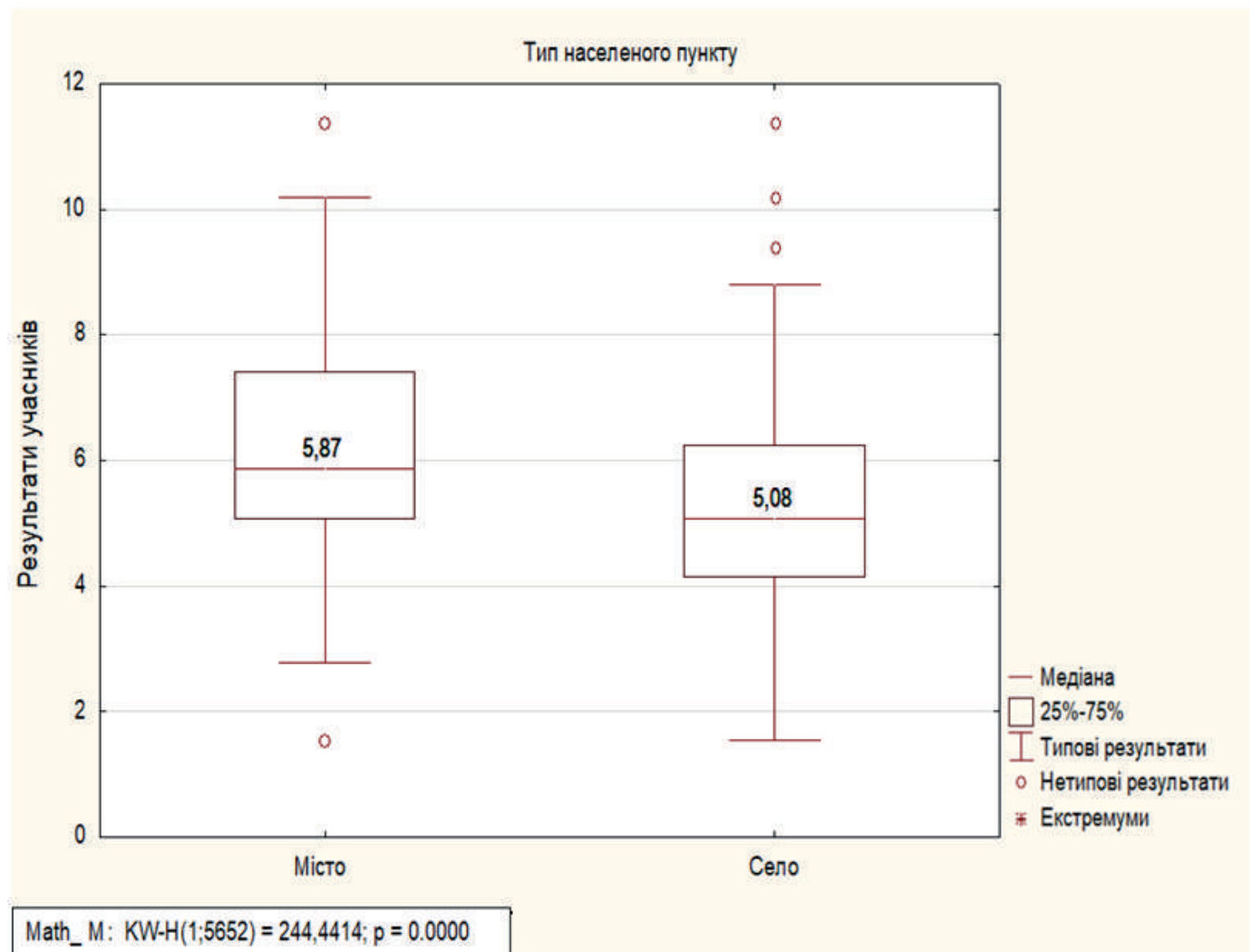

Рис. 2.1.3.4. Результати учасників з математики залежно від типу населеного пункту, де розташований заклад освіти

Розподіл учасників за типом закладу освіти та зв'язок цього чинника з успішністю

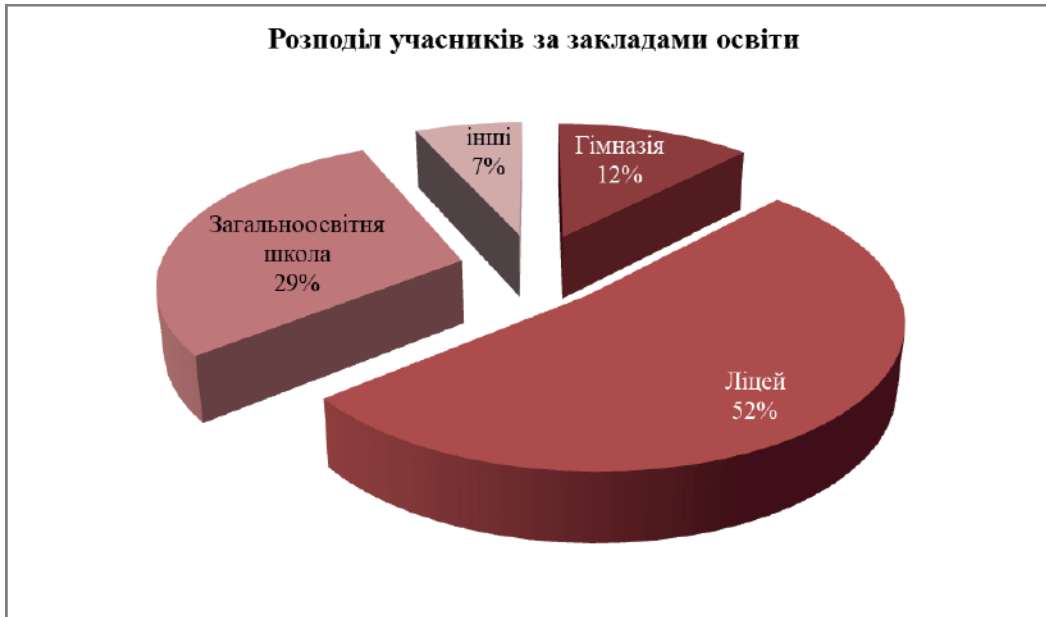

Рис. 2.1.3.5. Розподіл учасників за типами закладів освіти

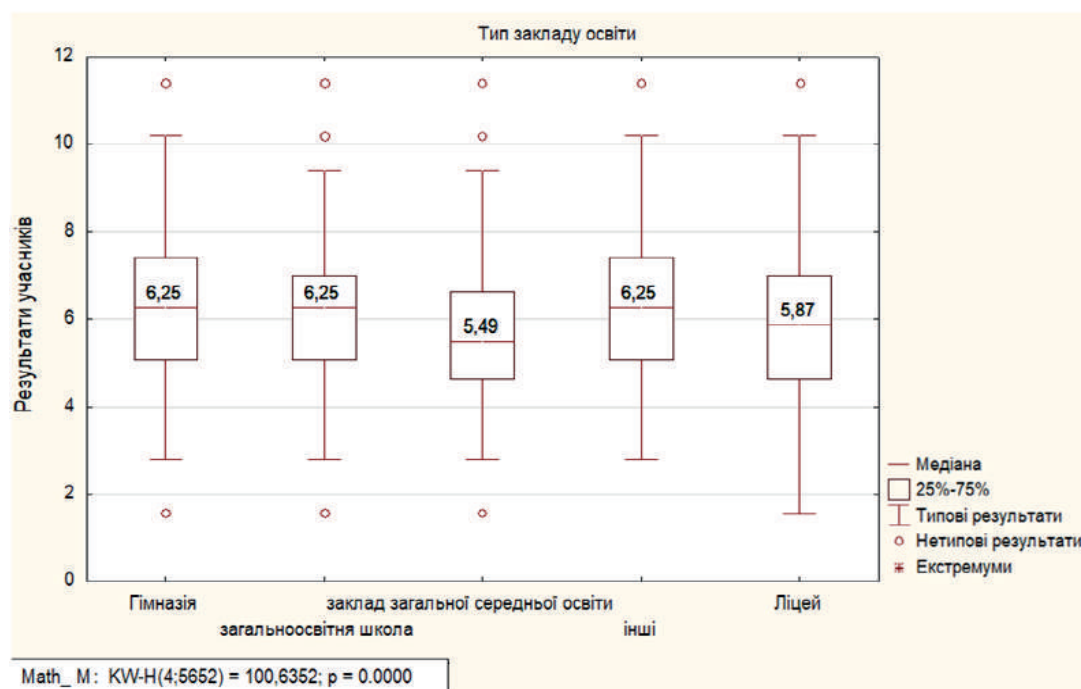

Рис. 2.1.3.6. Результати учасників з математики залежно від типу закладу освіти

Значимої залежності успішності виконання тесту від типу закладу освіти не виявлено. Слід зазначити, що інтерпретація даних анкети щодо типу закладів освіти ускладнена тим, що саме зараз в Україні триває реформування мережі закладів загальної середньої освіти, тому «ліцей» чи «гімназія» у різних конкретних випадках можуть мати різний зміст.

Розподіл учасників за місцем перебування та зв'язок цього чинника з успішністю

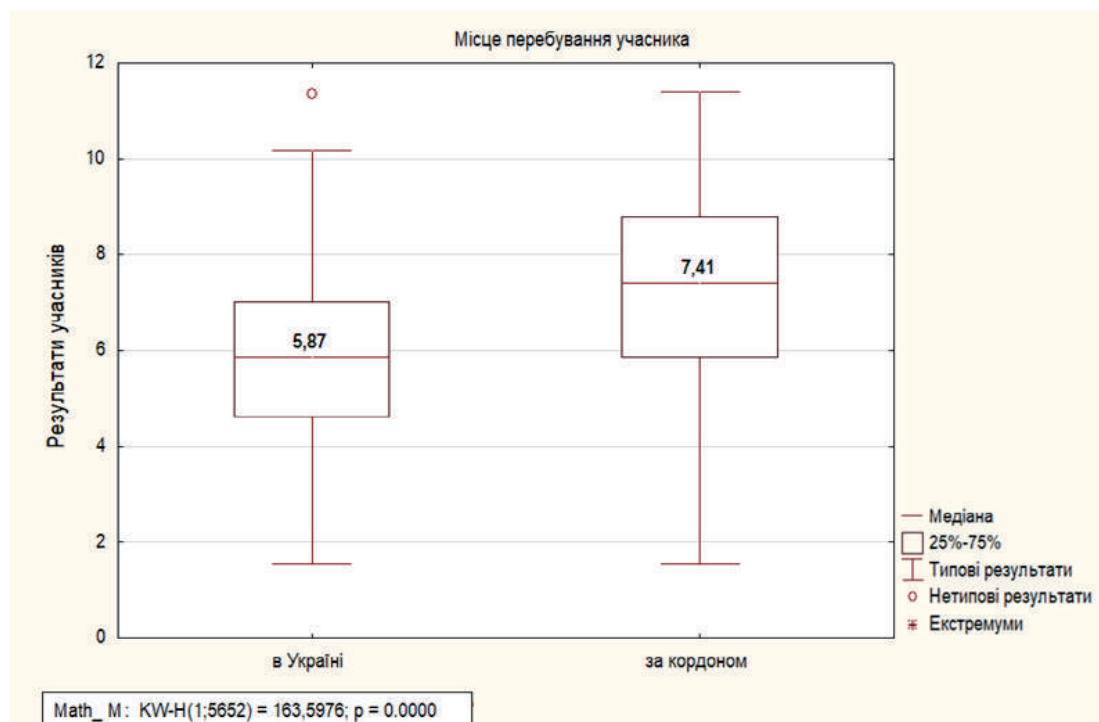

Рис. 2.1.3.7. Результати учасників з математики залежно від місця перебування

Відповідно до анкети, 6% учасників під час проведення тестування перебували за кордоном. Такі учасники отримали кращі результати тестування, ніж ті, що перебували в Україні.

Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 2.1.3.8. Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи

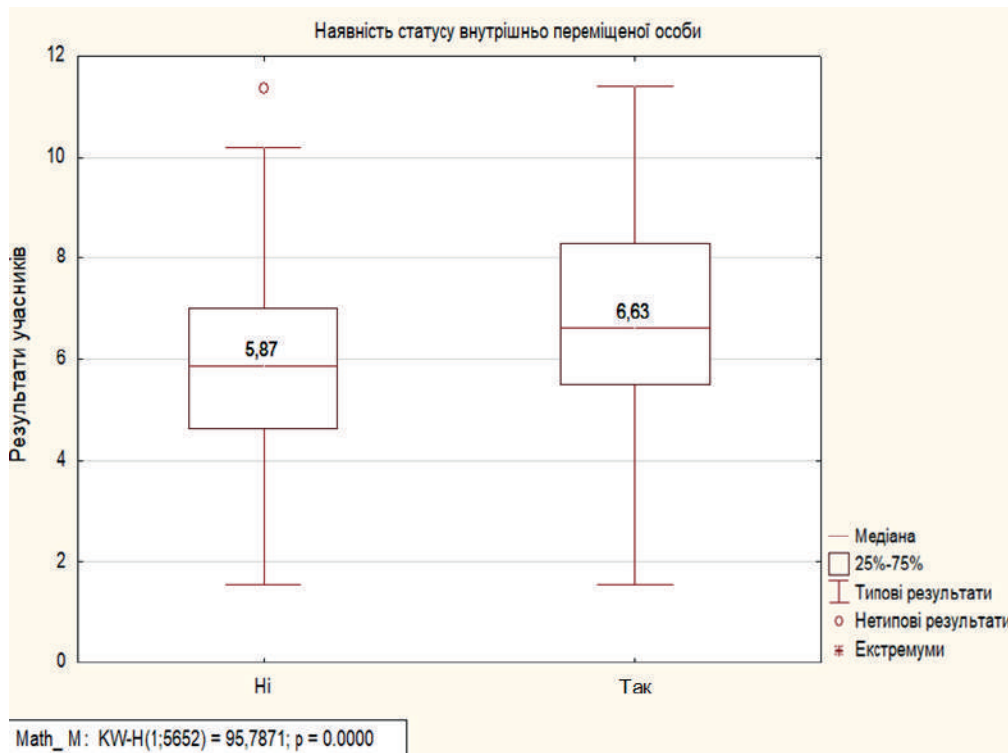

Рис. 2.1.3.9. Результати учасників з математики залежно від наявності статусу внутрішньо переміщеної особи

Відповідно до анкети, 7% учасників мають статус внутрішньо переміщеної особи. Такі учасники отримали дещо кращі результати тестування, ніж інші.

Розподіл учасників за ознакою переважної форми навчання впродовж 6-го класу та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 2.1.3.10. Розподіл учасників за формою навчання

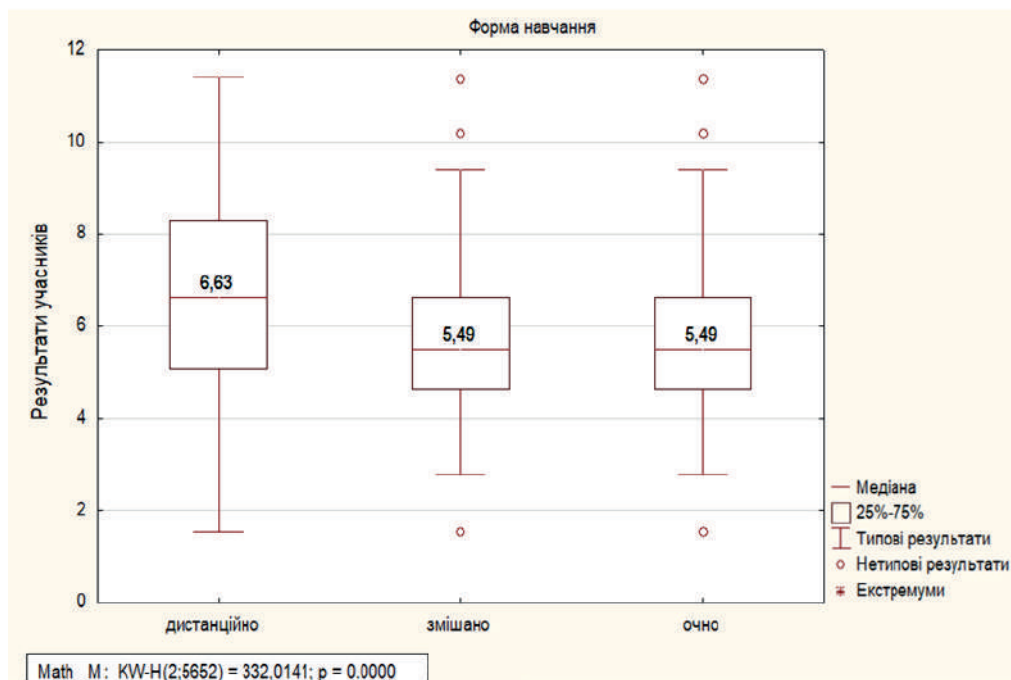

Рис. 2.1.3.11. Результати учасників з математики залежно від форми їхнього навчання

Учасники відзначали у анкеті, що вони навчалися очно, дистанційно чи змішано. Ті, хто навчався очно у закладі чи змішано, показували приблизно однакові результати на тестуванні з математики. Ті ж, хто навчався дистанційно, мають трохи кращий результат на тестуванні з математики, ніж решта учасників.

Розподіл учасників за способом проходження тестування та зв'язок цих чинників з успішністю

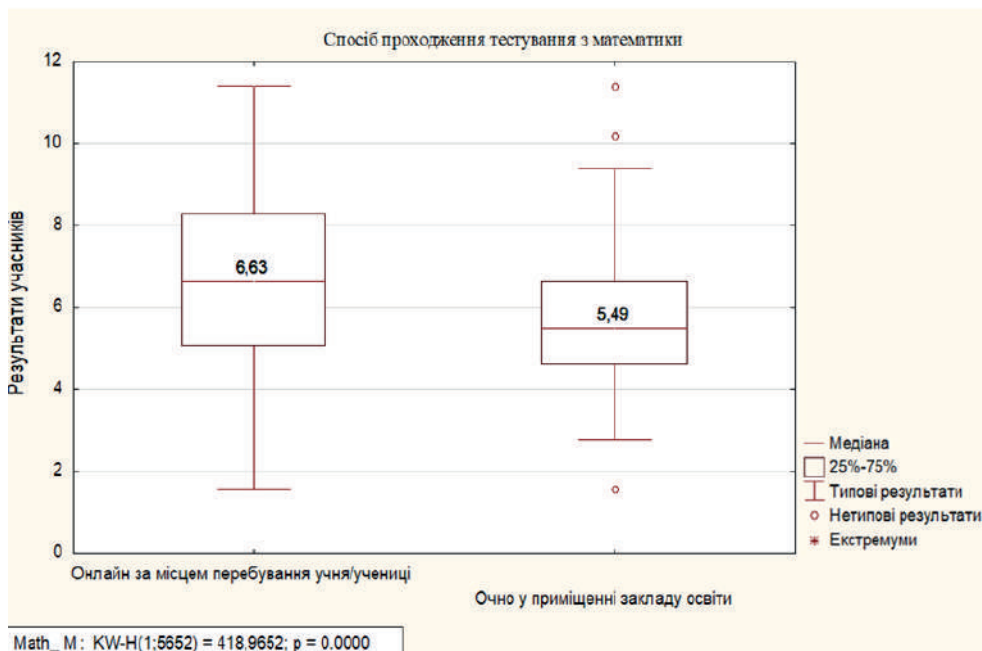

Рис. 2.1.3.12. Результати учасників з математики залежно від способу проходження тестування

Відповідно до анкети, 30% учасників проходили тестування в онлайн-режимі. Такі учасники отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, які проходили тестування наживо у закладі освіти.

Розподіл відповідей щодо обізнаності у сфері ІТ і зв'язок цих чинників з успішністю

В анкеті учасники зазначали згоду з твердженнями щодо володіння ними окремими ІТ-навичками роботи з гаджетами чи в інтернеті. Ті учасники, які підтверджували наявність у себе певних ІТ-навичок, отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, що зазначали про свій низький рівень володіння такими навичками. Наприклад, зв'язок результатів опитування щодо вправності у користуванні гаджетами з успішністю проходження тестування з математики:

Рис. 2.1.3.13. Результати учасників з математики залежно від заявленої учасниками вправності у користуванні гаджетами

2.1.3.2. Соціально-економічний статус родин шестикласників і зв'язок відповідних чинників з успішністю виконання тесту з математики

Розподіл відповідей щодо наявності технічних пристроїв і навчальних матеріалів удома і зв'язок цих чинників з успішністю.

Значимої залежності успішності виконання тесту від наявності в учасників технічних засобів (комп'ютера, мобільного телефона, ноутбука чи планшета) не виявлено.

Ті учасники, які мають друковані книги та інші матеріали, необхідні для навчання (80% від усіх учасників), отримали дещо кращі результати на тестуванні, ніж ті, які їх не мають.

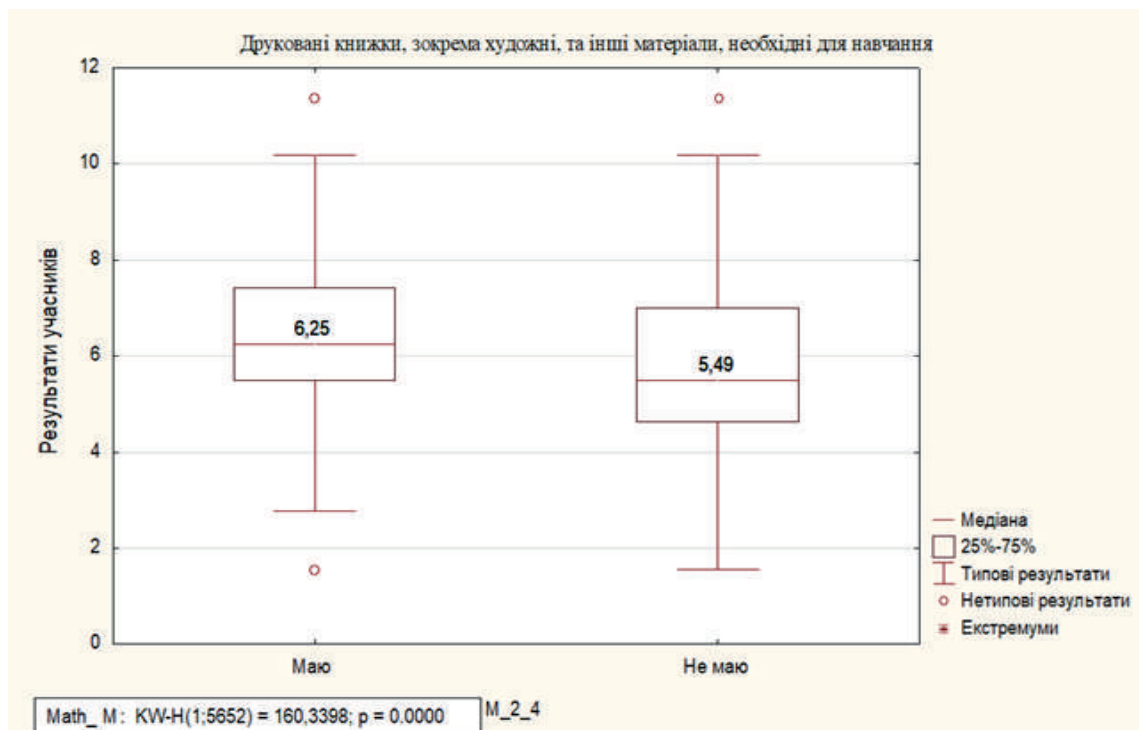

Рис. 2.1.3.14. Результати учасників з математики залежно від наявності у них друкованих книг та інших матеріалів, необхідних для навчання

Розподіл відповідей щодо наявності в учнів умов для навчання вдома і зв'язок цього чинника з успішністю

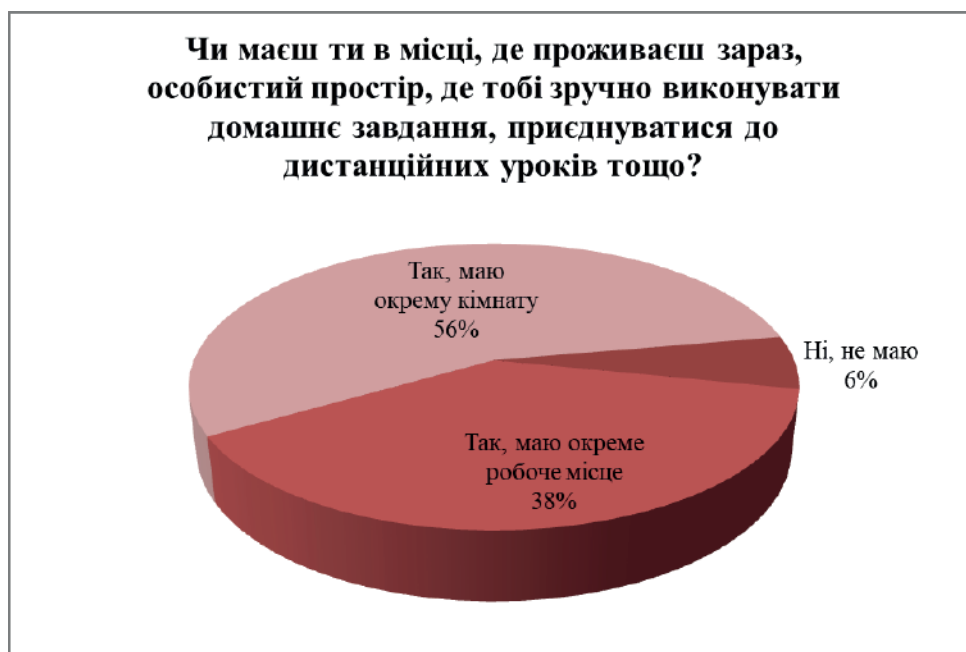

Рис. 2.1.3.15. Розподіл учасників щодо наявності у них умов для навчання вдома

Значимої залежності успішності виконання тесту від наявності в учасників особистого простору (кімнати чи робочого місця) для навчання у місці проживання не виявлено.

2.1.3.3. Практики викладання математики та їх зв'язок з успішністю виконання тесту з математики

Під час опитування шестикласників запитали, наскільки вони погоджуються або не погоджуються з певними твердженнями щодо типових практик викладання математики. Твердження щодо викладання математики.

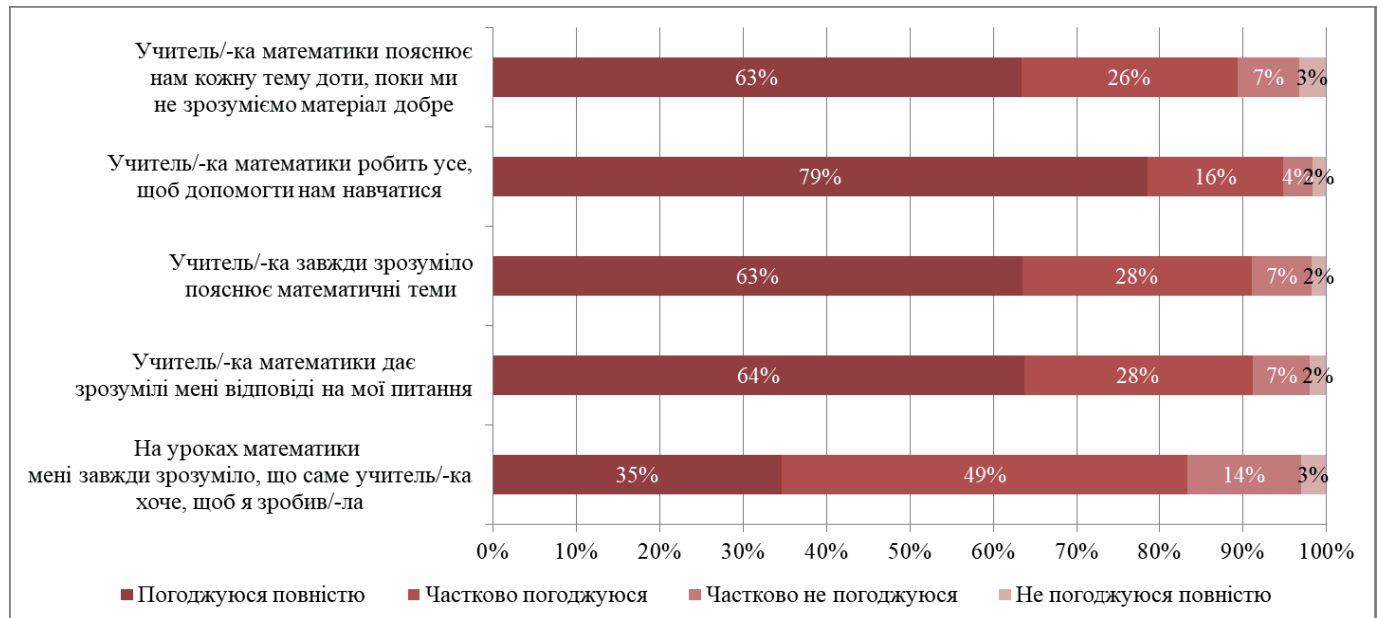

Рис. 2.1.3.16. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про викладання математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників на цю групу запитань і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Учитель/-ка математики дає зрозумілі мені відповіді на мої питання», то ця група учасників загалом мала трохи кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням. Подібна картина і з іншими твердженнями.

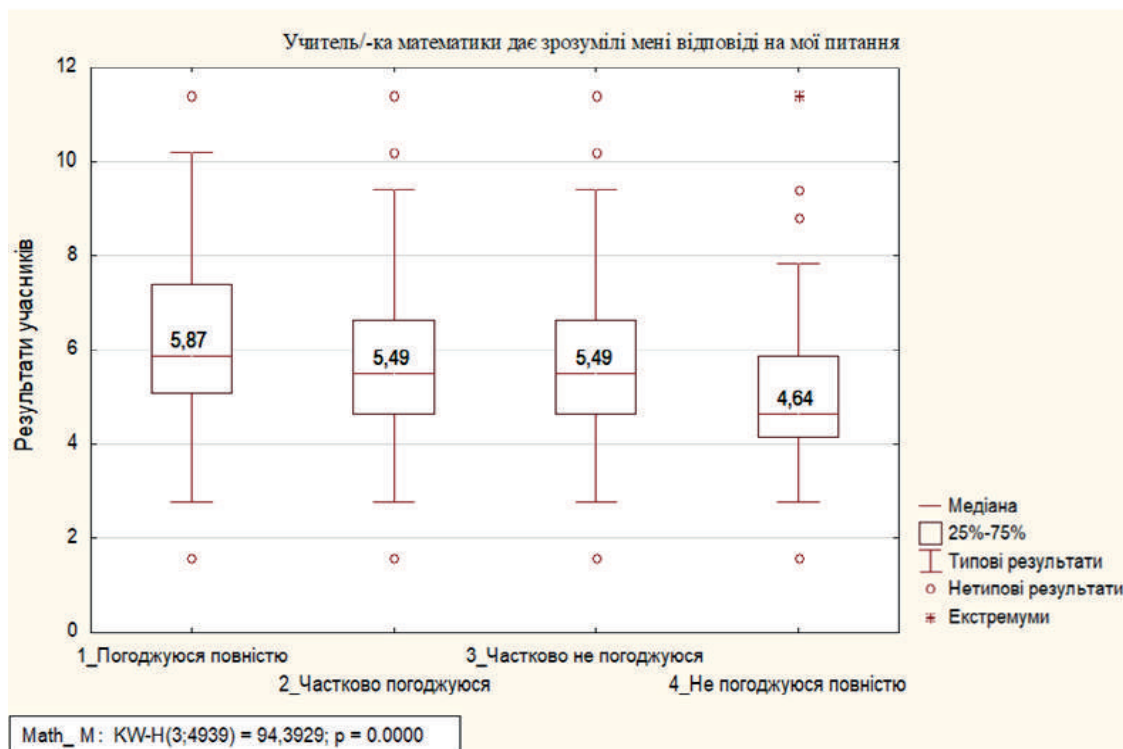

Рис. 2.1.3.17. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що учитель / учителька математики дає зрозумілі відповіді на запитання

Твердження щодо спонукання вчителями вивчення математики

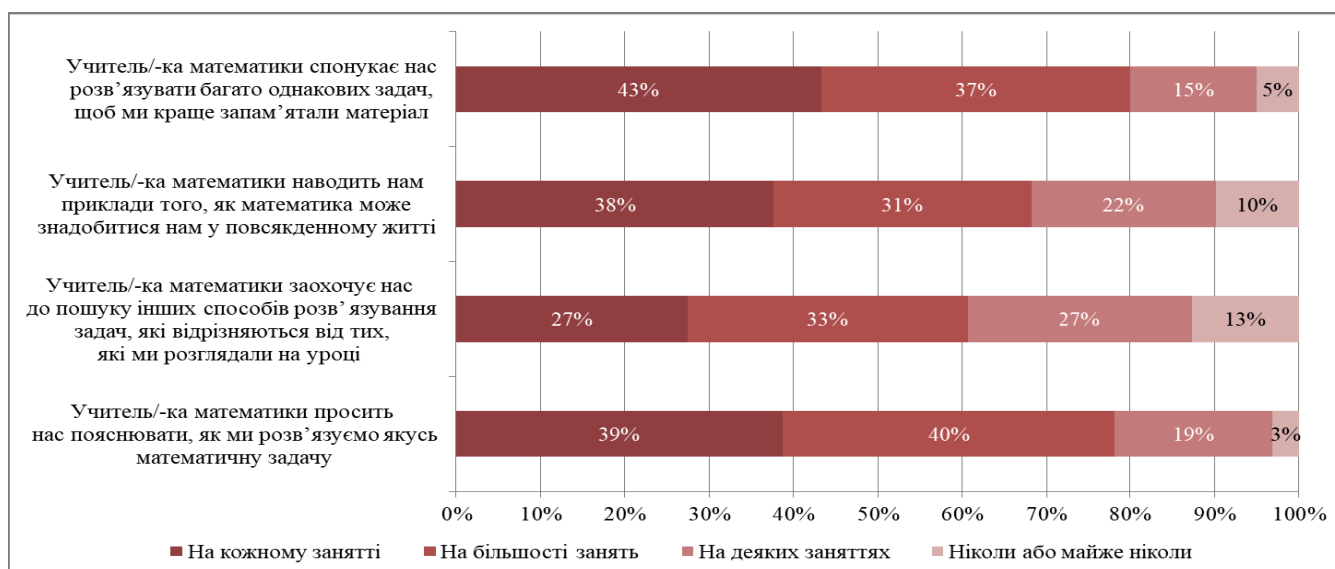

Рис. 2.1.3.18. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про спонукання вчителями вивчення математики

Статистично значимого зв'язку між відповідями учасників на цю групу запитань і успішністю виконання тесту учасниками немає. Результати тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника, статистично майже не відрізняються. Наприклад:

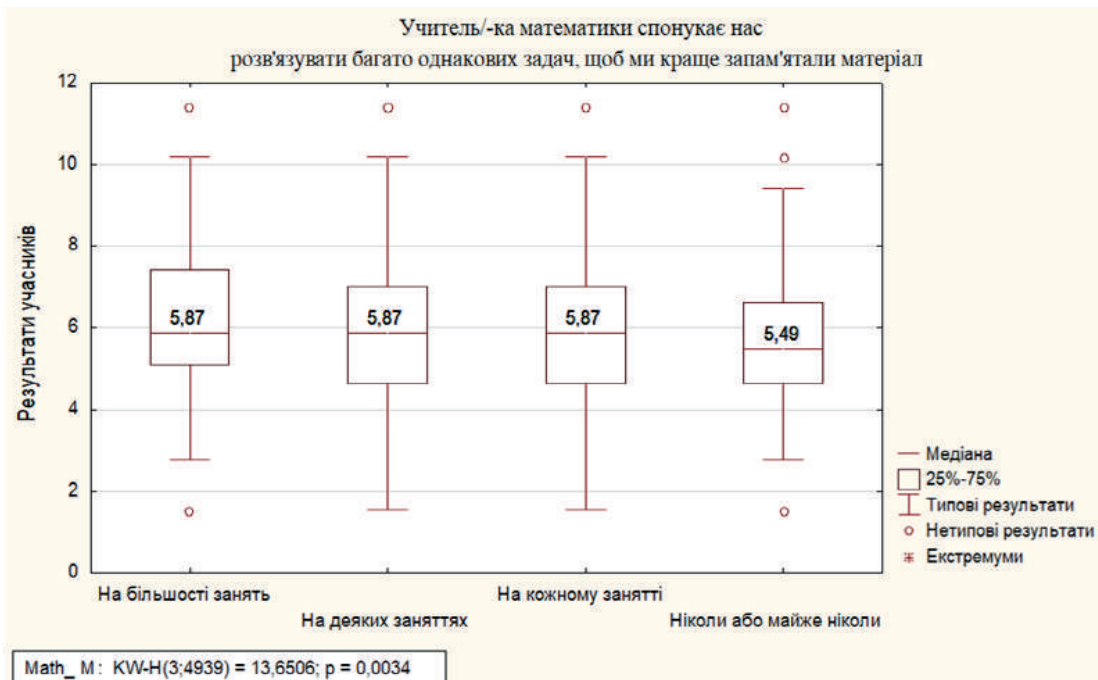

Рис. 2.1.3.19. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що учитель/учителька математики спонукає розв'язувати багато однакових задач, щоб учні краще запам'ятали матеріал

2.1.3.4. Підходи шестикласників до вивчення математики та зв'язок цих чинників з успішністю виконання тесту з математики

Рис. 2.1.3.20. Розподіл учасників щодо тривалості виконання домашнього завдання з математики

Тривалість виконання учасниками домашнього завдання з математики не вплинула на успішність виконання тесту. І ті, хто витрачає більше чи менше двох годин, і ті, хто витрачає близько години, і ті, хто витрачає менше 30 хвилин на виконання

домашнього завдання, впоралися з тестом приблизно однаково. І лише ті, хто зазвичай не виконують домашні завдання з математики, отримали гірші результати на тестуванні.

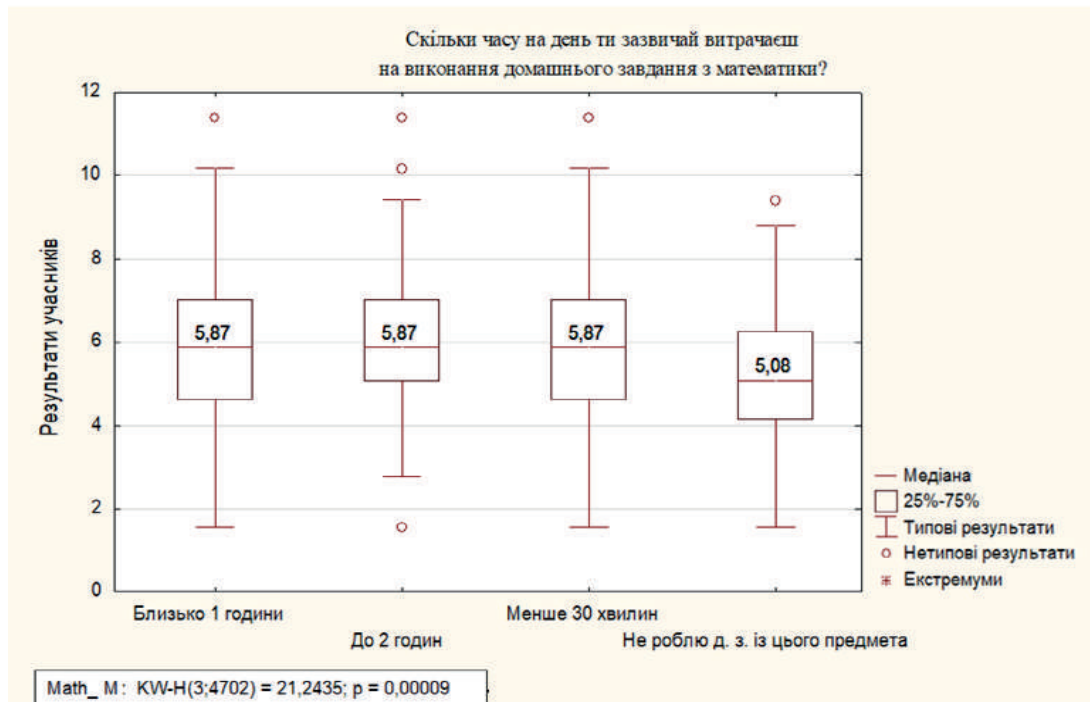

Рис. 2.1.3.21. Результати учасників з математики залежно від тривалості виконання домашнього завдання

Рис. 2.1.3.22. Розподіл учасників щодо звернень за допомогою у вивченні математики

Статистично значимого зв'язку між відповідями учасників на питання про те, до кого вони звертаються про допомогу, якщо їм щось незрозуміло на уроках, і успішністю виконання тесту учасниками немає. Результати тестування груп учасників, які по-різному відповідали на це запитання, статистично майже не відрізняються, хоча ті, хто звертається за підтримкою до батьків та репетиторів, мають трохи вищі результати.

2.1.3.5. Ставлення учасників до математики та зв'язок цих чинників з успішністю виконання тесту

Під час опитування шестикласників запитали, наскільки вони погоджуються або не погоджуються з певними твердженнями щодо їхнього ставлення до математики.

Твердження щодо ставлення учасників до математики

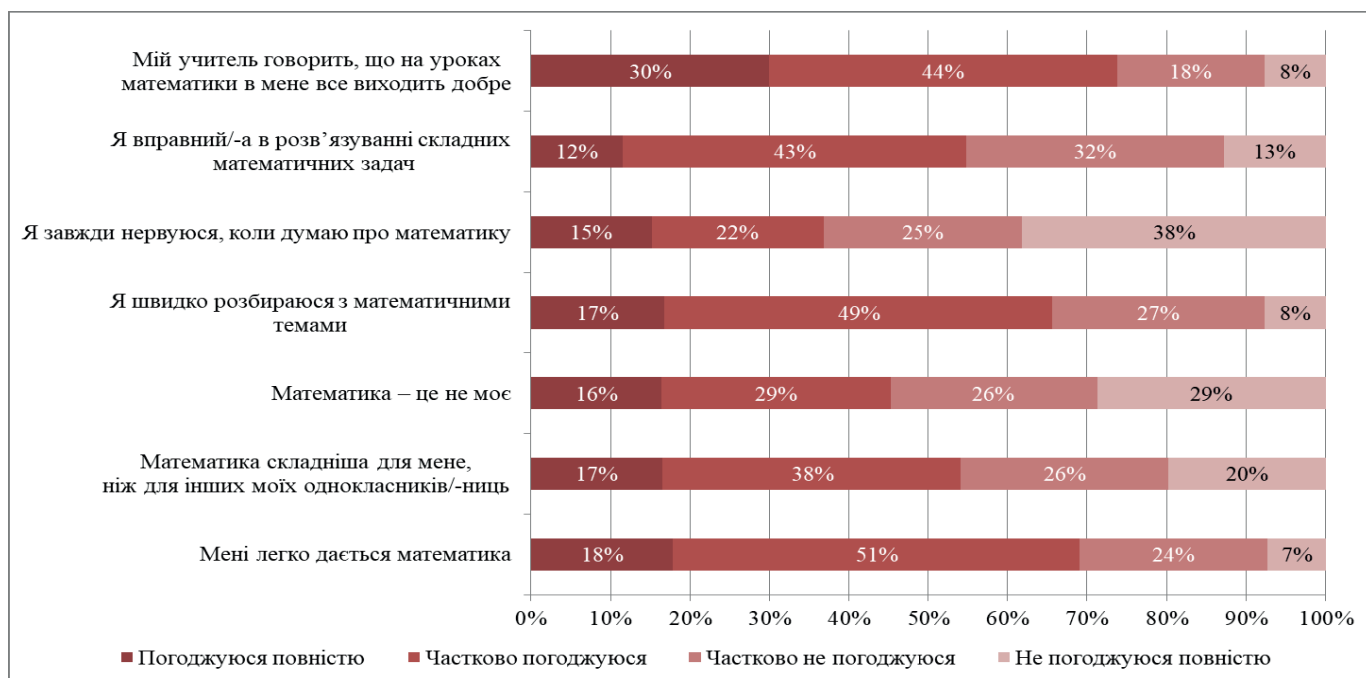

Рис. 2.1.3.23. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про ставлення до математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо наступних чотирьох тверджень «Мій учитель говорить, що на уроках математики в мене все виходить добре», «Я вправний/а в розв'язуванні складних математичних задач», «Я швидко розбираюся з математичними темами», «Мені легко дається математика» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Мені легко дається математика», то ця група учасників загалом мала трохи кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

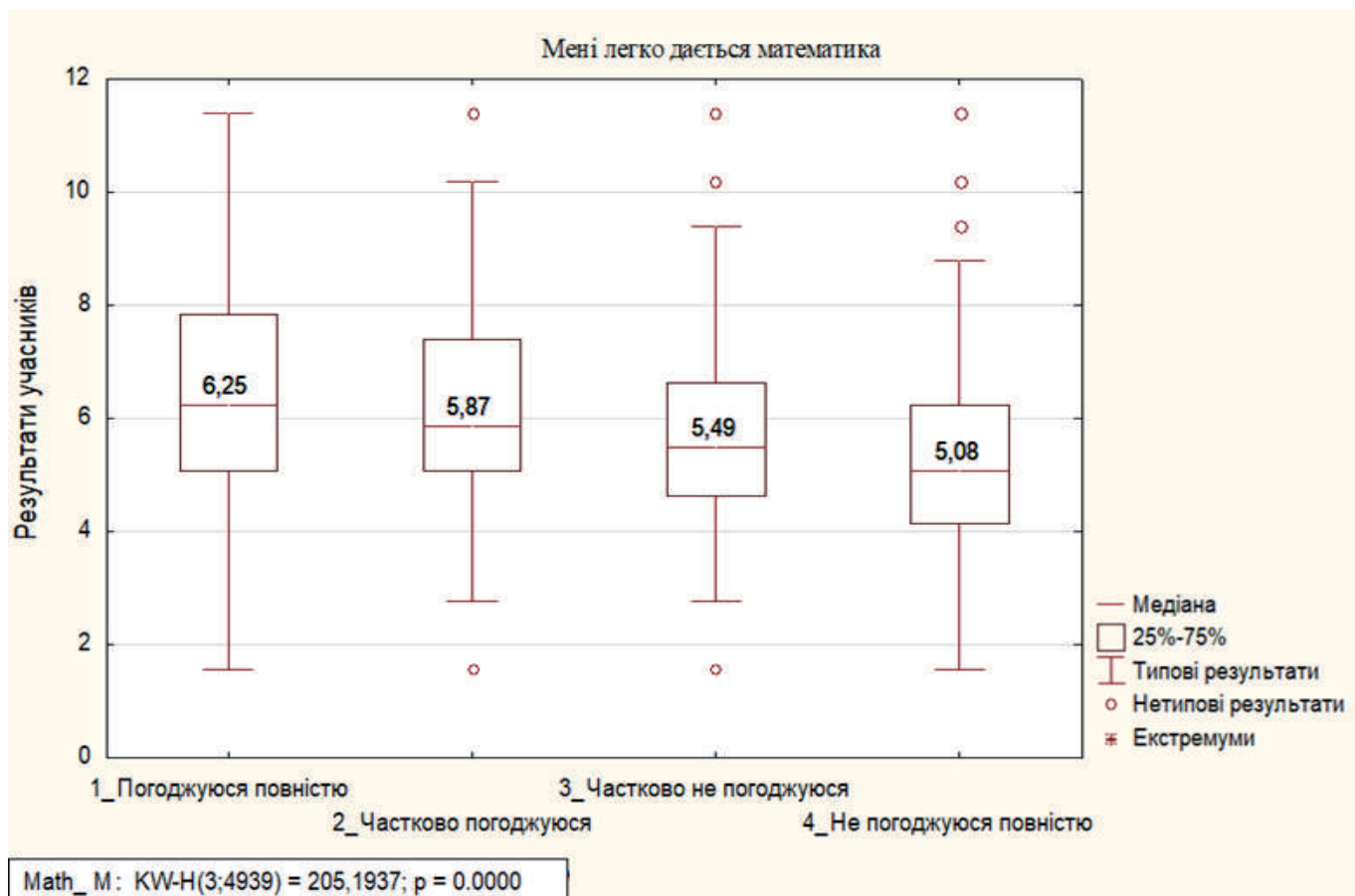

Рис. 2.1.3.24. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що їм легко дається математика

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо тверджень «Я завжди нервуюся, коли думаю про математику», «Математика – це не моє», «Математика складніша для мене, ніж для інших моїх однокласників/однокласниць» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно спадала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Математика – це не моє», то ця група учасників загалом мала трохи гіршу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

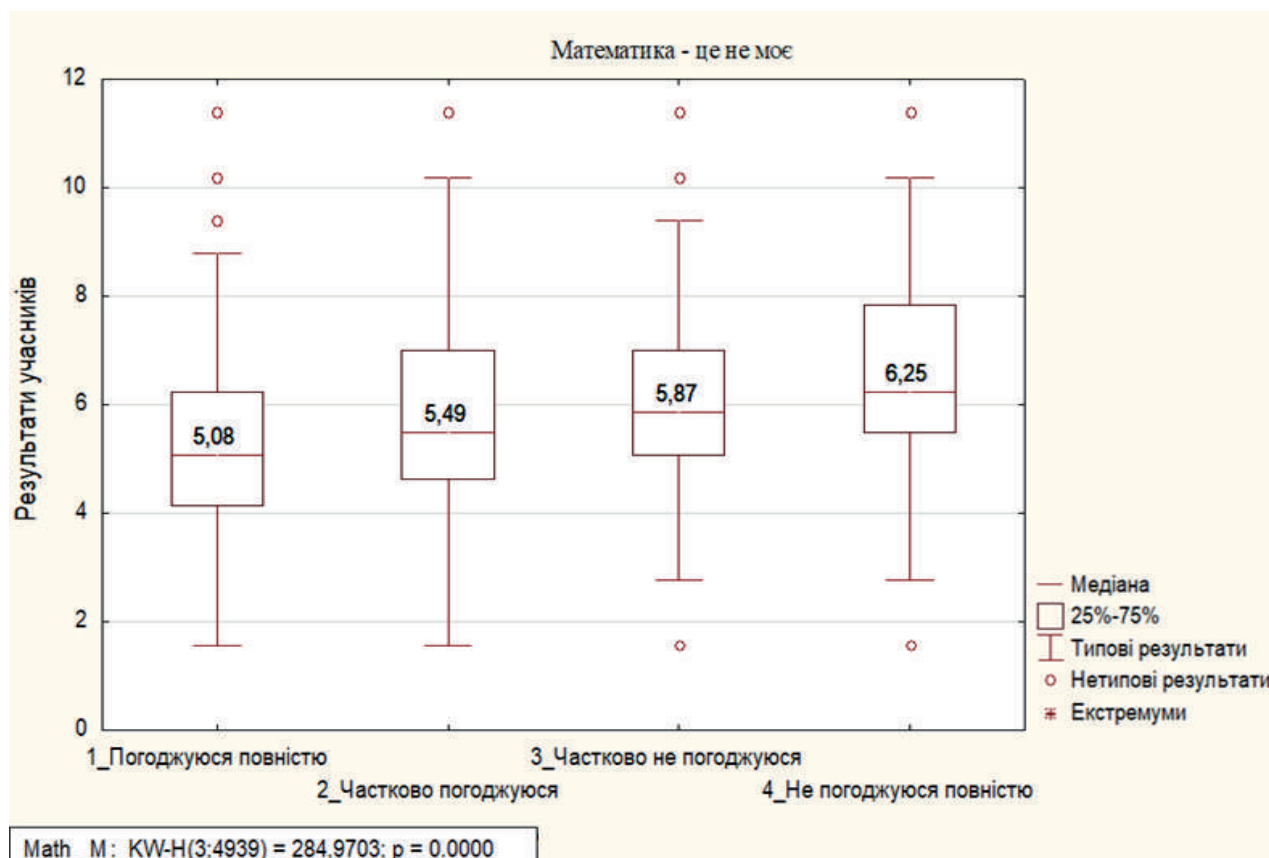

Рис. 2.1.3.25. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що математика – це не їхнє

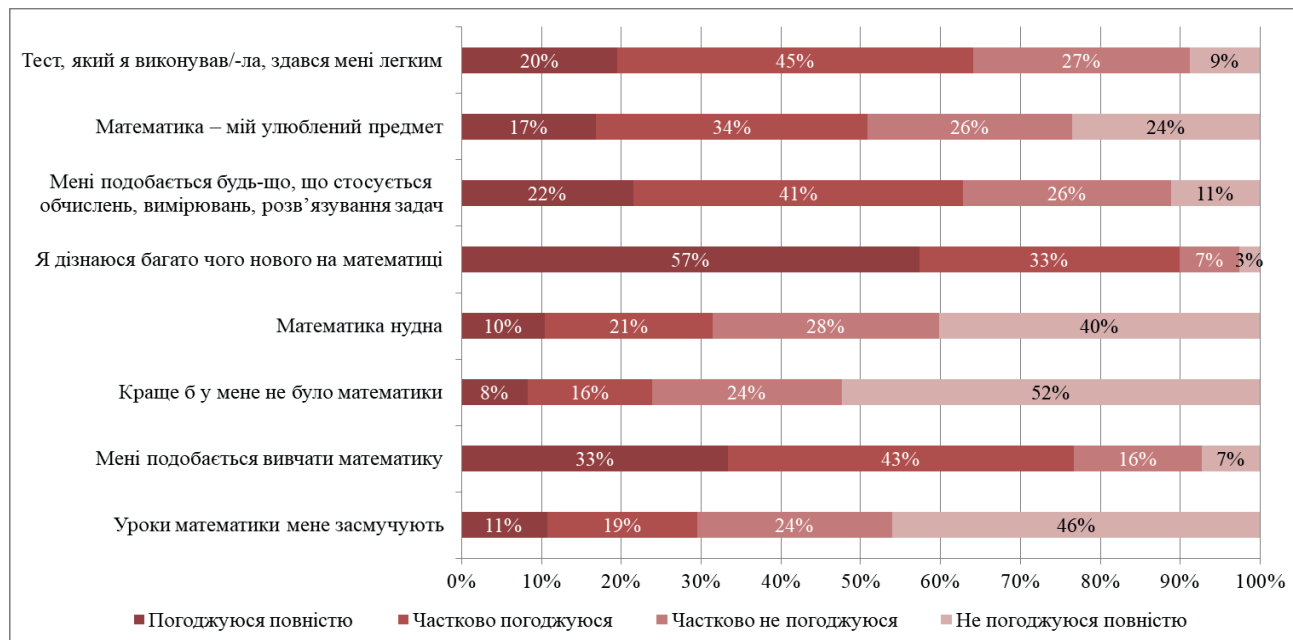

Рис. 2.1.3.26. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про ставлення до математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників на запитання щодо згоди з трьома твердженнями «Мені подобається вивчати математику», «Я дізнаюся багато чого нового на математиці» та «Математика – мій улюблений предмет» і успішністю

виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Мені подобається вивчати математику», то ця група учасників загалом мала трохи кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

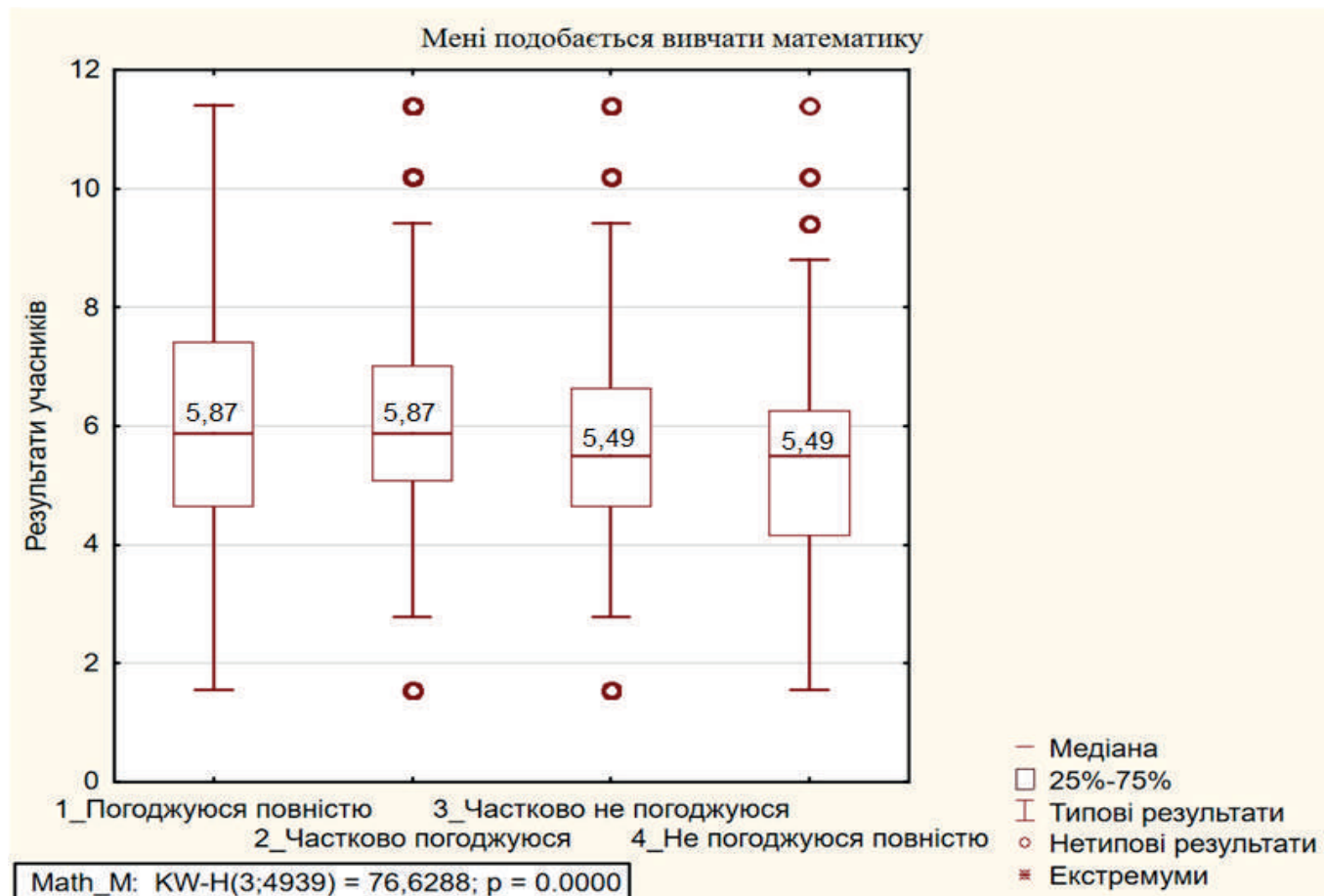

Рис. 2.1.3.27. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що їм подобається вивчати математику

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо трьох тверджень «Математика нудна», «Краще б у мене не було математики», «Уроки математики мене засмучують» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно спадала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Математика нудна», то ця група учасників загалом мала трохи гіршу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

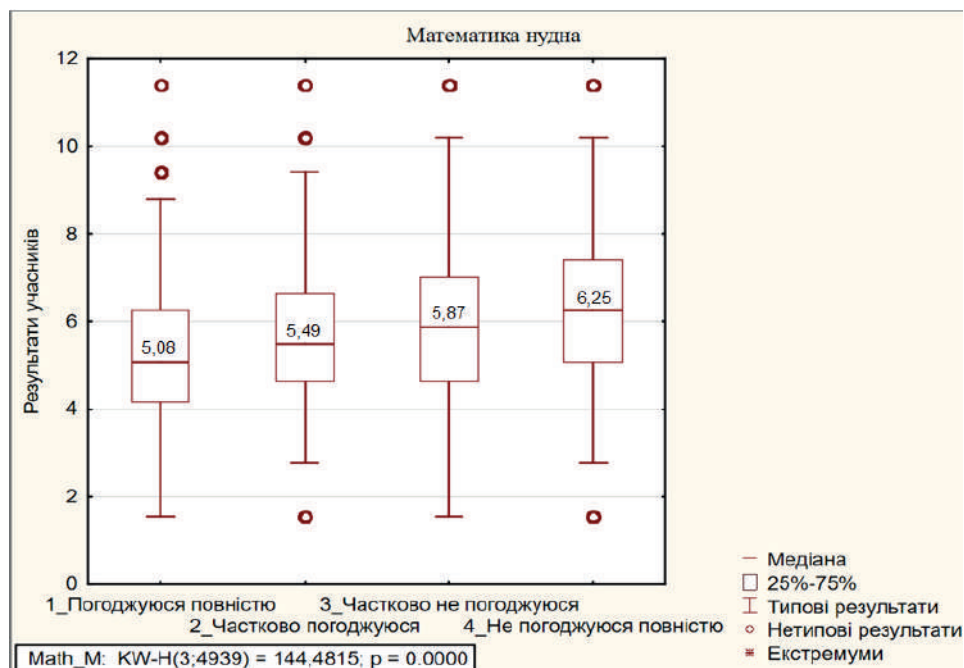

Рис. 2.1.3.28. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що математика нудна

Щодо згоди з двома твердженнями «Мені подобається будь-що, що стосується обчислень, вимірювань, розв'язування задач» та «Тест, який я виконував/-ла, здався мені легким», то статистично значимого зв'язку між згодою учасників з цими двома твердженнями і успішністю виконання учасниками тесту немає. Результати тестування груп учасників, які по-різному відповідали на ці два запитання опитувальника, статистично майже не відрізняються.

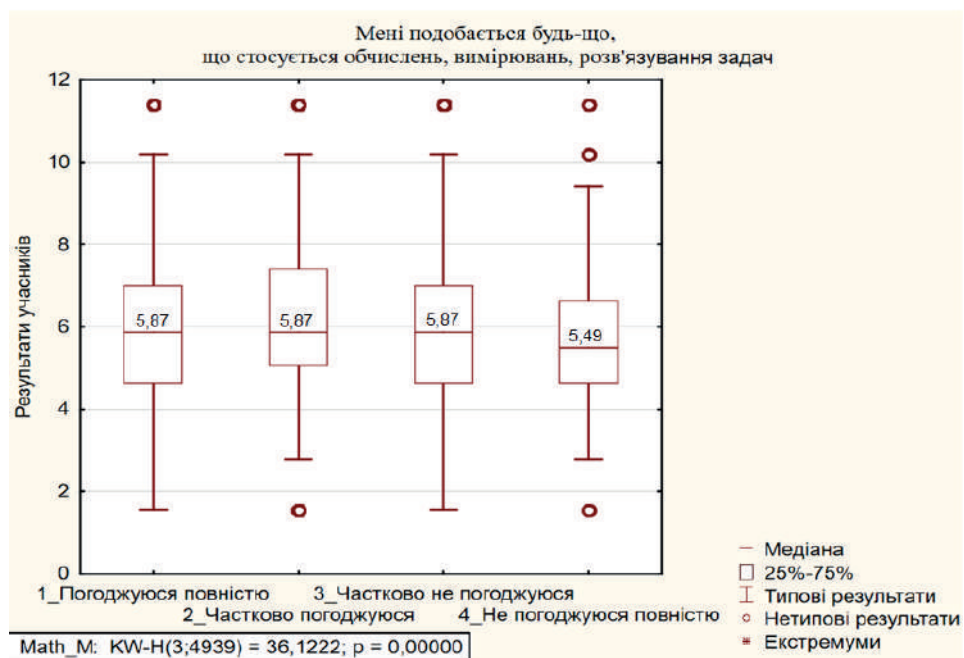

Рис. 2.1.3.29. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що учасникам подобається будь-що, що стосується обчислень, вимірювань, розв'язування задач

Короткі висновки

1. Тест виявився оптимальної складності. Розробники тесту орієнтувалися на учня із середнім рівнем результатів навчання і фактично не включали у тест складних завдань високого рівня. Попри це, статистичний аналіз показав, що половина завдань виявилася для учасників складними і дуже складними.
2. Найскладнішими для учасників були завдання змістової лінії «Геометричні фігури та геометричні величини». Більше половини учасників не виконали жодного з трьох завдань цього блоку. Найлегшими для учасників виявилися завдання змістової лінії «Робота з даними».
3. Стосовно когнітивних вимірів найлегшими для учасників виявилися завдання когнітивного виміру «Знання», у яких для правильного виконання завдання визначальним було володіти певними знаннями, а найскладнішими — завдання когнітивного виміру «Міркування», у яких потрібно було моделювати певну життєву ситуацію та будувати певний ланцюжок міркувань для її розв'язання.
4. Відповідно до статистичного аналізу, порівняно з іншими кращі результати тесту з математики показували ті учасники, які:
  - a. навчаються у закладах освіти східних областей чи міста Києва;
  - b. навчаються у місті;
  - c. перебувають за кордоном;
  - d. мають статус внутрішньо переміщеної особи;
  - e. у шостому класі навчалися переважно дистанційно;
  - f. тестування проходили онлайнно;
  - g. краще володіють ІТ-навичками роботи з гаджетами чи в інтернеті;
  - h. мають друковані книги та інші матеріали, необхідні для навчання;
  - i. отримують від учителя / учительки зрозумілі пояснення навчального матеріалу та зрозумілі вимоги до учнів;
  - j. люблять математику і мають до неї позитивне ставлення.
5. На результати тестування з математики фактично не вплинули:
  - a. стать;
  - b. тип закладу освіти, у якому навчається учасник / учасниця;
  - c. наявність в учасників власних технічних засобів (комп'ютера, мобільного телефона, ноутбука чи планшета);
  - d. наявність в учасників особистого простору (кімнати чи робочого місця) для навчання у місці проживання;
  - e. частота спонукання вчителями вивчення математики (якщо вчитель ніколи не спонукає до вивчення математики — результати нижчі);
  - f. час, витрачений на виконання домашнього завдання з математики (за винятком тих, хто взагалі не виконує домашні завдання).

Додатки

Статистичні складності тестових завдань з математики, 6 клас

Субтест 1

Номер завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Група за складністю
1_1	Початковий	69%	Легке
1_2	Початковий	58%	Оптимальне
1_3	Достатній	57%	Оптимальне
1_4	Достатній	36%	Складне
1_5	Середній	16%	Дуже складне
1_6	Середній	39%	Складне
1_7	Середній	17%	Дуже складне
1_8	Середній	83%	Дуже легке
1_9	Достатній	34%	Складне
Субтест 1	Оптимальна складність тесту	46%	Оптимальна складність тесту

Група за складністю (Субтест 1)	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	1	11%
Легке	1	11%
Оптимальне	2	22%
Складне	3	34%
Дуже складне	2	22%
Загалом	9	100%

Субтест 2

№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
2_1	Початковий	54%	Оптимальне
2_2	Середній	56%	Оптимальне
2_3	Середній	49%	Оптимальне
2_4	Початковий	42%	Оптимальне
2_5	Середній	53%	Оптимальне
2_6	Достатній	35%	Складне
2_7	Достатній	31%	Складне
2_8	Достатній	24%	Складне
2_9	Високий	34%	Складне
Субтест 2	Оптимальна складність тесту	42%	Оптимальна складність тесту

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	0	0%
Оптимальне	5	56%
Складне	4	44%
Дуже складне	0	0%
Загалом	9	100%

Дискримінативність завдань тесту та тестових завдань

Субтест 1

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
1_1	61%	Дуже хороша
1_2	67%	Дуже хороша
1_3	59%	Дуже хороша
1_4	61%	Дуже хороша
1_5	44%	Дуже хороша
1_6	43%	Дуже хороша
1_7	50%	Дуже хороша
1_8	34%	Хороша
1_9	40%	Дуже хороша
Субтест 1	51%	Тест з дуже хорошою розподільною здатністю

Субтест 2

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
2_1	52%	Дуже хороша
2_2	65%	Дуже хороша
2_3	54%	Дуже хороша
2_4	48%	Дуже хороша
2_5	47%	Дуже хороша
2_6	69%	Дуже хороша
2_7	67%	Дуже хороша
2_8	50%	Дуже хороша
2_9	59%	Дуже хороша
Субтест 2	57%	Тест з дуже хорошою розподільною здатністю

Розділ 2.

2.2. Розділ Результати тестування учнів 6-го класу з української мови

2.2.1. Характеристика тесту з української мови

2.2.1.1. Загальна структура тестового інструментарію з української мови

Тест з української мови складався з трьох субтестів, на виконання кожного з яких учасники тестування мали по 30 хв. Субтест 1, який мав назву «Текст. Мовні одиниці в тексті», містив 20 тестових завдань, що в той чи той спосіб стосувалися тексту. Субтест 2 називався «Лексична, орфографічна та граматична вправність мовлення». Ця форма містила 18 тестових завдань. Субтест 3 під назвою «Морфологічна вправність мовлення» містив 17 тестових завдань.

Отже, загальна довжина тесту з української мови становила 55 тестових завдань різних форм. За правильне виконання всіх завдань тесту можна було отримати максимально 72 тестові бали. Відповідну інформацію узагальнено в таблиці 2.2.1.1.

Таблиця 2.2.1.1

Загальна характеристика тесту з української мови для 6 класу

Субтест	Кількість тестових завдань	Час на виконання, хв	Максимальна кількість балів за виконання
Текст. Мовні одиниці в тексті	20	30	37
Лексична, орфографічна та граматична вправність мовлення	18	30	18
Морфологічна вправність мовлення	17	30	17
Загалом	55	90	72

2.2.1.2. Змістові лінії тесту з української мови

Зміст тесту з української мови для учнівства 6-х класів охоплював теми, що передбачені чинними навчальними програмами з предмета «Українська мова» для 5 та 6 класів (для класів / груп з навчанням українською мовою), розробленими на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 року).

Тестові завдання стосувалися основних ключових тем змістових розділів мови, які розглядаються впродовж двох років навчання (від початку 5-го класу до кінця 6-го класу). Як відомо, у 5-му класі значна частина навчальної програми передбачає формування навичок роботи з текстами різних типів і видів, саме з огляду на це субтест 1 містив стимульний матеріал – текст на читання («Олександр Есаулов «Справа №...»»). За своїми характеристиками запропонований учасникам тестування текст був рекламним медіатекстом розповідного типу, що мав рубричну структуру з ілюстраціями.

Олександр Есаулов «СПРАВА №...»

КЕНІНГОВА КОЛЕКЦІЯ. СПРАВА №1

Як же то захопливо — бути детективом! Особливо, коли ти школяр чи школярка і це твоя перша справа. Льюка Холмс, Міха Ватсон і Настя Баносьє — юні детективи з Горобинівки — розшукують коштовну колекцію, що зникла ще за часів Другої світової війни. І як ви гадаєте, чим завершиться їхня перша справа?

ЧОРНІ АРХЕОЛОГИ. СПРАВА №2

Але ж то, виявляється, страшенно небезпечно — бути детективом, особливо коли йдеться про людське життя, а до крадіжки причетні справісніші злочинці. Юні детективи з Горобинівки розшукують (1) давньоруських часів. Як ви гадаєте, чим завершиться їхній розшук? Герої виводять на чисту воду крадів унікальних археологічних знахідок, а читачі й читачки дізнаються про світнумематику.

ЯК УПОЛЮВАТИ ЧУПАКАВРУ. СПРАВА №3

Усі чули про чупакабру — земничого кровопивцю! Чи не в кожному селі його бачили, та нікому він не дався до рук. А юнім детективам потрібно вирухувати й (2) небачене страхівськьо. Та поки друзі в Підбакоті намагаються аполувати чупакабру, у Горобинівці хтось псує світлих сусідів. У цій частині герої дізнаються історію Підбакоття та врешті-решт відкриють нечистия на руку ділля, які користалися з людських страхів та упевдженнь.

КІДНЕПІНГ. СПРАВА №4

Невгамовна трійця розплутує злочини, що виявилися не по збубах навіть професійним садцим. Ба більше, юні детективи помінають такі загадки і таємничі події, які, хоч і не обходять дорослих, проте можуть урлятувати життя і навіть викривають злодів, що крадуть ділля!

СПРАВА ЧЕСТІ. СПРАВА №5

І знову в Горобинівці хахла. Пограбовано шкільний музей. І що не вдіє поліція, й нік не вдається віпмилати злодів. І знову до справи беруться юні детективи: Міха Ватсон, Льюка Холмс і Настя Баносьє. Тим паче, що через грабунок їхній учитель Кость потрапив до лікарні з серцевим нападом. Цього разу викрили злодів — це справа честі.

ЩУРЯЧИЙ ПІДСТУП. СПРАВА №6

Перед детективами постає незвичайна проблема. Адже в халупу втрапив сам Міха Ватсон! Хочете дізнатися, як друзі виплутують з нової пригоди? Читайте! Заразом довідаєтеся, що щури не лише їмтвув, але й часом дуже небезпечні, та й усе довкола — часом не те, чим видається спочатку.

ЖІНОЧА СПРАВА. СПРАВА №7

Що було, що було! Таке було! Спочатку постраждала Тоська Москаленко. Потім дісталася Олі Малибозі! А тоді таке почалося... Таке!.. Дівчата, ви не повірите!.. Та ні, ця історія не тільки для дівчат. І не лише про дівчат... Звісно, що, дізнавшись про напади на подруг, Льюка й Міха беруться шукати підступного Пінгана. Тобто розплутувати так звану «жіночу» справу. Але на те вона й жіноча, щоб усе було не так просто, як видається спочатку.

ПОЛЮВАННЯ НА МАМОНТІВ. СПРАВА №8

Звісно, проадані мамонти були кращі за теперішніх. Хто сказав, що тепер цих тварин на світі немає! Є, щоправда, без бивнів і хоботів. Та й ходять ці сучасні мамонти не на чотирьох, а лише на двох ногах. І не просто ходять, а порушують закон, намагаючись ні в чому не винних людей на небезпечку. Тому-то їх необхідно знайти й знешкодити. Це й робитимуть Льюка Холмс і Міха Ватсон. Звісно ж, з допомогою вірних друзів і капітана... ні, уже майора Сіссарена...

ДЕРЖАВНА СПРАВА. СПРАВА №9

У цій справі все справинне: і пригоди, і небезпеки, і дружба... Несправинні тварини граші. Ці граші раптом з'явилися в містечку, де живуть юні детективи. Звісно, що герої хочуть з'ясувати, хто підірвав купюри. Мусять розібратися, інше за граматами опиниться ні в чому не винна людина.

ЧЕРВОНИЙ ПІВЕНЬ ПІД ДАХОМ. СПРАВА №10

Льюка й Міха розплутали чимало складних справ, але такої вони ще не мали. Це — найнебезпечніша їхня пригода. Адже цього разу детективи разом із друзями опиняються в таких гарячих обставинах, що їхнє життя йдуть висить на волосині. Точніше, на пр'їні з хвоста червоного півня.

ЧОРНИЙ ВОРОН. СПРАВА №11

Цього разу все геть по-дорослому. Юнім детективам із Горобинівки доведеться діяти вкрай обережно.

ПОЛЮВАННЯ НА ДОГХАНТЕРІВ. СПРАВА №12

Чи могли б ви зібрати цілісний плацх дітей, які б вимагали врятувати собак? А Міха, Льюка й Настя збрали! І не лише організували одолілля, а викрили червогий злочин. Цього разу вони поміають на... догхантерів.

ЯКОГО КОЛЬОРУ СОБАКИ В ПРИП'ЯТІ. СПРАВА №13

Зелений собака, рожева видра й червогий ікочок... Навично? Міхов, Льюсі та Настя не вперше. На них знову чекають пригоди.

ДЛЯ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Усі книжки надруковано на якісному книжковому папері, який знижує контрастність і полегшує читання.
Папір екологічно чистий.

Розподіл завдань в тесті за змістовими лініями, відповідно до специфікації, розробленої авторами тесту, наведено в таблиці 2.2.1.2. Більш докладно з тематикою тестових завдань можна ознайомитися на сайті Всеукраїнської школи онлайн за [посиланням](#).

Таблиця 2.2.1.2

Розподіл тестових завдань з української мови за змістовими лініями (експертне калібрування)

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Лексикологія. Фразеологія	6	11%
Фонетика. Орфоепія	2	4%
Орфографія	12	12%
Будова слова. Словотвір	3	5%
Морфологія	18	33%
Синтаксис. Пунктуація	9	16%
Розвиток мовлення	5	9%
Загалом	55	100%

Відповідні тестові завдання за змістовими лініями були розподілені доволі купно в межах одного субтесту, однак водночас завдання, що стосувалися тієї ж змістової лінії, могли бути представлені в усіх трьох субтестах. Наприклад, у субтесті «Текст. Мовні одиниці в тексті» певна частка питань стосувалася власне тексту та його вимірів (змістова лінія «Розвиток мовлення»), але також тут були й завдання інших змістових ліній курсу української мови.

Іншими словами, за змістом субтести не були гомогенними змістовими конструктами, тобто не стосувалися лише окремого розділу мови. Саме тому з погляду змісту тест з української мови, використаний у межах моніторингу, можна розглядати двовимірно:

- ☒ як цілісний тест, що операційно складався з трьох субтестів: інформація про виконання учнівством цього тесту може дати уявлення про успішність оволодіння змістом курсу української мови впродовж 5–6 класів загалом (далі – тест з української мови);
- ☒ як сукупність змістових мікротестів, що фізично не виділені в структурі, а є сукупністю тестових завдань, що стосуються однієї змістової лінії: інформація про виконання учнівством таких мікротестів може дати уявлення про успішність оволодіння відповідними розділами мови.

Варто також зауважити, що наведений у таблиці вище розподіл тестових завдань за змістовими лініями, запропонований авторами тестового інструментарію, швидше відображає те, як ті чи ті теми вивчають у межах шкільного курсу української мови, хоча насправді певні завдання можна кваліфікувати за різними розділами мови. Так,

типово в межах системного вивчення морфології (починаючи з 6-го класу) розглядають не тільки ті теми, що стосуються парадигматичних відношень форм слів (іменників, прикметників, числівників, займенників), а й чимало дотичних, що пов'язані з будовою слова й словотвором, орфографією, фонетикою й орфоепією, синтаксисом. Наведемо для прикладу таке завдання.

У формі орудного відмінка треба писати подвоєні літери в обох іменниках у рядку

зустріч, зелень

розкіш, радість

паралель, лазур

скатерть, північ

Це завдання, що класифіковане в експертній специфікації тесту як таке, що стосується теми «Морфологія», насправді стосується й розділу «Орфографія», адже тему подвоєння букв унаслідок подовження звуків узагальнено вивчають саме в цьому розділі – під час системного вивчення орфографії в 5 класі. Крім того, для виконання цього завдання учню / учениці можуть знадобитися відомості з розділу «Фонетика. Орфоепія», адже в цьому разі йдеться й про фонетичне явище подовження.

2.2.1.3. Когнітивні виміри тестових завдань з української мови

Для визначення рівня успішності учнівства з української мови в тесті важливо мати завдання, виконання яких передбачає активізацію мисленневих (когнітивних) процесів різної складності. Експерти в тесті виділили завдання трьох типів за провідним способом когнітивної діяльності (трьох когнітивних вимірів): знання, застосування й міркування.

Завдання на знання є відносно найпростішими за пізнавальною діяльністю: для їх виконання учасникам передусім необхідно пригадати певну ознаку, правило або виняток з нього чи типовий слововжиток, тобто засвідчити певний рівень запам'ятовування / пригадування. Під час роботи з деякими іншими завданнями цієї групи учень має помітити доволі очевидні закономірність чи явище, як-от під час виконання наведеного нижче завдання.

Щоб правильно заповнити пропуски в словах з тексту *Л..оха, Нас..тя, Бонас..є, Кос..ть, Підбакот..я, С..лісаренко*, треба пригадати правила

- написання власних назв
- написання префіксів
- написання м'якого знака
- спрощення в групах приголосних

Завдання на застосування, які становлять найбільшу групу в тесті, передбачають складнішу, порівняно з так званими знанневими завданнями, когнітивну діяльність. Для їх виконання учасники певні відомості, засвоєні на уроках української мови, мають застосувати на практиці на типовому або частково новому мовному матеріалі. Прикладом такого завдання є наведене нижче, де учасник має не тільки пригадати відомості, що стосуються уподібнення (асиміляції) приголосних, але й застосувати ці знання на практиці.

Підкреслені літери позначають той самий звук в обох словах рядка

- просьба, знімок
- доріжка, джміль
- ллеться, тьожкає
- вокзал, квітник

Операційно найскладнішими в тесті є завдання на міркування. Якщо ці завдання стосуються тексту, то вони передбачають не просто пошук інформації, але і її опрацювання (аналіз, порівняння) та формулювання певних висновків (оцінювання). Якщо ж ідеться про «міркувальні» завдання з мовних тем, то для їх виконання необхідно так би мовити провести мікродослідження й зробити з нього висновок. Для виконання таких завдань інколи необхідно засвідчити знання й розуміння деяких екстралінгвальних (позамовних) фактів, явищ тощо, як, для прикладу, під час роботи з таким завданням до тексту.

Найімовірніше, цей текст розміщено

в літературному довіднику

в підручнику з літератури

на сайті онлайн-книгарні

на бібліотечному стенді

Оскільки тест сконструйований так, щоб надавати інформацію про освітні втрати учнівства, лівова частка завдань у ньому належить до категорій «Знання» та «Застосування». Натомість завдання на міркування становлять найменшу групу. Розподіл завдань у тесті за експертно визначеними когнітивними вимірами наведено в таблиці 2.2.1.3.

Таблиця 2.2.1.3

Розподіл тестових завдань з української мови за когнітивними вимірами

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Знання	17	31%
Застосування	27	49%
Міркування	11	20%
Загалом	55	100%

2.2.1.4. Експертна оцінка складності тестових завдань з української мови

Під час формування тестового інструмента тестові завдання з української мови експерти класифікували за складністю (далі – експертна складність) за трьома групами: легкі, оптимальні та складні. Розподіл завдань тесту за експертною оцінкою їхньої гіпотетичної складності наведено в таблиці 2.2.1.4.

Таблиця 2.2.1.4

Розподіл тестових завдань з української мови за складністю (експертна оцінка)

Група за складністю	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Легкі	18	33%
Оптимальні	28	51%
Складні	9	16%
Загалом	55	100%

Як видно з таблиці, майже 85% завдань у тесті для 6-го класу, на думку експертів, є такими, що можуть бути виконані більшістю учнів, що мають середній рівень підготовленості. Важливо при цьому розуміти, що експертна оцінка складності ґрунтується на уявленні фахівців про те, чого мали б досягти учні в оволодінні різними аспектами української мови на кінець 6-го класу (критерійна оцінка). Зміст цієї оцінки заснований на врахуванні різних ознак (типу / виду, змісту та інших характеристик того чи того завдання). Така експертна оцінка може не збігатися зі статистичною складністю тестового завдання, яку визначають як відсоток учасників, які надали правильну відповідь на конкретне завдання, на підставі чого, відповідно, розрізняють «дуже складні» завдання, які виконали менше 20% учасників, «складні» – 21–40%, «оптимальні» – 41–60%, «легкі» – 61–80% та «дуже легкі» – 81–100% учасників.

Як буде показано нижче, розрахована статистична складність засвідчила, що в багатьох випадках експертні оцінки складності завдань, тобто спроможності учнівства з певним ступенем упевненості працювати із завданнями того чи того мовного змісту, не завжди збігалися, тобто тест навіть попри його відносну плановану легкість виявився дещо заскладним для вибірки учасників моніторингу.

2.2.1.5. Форми тестових завдань з української мови та нарахування балів відповідно до форми завдання

Для вимірювання рівня досягнень шестикласників з української мови було сформовано тест, що складався лише із завдань закритих форм, тобто таких, які не передбачають надання учасниками короткої чи розгорнутої письмової відповіді. Звісно, такий підхід не є ідеальним, однак в умовах комп'ютерного тестування – це оптимальний підхід для якнайповнішого охоплення програмового змісту навчання української мови.

Учнівству в субтестах пропонували завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів (в усіх трьох субтестах) і завдання на встановлення відповідності (завдання на логічні пари) (лише п'ять завдань у субтесті 1). Розподіл тестових завдань з української мови за формою відображено в таблиці 2.2.1.5.

Таблиця 2.2.1.5

Розподіл тестових завдань з української мови за формою

Форма тестового завдання	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Вибір відповіді з-поміж запропонованих варіантів (1 з 4)	50	91%
Встановлення відповідності (логічні пари) (4 з 5)	3	5%
Встановлення відповідності (логічні пари) (5 із 6)	2	4%
Загалом	55	100%

За кожне правильно виконане завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів учасники отримували 1 бал у разі визначення правильного варіанта відповіді, а за кожну правильно логічну пару в завданнях на встановлення відповідності – також 1 бал. Нарахування тестових балів відповідно до форми тестового завдання та максимальну кількість балів, яку можна було набрати за повністю правильне виконання окремих форм завдань і тесту загалом, відображено в таблиці 2.2.1.6.

Таблиця 2.2.1.6

Нарахування тестових завдань з української мови за формою тестового завдання

Форма тестового завдання	Кількість завдань	Кількість можливих балів за виконання завдання	Максимально можлива кількість набраних балів
Вибір відповіді з-поміж запропонованих варіантів (1 з 4)	50	0–1	50
Встановлення відповідності (логічні пари) (4 з 5)	3	0–1–2–3–4	12
Встановлення відповідності (логічні пари) (5 із 6)	2	0–1–2–3–4–5	10
Загалом	55	-	72

Якщо говорити про окремі субтести, то за правильне виконання всіх завдань субтесту 1 можна було набрати 37 тестових балів, субтесту 2 – 18 та субтесту 3 – 17 балів.

2.2.1.6. Визначення рівнів досягнень з української мови

Для визначення рівнів досягнень учнів в оволодінні українською мовою на кінець 6-го класу використано чотирирівневу шкалу, де виділено початковий, середній, достатній і високий рівні, що мають певний статистичний зміст і водночас ґрунтуються на експертній оцінці.

Відповідно шестикласники, які набрали від 0 до 11 балів за виконання тесту з української мови, вважаються такими, хто перебуває на початковому рівні досягнень з української мови, від 12 до 36 – на середньому, від 37 до 60 – на достатньому, а від 61 до 72 балів – на високому. Діапазони значень балів за виконання тесту для кожного рівня досягнень відповідають розподілу результатів учнів за таким відношенням: по 15 % найнижчих і найвищих результатів та по 35 % рівномірно – середніх і достатніх.

Узагальнену інформацію про бальне вираження рівнів досягнень шестикласників з української мови наведено в таблиці 2.2.1.7.

Таблиця 2.2.1.7

Розподіл тестових балів відповідно до рівнів досягнень з української мови, прийнятих у моніторинговому дослідженні

Конструкт	Кількість завдань	Максимально можлива кількість набраних балів	Рівень досягнень			
			П	С	Д	В
			0–15%	16–50%	51–85%	86–100%
Українська мова	55	72	0–11	12–36	37–61	62–72

Підсумовуючи виклад щодо основних характеристик тестового інструментарію для оцінювання рівнів досягнень шестикласників з української мови, можна констатувати, що запропонований тест був достатнім за довжиною (55 завдань), містив завдання різної змістової та когнітивної спрямованості, що характеризувалися певним рівнем очікуваної (експертної) складності. Усі форми завдань були відомих учням форматів. Організований тест з української мови був за субтестами, що забезпечило як певний ступінь диференціації тестових завдань за змістовими лініями в межах субтестів, так і проведення тестування в часових рамках, що відповідали психоемоційним і віковим особливостям шестикласників-учасників моніторингового дослідження.

2.2.2. Результати виконання тесту з української мови для 6 класу

Усього в тестуванні з української мови взяли участь 6189 шестикласників. Субтест 1 виконали 5704 учасники (не виконували 485 учасників, 7,84%), субтест 2 – 5678 (не виконували 511 учасників, 8,26%), субтест 3 – 5647 (не виконували 542 учасники, 8,76%). Усі три субтести виконали 5683 учасники.

Для обрахунку результатів за субтестами взято показники тих учасників, які виконували відповідні субтести 1, 2 або 3, а за тестом з української мови загалом – тих, хто виконав усі три субтести.

2.2.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання тесту з української мови

Статистичні характеристики результатів тестування шестикласників у межах моніторингового дослідження з української мови (за тестом загалом) наведено в таблиці 2.2.2.1, а також частково візуалізовано на рис. 2.2.2.1.

Таблиця 2.2.2.1

Статистичні характеристики результатів тестування з української мови (за тестом з української мови загалом)

Назва характеристики	Кількісне значення
Вибірка	5683
Максимально можливий бал	72
Максимально набраний бал	72
Середнє	32,25
Мода	29
Медіана	30
Стандартне відхилення	12,31
Асиметрія	0,57307
Ексцес	-0,1645

Середнім набраним балом для всіх учасників тестування був 32,25, а максимальний бал (72 тестових бали) за підсумками тестування з української мови набрало всього 3 учасники з-поміж майже 6000 учасників. Дані таблиці, а також результати за тестом з

української мови, розглянутим як єдиний інструмент (рис. 2.2.2.1), показують, що хоча серед учнівства були як ті, хто набрав незначну кількість балів, так і ті, хто набрав максимальну кількість балів, проте лівова частка учасників розосередилася за кількістю набраних тестових балів в околі середини бальної шкали, при цьому зі зміщенням уліво (на рис. 2.2.2.1 відповідно – зміщення візуально вниз), тобто доводиться говорити про асиметрію щодо нормального розподілу (у розподілі найчастіше трапляються значення менші за середнє).

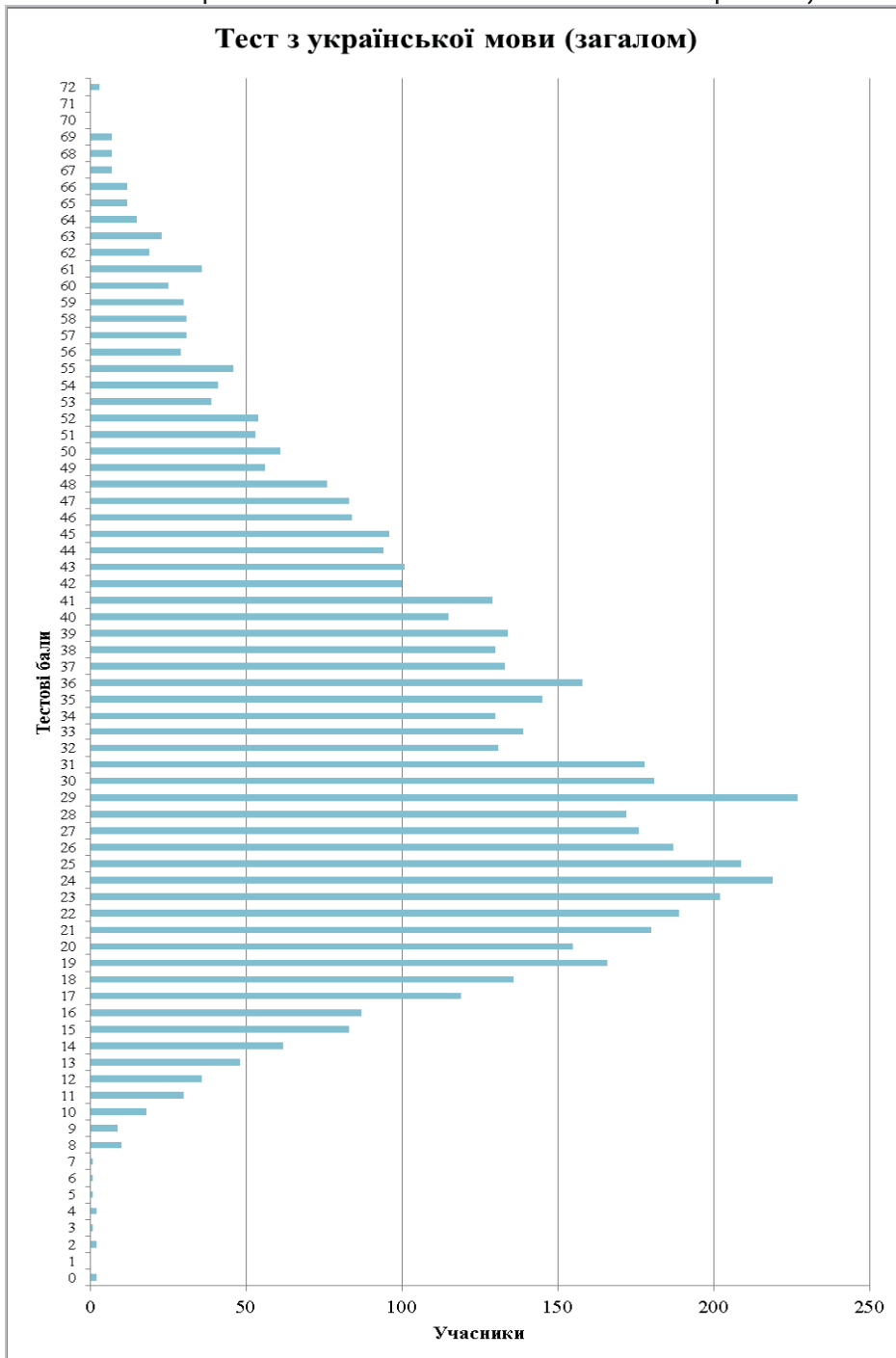

Рис. 2.2.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання тесту з української мови

Попри це, є підстави стверджувати, що тестовий інструмент дав змогу доволі якісно розподілити учасників з різним рівнем підготовленості, хоча й виявився дещо заскладним для вибірки шестикласників-учасників моніторингу. Розподіл тестових завдань за групами розподільної здатності наведено в таблиці 2.2.2.2.

Таблиця 2.2.2.2

Розподіл тестових завдань з української мови за розподільною здатністю (дискримінативністю)

Інтервал значення D-index	Характеристика дискримінативності завдання	Кількість завдань	% від загальної кількості
41–100%	дуже хороша	30	55
31–40%	хороша	12	22
21–30%	середня	8	15
≤ 20%	низька	5	9
Загалом		55	100

Загалом дискримінативність тесту з української мови становить 39%, тобто тест має хорошу розподільну здатність, забезпечуючи диференціацію учнів з різними рівнями підготовленості.

Якщо розглядати тестові форми в межах тестування з української мови як окремі субтести, то аналіз засвідчує, що тестові завдання субтестів 2 та 3 виявилися складнішими, ніж тестові завдання субтесту 1, про що свідчать статистичні дані таблиці 2.2.2.3, а також виразна лівобічна асиметрія розподілів на рис. 2.2.2.3 та 2.2.2.4 порівняно з рис. 2.2.2.2.

Таблиця 2.2.2.3

Статистичні характеристики результатів тестування з української мови (за субтестами з української мови)

Назва характеристики	Субтест 1	Субтест 2	Субтест 3
Кількість учасників тестування	5704	5678	5647
Максимально можливий бал	37	18	17
Максимально набраний бал	37	18	17
Середнє	17,67	7,58	7,1
Медіана	17	7	6
Мода	19	6	5

Стандартне відхилення	7,091	3,801	3,584
Екссес	-0,539	0,124	-0,037
Асиметрія	0,2102	0,818	0,7215

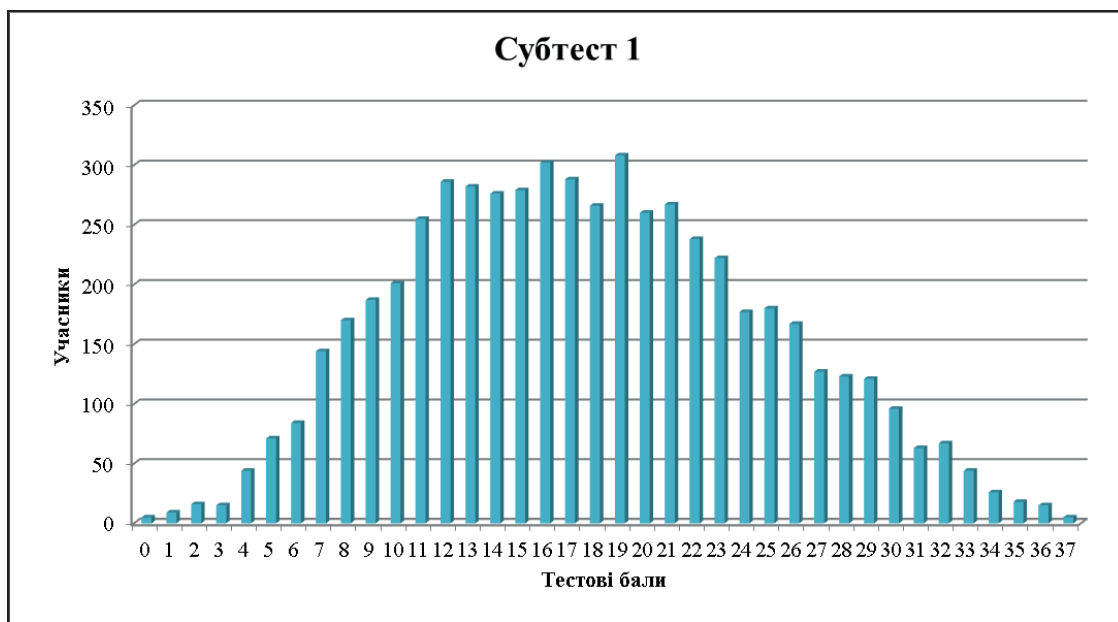

Рис. 2.2.2.2. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 1 «Текст. Мовні одиниці в тексті»

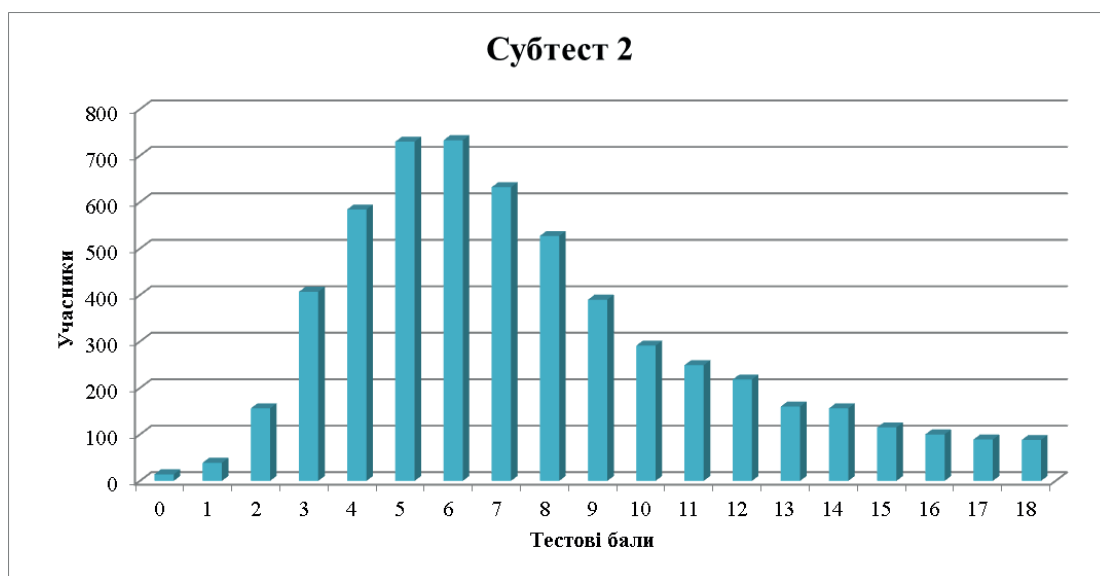

Рис. 2.2.2.3. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 2 «Лексична, орфографічна та граматична вправність мовлення»

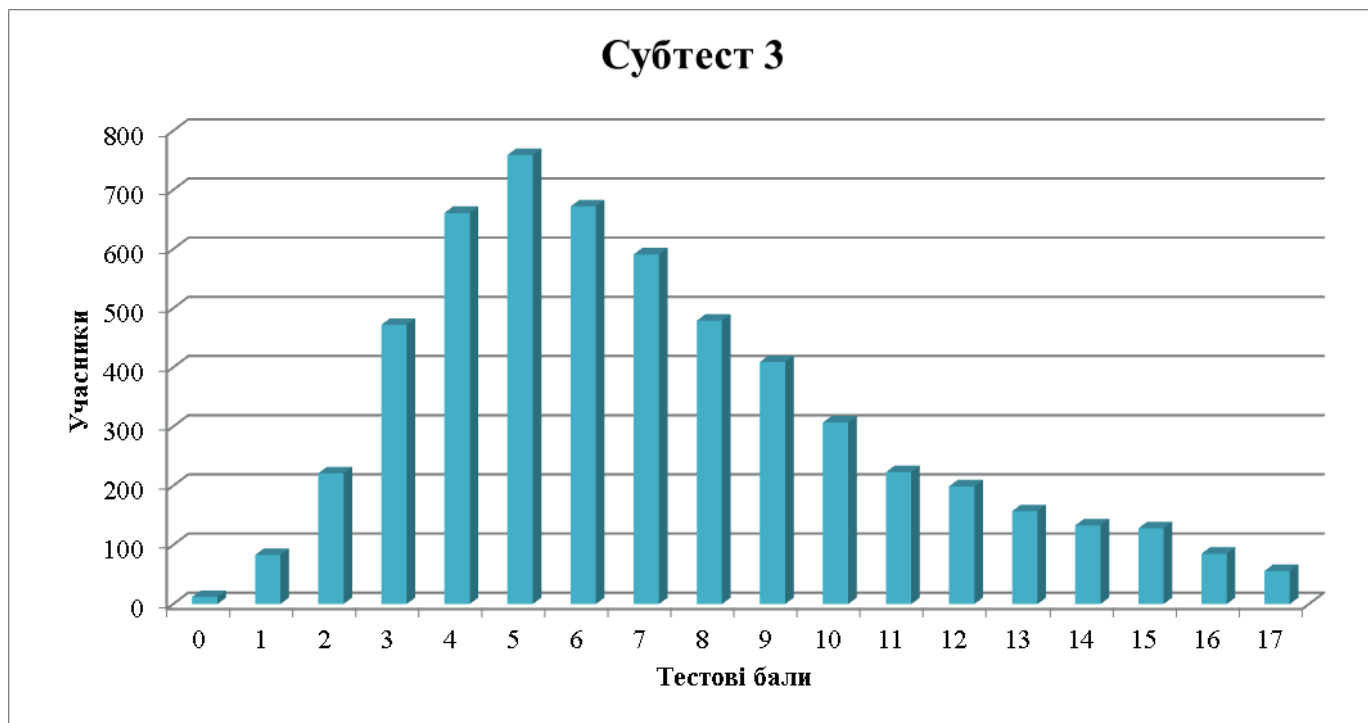

Рис. 2.2.2.4. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 3 «Морфологічна вправність мовлення»

Той факт, що тестові завдання виявилися заскладними для вибірки з певним рівнем підготовленості, доводять і дані аналізу, проведеного методами сучасної теорії тестів IRT (з припущенням, що середній учень має рівень підготовленості 6,5 балів за шкалою 1–12). Як свідчить розподіл на рис. 2.2.2.5, складність завдань тесту з української мови загалом (стовпці синього кольору «Учасники») виразно не симетричні з рівнем підготовленості учасників (стовпці червоного кольору «Складність завдання»): якщо більшість учасників мають рівень підготовленості на рівні 5–6 балів, то значна частина завдань була б більш посиљна учасникам з рівнем підготовленості 7 балів.

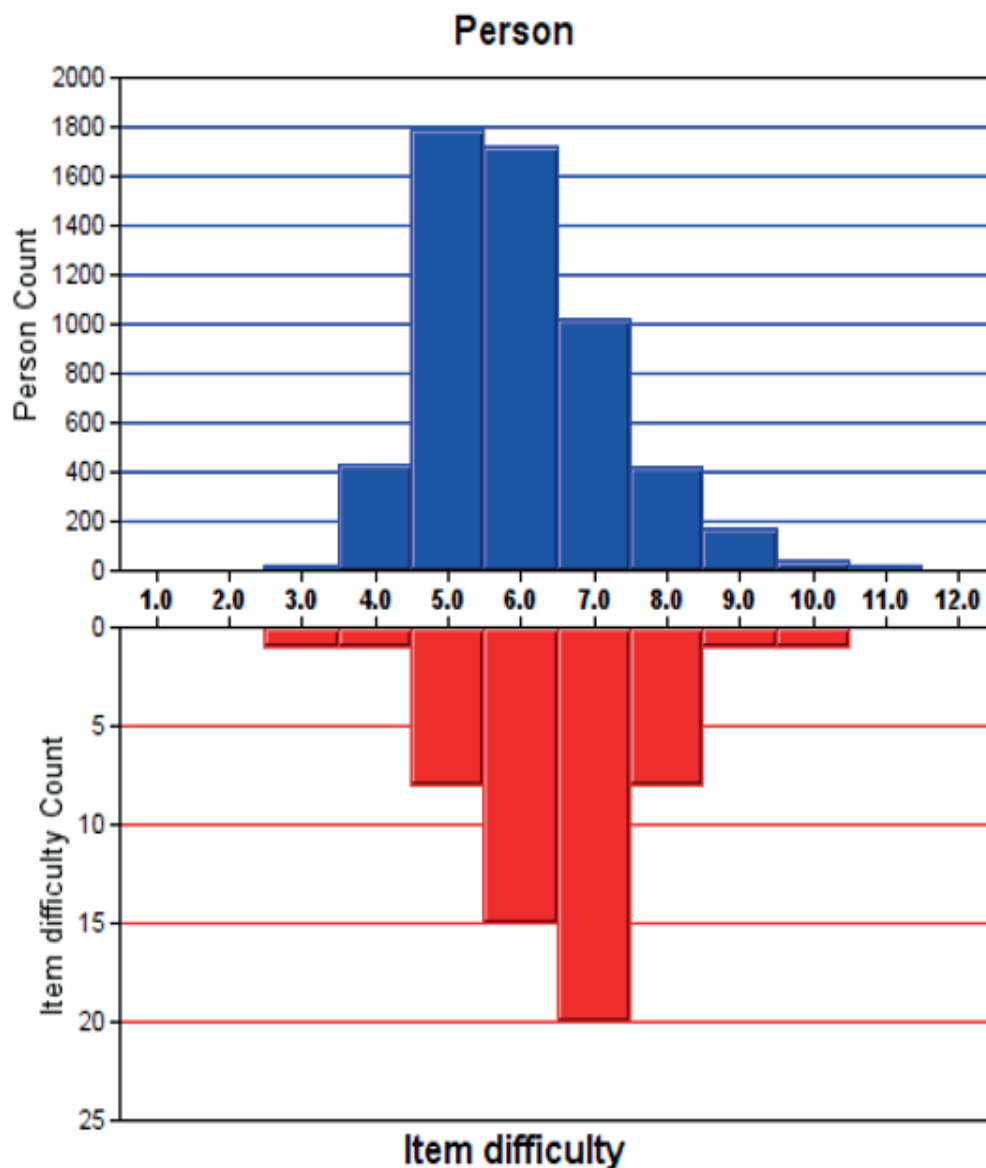

Рис. 2.2.2.5. Узгодженість рівня підготовленості учасників тестування та рівня складності тестових завдань (за моделлю IRT)

2.2.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень з української мови

Відповідно до чотирьох визначених у дослідженні рівнів досягнень з української мови (початковий (0–11 балів), середній (12–36 балів), достатній (37–60 балів) і високий (61–72 бали)), шестикласники-учасники моніторингу розподілилися нерівномірно (рис. 2.2.2.6).

Найбільша частка учнівства (66%) отримала результати середнього рівня, тобто ці учні змогли набрати від 12 до 36 балів із 72 можливих. Натомість учасників з початковим рівнем (від 0 до 11 балів із 72 балів) і високим (від 61 до 72 балів) – усього 1% та 2% відповідно. Отже, ледь трішки більше третини шестикласників засвідчили успішність з української мови на достатньому та високому рівні (за шкалою рівнів, прийнятою в моніторинговому дослідженні).

Рис. 2.2.2.6. Розподіл учасників за рівнем досягнень з української мови (за 4-рівневою шкалою, прийнятою в моніторинговому дослідженні)

На **рис. 2.2.2.7** показано розподіл учасників за рівнями досягнень за шкалою 1–12. Саме результати учасників у цій шкалі взято надалі за основу під час проведення аналізу впливу різних контекстних чинників на досягнення з української мови. *Наголосимо, що використана тут шкала 1–12 не еквівалентна чинній 12-бальній критерійній шкалі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, де кожний бал має певне змістове наповнення щодо рівня оволодіння українською мовою.*

Рис. 2.2.2.7. Розподіл учасників за рівнем досягнень з української мови (за 12-бальною шкалою)

2.2.2.3. Успішність виконання тестових завдань з української мови (за складністю завдань)

Під час підготовки інструментарію моніторингового дослідження тестові завдання з української мови було калібровано відповідно до визначеної експертами складності (див. **підпункт 2.2.1.4**) за таким співвідношенням: 33% завдань – легкі, 51% – оптимальні та 16% – складні.

Водночас за підсумками тестування було отримано значення статистичної складності тестових завдань (відсотки учнів, які правильно виконали те чи те завдання, P-value), яка свідчить про успішність учнівства у виконанні того чи того завдання. Розподіл складностей завдань тесту за групами наведено в **таблиці 2.2.2.4**.

Таблиця 2.2.2.4. Розподіл тестових завдань з української мови за складністю

Характеристика завдання за складністю (P-value)	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке (>80%)	1	2%
Легке (60–79%)	8	15%
Оптимальне (40–59%)	20	36%
Складне (21–39%)	24	44%
Дуже складне ($\leq 20\%$)	2	4%
Загалом	55	100%

Табличні дані засвідчують, що майже половина тестових завдань (48% із 55%) для шестикласників виявилися складними або дуже складними. Натомість завдань, успішно впоратися з якими змогло 60% учнів і більше, було всього 17%. Водночас середня складність тесту з української мови становить 44%, тобто тест є оптимальним за складністю.

Те, який відсоток шестикласників виконував те чи те завдання, відображено на **рис. 2.2.2.8**, де завдання тесту упорядковано за спаданням / зростанням успішності їх виконання учнівством. На рисунку завдання пронумеровано двома цифрами, де перша позначає номер субтесту, а друга – порядковий номер завдання у відповідному тесті.

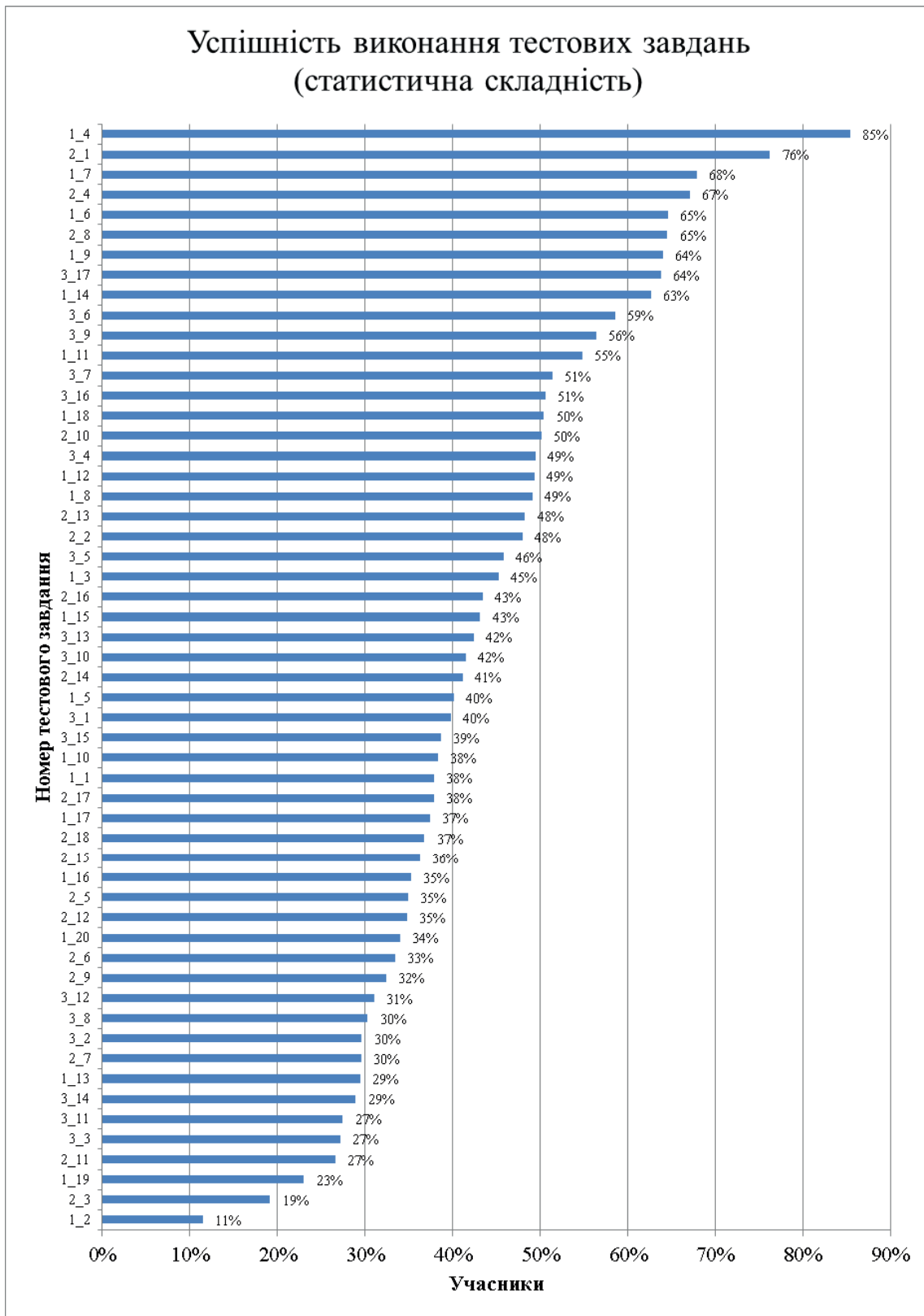
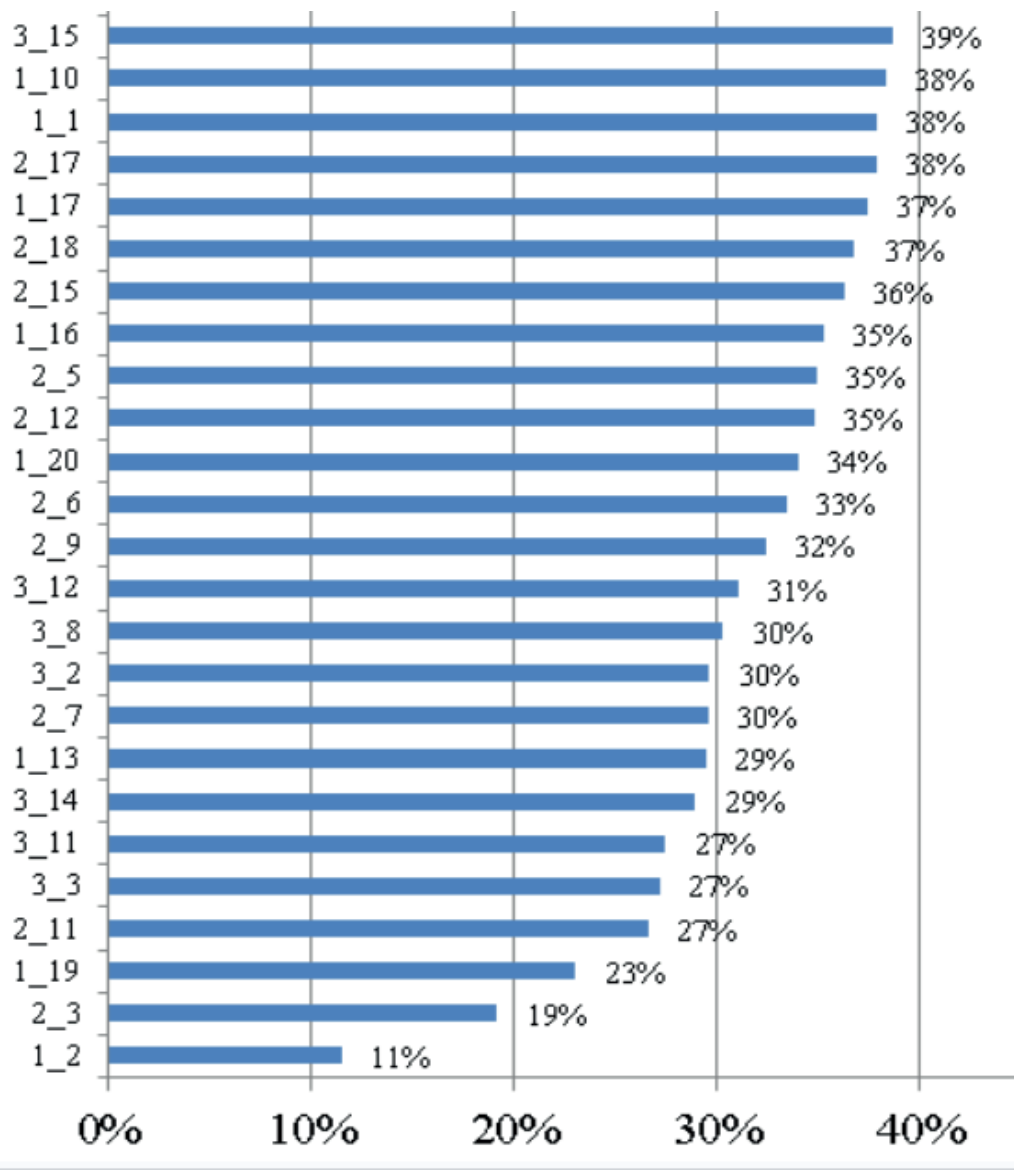

Рис. 2.2.2.7. Складності завдань тесту з української мови

Як свідчить наведений розподіл, **найлегшими для шестикласників** були завдання 1_4 та 2_1: з ними впоралися 87% і 76% шестикласників відповідно, тобто це два дуже легких за складністю завдання. Успішність виконання цих завдань цілком передбачувана, адже вже на етапі підготовки тестового інструментарію експерти калібрували їх як прості.

Виконуючи ці завдання, учні мали показати мінімальну обізнаність з поняттям спільнокореневих слів і визначити, які слова з-поміж запропонованих є спільнокореневими до частовживаних лексем (берегти (завдання 1_4) і радий (завдання 2_1)). При цьому в завданні 1_4 учні мали швидше виявити загальну ерудицію й спроможність бути уважними, коли йдеться про тематично, а не словотвірно пов'язану лексику, аніж власне мовні знання (з тем «Будова слова. Словотвір. Чергування приголосних»), адже їм було запропоновано такі варіанти відповіді: небезпечно / обережно / упередження / черговий. Водночас щойно в завданні 2_1 перелік варіантів вибору спільнокореневого слова до слова радий виявився більш однотипним (порада / радити / радник / радість) – відсоток учнів, які змогли впоратися із завданням, яке було фактично аналогічне до попереднього, помітно зменшився: 76% проти попередніх 87%. Закономірно припустити, що якби в тесті зі змістової лінії «Будова слова. Словотвір» шестикласникам було запропоновано більш «серйозне» завдання (як-от дібрати спільнокореневе слово до слова півріччя з-поміж слів урочище / роковини / пророкувати / урочний), то успішність виконання суттєво знизилася б.

Якщо проаналізувати дані щодо **найскладніших для шестикласників завдань**, тобто тих 24 завдань, з якими були спроможні впоратися до 40% учнів, то з'ясуємо, що серед них є, наприклад, майже всі завдання на читання й розуміння тексту, чимало завдань на фонетику, орфографію, морфологію.

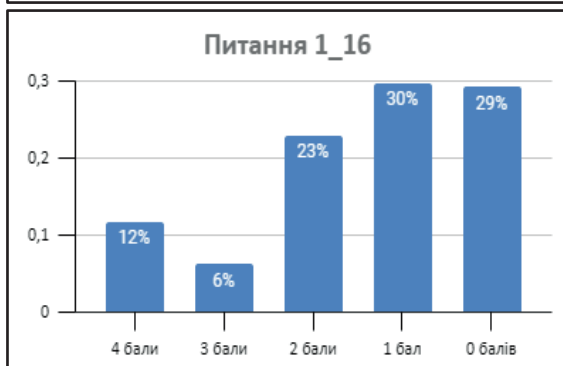
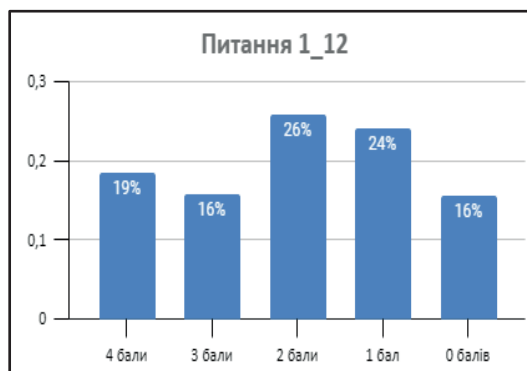
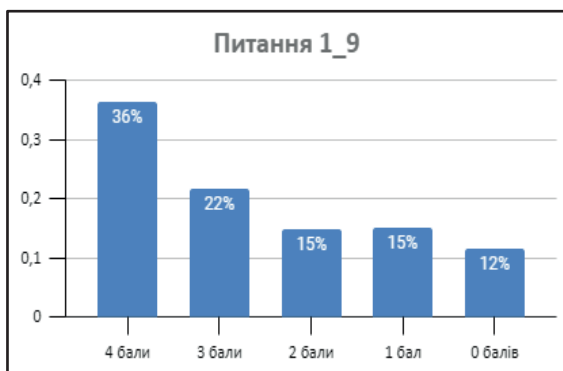
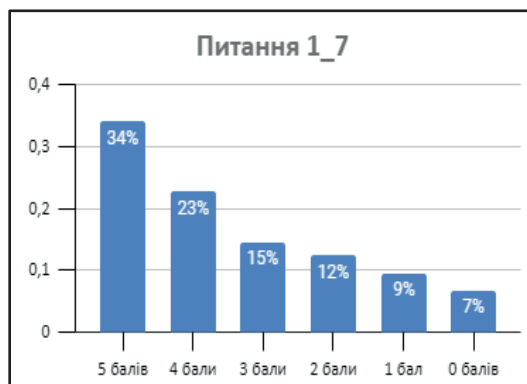
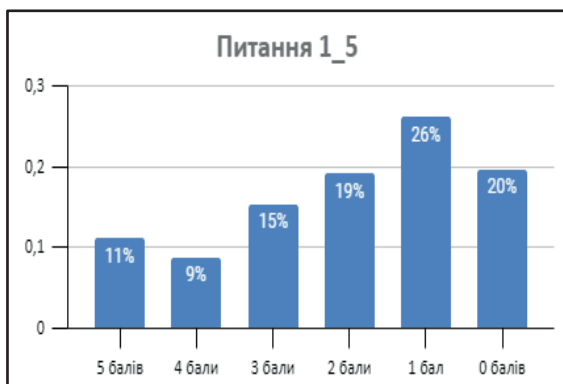
Однак тут принагідно звернемо увагу на завдання 1_20, яке, як і попередньо проаналізовані два завдання 1_4 та 2_1, стосувалося частково розділу «Будова слова. Словотвір», адже учням треба було вирізнити прикметник серед формально подібних словоформ, одна з яких утворена шляхом переходу прикметника в розряд іменників. Хоча відповідну словотвірну тему частково розглядають у 5-му класі, а поглиблено в межах морфологічних тем у 6-му класі, лише 34% шестикласників

Прикметник виділено у варіанті

- професійним *слідчим*
- їхній* учитель
- на *перший* погляд
- кращі* за теперішніх

змогли виконати це завдання.

Більш докладно деякі інші завдання різних рівнів складності буде розглянуто далі, а тут варто звернути увагу, що на наведеному вище **рис. 2.2.2.7** для завдань на встановлення відповідності, а саме для завдань 1_5, 1_7, 1_9, 1_12 та 1_16, указано лише середні складності. Водночас кожне із них можна розглянути як сукупність окремих 1-бальних завдань з вибором однієї правильної відповіді з-поміж кількох запропонованих. Складності відповідних «однобальних завдань» наведено на скринах нижче, де видно, що, відповідаючи, наприклад, на завдання 1_7, (середня складність – 68%), 34% учасників набрали по 5 балів, змігши правильно встановити головне та залежне слово для всіх словосполучень з тексту (1 Посипалися – А негаразди; 2 Вкрай – Б обережно; 3 Вимагали – Г врятувати; 4 Зелений – В собака; 5 Полегшує – Г читання), водночас були й ті шестикласники, які в цьому дійсно простому завданні змогли визначити лише по одній-дві відповідності або й зовсім не впоратися із ним (сукупно це майже третина учнів).

У зв'язку з характером виконання завдань, розподіли відповідей на які наведено вище, увагу варто привернути до двох, що стали певним випробуванням для шестикласників, а саме до завдань 1_5 та 1_16 (їхня середня складність становить 35% (складне) і 40% (оптимальне) відповідно).

Поєднай назву книги Олександра Есаулова зі словом чи словосполученням, що, згідно з анотацією, стосується її сюжету.

1 «Як уполювати чупакабру»

Г пошкоджені машини

2 «Щурячий підступ»

А розумні тварини

3 «Полювання на мамонтів»

В поліцейський-помічник

4 «Полювання на догхантерів»

Б захист песиків

5 «Якого кольору собаки в Прип'яті»

Г тварини-мутанти

Поміркуйте, які словники знадобляться, щоб відповісти на запитання щодо наведених слів. Установіть відповідність.

1 Як правильно наголошувати слово **загадка**?

Б орфоепічний словник

2 Як правильно писати слово **врешті-решт**?

В орфографічний словник

3 Що означає слово **нумізматика**?

Г тлумачний словник

4 Скільки коренів має слово **давньоруський**?

А морфемний словник

Так, якщо певну складність завдання на читання 1_5 цілком можна передбачити, адже це завдання передбачало не просто пошук точних відповідників у тексті, а ще й формулювання певних висновків, а також спроможність здійснювати певну лексичну трансформацію, то коли йдеться про завдання 1_16, що стосується типів словників, його складність для учнівства свідчить про наявність певної проблеми під час

викладання курсу мови. Виявляється, лише 12% учнів вільно орієнтуються в питанні різних типів словників (набрали максимально можливі 4 бали), водночас понад 50% учнів знаються лише на одному-двох типах лексикографічних джерел, а майже третина учнів узагалі не спроможна розпізнати словник за його функційним / практичним призначенням. Зауважимо, що робота зі словниками починається ще в початковій школі й далі лише посилюється в 5-му та наступних класах, але, як бачимо, це не дало значних результатів у випадку з учнівством, яке брало участь у моніторингу. Такий результат, на жаль, може свідчити про те, що насправді під час навчання української мови відсутня реальна методично виважена й послідовна діяльність у напрямі формування в дітей звички працювати зі словниками чи бодай усвідомлено звертатися до них, коли виникає в тому потреба.

2.2.2.4. Успішність виконання шестикласниками груп тестових завдань за змістовими лініями

Тестові завдання, що стосувалися в тесті з української мови окремих змістових ліній, шестикласники виконували з різною мірою успішності. Як показано на **рис. 2.2.2.8**, найлегшими для учнів були завдання, що стосувалися змістової лінії «Будова слова. Словотвір»: у середньому 65% шестикласників змогли виконати ці завдання. Найнижча ж успішність пов'язана з виконанням завдань з розділів «Фонетика. Орфоепія» та «Розвиток мовлення»: тих учасників тестування, для яких ці завдання були посильними, в середньому було близько третини (по 34%). Не надто краща ситуація й із завданнями змістових ліній «Орфографія» та «Морфологія», тут у середньому менше половини учнів (по 42%) були здатні показати сформованість відповідних умінь і навичок.

Рис. 2.2.2.8. Середня складність завдань тесту з української мови за змістовими лініями

Розглянемо особливості роботи учнівства з кожною змістовою групою завдань тесту з української мови окремо, розпочавши аналіз із завдань щодо тих мовних розділів, де учні-учасники моніторингу показали найкращі результати.

Успішність шестикласників у оволодінні змістовою лінією «Будова слова. Словотвір»

Якщо говорити про завдання, що стосуються тем, пов'язаних з будовою слова та словотвором, то добра успішність їх виконання шестикласниками (див. **рис. 2.2.2.9**) пояснюється відносною легкістю цих завдань, про що було сказано вище (див. **п. 2.2.2.3**).

Рис. 2.2.2.9. Складність тестових завдань змістової лінії «Будова слова. Словотвір»

Водночас, якщо взяти до уваги всі завдання тесту з української мови, де тією чи тією мірою учнівство мало активізувати свої знання й уміння з відповідної змістової лінії, наприклад, завдання з орфографії, де йдеться про префікси, суфікси та різноманітні фонетичні процеси, пов'язані зі словотворенням (таких завдань у тесті було 13, див. **рис. 2.2.2.10**), то загальна картина зміниться. У цьому разі середня успішність учнів виявиться значно нижчою (43% проти 65%).

Рис. 2.2.2.10. Складність завдань тесту з української мови, що прямо або опосередковано стосуються змістової лінії «Будова слова. Словотвір»

Успішність шестикласників у оволодінні змістовою лінією «Лексикологія, фразеологія»

У тесті з української мови група завдань, спрямованих на оцінювання успішності учнів у оволодінні лексикологією, була максимально практично орієнтованою (тобто не теоретичною), адже більшість цих завдань стосувалися тексту на читання й передбачали сформованість мінімальних умінь працювати з лексикою в тексті. Саме тому середня складність цієї групи завдань доволі висока й становить 52%.

Рис. 2.2.2.11. Складність тестових завдань змістової лінії «Лексикологія, фразеологія»

Найпростішим для шестикласників було завдання 1_6, яке передбачало з'ясування значення широковживаних фразеологізмів (див. нижче): з ним упоралися майже $\frac{2}{3}$ учнів. А найскладнішим виявилось завдання 1_16, що було дещо «теоретичним», бо передбачало загальне уявлення учасників моніторингу про функції різних типів словників (про це завдання докладніше йшлося вище в п. 2.2.2.3).

Значення «бути під загрозою». має вжитий у тексті фразеологізм

- датися до рук
- опинитися за ґратами
- бути не по зубах
- висіти на волосині

Загалом за підсумками спостереження за тим, як учнівство виконувало завдання на лексику в тесті з української мови, можна констатувати, що певні проблеми у цій сфері є, зважаючи на те, що елементарні завдання, які передбачали вибір слова, що відповідає доволі прозорому контексту, могла виконати в середньому лише половина шестикласників. Для прикладу наведемо відповідні завдання (1_3 та 1_11) та контексти, яких вони стосувалися в тексті.

ЧОРНІ АРХЕОЛОГИ. СПРАВА №2

Але ж то, виявляється, страшенно небезпечно – бути детективами, особливо коли йдеться про людське життя, а до крадіжки причетні справжнісінькі злочинці. Юні детективи з Горобинівки розшукують (1) давньоруських часів. Як ви гадаєте, чим завершиться їхній розшук? Герої виводять на чисту воду крадіїв унікальних археологічних знахідок, а читачі й читачки дізнаються про світ нумізматики.

У тексті замість (1) у тексті має бути слово

предка

скарб

злочин

загадку

ЯК УПОЛЮВАТИ ЧУПАКАБРУ. СПРАВА №3

Усі чули про чупакабру — таємничого кровопивцю! Чи не в кожному селі його бачили, та нікому він не дався до рук. А юним детективам потрібно врахувати й (2) небачене страховисько. Та поки друзі в Підбакотті намагаються вполювати чупакабру, у Горобинівці хтось псує автівки сусідів. У цій частині герої дізнаються історію Підбакоття та врешті-решт викриють нечистих на руку ділків, які користалися з людських страхів та упереджень.

У тексті замість (2) може бути будь-яке із запропонованих слів, ОКРІМ

зловити

спіймати

схопити

сполохати

Щоправда, варто зауважити, що складність наведених завдань для шестикласників могла бути зумовлена тим, що для їх виконання необхідною була робота з текстом (уміння орієнтуватися в тексті та знаходити потрібну інформацію), а із цим, як показують результати моніторингу, в учнівства є певні проблеми.

Успішність шестикласників в оволодінні змістовою лінією «Фонетика. Орфоепія»

На протигагу попереднім двом змістовим групам завдань у тесті з української мови, два завдання з розділу «Фонетика. Орфоепія» виявилися для учнівства 6-х класів найскладнішими (середня складність – 34%). Їхні складності відображено на **рис. 2.2.2.12.**

Складність тестових завдань змістової лінії «Фонетика. Орфоепія»

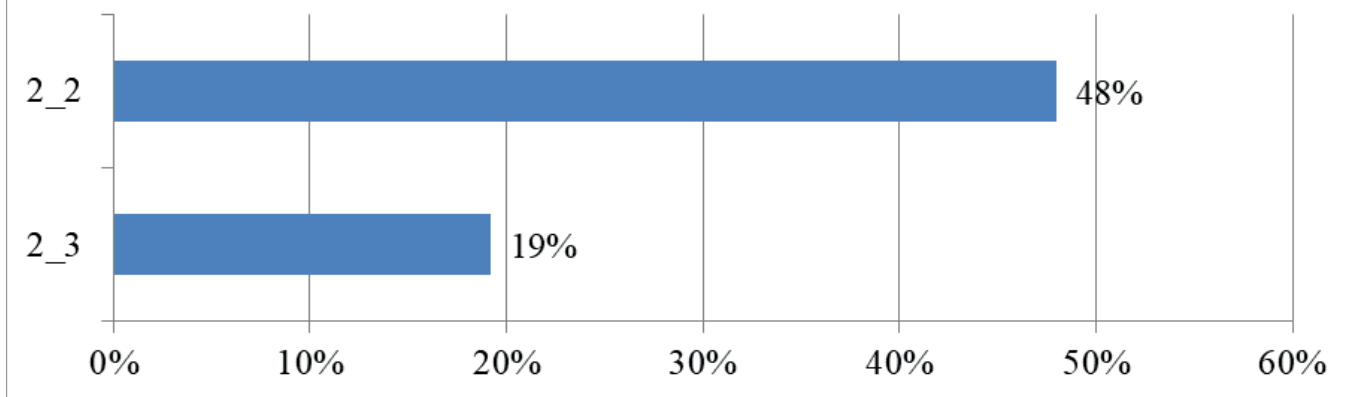

Рис. 2.2.2.12. Складність тестових завдань змістової лінії «Фонетика. Орфоепія»

Якщо поглянути на наведені нижче завдання, під час виконання яких шестикласникам треба було показати знання й уміння з галузі фонетики й орфоепії, то цілком очевидним стає те, що це типові для навчальної практики завдання. Однак лише менше половини учнів виявили здатність проаналізувати слова за їх звуковою й буквеною репрезентацією і менш ніж п'ята частина шестикласників була спроможна пригадати відомості, що стосуються асимілятивних змін приголосних звуків.

Однакова кількість звуків і букв є в обох словах рядка

- сузір'я, єднання
- свято, європеєць
- рельєф, м'якість
- щирість, джура

Підкреслені літери позначають той самий звук в обох словах рядка

- просьба, знімок
- доріжка, джміль
- плєтьсья, тьохкає
- вокзал, квітник

Успішність шестикласників у оволодінні змістовою лінією «Орфографія»

Можливо, саме з недостатньою сформованістю компетентності шестикласників у галузі фонетики та орфоєпії частково можна пов'язувати й доволі низьку успішність виконання завдань з орфографії. Таке припущення впливає з того факту, що більшість завдань на орфографію так чи так передбачали обізнаність учнівства з різноманітними фонетичними явищами (м'якість і твердість звуків, чергування голосних і приголосних звуків, уподібнення, спрощення тощо).

Як було зазначено вище, середня успішність виконання завдань на орфографічні теми в тесті з української мови становила 42%, тобто лише ледь більш ніж $\frac{2}{5}$ учнівства могли б доволі грамотно написати, наприклад, власне висловлення, усвідомлено дотримуючись правописних норм. Складність завдань тесту з української мови відображено на **рис. 2.2.2.13**.

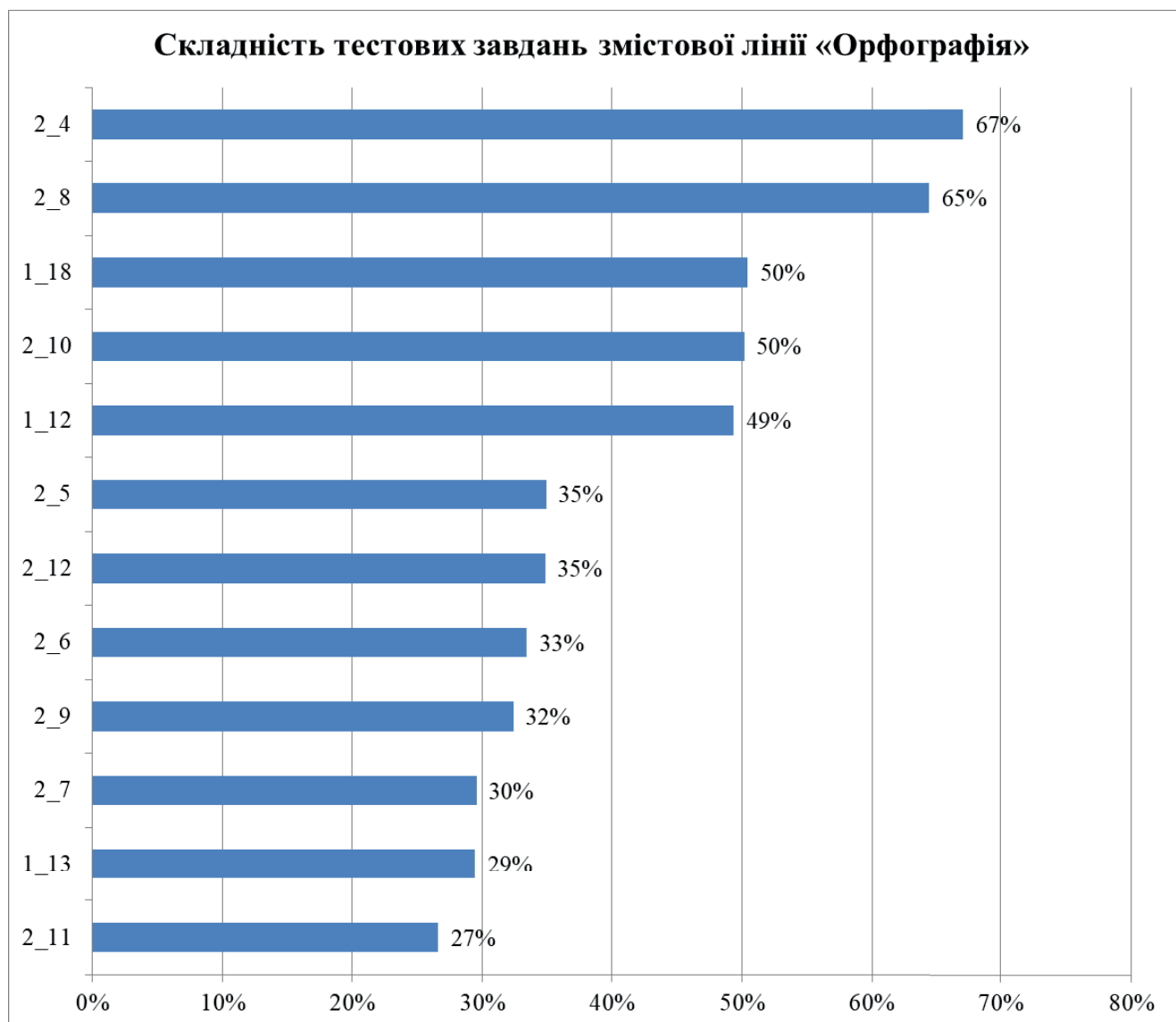

Рис. 2.2.2.13. Складність тестових завдань змістової лінії «Орфографія»

Найлегшим для учнівства було завдання 2_4 (див. нижче) на вживання літери **е**. З ним упоралися 67% учасників.

Літеру **е** треба писати на місці пропусків у всіх словах рядка

- ос..ледець, к..шеня, ст..повий
- м..режа, пос..литися, сон..чко
- кр..шталь, підн..бесся, п..кти
- переч..кати, вел..чина, вос..ни

Водночас стверджувати, що відповідна орфографічна тема добре засвоєна більшістю шестикласників, не доводиться. Можна припустити, що успішність виконання цього завдання – це швидше результат знання учнями написання цих слів як таких: ще на етапі розроблення тесту завдання 2_4 було заплановане як завдання легке, тому тут орфографічний момент щодо вживання літер **е** або **и** стосується набору слів, добре відомих учнівству. Тож якби до відповідного завдання була введена лексика менш знайома – результат, імовірно, посутньо змінився б.

Обґрунтованість попереднього припущення впливає з аналізу виконання шестикласниками завдання 1_13 (див. нижче), де вони мали показати спроможність усвідомлено застосовувати правила правопису літери **е**. Як видно з даних на **рис. 2.2.2.12**, таке вміння показали удвічі менше учнів (29% (завдання 1_13) порівняно із 67% (завдання 2_4)).

У який спосіб можна перевірити написання літери **е** у слові *археолог*?

- дібравши спільнокореневе слово, де звук **е** наголошений
- знайшовши спільнокореневе слово, де звук **е** чергується з іншим
- відшукавши це слово в орфографічному словнику
- дібравши спільнокореневе слово, де звук **е** випадає

Нестійкість орфографічних навичок шестикласників засвідчує й характер виконання ними двох тематично пов'язаних завдань на вживання м'якого знака. Якщо із завданням 1_18 (див. нижче), у якому треба було розпізнати орфограму, упоралася половина учасників, то завдання 2_7 (див. нижче), орієнтоване на вимірювання спроможності учнівства застосовувати на практиці правила вживання м'якого знака, було посильне лише менш ніж третині учнівства (30%).

Щоб правильно заповнити пропуски в словах з тексту *Л..оха, Нас..тя, Бонас..є, Кос..ть, Підбакот..я, С..лісаренко*, треба пригадати правила

- написання власних назв
- написання префіксів
- написання м'якого знака
- спрощення в групах приголосних

М'який знак треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- різ..бярський, корін..ці, нян..чити
- пот..мянілий, яблун..ці, жен..шень
- гуцул..ський, волин..ський, кин..те
- мен..ший, смієт..ся, карпат..ський

Проте очікувано найскладнішим для учнівства виявилось завдання 2_11 на вживання великої букви (див. нижче). Його правильно розв'язали лише 27% шестикласників.

Помилку в написанні власної назви допущено в рядку

- День Незалежності, Ярославів Вал
- Золоті Ворота, майдан Незалежності
- Десятинна церква, Андріївський узвіз
- ахіллесова п'ята, богиня Афродіта

Варто зазначити, що правопис слів, які керовані семантичним принципом правопису, є типово складними для учнівства. Це підтверджує й той факт, що лише 27% шестикласників, які брали участь у моніторингу, виконали завдання 3_11, що стосується правопису слів разом, окремо або з дефісом (див. нижче) і було частиною субтесту 3 «Морфологічна вправність мовлення».

З дефісом треба писати всі прикметники в рядку

- західно/європейський, тьмяно/синій, польсько/німецький
- південно/східний, військово/патріотичний, золото/гарячий
- народно/пісенний, лимонно/жовтий, суспільно/необхідний
- садово/парковий, мовно/літературний, солодкувато/кислий

Щоправда, дещо краще учні засвоїли тему правопису займенників разом, окремо чи з дефісом: 67% учасників змогли виконати завдання З_17 (див. нижче).

З дефісом треба писати всі займенники в рядку

- хто/небудь, який/сь, хтозна/котрим
- казна/кого, будь/яким, чим/небудь
- бозна/що, будь/у/чому, хтозна/чий
- де/який, який/небудь, бозна/котрий

Так само вища спроможність дітей виконувати завдання на написання слів з НЕ, які також керовані семантичним принципом правопису. Складність двох запропонованих у тесті завдань З_6 та З_9 (див. нижче) становить 59% і 56% відповідно. Тобто майже $\frac{2}{3}$ учнів на кінець 6-го класу спроможні застосовувати на практиці найлегше правило, пов'язане з уживанням частки НЕ, яке їм відоме з початкової школи, тобто правило, за яким частку НЕ пишемо окремо, якщо в реченні є протиставлення.

Частку **не** треба писати окремо з іменником у реченні

- Не/краса прикрашає людину, а розум.
- Щастя і не/щастя на однім коні їздять.
- У лінивого господаря завжди не/врожай.
- На тобі, не/боже, що мені не гоже.

Прикметник з **не** треба писати окремо в реченні

- Крізь туман проступали якісь не/виразні тіні.
- Не/чутними кроками ввійшли в село присмерки.
- Надворі поночіє, але темрява не/густа, а прозора.
- Не/всипущі павуки тчуть серпанки і шовки.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в тесті з української мови, крім **12 завдань**, які експертами були класифіковані за змістовою лінією «Орфографія», шестикласникам було запропоновано також і низка інших завдань, що стосувалися правописних норм. Ці завдання були віднесені до змістової лінії «Морфологія», оскільки саме в межах цієї змістової лінії відповідні правописні теми розглядають у шкільному курсі мови. Якщо взяти до уваги й ці завдання, то всього в тесті з української мови було **21 тестове завдання**, виконання яких може допомогти скласти уявлення про сформованість в учнівства правописної компетентності. Середня складність цього набору завдань становить 45%. Перелік орфографічних тем, які було актуалізовано цими завданнями, та складність відповідних завдань для шестикласників відображено в **таблиці 2.2.2.5**.

Таблиця 2.2.2.5

Складність тестових завдань з української мови на вимірювання орфографічної вправності шестикласників

Номер субтесту й завдання	Мовна тема	Складність завдання
2_4	Позначення ненаголошених е, и	67%
2_8	Апостроф	65%
3_17	Правопис займенників	64%
2_6	Правопис префіксів	59%
3_6	НЕ з іменниками	59%
3_9	НЕ з прикметниками	56%
3_7	Прикметник. Суфікси, чергування приголосних	51%
1_18	М'який знак	50%
2_10	Найпоширеніші випадки чергування	50%
3_4	Відмінювання іменників. Букви о, е, є у формах Ор.в. I, II відмін	49%
1_2	Співвідношення звуків і букв	48%
3_5	Відмінювання іменників. Подвоєння букв, апостроф у формах Ор. в. III відміна	46%
3_10	Н і НН в прикметниках	42%

Номер субтесту й завдання	Мовна тема	Складність завдання
2_5	Позначення спрощення в групах приголосних	35%
2_12	Зміни приголосних при творенні слів	35%
2_9	Подвоєння букв	32%
2_7	М'який знак	30%
1_13	Позначення ненаголошених е, и	29%
2_11	Велика літера і лапки у власних назвах	27%
3_11	Написання складних прикметників разом або з дефісом	27%
2_3	Особливості вимови звуків (уподібнення приголосних, сполуки -ться, -шся)	19%

Успішність шестикласників в оволодінні змістовою лінією «Морфологія»

У тесті з української мови третина завдань (18 завдань) стосувалася змістової лінії «Морфологія», адже, як зазначалося вище, саме з 6-го класу починається системне вивчення тем цього розділу мови, зокрема пов'язаних з іменними частинами мови (іменник, прикметник, числівник і займенник).

Частина завдань на морфологію були, так би мовити, «виразно морфологічними», оскільки передбачали оцінювання саме уявлень шестикласників про парадигматичні відношення форм слів і вміння утворювати відповідні форми чи визначати їхні функції. Водночас інша частина завдань, як, зокрема, зауважено в попередньому підпункті, були помежевими, оскільки стосуються питань правопису тих чи тих форм іменних частин мови. Саме із цим частково можна пов'язувати той факт, що середня успішність виконання шестикласниками завдань на морфологічні теми, отримана за підсумками тестування, становила 42%, хоча насправді цей показник був би нижчим (близько 31%), якби до уваги було взято лише складності тих тестових завдань, які попередньо умовно названо «виразно морфологічними» і більшість з яких на **рис. 2.2.2.14** розмістилися внизу графіка (починаючи від завдання 3_13). Саме тому далі зупинимося на аналізі результатів виконання саме цих завдань.

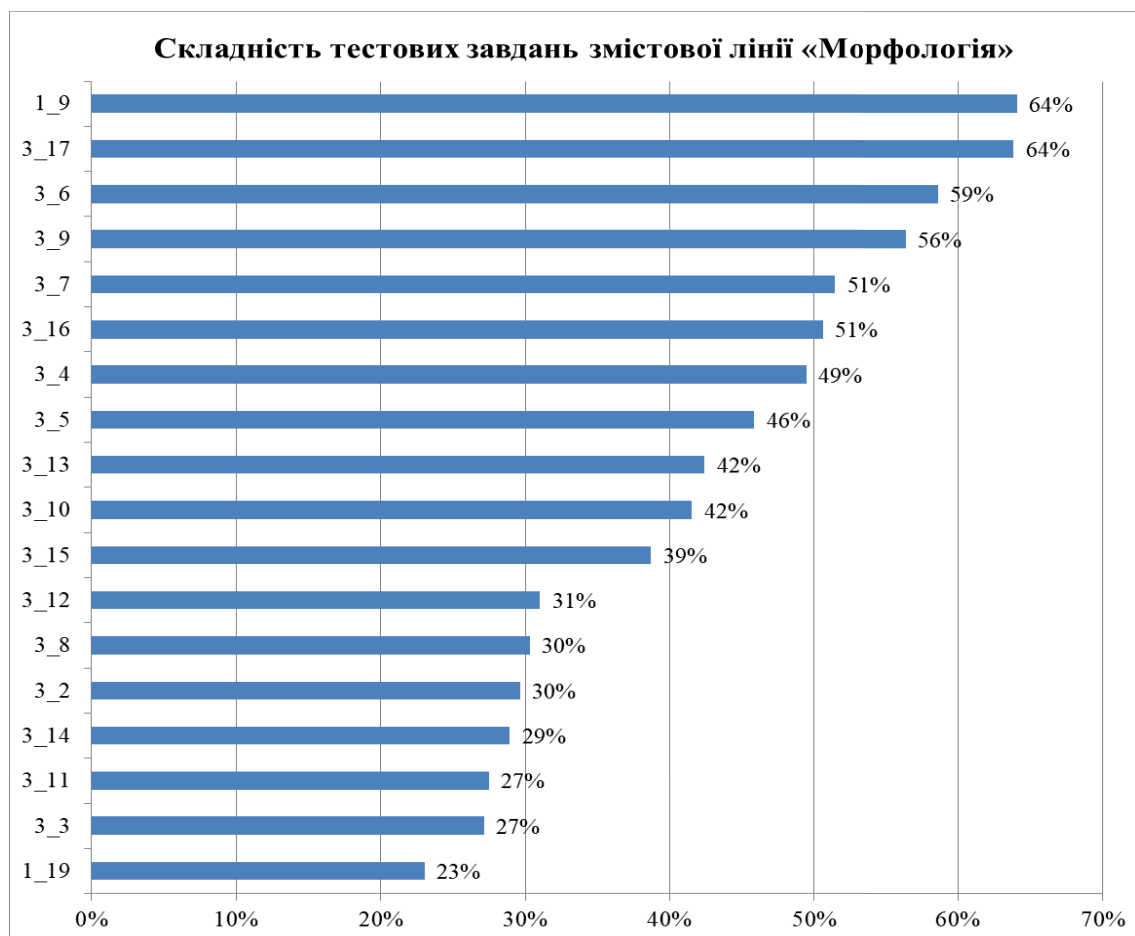

Рис. 2.2.2.14. Складність тестових завдань змістової лінії «Морфологія»

Морфологічні теми, яких стосувалися завдання, що викликали в шестикласників особливі труднощі, зазначено в **таблиці 2.2.2.6**. Учитель-практик, безперечно, помітить, що ці теми типово є проблемними для учнівства, відповідно дані моніторингу лише підтверджують, що робота за цими темами була недостатньою.

Таблиця 2.2.2.6

Складність тестових завдань з української мови на вимірювання власне морфологічної вправності шестикласників

Номер субтесту й завдання	Мовна тема	Складність завдання
3_13	Відмінювання порядкових числівників	42%
3_15	Узгодження числівників з іменниками	39%
3_12	Відмінювання кількісних числівників	31%
3_2	Рід іменників. Узгодження з прикметником	30%
3_8	Ступені порівняння прикметників	30%
3_14	Позначення дати й часу	29%
3_3	Відмінювання іменників. Кличний відмінок	27%
1_19	Відмінювання іменників. Синтаксична функція	23%

Так, результати показують, що в темі «Іменник» учні відчувають утрудження з визначенням відмінка іменника, а отже, і його синтаксичної ролі: завдання 1_9 (див. нижче) виявилось для учнів найскладнішим, адже менше чверті учасників змогли його виконати.

У називному відмінку вжито іменник, виділений у варіанті

- читачі дізнаються про **світ** нумізматики
- викрили черговий **злочин**
- на них знову чекають **пригоди**
- книжки** надруковано на якісному папері

Крім цього, відчувають шестикласники труднощі з утворенням форм кличного відмінка (завдання 3_2) та визначенням роду іменників (завдання 3_3), де, до речі, у пригоді могли б стати навички правильного утворення відмінкових форм. Відповідні завдання наведено нижче.

Грамотично правильний початок листа запропоновано в усіх рядках, ОКРІМ

- Шановний пане Олексіє!
- Дорога сестричко Насте!
- Любий друже Любомире!
- Високоповажна пані Юліє!

Неправильно узгоджено прикметник з іменником у рядку

- наукова ступінь
- вишуканий тюль
- нова магістраль
- тривалий нежить

У темі «Прикметник» очікувано складним виявилось завдання на утворення форм ступенів порівняння, але найбільш, мабуть, проблемною для учнів залишається тема «Числівник», адже, як видно з **таблиці 2.2.2.6**, половина завдань з найнижчими показниками успішності — це завдання, що стосуються відповідної теми. Найбільше,

мабуть, у цьому розрізі дивує те, що на кінець 6-го класу лише 29% учнів спроможні правильно відповісти на питання «Котра година?» (див. завдання 3_14).

Годинник показує 15:20. Правильними відповідями на запитання *Котра година?* будуть усі, ОКРІМ

- двадцять хвилин по третій
- двадцять хвилин четвертої
- двадцять хвилин на четверту
- п'ятнадцять двадцять

Загалом, якщо ще раз поглянути на схарактеризовані вище завдання з найскладніших морфологічних тем, то доводиться констатувати, що в шестикласників є чималі проблеми з культурою українського мовлення щодо вживання нормативних форм іменників, числівників, прикметників. А це може свідчити, зокрема, про те, що цьому аспекту на уроках мови не приділяють належної уваги.

Успішність шестикласників у оволодінні змістовою лінією «Синтаксис. Пунктуація»

Середня успішність виконання завдань, що стосуються синтаксису й пунктуації, за підсумками тестування становила 43%. Те, наскільки успішно шестикласники могли дати раду із завданнями мікротесту із синтаксису, відображено на **рис. 2.2.2.15**.

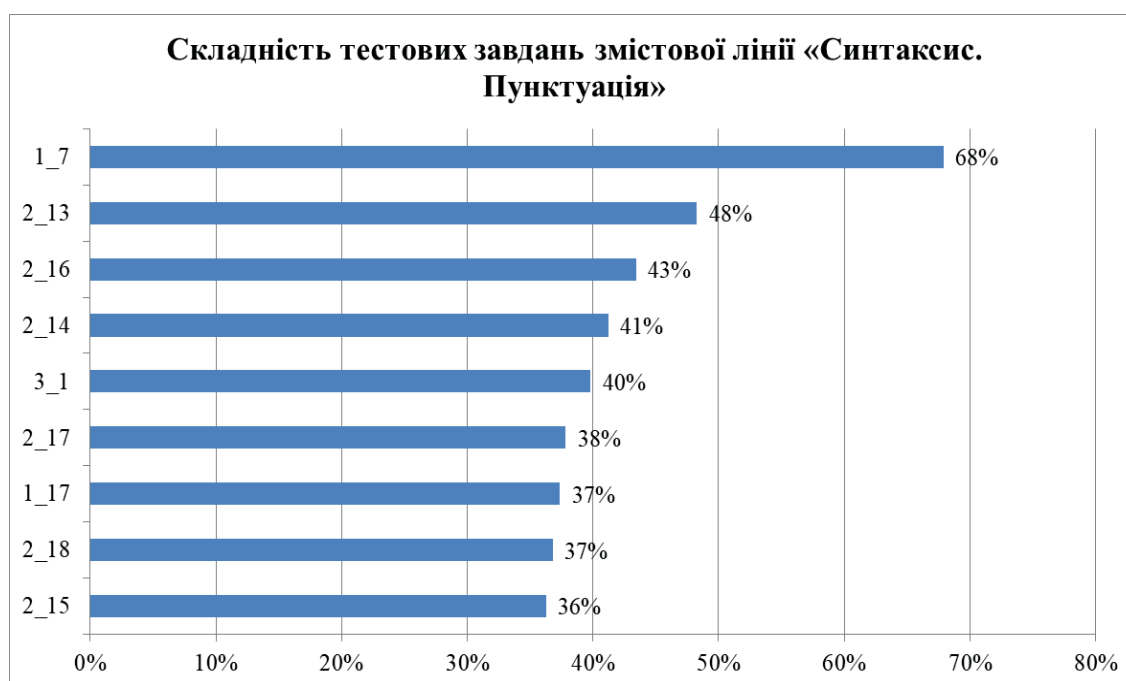

Рис. 2.2.2.15. Складність тестових завдань змістової лінії «Синтаксис. Пунктуація»

Звісно, такі не зовсім високі показники (із більшістю завдань здатні впоратися менше половини учнів) можна пов'язувати з тим, що відповідні теми вивчають в 5-му класі, та й то значною мірою оглядово, тож до 6-го учнівство може щось призабути. Та навіть з урахуванням цього чинника досягнення учнів усе ж не можна вважати належними на кінець 6-го класу, адже й у 6-му класі робота з поглиблення уявлень про синтаксис і пунктуацію триває – як під час розгляду морфологічних тем, так і під час уроків розвитку мовлення. Показовим у цьому сенсі є завдання, яке виявилось для шестикласників найскладнішим, а саме завдання 2_15 (див. нижче): хоча воно пов'язане з морфологічною темою «Іменник» (синтаксична роль форм іменників), а отже, обов'язково розглядалося в 6-му класі, проте з ним змогли впоратися лише ледь більше третини учасників моніторингу.

Правильно поставлено розділові знаки при звертанні в реченні

- Без мови рідної юначе, й народу нашого нема.
- Я без тебе мово, без зерна полова.
- У барвінки зодягайся, моє щире слово!
- Розцвітай же слово, і в родині, і у школі.

Якщо проаналізувати інші завдання, що стосуються синтаксису та пунктуації, то можна висувати, що шестикласники відчуватимуть значні труднощі в грамотному синтаксичному та пунктуаційному оформленні власних висловлень, адже мають недостатньо сформовані уявлення як про просте, так і про складне речення. Ілюстративним у цьому аспекті може бути, наприклад, завдання 1_17, із яким упоралися лише 37% учасників.

Складним є речення

- І знову до справи беруться юні детективи: Миха Ватсон, Льюїс Холмс і Настя Бонасьє.
- Та й ходять ці сучасні мамонти не на чотирьох, а лише на двох ногах.
- У цій справі все справжнє: і пригоди, і безпеки, і дружба...
- Льюїс і Миха розплутали чимало складних справ, але такої вони ще не мали.

Успішність шестикласників в оволодінні змістовою лінією «Розвиток мовлення»

Змістова лінія «Розвиток мовлення» в тесті з української мови була побудована як низка завдань на розуміння змісту тексту, а саме його мікротем, мети тексту загалом та окремих його частин. Цих завдань було всього 5, і їх середня складність для шестикласників виявилася високою: у середньому всього третина учнів (34%) могла

успішно дати відповідь на поставлені питання за текстом. Складності кожного з цих завдань наведено на **рис. 2.2.2.16**.

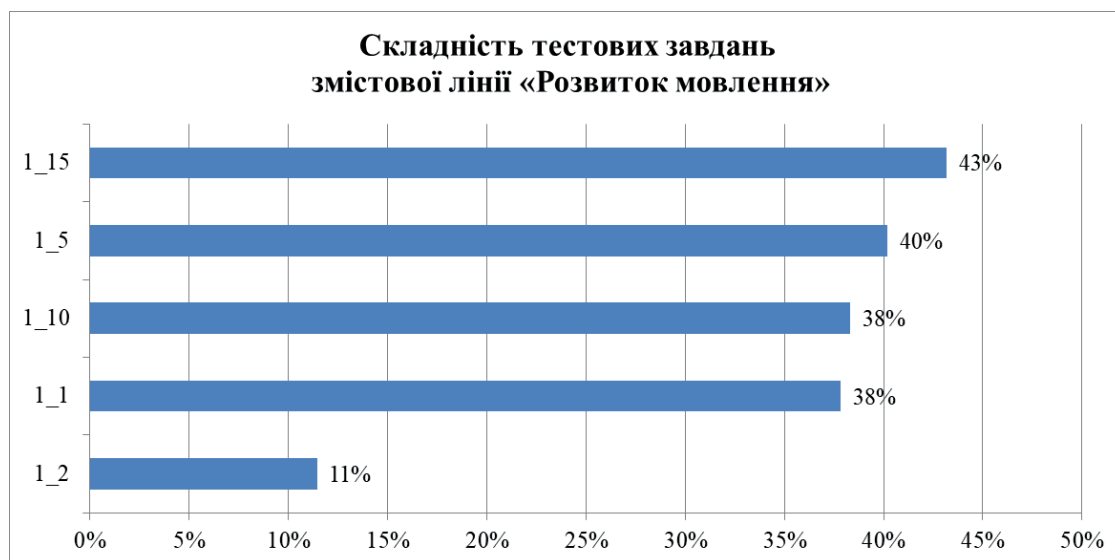

Рис. 2.2.2.16. Складність тестових завдань змістової лінії «Розвиток мовлення»

Найскладнішим для шестикласників виявилось завдання 1_2 (див. нижче), яке передбачало сформованість уміння робити висновок про мету тексту, тобто робити оцінку того, чого автор досягає, пропонуючи свій текст читачам. Це завдання виявилось посильним лише 11% учасників моніторингу.

Мета тексту –

- пояснити особливості детективного жанру
- докладно переказати зміст книжкової серії
- спонукати до читання книжок на сайті
- переконати купити паперові книжки

Очевидно, висока складність цього завдання зумовлена тим, що учнівство вважало текстом лише анотації книжок серії Олександра Єсаулова, не зваживши на те, що текстом є все, зокрема й частина, що наведена в його кінці, де, власне, й було опосередковано розкрито справжню мету автора: зацікавивши змістом серії, спонукати придбати паперові книжки:

ДЛЯ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДЬНОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Усі книжки надруковано на якісному книжковому папері, який знижує контрастність і полегшує читання.
Папір екологічно чистий.

Характер виконання наведеного завдання дає підстави припускати, що в роботі з учнівством 6-х класів на уроках української мови (а також літератури) недостатньо уваги приділяється формуванню навичок роботи з текстом як величиною практичною, життєвою.

До попереднього висновку схиляє й те, як учні працювали із завданням 1_2 (див. нижче), для відповіді на яке учні мали «вийти за межі тексту» у власну реальність як читачів і читачок.

Найімовірніше, цей текст розміщено

- в літературному довіднику
- в підручнику з літератури
- на сайті онлайн-книгарні
- на бібліотечному стенді

Правильно виконали попереднє завдання лише 38% учасників моніторингу, що опосередковано свідчить про їх розуміння сутності анотації та іншої супровідної інформації, що характеризує рекламні медіатексти, зокрема на сайтах онлайн-книгарень.

Так само лише 38% учасників змогли зрозуміти іронію в називанні Олександром Есауловим своїх героїв, про що шестикласників запитували в завданні 1_10 (див. нижче).

Олександр Есаулов назвав своїх героїв Холмс і Ватсон, як героїв детективних книг Артура Конана Дойла, і Бонасьє, як героїню пригодницького роману Александра Дюма, щоб

- показати, що в книгах Есаулова продовжено сюжети Конана Дойла і Дюма
- скористатися славою Конана Дойла і Дюма для популяризації власних творів
- спробувати додати знаменитим персонажам сучасних людських чеснот
- іронічно підкреслити кмітливість і відчайдушність Льохи, Михи й Насті

На тлі означених вище труднощів у роботі шестикласників із текстом не може не тішити той факт, що дещо більше учасників моніторингу (43%) виявили спроможність

пов'язувати синтаксичні особливості тексту з метою, яку автор ставить перед собою. У цьому разі йдеться про завдання 1_15.

Короткі речення з численними знаками оклику вжиті в описі Справи № 7, щоб

- лаконічно передати всі основні події книжки
- заплутати читачів і читачок і змусити шукати розгадку
- відтворити емоційну дівчачу розмову
- познайомити з новими персонажами

Зважаючи на означені результати учнівства за підсумками виконання завдань на розвиток мовлення (читання тексту), доводиться констатувати, що цей аспект роботи на уроках української мови є одним із найпроблемніших.

2.2.2.5. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Як зазначалося вище, усі завдання в тесті з української мови експерти класифікували за специфікою когнітивного виміру того чи того завдання (знання, застосування й міркування). Середні значення виконання завдань з різним провідним когнітивним виміром наведено на **рис. 2.2.2.17**.

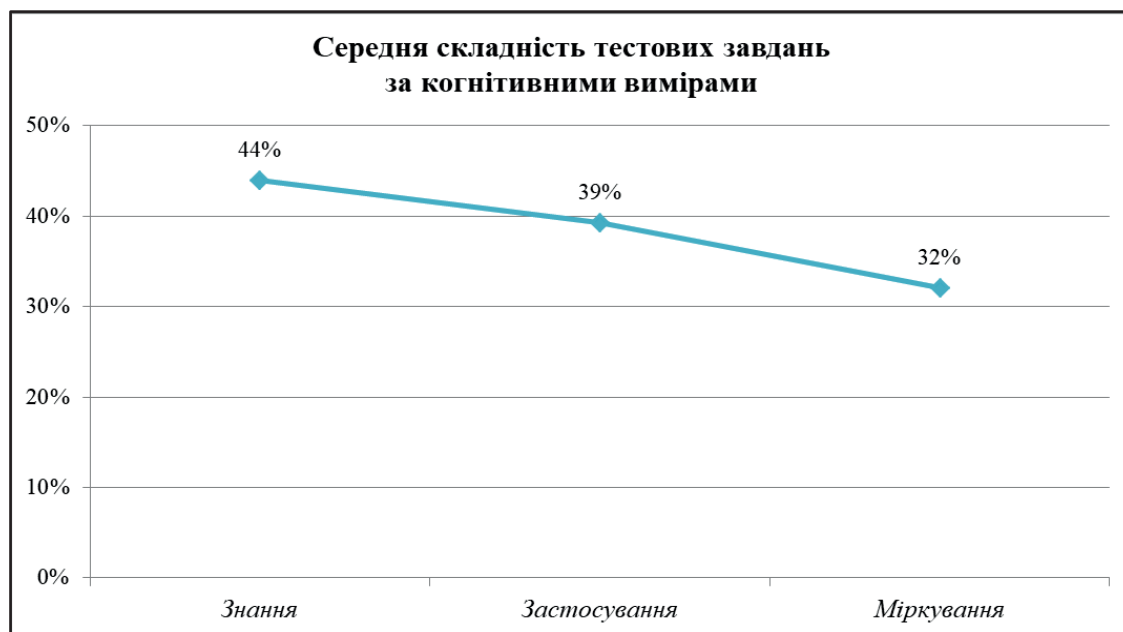

Рис. 2.2.2.17. Середня складність завдань тесту з української мови за когнітивними вимірами

Як свідчать дані, тестові завдання на знання виявилися найлегшими для учасників моніторингу: у середньому 44% шестикласників могли дати раду з тими завданнями, де необхідно було щось пригадати або виявити сформованість елементарного вміння застосувати відоме на типовому мовному матеріалі. Водночас цілком очікувано, що когнітивно складніші завдання на міркування виявилися й більш у середньому складними з погляду того, яка частка учнів могла їх успішно виконати: лише для близько третини учасників ці завдання були посильними.

Оцінюючи ці результати, варто зазначити, що вміння міркувати над мовними фактами та явищами, а також над текстовими матеріалами передбачає передусім сформованість стійкої знаннєвої бази та відточеності певних навичок застосовувати ці знання на практиці, однак і з цим в шестикласників, які брали участь у моніторинговому дослідженні, поки що є проблеми. Показовими в цьому розрізі є, наприклад, «знаннєве» завдання 2_10, із яким змогли упоратися лише 50% учасників моніторингу, або «застосувальне» завдання 2_5, яке виявилось посильним лише для 35% учнів.

Чергування голосних відбувається в усіх наведених випадках, ОКРІМ

слово – сл..вце

мороз – мор..зець

школа – шк..льний

шість – ш..стеро

Спрощення приголосних треба позначати на письмі у всіх словах рядка

щас..ливий, шіс..надцять, ціліс..ний

двоміс..ний, журналіс..ці, виїз..ний

шелес..нути, хвас..нути, загус..нути

водоочис..ний, облас..ний, чес..ний

На завершення цієї частини розділу звіту потрібно наголосити, що виявлені під час аналізу даних моніторингу проблеми в оволодінні шестикласниками змістом курсу української мови, зокрема за змістовими лініями, виявилися доволі передбачуваними, зважаючи на те, що акцентовані вище складні для учнівства мовні теми традиційно потребували особливої уваги з боку вчительства. Однак той факт, що дві третини учнів, які завершили 6-й клас, досягли лише початкового або середнього рівня на шкалі, прийнятій у моніторингу, має насторожувати, оскільки насправді успішність

учнівства мала б бути суттєво вищою за підсумками тестування, зважаючи на визначені експертами характеристики тесту як доволі помірного за складністю. З огляду на це схарактеризовані вище проблеми можуть допомогти вчителю-практику визначитися з першочерговими завданнями, спрямованими на надолуження освітніх втрат учнів. Водночас у цій роботі мають бути враховані важливі контекстні чинники, з якими так чи так пов'язана успішність в оволодінні учнями українською мовою. Про ці чинники йтиметься в наступній частині цього розділу.

2.2.3. Зв'язок контекстних чинників з успішністю учнівства

Інформація про так звані контекстні чинники (демографічні, інституційні, соціально-економічні, методичні та ін.) у межах моніторингу було отримано з двох джерел: з інформації про учнів-учасників моніторингу, що була надана закладами освіти, та з інформації, отриманої за підсумками анкетування учнів.

Загалом в анкетуванні, проведеному після тестування з української мови, узяли участь **5683** шестикласники-учасники моніторингового дослідження. Для дослідження зв'язку успішності учнівства з контекстними чинниками використано лише дані, що стосуються тих учасників моніторингу, які виконали всі субтести з української мови (тест з української мови загалом) і надали відповіді на питання учнівської анкети. Таких учасників було **4626** особи.

Під час розгляду наведених далі відомостей зважати, що інформація про частину контекстних чинників є об'єктивною (інформація про учнів, надана уповноваженими від закладу освіти), а частина – суб'єктивною (дані учнівських анкет). Однак в обох випадках отримана інформація допомагає скласти певне уявлення про те, що саме тією чи тією мірою могло позначитися на рівні досягнень учнівства з української мови.

2.2.3.1. Демографічні та інституційні чинники та їх зв'язок з успішністю з української мови

Розподіл учасників за статтю та зв'язок цього чинника з успішністю

Вибірка учнів 6-х класів, які в межах моніторингового дослідження виконували тест з української мови, за статтю рівномірна (**рис. 2.2.3.1**). Як свідчить аналіз, успішність учнівства з української мови пов'язана з чинником статі: середні результати шестикласниць (6,98) вищі за середні результати їхніх ровесників-хлопців (6,66) (**рис. 2.2.3.2**).

Розподіл учасників моніторингу за статтю

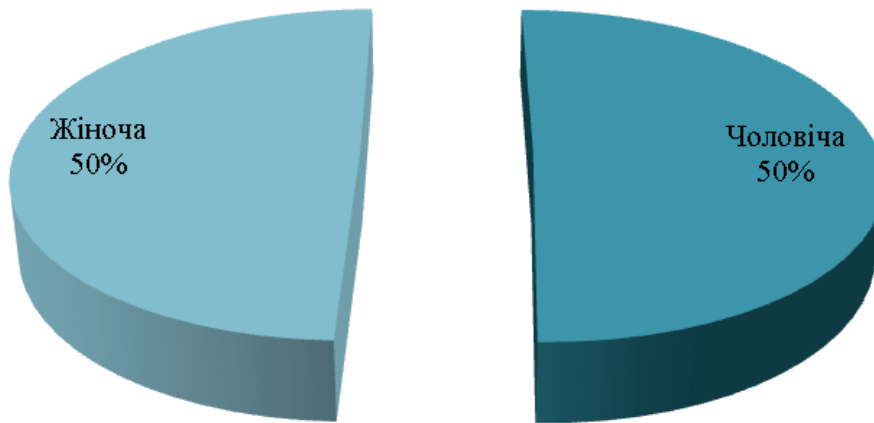

Рис. 2.2.3.1. Розподіл учасників моніторингу, які виконували тест з української мови, за статтю

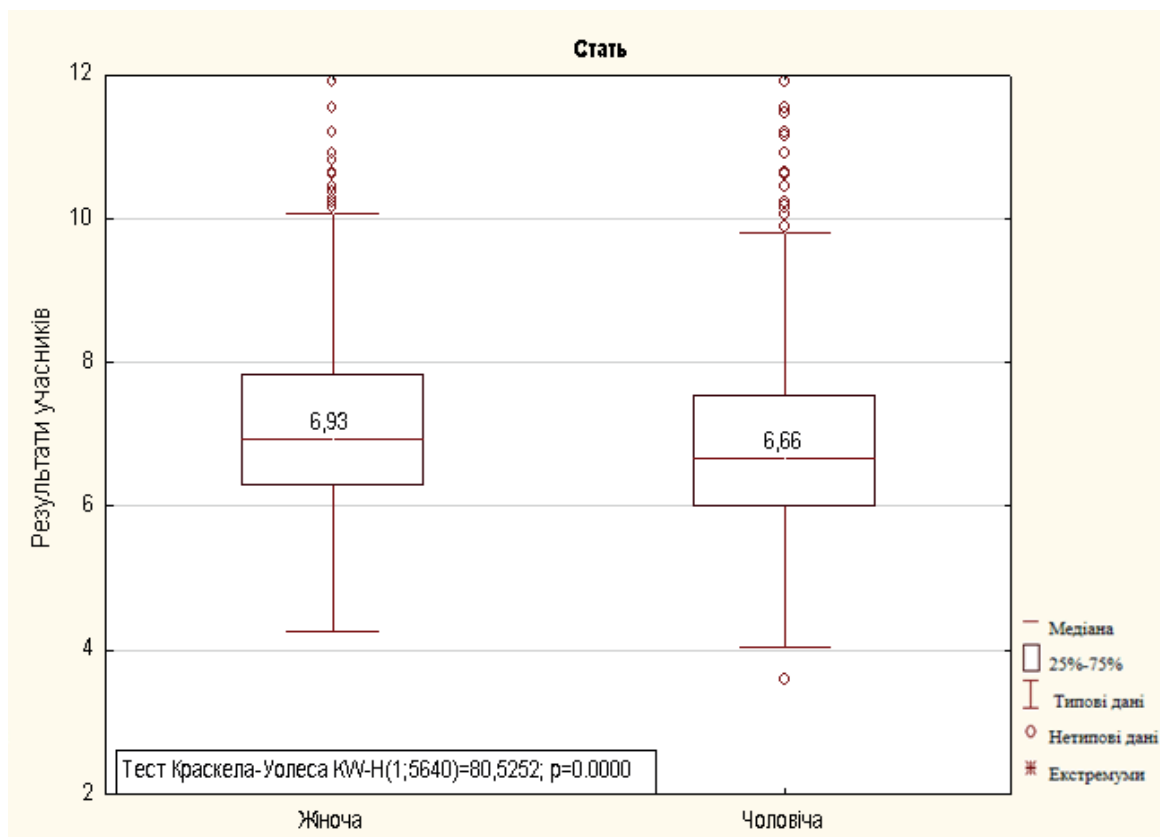

Рис. 2.2.3.2. Результати з української мови залежно від статі учасників

Розподіл учасників за регіонами та зв'язок цього чинника з успішністю

У тестуванні з української мови взяли участь шестикласники з усіх регіонів (крім Автономної Республіки Крим та м. Севастополя). Відповідний кількісний розподіл учасників наведено на **рис. 2.2.3.3**. Найбільше учасників виконувало тест з української мови в Дніпропетровській, Київській, Одеській та Львівській областях – від 300 до майже 500 учнів.

Як засвідчує аналіз, успішність з української мови пов'язана з тим, де шестикласники навчалися, про це свідчать дані, відображені на **рис. 2.2.3.4**. Результати учасників з 5 виділених у дослідженні територій (Схід, Захід, Північ, Південь та Центр) та м. Києва істотно різняться (крім Заходу й Центру). Так, учнівство з м. Києва та східних областей має найвищий середній результат, натомість учнівство з Півдня, навпаки, – найнижчий. Як бачимо, різниця між найвищим і найнижчим середнім результатом за регіонами (м. Київ і Південь) становить ледь не 1 бал (за шкалою 1–12).

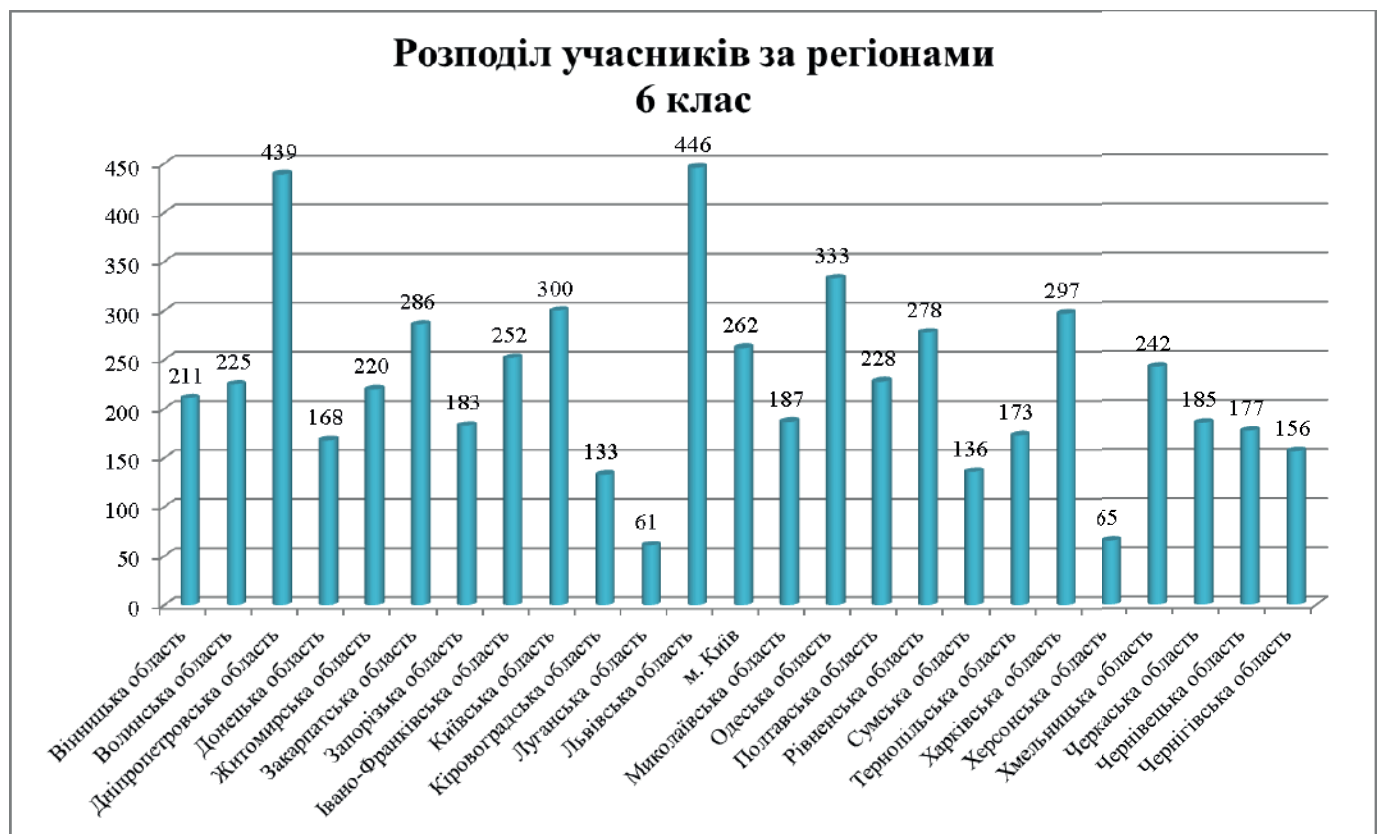

Рис. 2.2.3.3. Кількісний розподіл шестикласників-учасників моніторингу за регіонами

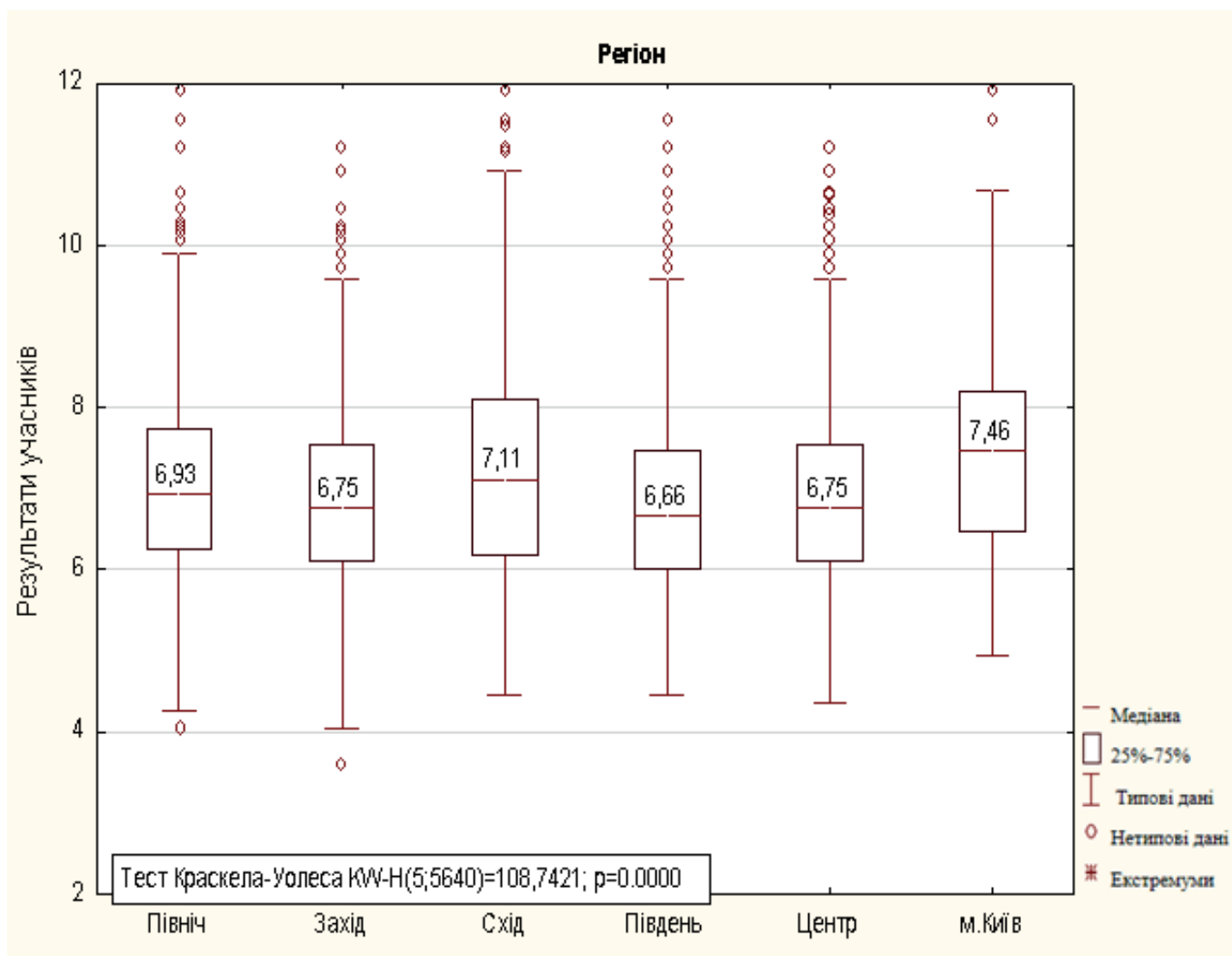

Рис. 2.2.3.4. Результати з української мови залежно від регіонального чинника (у розрізі територій)

Розподіл учасників за типом населеного пункту та зв'язок цього чинника з успішністю

Як свідчать дані моніторингу якості шкільної освіти, що проводилися в Україні останнім часом, у нашій країні гостро стоїть проблема сегрегації школярів за типом місцевості, де вони здобувають освіту, а відтак і проблема значних освітніх розривів у рівнях досягнень учнівства з міських і сільських шкіл. Це спостереження, на жаль, підтверджують і дані цього моніторингу, де 27% шестикласників із села, які репрезентували велику когорту своїх однолітків із цього типу місцевості на рівні країни, показали нижчі результати порівняно з 73% школярів із міста – відповідно медіанним значенням результатів сільських учнів є 6,57 бала порівняно із 6,93 бала міських учнів (див. **рис. 2.2.3.5 та 2.2.3.6**).

Рис. 2.2.3.5. Кількісний розподіл шестикласників за типом місцевості, де розташований їхній заклад загальної середньої освіти

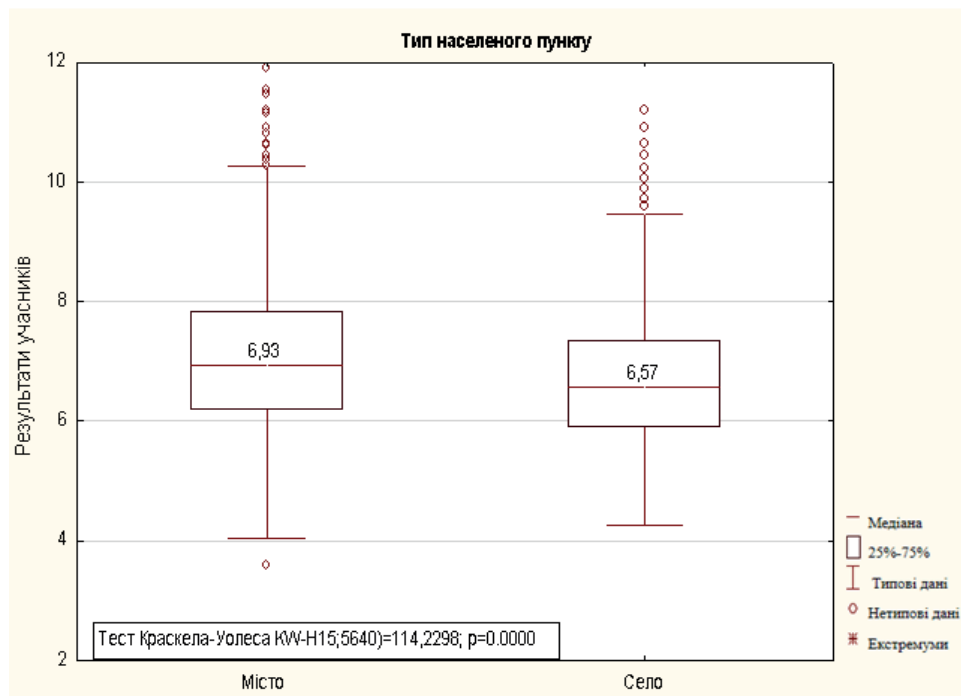

Рис. 2.2.3.6. Результати з української мови залежно від типу місцевості, де розташований заклад освіти

Розподіл учасників за місцем перебування та зв'язок цього чинника з успішністю

Серед учасників моніторингу були 6% тих, хто внаслідок війни змушений був виїхати за кордон (рис. 2.2.3.7). Результати цих учнів з української мови дещо кращі за результати учнів, які перебувають на території України (рис. 2.2.3.8). Звісно,

інтерпретація цієї різниці має враховувати специфіку частини вибірки учнівства, яке перебуває за кордоном.

Рис. 2.2.3.7. Кількісний розподіл шестикласників залежно від місця перебування

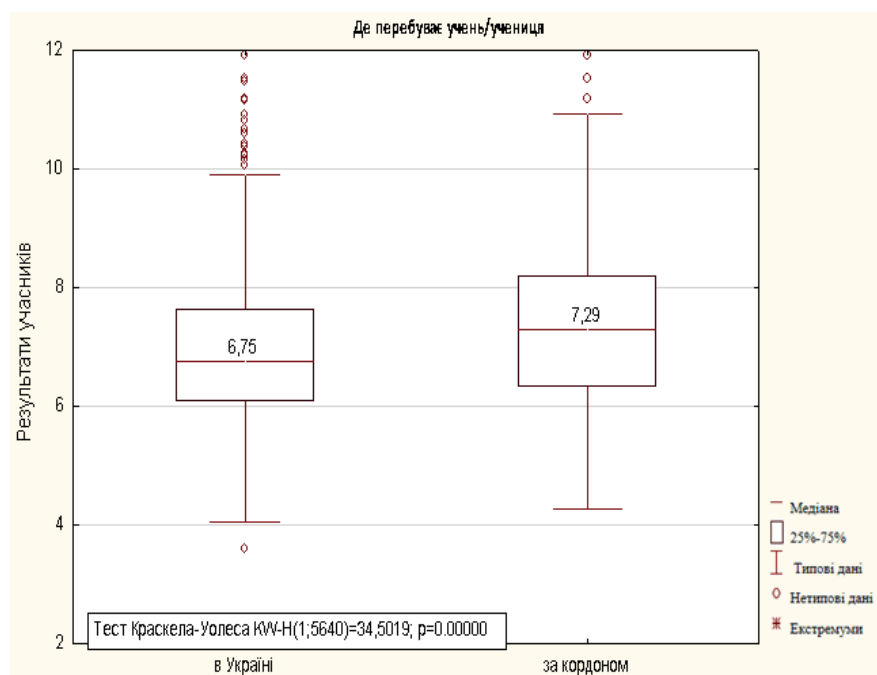

Рис. 2.2.3.8. Результати з української мови залежно від місця перебування учнів

Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи та зв'язок цього чинника з успішністю

Частина учнів, які навчаються в Україні, мають статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Таких учасників серед тих, хто виконував тест з української мови, було 7%

(рис. 2.2.3.9). Те, звідки перемістилися ці діти, у межах моніторингу спеціально не досліджувалося, однак можна припустити, що це найчастіше ті шестикласники, хто проживав у регіонах, де безпекова ситуація була складною, що й змусило їхні родини переїхати на більш безпечні території. Результати цих учнів за підсумками тестування кращі, ніж в інших їхніх однолітків (рис. 2.2.3.10).

Рис. 2.2.3.9. Кількісний розподіл шестикласників залежно від наявності в них статусу внутрішньо переміщеної особи

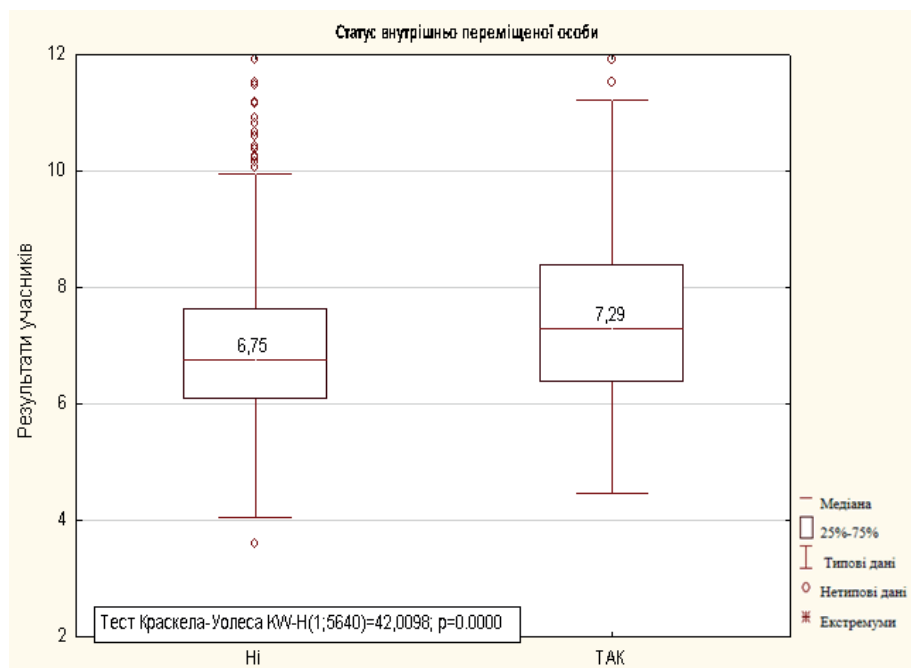

Рис. 2.2.3.10. Результати з української мови залежно від наявності в учасника моніторингу статусу внутрішньо переміщеної особи

Розподіл учасників за типом закладу освіти та зв'язок цього чинника з успішністю

Більше половини учнів, які брали участь у моніторингу, навчаються в ліцеях, інші 48% учнів здобувають базову освіту в інших типах закладів загальної середньої освіти (рис.

2.2.3.11). Варто зауважити, що на сьогодні поділ за типами закладів освіти можна вважати досить умовним, адже нині триває поступовий процес зміни типу багатьох закладів. Проте все ж дані моніторингу показують, що учні, які навчаються в гімназіях, досягають незначно вищих результатів з української мови, ніж їхні ровесники з інших типів закладів освіти (рис. 2.2.3.12).

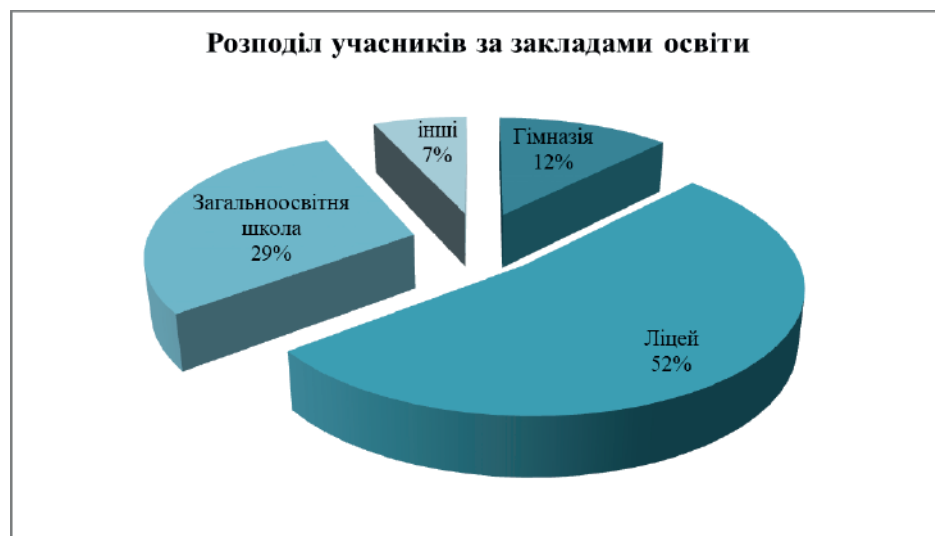

Рис. 2.2.3.11. Кількісний розподіл шестикласників залежно від типу закладу освіти, де вони навчаються

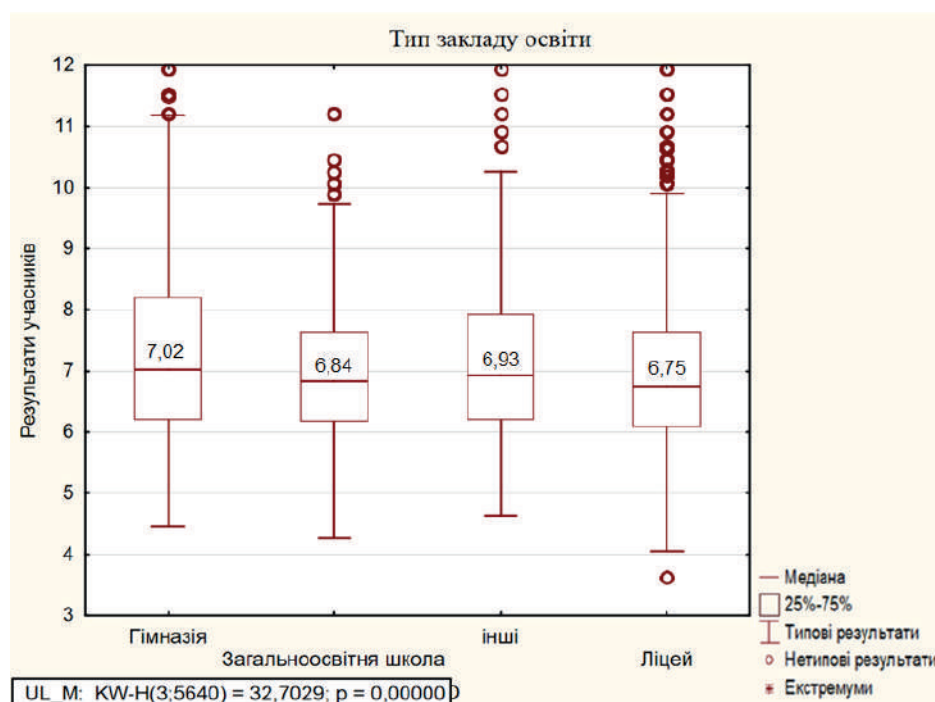

Рис. 2.2.3.12. Результати з української мови залежно від типу закладу освіти, де навчався учасник моніторингу

Розподіл учасників за ознакою переважної форми навчання впродовж 6-го класу та зв'язок цього чинника з успішністю

У закладах усіх типів освітній процес через війну у 2022/2023 навчальному році міг відбуватися в різних форматах: очному, дистанційному або змішаному. Переважна

частина учнів-учасників моніторингу навчалася у своїх закладах у тому форматі, який був обраний закладом. Разом із тим частина учнівства (деякі учні зі статусом ВПО або ті, які виїхали за кордон) могли навчатися дистанційно, навіть якщо заклад працював у очному або змішаному режимі. Як свідчать дані на **рис. 2.2.3.13**, за переважною формою навчання шестикласники розподілилися доволі рівномірно. На жаль, лише 29% учнів в умовах війни мали змогу переважно навчатися очно. Водночас вищу результативність на тестуванні з української мови все ж показали ті шестикласники, які переважно навчалися в дистанційному форматі (**рис. 2.2.3.14**). Пояснення цьому факту не може бути прямим, тобто, мовляв, дистанційне навчання забезпечує вищу успішність. Насправді відповідний показник може бути результатом кумулятивного впливу різних чинників, якщо врахувати, наприклад, те, що діти зі статусом ВПО, а також діти, які перебувають за кордоном, а отже, навчаються тільки дистанційно, показують також кращі результати. Крім того, необхідно врахувати й той факт, що діти, які навчаються лише дистанційно, можуть мати краще сформовані навички роботи в онлайн-овому середовищі тощо.

Рис. 2.2.3.13. Кількісний розподіл шестикласників залежно від переважної форми навчання, за якою вони навчалися впродовж навчального року

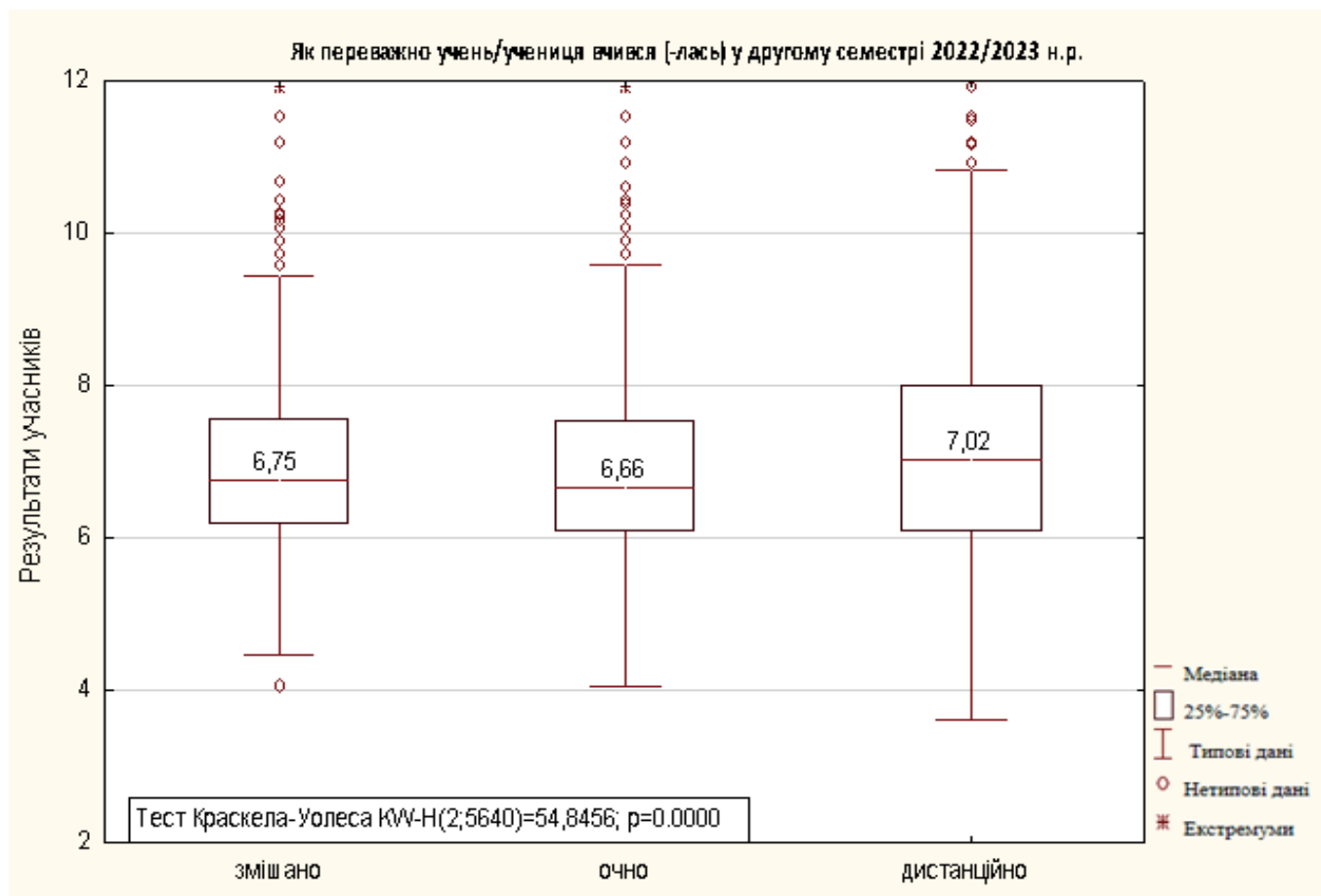

Рис. 2.2.3.14. Результати з української мови залежно від форми навчання, за якою учні-учасники моніторингу переважно навчалися в 6-му класі

Розподіл учасників за специфікою проходження тестування з української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Хоча всі учасники моніторингового дослідження проходили тестування на комп'ютерній основі, частина з них це робила онлайн за місцем перебування (29%), а отже, здебільшого працювала на власному гаджеті, а частина проходила тестування на комп'ютерах (шкільних або власних) у закладі освіти (71%) (рис. 2.2.3.15 та 2.2.3.16). Як свідчать дані, відображені на рис. 2.2.3.16 та 2.2.3.17, спосіб проходження моніторингу та особливості технічного пристрою, із яким працювали учні, могли певною мірою позначитися на успішності виконання тесту з української мови. Так, більш високий результат мають ті учні, які проходили тестування за місцем перебування (найчастіше вдома), а також ті, які працювали на широкоекранному власному пристрої (комп'ютері або ноутбучі).

Розподіл учасників за способом проходження моніторингу

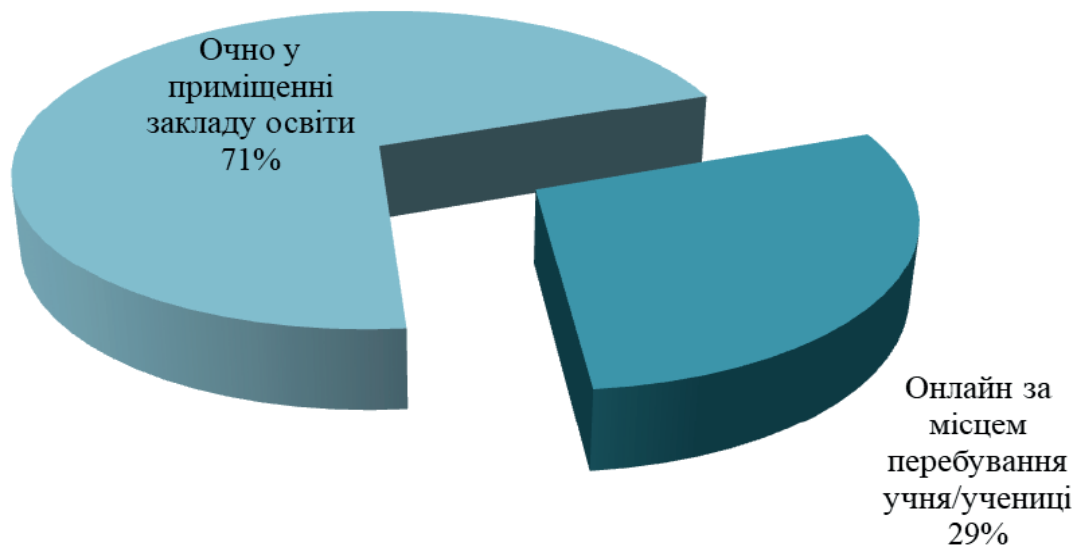

Рис. 2.2.3.15. Кількісний розподіл шестикласників залежно від способу проходження ними тестування в межах моніторингового дослідження

Як ти проходив сьогоднішнє тестування?

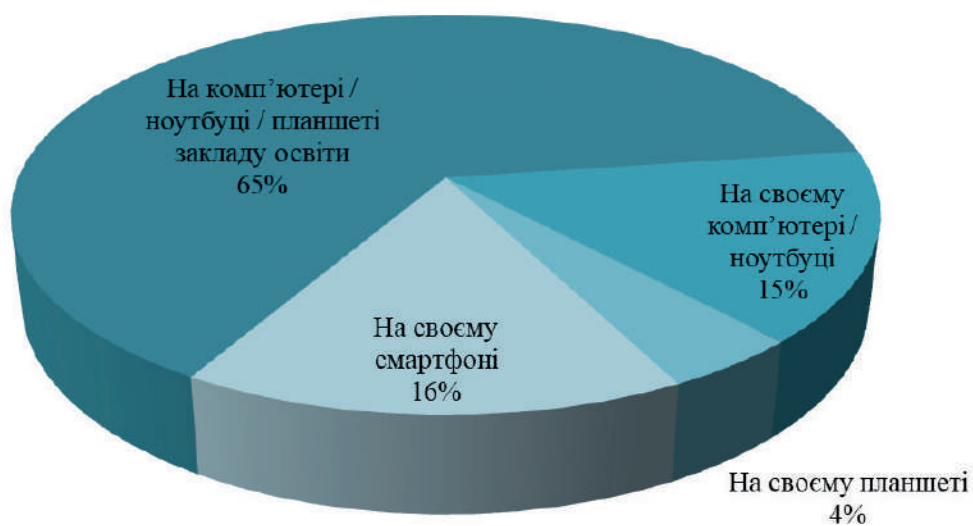

Рис. 2.2.3.16. Кількісний розподіл шестикласників залежно від того, на якому технічному пристрої вони проходили тестування в межах моніторингового дослідження

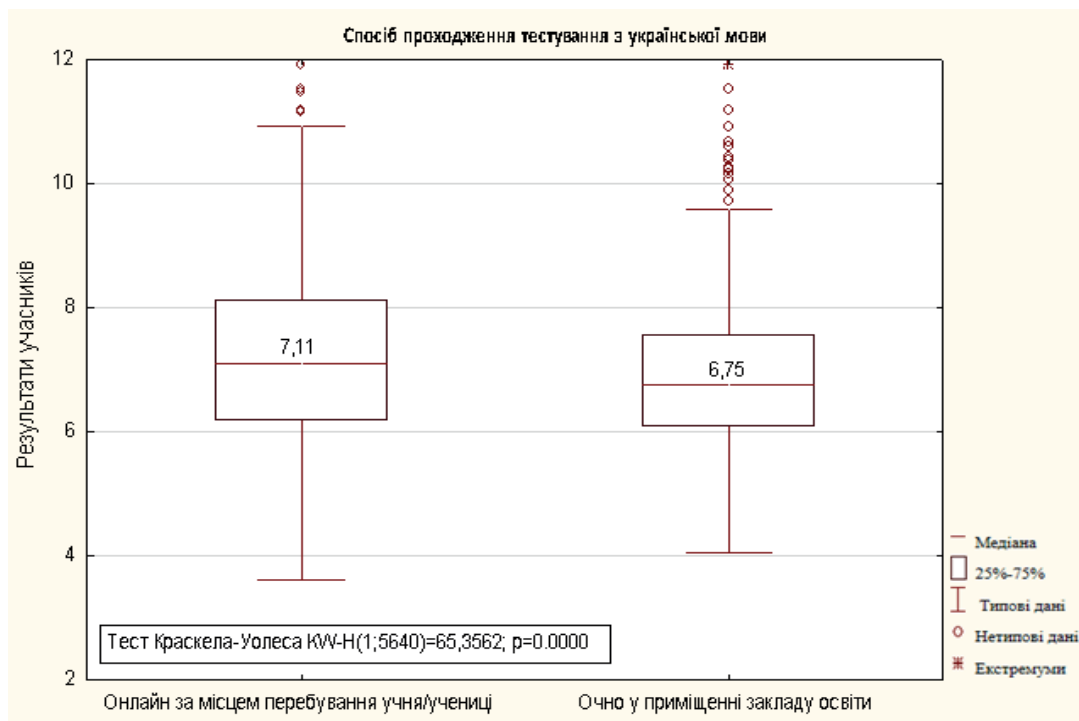

Рис. 2.2.3.17. Результати з української мови залежно від місця проходження тестування учасником

Рис. 2.2.3.18. Результати з української мови залежно від технічного пристрою, на якому учасник проходив тестування

Розподіл відповідей щодо обізнаності у сфері ІКТ і зв'язок цих чинників з успішністю (за результатами опитування)

Попередні спостереження частково перегукуються й із результатами щодо того, як учнівство оцінює власні сили в роботі з цифровою технікою й загалом цифровими технологіями. Так, ті учасники, які повідомили, що вважають себе вправними

користувачами гаджетів (їх було 68%; див. **рис. 2.2.3.19**), отримали дещо вищий результат на тестуванні з української мови (**рис. 2.2.3.20**).

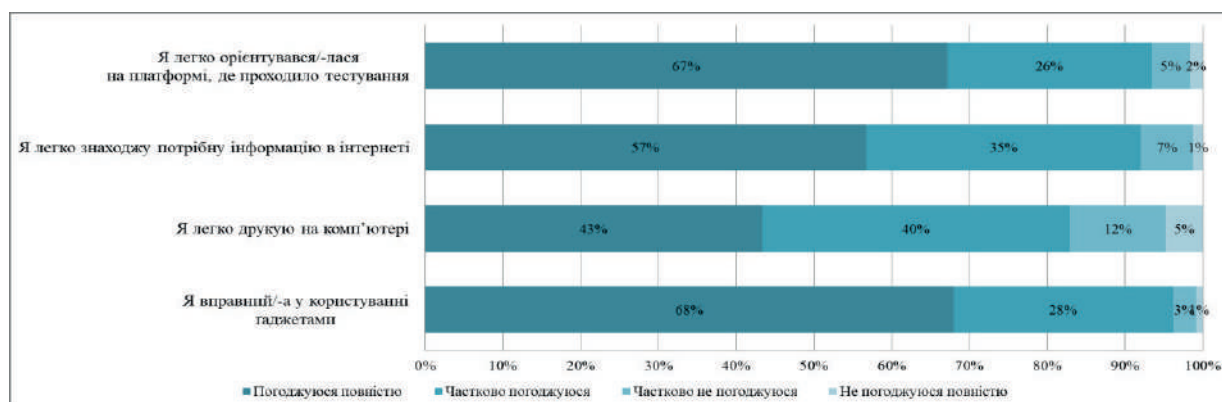

Рис. 2.2.3.19. Кількісний розподіл відповідей учасників щодо їхньої оцінки власної обізнаності у сфері ІКТ

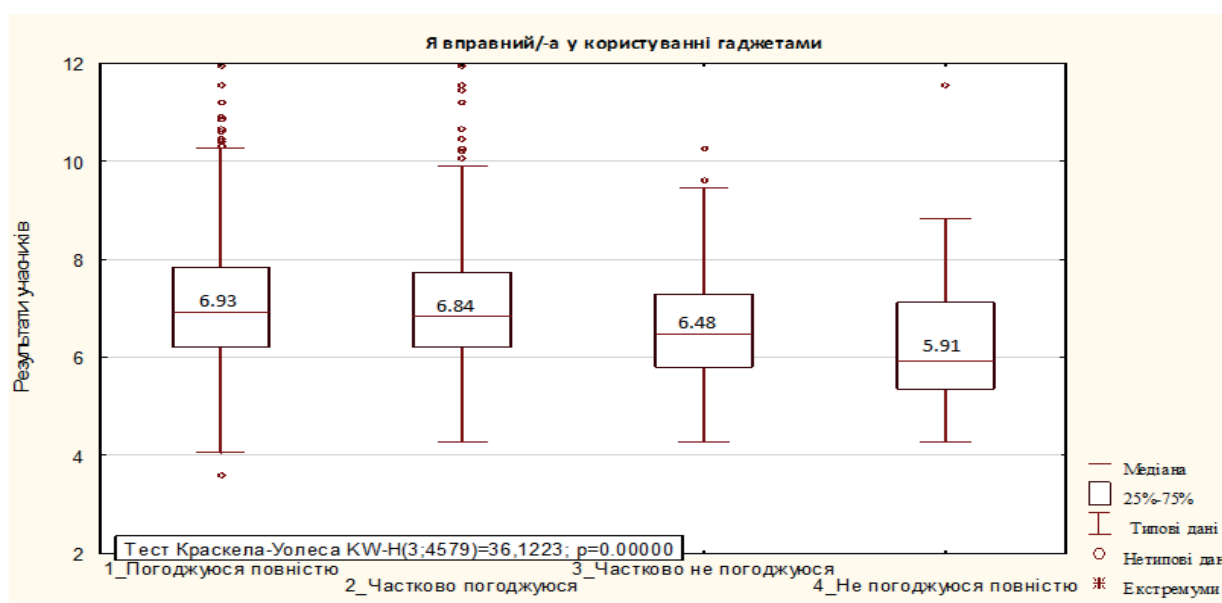

Рис. 2.2.3.20. Результати з української мови залежно від оцінки учасником власної вправності в користуванні гаджетами

2.2.3.2. Соціально-економічний статус родин шестикласників і зв'язок цих чинників з успішністю дітей

В учнівській анкеті було кілька запитань, відповіді на які дають певне уявлення про соціально-економічний статус родин учнівства, що дає змогу простежити зв'язок цих чинників з успішністю шестикласників з української мови. Безперечно, інтерпретація отриманих даних має бути обережною, зважаючи на те, що в умовах воєнного стану чимало дітей та їхніх родин змушені були докорінно змінити умови свого життя.

Розподіл відповідей щодо наявності технічних пристроїв і навчальних матеріалів удома і зв'язок цих чинників з успішністю

Відповідаючи на питання анкети щодо того, що з-поміж зазначеного учень чи учениця має у власному користуванні (рис. 2.2.3.21), зокрема для навчальних цілей, 83% шестикласників повідомили, що мають власний телефон, 40% – комп'ютер або ноутбук, а 18% – планшет або інший гаджет. Водночас лише 26% дітей повідомили, що мають удома друковані книжки, зокрема художні, та інші матеріали, необхідні для навчання. На жаль, 4% учнів також повідомили, що не мають нічого з-поміж зазначеного (рис. 2.2.3.22).

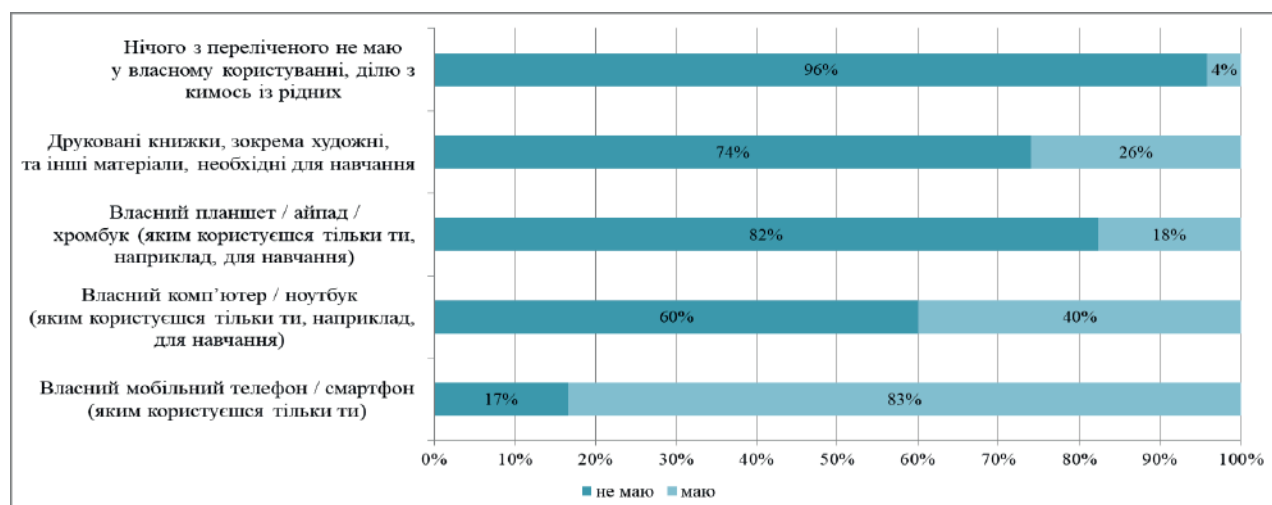

Рис. 2.2.3.21. Кількісний розподіл відповідей учасників залежно від того, що з технічних пристроїв і друкованих матеріалів для навчання вони мають у власному користуванні

Рис. 2.2.3.22. Кількісний розподіл відповідей залежно від кількості доступних учням технічних пристроїв для навчання

Аналіз зв'язку цих чинників з успішністю з української мови засвідчує, що ті учні, які мають будь-який гаджет(и) у власному користуванні, зокрема для навчання, отримали дещо вищі результати, однак все ж найбільш суттєва різниця спостерігається між

успішністю учнів, які вдома мають друковану літературу, та тими, які цього не мають (рис. 2.2.3.23).

Рис. 2.2.3.23. Результати з української мови залежно від наявності в учня вдома друкованих книжок, зокрема художньої та іншої навчальної літератури

Розподіл відповідей щодо наявності в учнів умов для навчання вдома і зв'язок цього чинника з успішністю

За відповідями учасників моніторингу, які виконували тест з української мови, 57% з них мають власну кімнату, де можуть працювати, зокрема приєднуватися до дистанційних уроків тощо. Водночас 38% мають для цього лише окреме робоче місце, а 5% опитаних повідомили, що не мають і цього (рис. 2.2.3.24). Значущої різниці між результатами учнів з різними умовами для навчання не виявлено, хоча все ж ті шестикласники, які мають власну кімнату, отримали кращий результат на тестуванні з української мови.

Рис. 2.2.3.24. Кількісний розподіл відповідей залежно від того, чи мають учні особистий простір для навчання

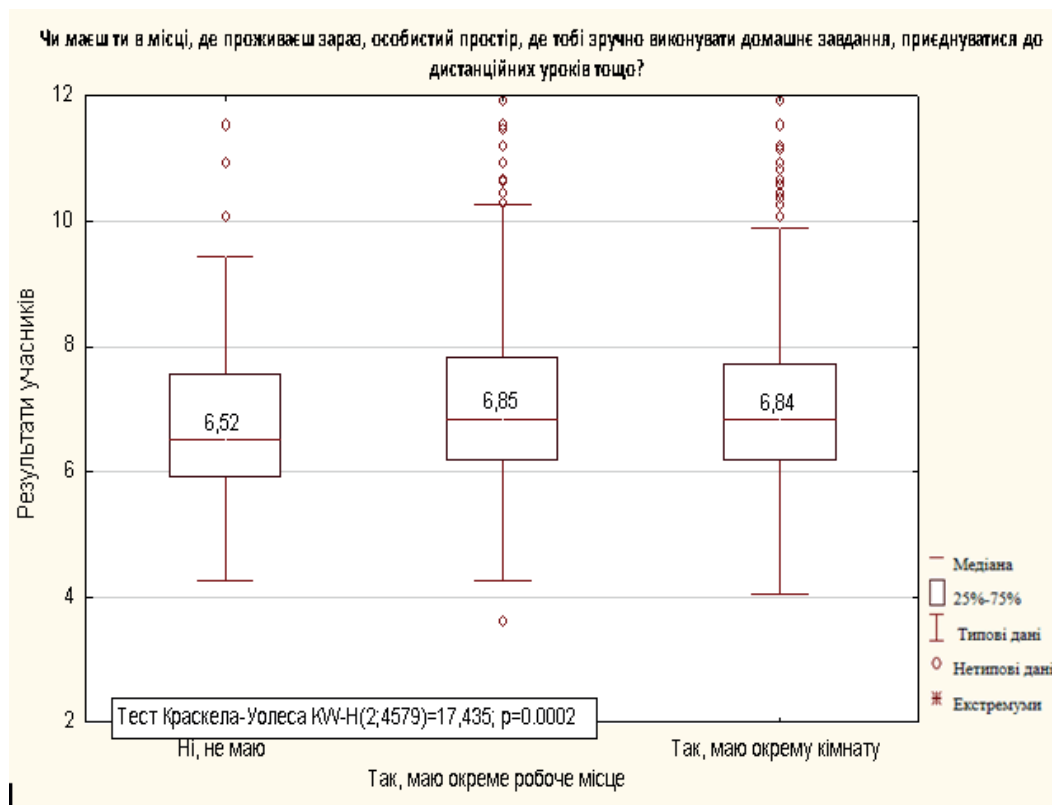

Рис. 2.2.3.25. Результати з української мови залежно від наявності в учня особистого простору для навчання

Отже, соціально-економічний статус учнівства певною мірою позначається на успішності з української мови: більш забезпечені шестикласники мають кращі передумови для успішності в навчанні.

2.2.3.3. Практики викладання української мови та їх зв'язок з успішністю

Низка питань в учнівській анкеті передбачала надання учнями оцінки освітньому процесу, учасниками якого вони є. Умовно ці питання стосуються методів роботи, які практикують учителі української мови на своїх уроках у роботі з учнями, та компетентнісної спрямованості навчальної діяльності на уроках.

Розподіл відповідей шестикласників на питання щодо орієнтованості вчительських практик на уроках української мови на учнівські потреби та зв'язок цих чинників з успішністю

Відповідаючи на питання, що в описовій формі відбивають типові вчительські практики (рис. 2.2.3.26), 75% учнів повністю погодилися з тим, що їхній учитель української мови робить усе, щоб допомогти їм навчатися. Дещо менший відсоток учнів повністю погодився з іншими твердженнями, однак усього 47% учнів повністю згодні з твердженням «На уроках української мови мені завжди зрозуміло, що саме учитель/-ка хоче, щоб я зробив/-ла». Якщо врахувати той факт, що стосовно двох тверджень, у яких у різний спосіб ідеться про «зрозумілість учителя» для учнів, по 10% учнів висловилися негативно (не погоджуються частково або повністю), то можна припускати, що із цим на уроках деяких учителів дійсно є проблеми. А врешті, саме це, можливо, є одним з чинників, що заважає успішному оволодінню української мови, бо, як свідчить аналіз, ті учні, які повністю погоджувалися з усіма запропонованими твердженнями (тобто високо оцінювали роботу вчителя), отримували дещо вищий результат за підсумками тестування. І навпаки, учні, які негативно оцінювали навчальні підходи свого вчителя, мали гіршу успішність. Наприклад, якщо учасники повністю погоджувалися з твердженням «Учитель/-ка зрозуміло пояснює мовні теми» або «Учитель/-ка української мови дає зрозумілі мені відповіді на мої питання» (рис. 2.2.3.27 та 2.2.3.28), то ці групи учасників загалом мали трохи кращу успішність за підсумками тестування з української мови, ніж ті їхні однолітки, які не погоджувалися частково або повністю з відповідними твердженнями.

Отже, те, наскільки учитель є «зрозумілим» для своїх учнів на уроках української мови, певним чином позначається на навчальній успішності учнів.

Наскільки ти погоджуєшся із наведеними нижче твердженнями?

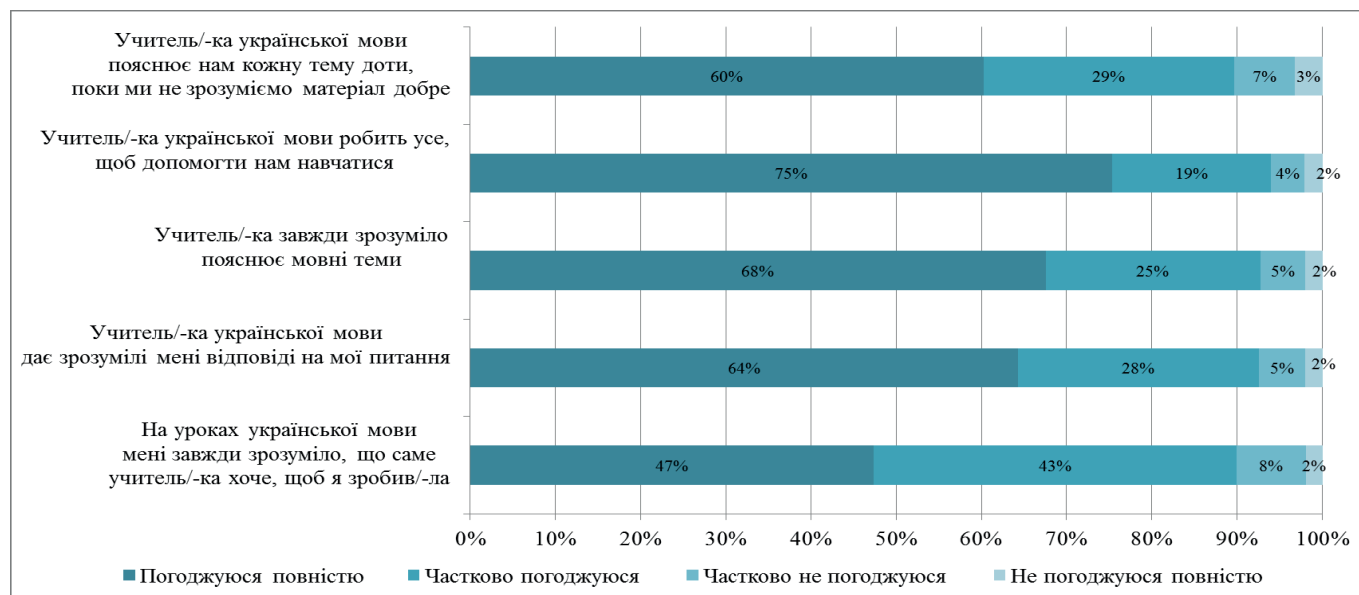

Рис. 2.2.3.26. Кількісний розподіл відповідей щодо типових учительських практик на уроках української мови

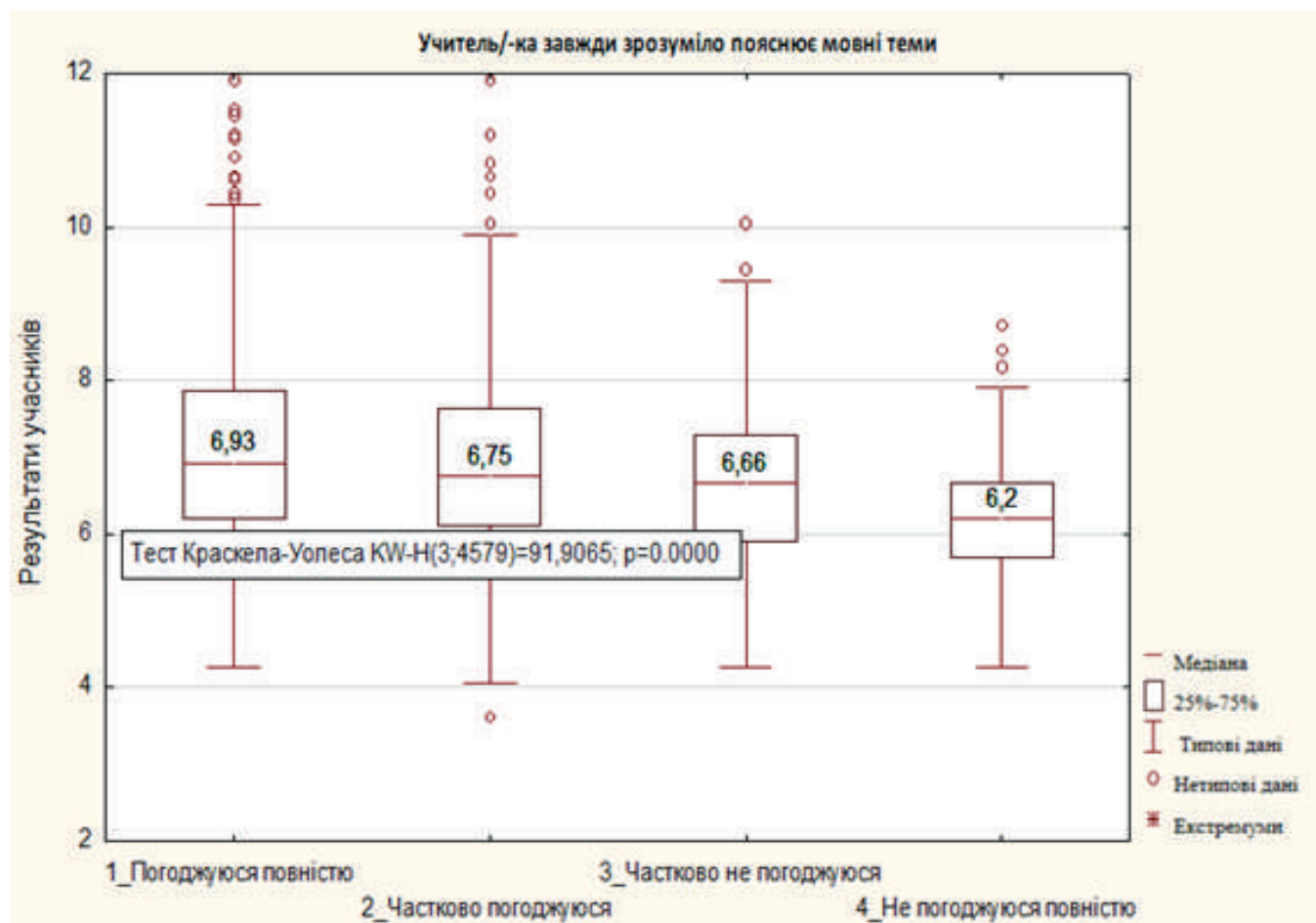

Рис. 2.2.3.27. Результати з української мови залежно від того, наскільки учитель зрозуміло пояснює мовні теми

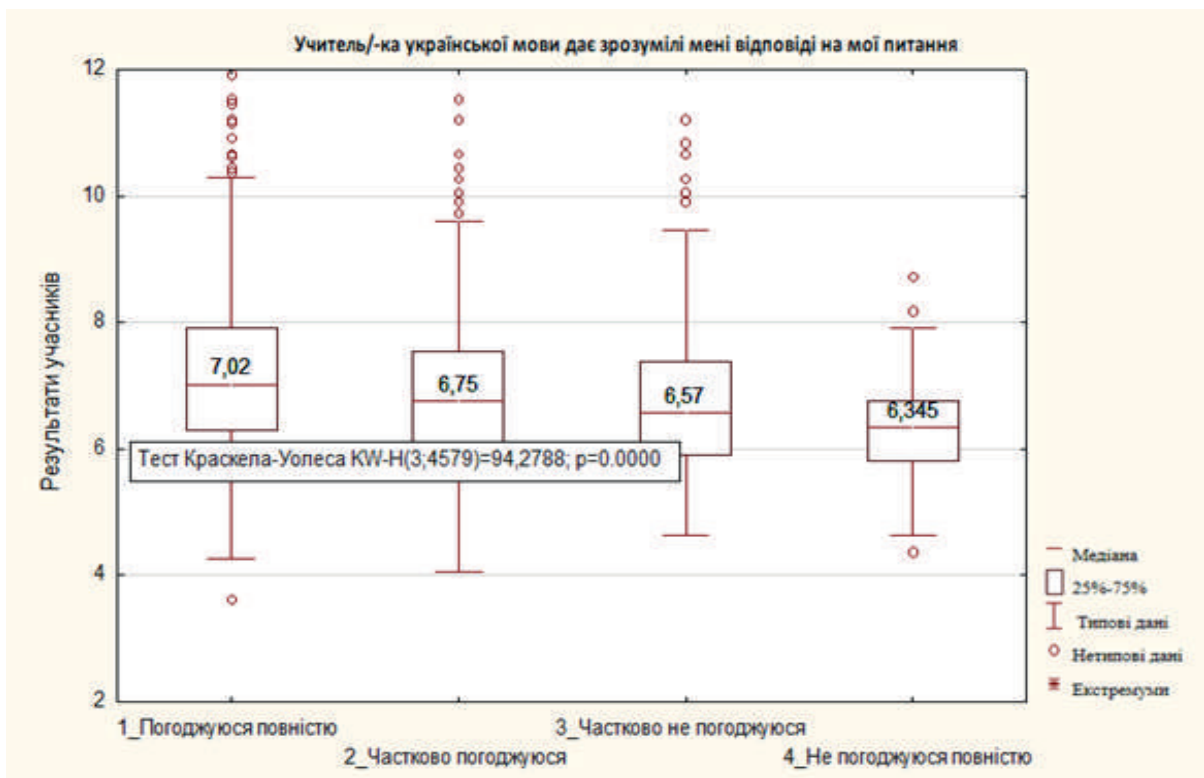

Рис. 2.2.3.28. Результати з української мови залежно від того, наскільки вчитель зрозуміло відповідає на питання учнів

Розподіл відповідей шестикласників щодо компетентнісної орієнтованості уроків української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Відповіді на запитання анкети, що передбачали виявлення того, наскільки компетентнісними, практично орієнтованими є уроки української мови в 6-му класі, змальовують доволі добру, однак суперечливу картину (рис. 2.2.3.29). Майже 80% учнів стверджують водночас протилежне: з одного боку, вони повідомляють, що на кожному або майже кожному уроці вчитель дає їм багато однакових вправ (тренувально-репродуктивний рівень), а з іншого — що вчитель постійно знаходить час на творчі, складні за когнітивною діяльністю завдання. Як засвідчує практика, на типовому уроці повноцінно реалізувати обидва завдання вдається не так часто.

Той факт, що відповіді учнів змальовують навчальну реальність дещо краще, ніж вона є насправді, підтверджує й аналіз зв'язку відповідей учнів, які обирали той чи той варіант, з результатами тестування з української мови. Виявилось, що певний позитивний зв'язок спостерігається лише за відповідями учнів на твердження «Учитель/-ка української мови просить нас міркувати під час обговорення мовних тем» (рис. 2.2.3.30): учні, які вказують, що їхні вчителі на кожному чи на деяких заняттях пропонують їм міркувати над мовними темами, мають незначно вищий результат за підсумками тестування, ніж ті учні, які стверджують, що їхні вчителі взагалі їм такої діяльності не пропонують.

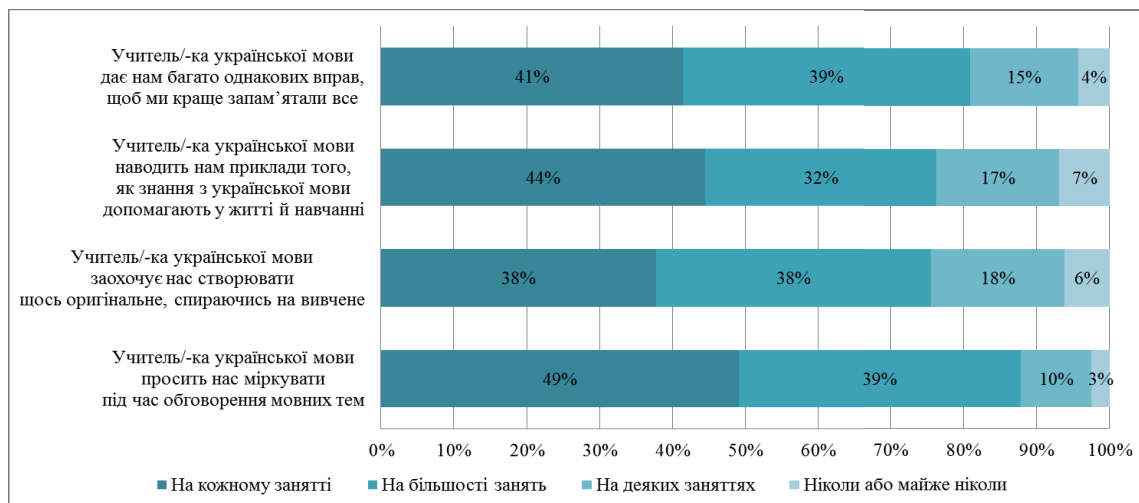

Рис. 2.2.3.29. Кількісний розподіл відповідей щодо компетентнісної орієнтованості уроків української мови

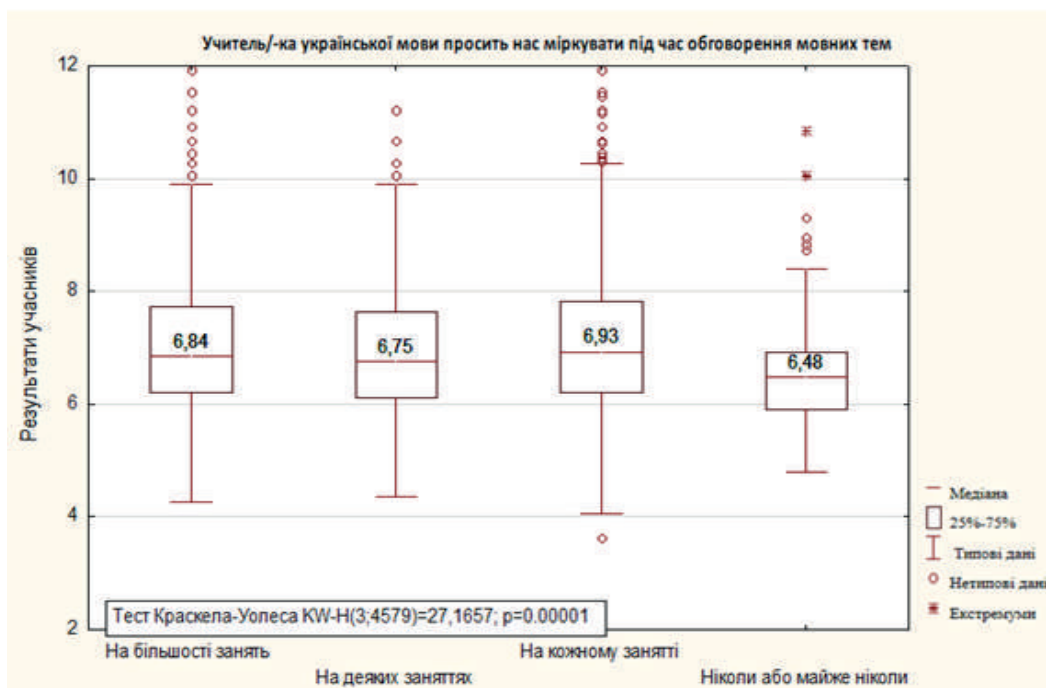

Рис. 2.2.3.30. Результати з української мови залежно від того, як часто на заняттях учитель пропонує учням міркувати під час обговорення мовних тем

2.2.3.4. Підходи шестикласників до роботи з вивчення української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Розподіл відповідей щодо підтримки у вивченні української мови та зв'язок цього чинника з успішністю.

Вивчення будь-якого навчального предмета може бути пов'язане з певними труднощами. У цьому разі учнівству важливо мати тих, хто може їм допомогти розв'язувати певні навчальні проблеми. У відповідь на запитання анкети про те, до

кого учень чи учениця передусім звернеться в разі, коли щось на уроках української мови є незрозумілим (рис. 2.2.3.31), дві третини шестикласників (64%) обрали варіант «до мого вчителя / вчительки». Це є добрим знаком, який, імовірно, свідчить, що вчителі, які викладають українську мову, відкриті до обговорення проблем у навчанні зі своїми учнями. Поряд із цим 16% шестикласників віддадуть перевагу зверненню до своїх рідних. І саме ця допомога найбільш позитивно пов'язана з успішністю учнів з української мови, як свідчать дані на рис. 2.2.3.32.

Рис. 2.2.3.31. Кількісний розподіл відповідей щодо того, до кого шестикласник звертається по допомогу в разі виникнення труднощів у вивченні української мови

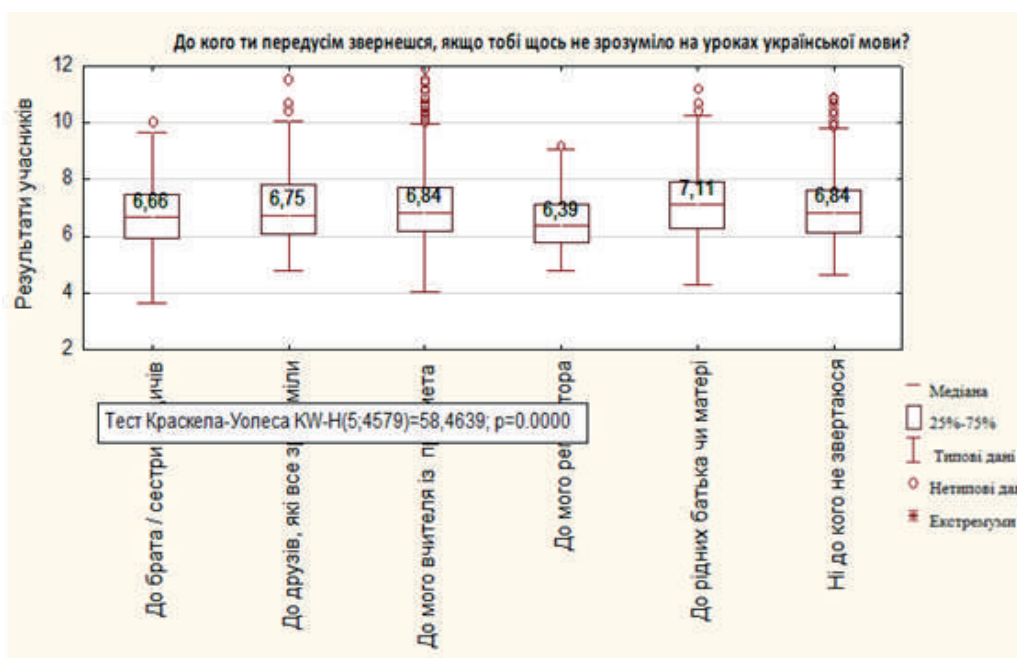

Рис. 2.2.3.32. Результати з української мови залежно від того, до кого учень звертається по допомогу в разі виникнення питань у процесі вивчення української мови

Розподіл відповідей учасників щодо часу, який вони витрачають на домашнє завдання, і зв'язок цього чинника з успішністю

Відповідаючи на питання анкети про час, який витрачається на виконання домашнього завдання (рис. 2.2.3.33), майже половина шестикласників (44%) повідомила, що присвячує цьому менше 30 хв. До однієї години приділяють роботі з домашнім завданням з української мови 39% шестикласників, а до двох годин – 11% учасників моніторингу. Водночас серед учасників моніторингу були й такі, хто оцінив свої зусилля, відведені на виконання домашнього завдання, більш ніж двома годинами, а також такі, хто зовсім не займається вдома виконанням завдань з української мови. Саме остання стратегія поведінки, як свідчать результати аналізу, відображені на рис. 2.2.3.34, пов'язана з гіршою успішністю з української мови.

Рис. 2.2.3.33. Кількісний розподіл відповідей щодо часу, який шестикласники витрачають на виконання домашнього завдання з української мови

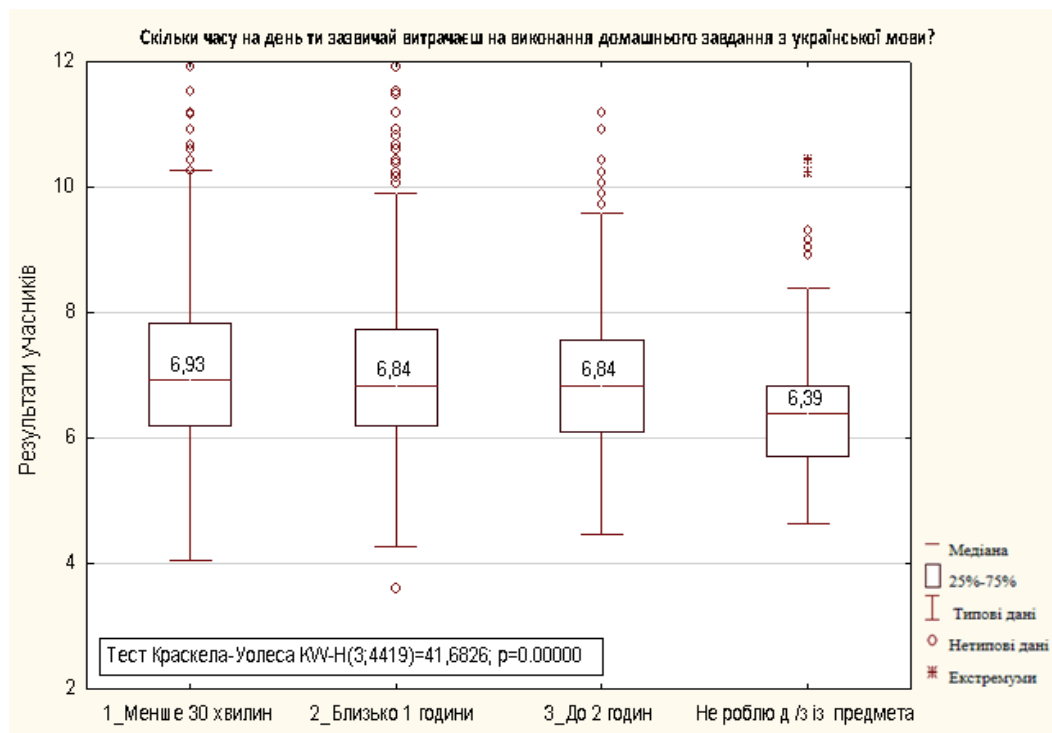

Рис. 2.2.3.34. Результати з української мови залежно від того, скільки часу учень витрачає на виконання домашнього завдання

2.2.3.5. Ставлення учнівства до предмета «Українська мова» та зв'язок цих чинників з успішністю

В учнівській анкеті було запропоновано два блоки питань, метою яких було з'ясувати оцінку учнями власної спроможності у вивченні української мови та їхнє ставлення до уроків української мови.

Розподіл відповідей щодо впевненості учнів з приводу української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Працюючи з твердженнями щодо індивідуальної спроможності вивчати українську мову й самоефективності в цьому аспекті (рис. 2.2.3.35), у середньому 80% учнів повністю або частково погоджувалися з тим, що вони є вправними у вивченні мови (твердження «Я вправний читач / вправна читачка», «Я швидко розбираюся з мовними темами й правилами», «Мені легко дається вивчення української мови»). Водночас чимало шестикласників погоджувалися і з протилежними за суттю твердженнями. Так, майже третина учнів повідомила, що нервується, коли думає про уроки української мови (повністю або частково погоджуються з відповідним твердженням), половина — визнала, що вивчення мов — це не їхня сильна сторона, а 45% зазначили, що предмет «Українська мова» складніший для них, ніж для інших їхніх однокласників. Водночас більшість учасників (80%) усе ж стверджує, що вчитель, який викладає в них українську мову, поціновує їхні зусилля на своїх уроках.

Як свідчить аналіз, дещо з того, про що повідомляли про себе учні в схарактеризованому вище аспекті, позначається на успішності в оволодінні українською мовою. Зокрема, вища оцінка учнем своєї спроможності у вивченні української мови пов'язана з вищою успішністю (рис. 2.2.3.36). Водночас успішність тих учнів, які відчувають страх перед уроками української мови або не схильні вважати себе сильними у мовній царині, дещо гірша, ніж у тих їхніх ровесників, які частково або повністю не погоджувалися з твердженнями негативної оцінки («Я завжди нервуюся, коли думаю про уроки мови», «Вивчення мов – це не моя сильна сторона», «Предмет “Українська мова” складніший для мене, ніж для інших моїх однокласників/-ниць») (рис. 2.2.3.37, 2.2.3.38, 2.2.3.39).

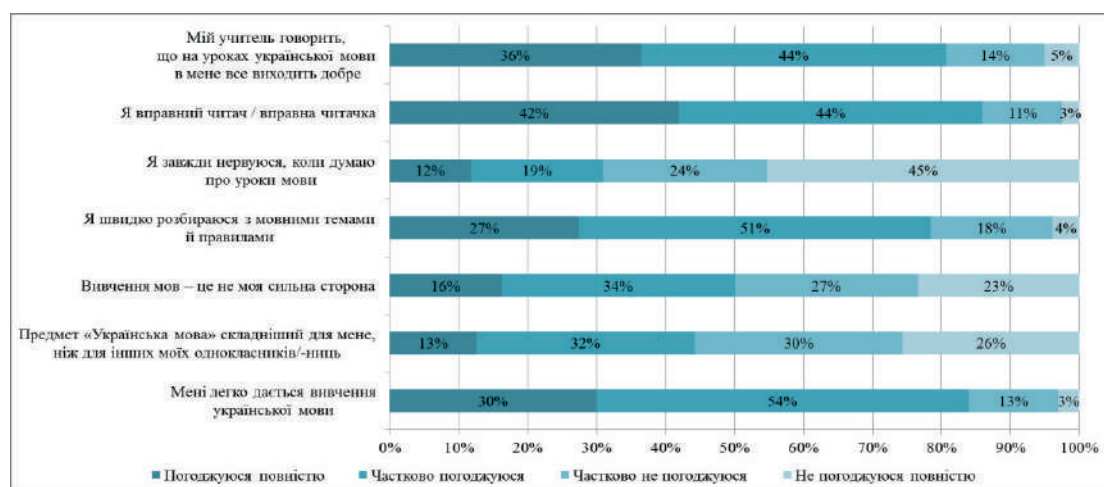

Рис. 2.2.3.35. Кількісний розподіл відповідей щодо оцінки учнями своєї спроможності вивчати українську мову

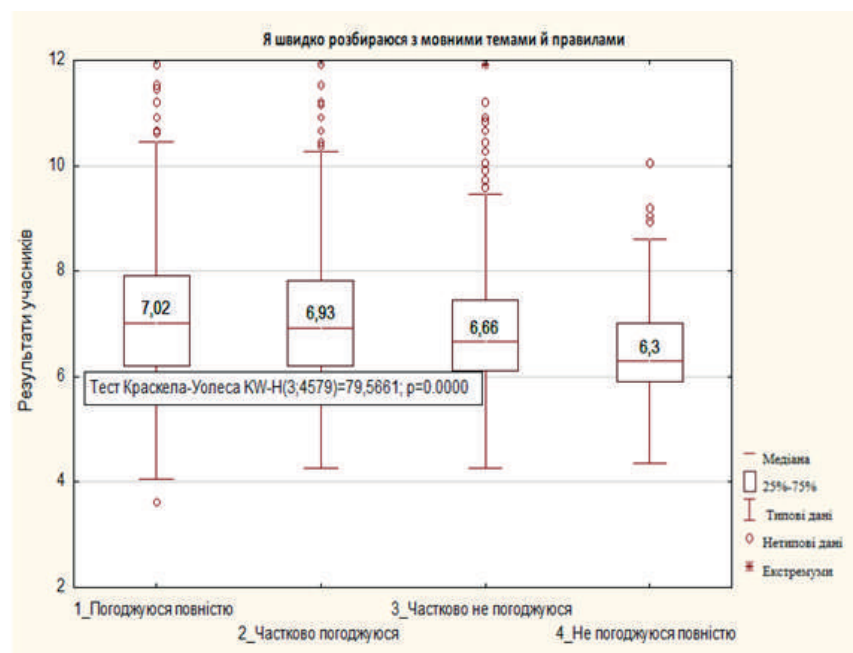

Рис. 2.2.3.36. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я швидко розбираюся з мовними темами й правилами»

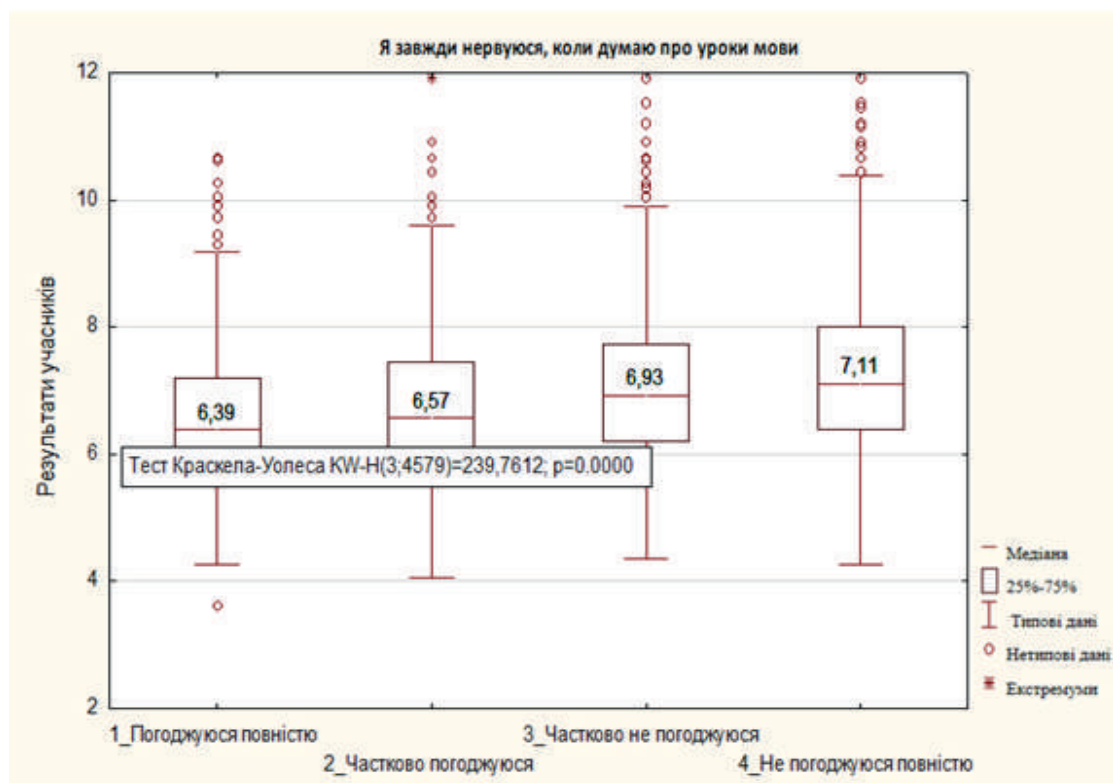

Рис. 2.2.3.37. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я завжди нервуюся, коли думаю про уроки української мови»

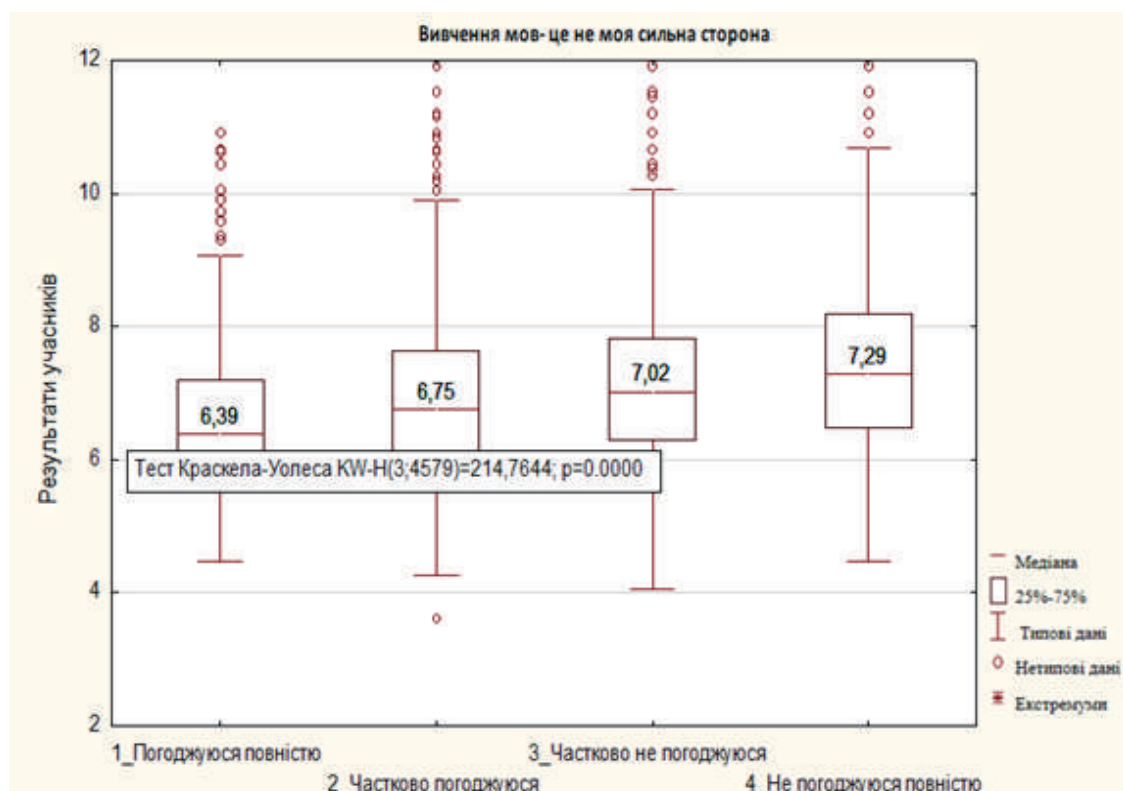

Рис. 2.2.3.38. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Вивчення мов – це не моя сильна сторона»

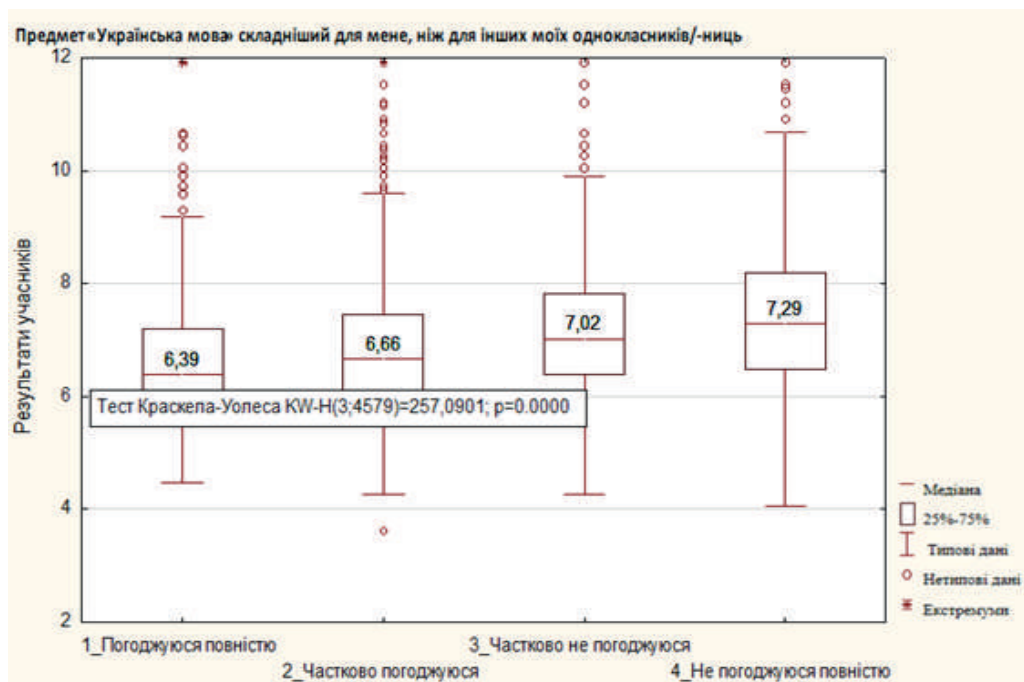

Рис. 2.2.3.39. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Предмет «Українська мова» складніший для мене, ніж для інших моїх однокласників/-ниць»

Розподіл відповідей щодо суб'єктивної оцінки уроків української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Як видно з попереднього підпункту, позитивне ставлення до уроків української мови додає в успішності учнівства. Утім, насторожує той факт, що від 20% до 26% учнів відчувають негативні емоції, пов'язані з уроками української мови, про що свідчать розподіли відповідей на твердження «Краще б у мене не було уроків української мови», «Уроки української мови нудні» та «Уроки української мови засмучують мене» (рис. 2.2.3.40). Важливо відзначити, що така оцінка учнями свого навчання пов'язана з їхньою успішністю, адже, як свідчать дані на рис. 2.2.3.41–2.2.3.43, ті учні, які повністю або частково погоджувалися з наведеними вище твердженнями, отримували в середньому нижчі результати за підсумками виконання тесту з української мови.

Водночас варто зазначити, що значна частина шестикласників цінує уроки української, зокрема через можливість довідатися на них щось нове (сумарно 91% учнів повністю або частково погодилися з твердженням «Я дізнаюся багато чого нового на уроках української мови»). Дещо менша частка учнів вважає предмет «Українська мова» своїм улюбленим: повністю погодилися з твердженням «Українська мова – мій улюблений предмет» усього 32% учасників моніторингу, а частково – 42%, хоча загалом цілком позитивне ставлення до вивчення української мови висловили 89% шестикласників, повністю або частково погодившись із твердженням «Мені подобається вивчати українську мову».

Насамкінець зауважимо, що, маючи певну оцінку думку щодо уроків української мови та себе як мовців / читачів, учнівство 6-х класів водночас не зовсім здатне об'єктивно оцінювати власний рівень досягнень з української мови. Зокрема, майже чверть учасників повністю погодилися з твердженням «Тест, який я виконував/-ла, здався мені легким», хоча за підсумками аналізу встановлено, що їхня успішність нижча, ніж у тих учнів, які обирали інші відповіді на це питання (рис. 2.2.3.44).

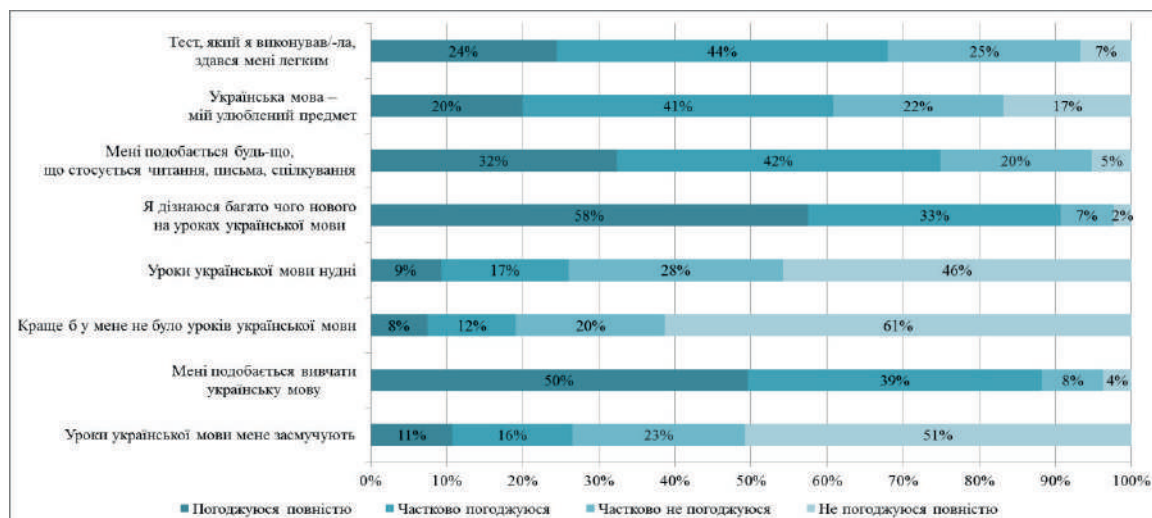

Рис. 2.2.3.35. Кількісний розподіл відповідей щодо ставлення учнів до уроків української мови та оцінки тесту з української мови в межах моніторингу

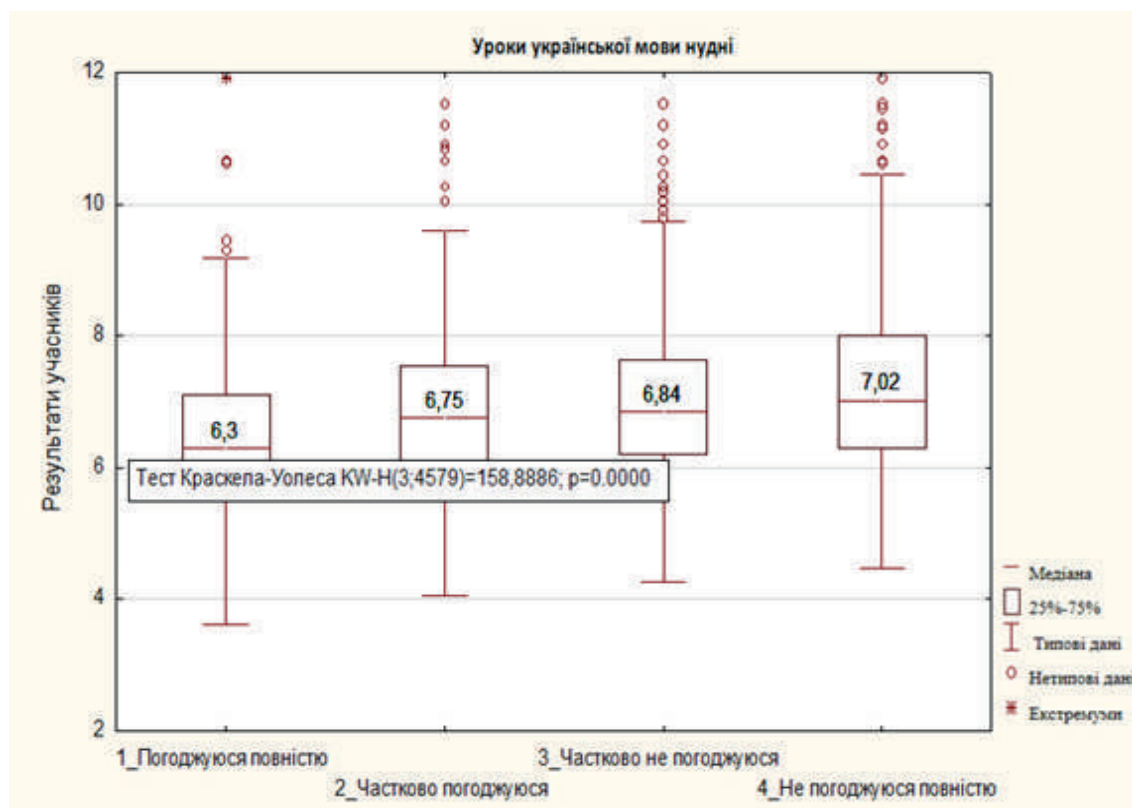

Рис. 2.2.3.41. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Уроки української мови нудні»

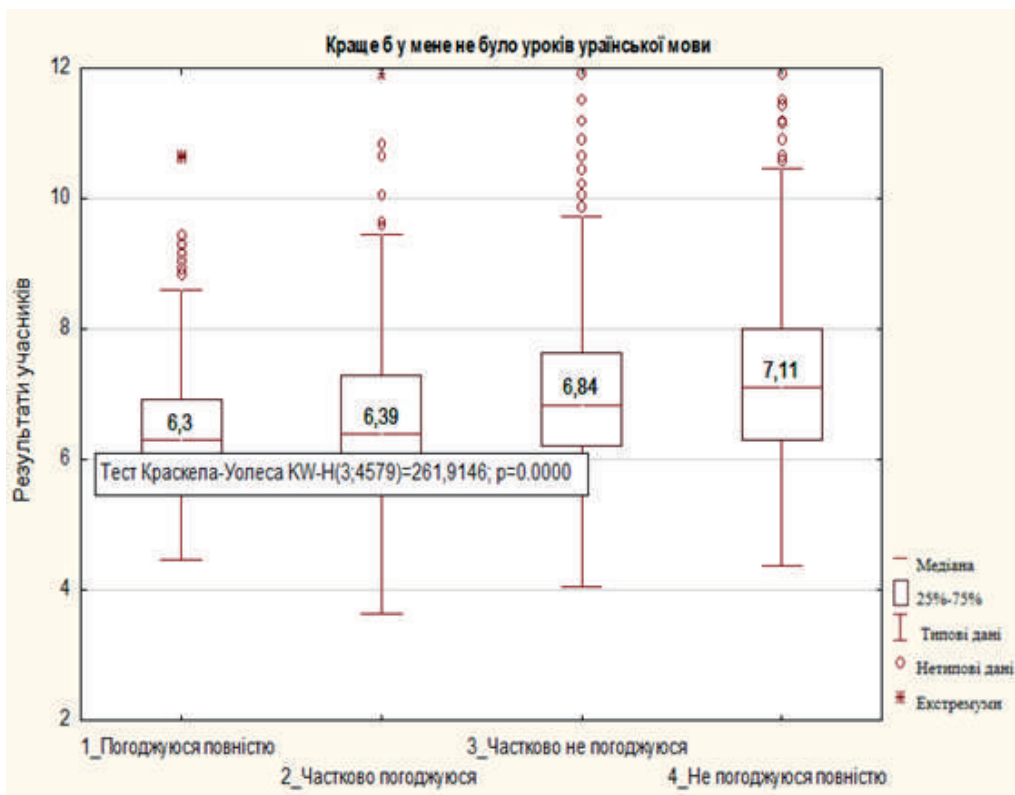

Рис. 2.2.3.42. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Краще б у мене не було уроків української мови»

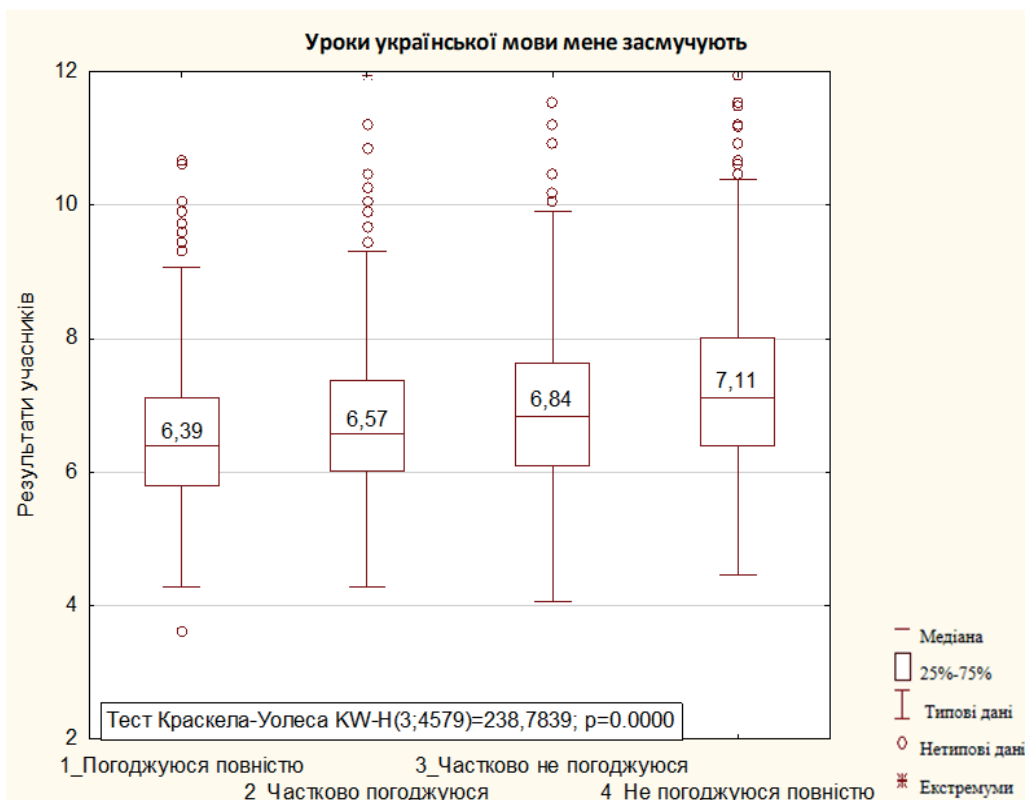

Рис. 2.2.3.43. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Уроки української мови засмучують мене»

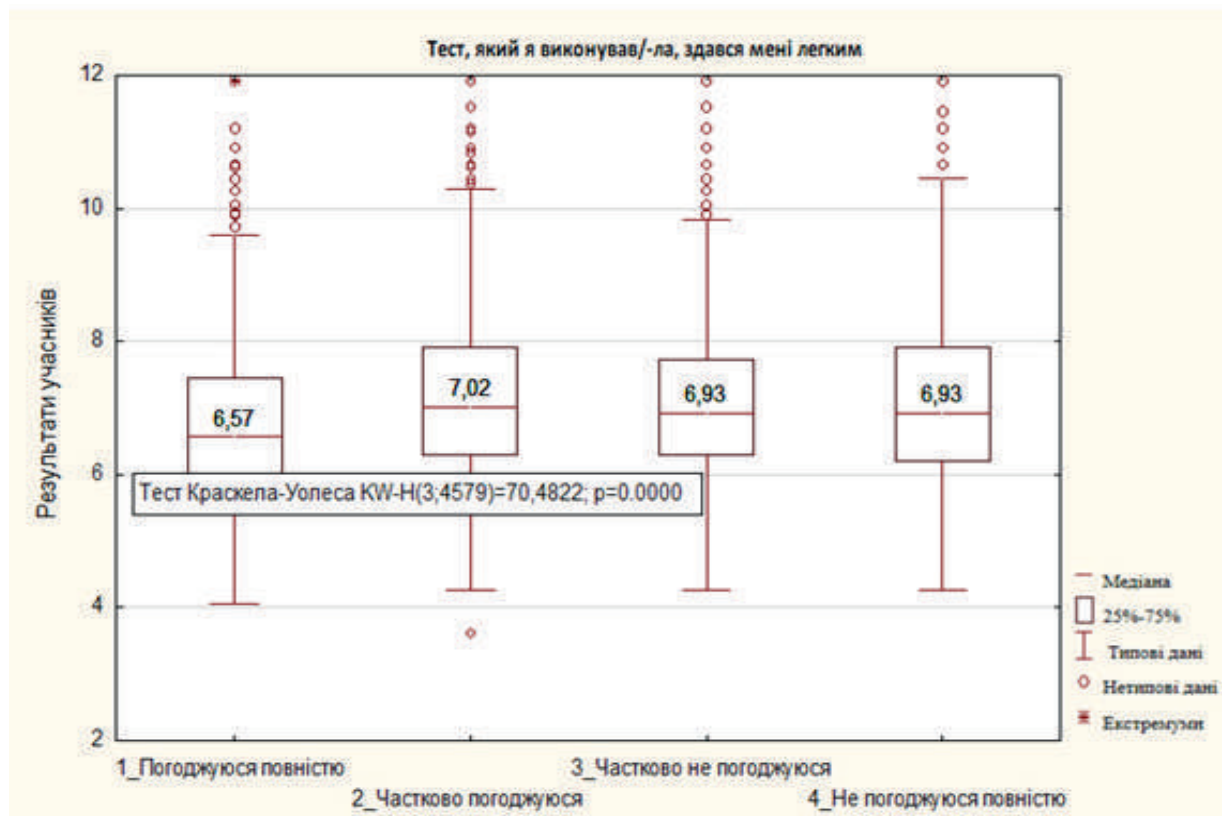

Рис. 2.2.3.44. Результати з української мови залежно від оцінки шестикласниками легкості для них тесту з української мови в межах моніторингу

Короткі висновки

1. У моніторинговому дослідженні взяли участь **6189** шестикласників, які виконували тест з української мови, що складався з трьох субтестів. Субтест 1 виконали **5704** учасники (92,16%), субтест 2 – **5678** (91,74%), субтест 3 – **5647** (91,24%). Усі три субтести (тест з української мови) виконали **5683** учасники (91,82%).
2. Тест з української мови, який виконували шестикласники-учасники моніторингового дослідження, виявився дещо заскладним для відповідної вибірки, хоча загалом тестовий інструментарій був орієнтований не на сильних учнів, адже в ньому лєвова частка завдань, за прогнозами розробників, була посиљна для учнів з початковим і середнім рівнем підготовки. Незважаючи на це, за своїми статистичними характеристиками тест виявився добрим інструментом для оцінювання рівнів досягнень учасників моніторингу. Середня складність тесту становить 44%, а дискримінативність – 39%, тобто тест є оптимальним за складністю й має хорошу розподільну здатність, забезпечуючи диференціацію учнів з різними рівнями підготовленості.
3. Найбільша частка учнівства (66%) за підсумками тестування досягла середнього рівня за шкалою рівнів досягнень, прийнятою в межах звітування про результати моніторингу. Ці шестикласники змогли набрати від 12 до 36 балів із 72 можливих. Тих учнів, які перебувають на початковому рівні, усього 1%. Такі учні змогли набрати за підсумками тестування від 0 до 11 тестових балів. Неочікувано мала частка цих учнів пояснюється тим, що в тесті було достатньо завдань, які є посиљними для найслабших, оскільки передбачають показ елементарної обізнаності з мовними одиницями та явищами.
4. Високий та достатній рівень досягнень з української мови за підсумками моніторингу показали сумарно трішки більше третини учасників. При цьому високий рівень успішності характеризує лише 2% шестикласників. Ці учні змогли набрати за виконання тесту більш ніж 61 тестовий бал із 72 можливих, тобто для них були посиљними найскладніші завдання як з погляду мовного змісту, так і з погляду когнітивного виміру.

5. Найбільші труднощі в учасників тестування виникали під час виконання завдань зі змістових розділів «Фонетика. Орфоепія» та «Розвиток мовлення»: ці завдання були посильними в середньому лише для кожного третього шестикласника (середня складність завдань цих змістових ліній становить 34%). Так само проблемними для більшості учнів були завдання змістових ліній «Орфографія» та «Морфологія»: у середньому лише по 42% учасників були здатні показати сформованість умінь і навичок у роботі з відповідними завданнями. Натомість найлегшими для учнівства були завдання, що стосувалися змістових розділів «Будова слова. Словотвір» і «Лексикологія, фразеологія», хоча значною мірою це пов'язано зі специфікою завдань, які здебільшого були простими.
6. Із завданнями, за виконання яких провідним був знаннєвий компонент, тобто де необхідно було щось пригадати або виявити сформованість елементарного вміння застосувати відоме на типовому мовному матеріалі, змогли впоратися в середньому 44% шестикласників. Водночас цілком очікувано, що когнітивно складніші завдання на міркування виявилися й більш у середньому складними з погляду того, яка частка учнів могла їх успішно виконати: лише для близько третини учасників ці завдання були посильними.
7. Успішність шестикласників за підсумками тестування з української мови пов'язана з деякими контекстними чинниками (демографічними, інституційними, методичними тощо), інформацію про які в межах моніторингового дослідження було отримано або від закладів освіти, або від учнів, які заповнювали учнівську анкету (що стосувалася української мови). Безперечно, частина цих чинників так чи так пов'язані між собою, а тому більш за все зв'язок якогось одного чинника з успішністю учнівства може бути наслідком супутньої дії якогось іншого чи навіть кількох чинників. Тому інтерпретація наведених далі даних, отриманих за підсумками моніторингу, має враховувати цей аспект.
8. Дещо кращі результати з української мови мають дівчата, ніж їхні ровесники-хлопці, а також учні, які навчаються в містах і гімназіях. Крім того, порівняно з іншими категоріями учасників моніторингу дещо вищу успішність з української мови засвідчили ті шестикласники, які:
  - a. навчаються в закладах освіти східних областей чи м. Києва;
  - b. перебувають за кордоном;
  - c. мають статус внутрішньо переміщеної особи;
  - d. у 6-му класі навчалися переважно дистанційно;
  - e. тестування проходили онлайн (за місцем перебування);

- f. оцінюють себе як тих, хто має добрі навички роботи з гаджетами чи в інтернеті;
  - g. мають кращі передумови для навчання (вищий соціально-економічний статус, який, зокрема, виявляється в тому, що ці учні мають власні гаджети, друковані книги, зокрема художні, та інші матеріали, необхідні для навчання, власну кімнату чи місце для навчання);
  - h. отримують від учителя / учительки зрозумілі пояснення навчального матеріалу та зрозумілі вимоги щодо виконання завдань;
  - i. мають змогу на уроках міркувати під час обговорення мовних тем;
  - j. позитивно ставляться до предмета «Українська мова» й оцінюють себе як вправних у цій галузі осіб.
9. На успішність учнівства в розрізі чинників впливу можна поглянути й з іншого боку. У цьому аспекті гірші результати показують ті учні, які відчують страх перед уроками української мови, вважають їх нудними або такими, що псують настрій (засмучують), а також ті, які не вважають українську мову своєю сильною стороною і які, за змоги, краще б не відвідували ці уроки взагалі. Крім того, нижчі результати за підсумками тестування мають ті шестикласники, які повідомляли, що найчастіше не виконують домашні завдання, які задає вчитель.

Додатки

Статистичні складності тестових завдань з української мови, 6 клас

Субтест 1

№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Група за складністю
1_1	Оптимальне	38%	Складне
1_2	Складне	11%	Дуже складне
1_3	Легке	45%	Оптимальне
1_4	Легке	85%	Дуже легке
1_5	Складне	40%	Оптимальне
1_6	Легке	65%	Легке
1_7	Легке	68%	Легке
1_8	Оптимальне	49%	Оптимальне
1_9	Легке	64%	Легке
1_10	Складне	38%	Складне
1_11	Оптимальне	55%	Оптимальне
1_12	Легке	49%	Оптимальне
1_13	Оптимальне	29%	Складне
1_14	Легке	63%	Легке
1_15	Оптимальне	43%	Оптимальне
1_16	Оптимальне	35%	Складне
1_17	Оптимальне	37%	Складне
1_18	Легке	50%	Оптимальне
1_19	Оптимальне	23%	Складне
1_20	Оптимальне	34%	Складне

Субтест 2

№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
2_1	Легке	76%	Легке
2_2	Легке	48%	Оптимальне
2_3	Оптимальне	19%	Дуже складне
2_4	Легке	67%	Легке
2_5	Легке	35%	Складне
2_6	Легке	33%	Складне
2_7	Оптимальне	30%	Складне
2_8	Оптимальне	65%	Легке
2_9	Оптимальне	32%	Складне
2_10	Легке	50%	Оптимальне
2_11	Складне	27%	Складне
2_12	Оптимальне	35%	Складне
2_13	Легке	48%	Оптимальне
2_14	Оптимальне	41%	Оптимальне
2_15	Оптимальне	36%	Складне
2_16	Оптимальне	43%	Оптимальне
2_17	Оптимальне	38%	Складне
2_18	Складне	37%	Складне

Субтест 3

Статистична складність			
№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	% правильних відповідей	Статистична складність
3_1	Оптимальне	40%	Складне
3_2	Оптимальне	30%	Складне
3_3	Складне	27%	Складне
3_4	Оптимальне	49%	Оптимальне
3_5	Оптимальне	46%	Оптимальне
3_6	Оптимальне	59%	Оптимальне
3_7	Оптимальне	51%	Оптимальне
3_8	Складне	30%	Складне
3_9	Легке	56%	Оптимальне
3_10	Легке	42%	Оптимальне
3_11	Оптимальне	27%	Складне
3_12	Оптимальне	31%	Складне
3_13	Легке	42%	Оптимальне
3_14	Оптимальне	29%	Складне
3_15	Складне	39%	Складне
3_16	Оптимальне	51%	Оптимальне
3_17	Складне	64%	Легке

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	1	6%
Оптимальне	8	47%
Складне	8	47%
Дуже складне	0	0%
Загалом	17	100%

Розділ 3

3.1. Результати тестування учнів 8-го класу з математики

3.1.1. Характеристика тесту з математики для 8 класу

Тест з математики складався з трьох субтестів. Субтест 1 «Алгебра. Рівняння і системи рівнянь» містив 9 тестових завдань і на його виконання учасники тестування мали 30 хвилин. Субтест 2 «Алгебра. Числа й вирази, функція» містив 12 тестових завдань і на його виконання учасники тестування мали 30 хвилин. Субтест 3 «Геометрія» містив 13 тестових завдань і на його виконання учасники тестування мали 40 хвилин.

Отже, загальна довжина тесту з математики становила 34 тестові завдання різних форм. На виконання всіх завдань восьмикласники мали 100 хвилин. За правильне виконання всіх завдань тесту можна було отримати максимально 46 тестових балів.

3.1.1.1. Змістові лінії

Відповідно до положень чинних навчальних програм з математики для 7 та 8 класів, розроблених на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 року), математичний зміст тесту з математики структуровано за такими змістовими лініями: числа і вирази; рівняння і нерівності; функції; геометричні фігури і геометричні величини.

Розподіл тестових завдань за змістовими лініями відображено у таблиці 3.1.1.1. Більш докладно з тематикою тестових завдань можна ознайомитися на сайті Всеукраїнської школи онлайн за посиланням: [тест з алгебри](#), [тест з геометрії](#).

Таблиця 3.1.1.1

Розподіл тестових завдань за змістовими лініями

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Числа і вирази	7	21%
Рівняння і нерівності	9	26%
Функції	5	15%
Геометричні фігури і геометричні величини	13	38%
Усього	34	100%

3.1.1.2. Когнітивні виміри та експертна оцінка складності завдань

Для визначення рівня оволодіння програмовим матеріалом з математики необхідно мати завдання різних когнітивних вимірів. Добірка містить тестові завдання трьох когнітивних вимірів: знання, застосування та міркування.

Розподіл тестових завдань за когнітивними вимірами відображено у таблиці 3.1.1.2.

Таблиця 3.1.1.2

Розподіл тестових завдань за когнітивними вимірами

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Знання	10	29%
Застосування	16	47%
Міркування	8	24%
Усього	34	100%

Розподіл тестових завдань за складністю відповідно до експертної оцінки відображено у таблиці 3.1.1.3.

Таблиця 3.1.1.3

Розподіл тестових завдань за складністю відповідно до експертної оцінки

Експертна оцінка складності	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Легкі	10	29%
Оптимальні	23	68%
Складні	1	3%
Усього	34	100%

3.1.1.3. Форма тестових завдань та нарахування балів відповідно до форми

Усі завдання у тесті є завданнями закритих форм: з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів, з вибором однієї правильної відповіді з п'яти варіантів, з вибором однієї правильної відповіді з восьми варіантів і на встановлення відповідності.

Розподіл тестових завдань за формою відображено в таблиці 3.1.1.4.

Таблиця 3.1.1.4

Розподіл тестових завдань за формою

Форма	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Вибір однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів	12	35%
Вибір однієї правильної відповіді з п'яти варіантів	11	32%
Вибір однієї правильної відповіді з восьми варіантів	10	29%
Встановлення відповідності	1	3%
Усього	34	100%

За кожне правильно виконане завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох чи п'яти варіантів учасники отримали 1 бал, з вибором однієї правильної відповіді з восьми варіантів – 2 бали, за кожну правильно встановлену відповідність учасники отримали 1 бал. Нарахування тестових балів відповідно до форми відображено в таблиці 3.1.1.5.

Таблиця 3.1.1.5
Нарахування тестових балів відповідно до форми

Форма	Кількість завдань	Кількість можливих балів за одне завдання	Максимально можлива кількість набраних балів
Вибір однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів	12	0–1	12
Вибір однієї правильної відповіді з п'яти варіантів	11	0–1	11
Вибір однієї правильної відповіді з восьми варіантів	10	0–2	20
Встановлення відповідності	1	0–1–2–3	3
Усього	34		46

3.1.2. Результати виконання тесту з математики для 8 класу

Усього в тестуванні з математики взяли участь 5473 восьмикласники (учасники, що виконали всі субтести).

Таблиця 3.1.2.1

Статистичні характеристики результатів тестування з математики (за тестом загалом)

Назва характеристики	Кількісне значення
Вибірка	5473
Максимально можливий бал	46
Максимально набраний бал	46
Середнє	22,8
Мода	14
Медіана	22
Стандартне відхилення	10,17
Асиметрія	0,313408
Ексцес	-0,86986

3.1.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних балів

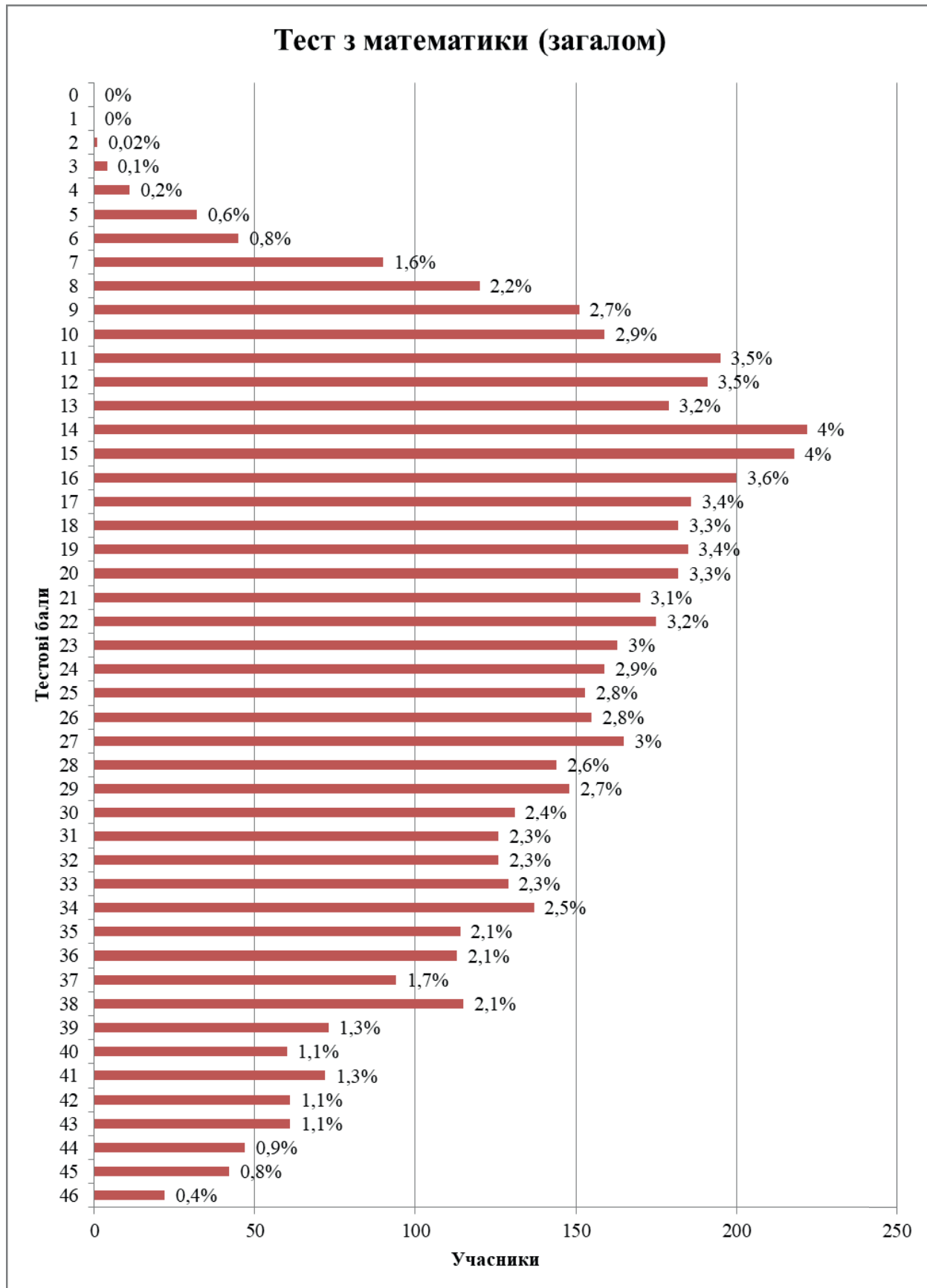

Рис. 3.1.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних балів

3.1.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень

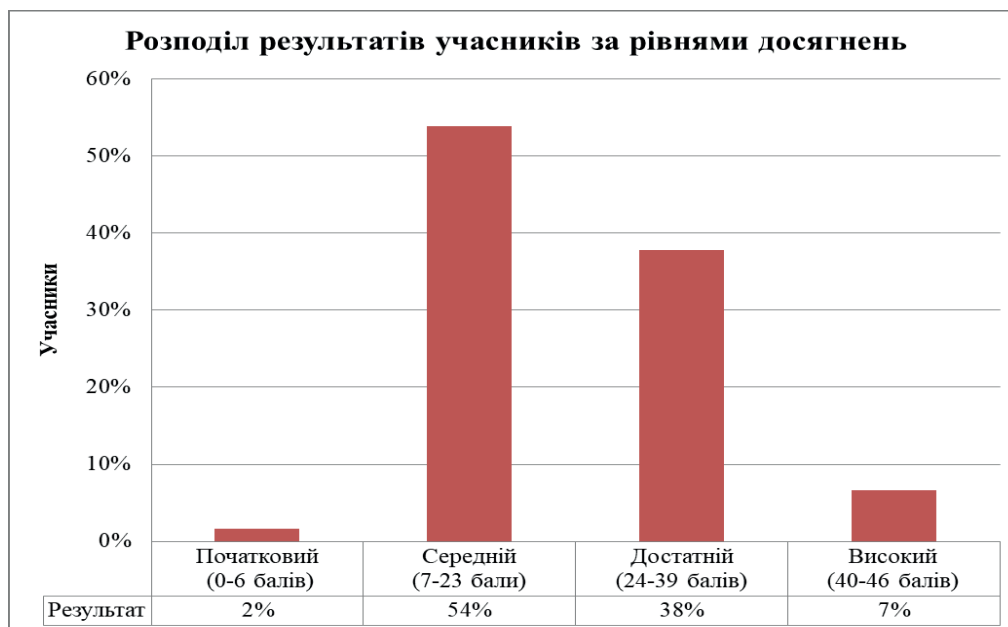

Рис. 3.1.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень

Учасники, які набрали від 0 до 6 балів, вважаються такими, що перебувають на початковому рівні досягнень з математики, від 7 до 23 балів – на середньому, від 24 до 39 балів – на достатньому, від 40 до 46 балів – на високому.

Більшість учасників тестування з математики отримали результати середнього рівня.

На рис. 3.1.2.3. показано розподіл учасників за рівнями досягнень за рейтинговою шкалою 1–12. Саме результати учасників у цій шкалі взято надалі за основу під час проведення аналізу впливу різних контекстних чинників на досягнення з математики. Наголосимо, що використана тут шкала 1–12 подібна, але не еквівалентна чинній 12-бальній критерійній шкалі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, де кожний бал має певне змістове наповнення щодо рівня оволодіння математикою.

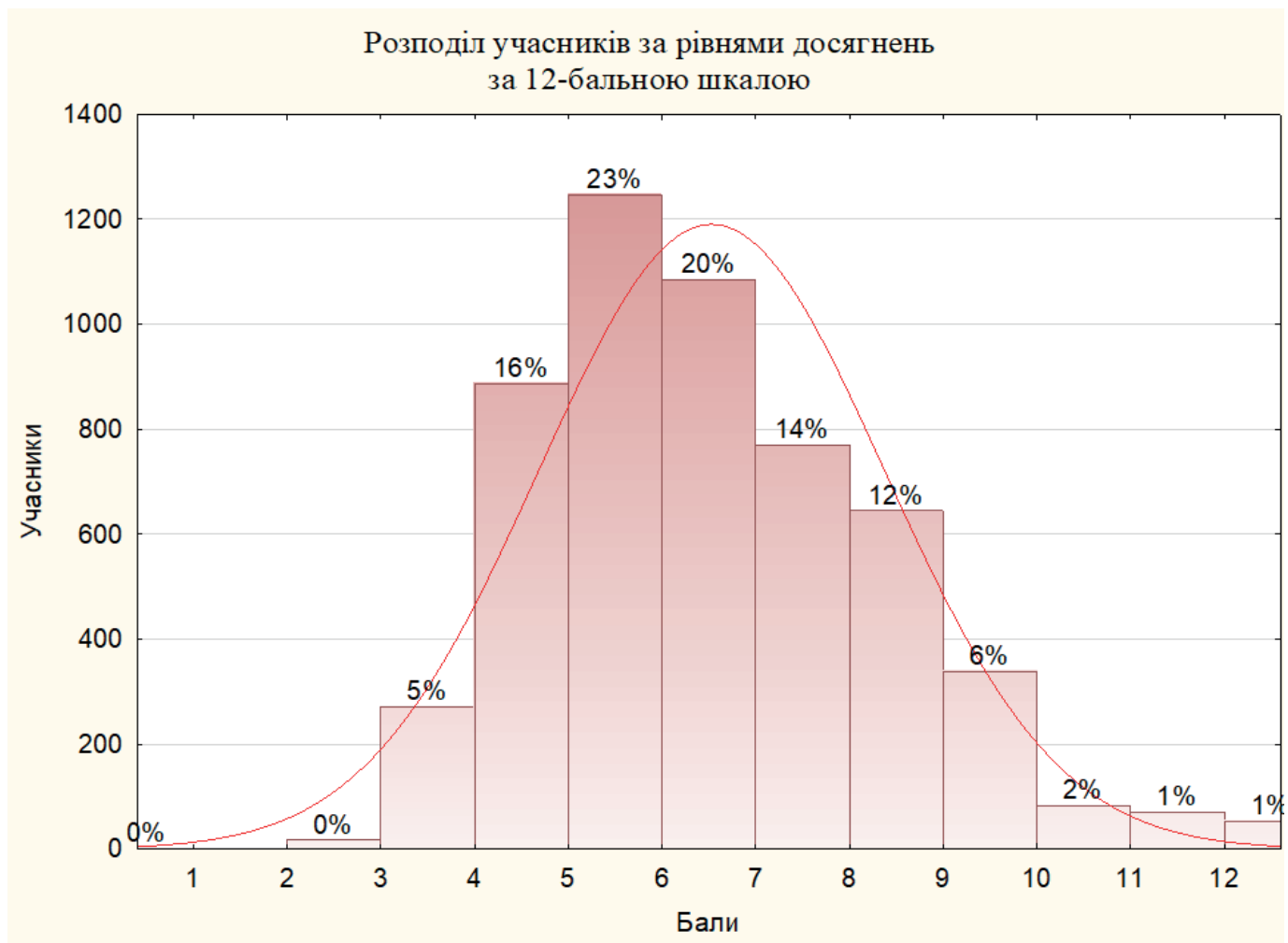

Рис. 3.1.2.3. Розподіл учасників за рівнем досягнень з математики (за 12-бальною шкалою)

3.1.2.3. Розподіл тестових завдань за успішністю виконання

Успішність виконання тестового завдання – це відсоток учасників, які правильно виконали це тестове завдання. Успішність виконання завдань відображено на рисунках 3.1.2.4 та 3.1.2.5.

Успішність виконання тестових завдань

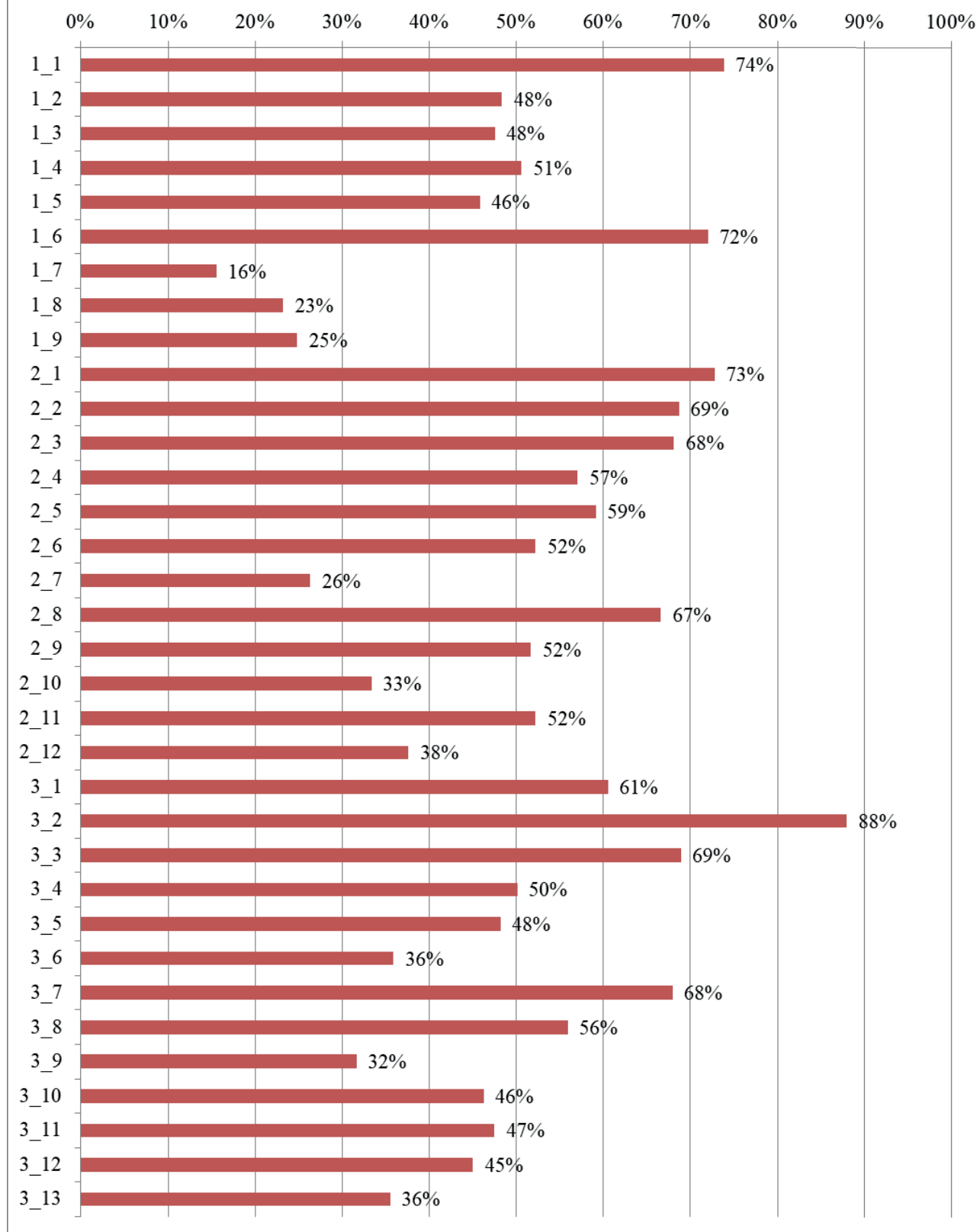

Рис. 3.1.2.4. Успішність виконання тестових завдань

**Розподіл тестових завдань
за зростанням статистичної складності**

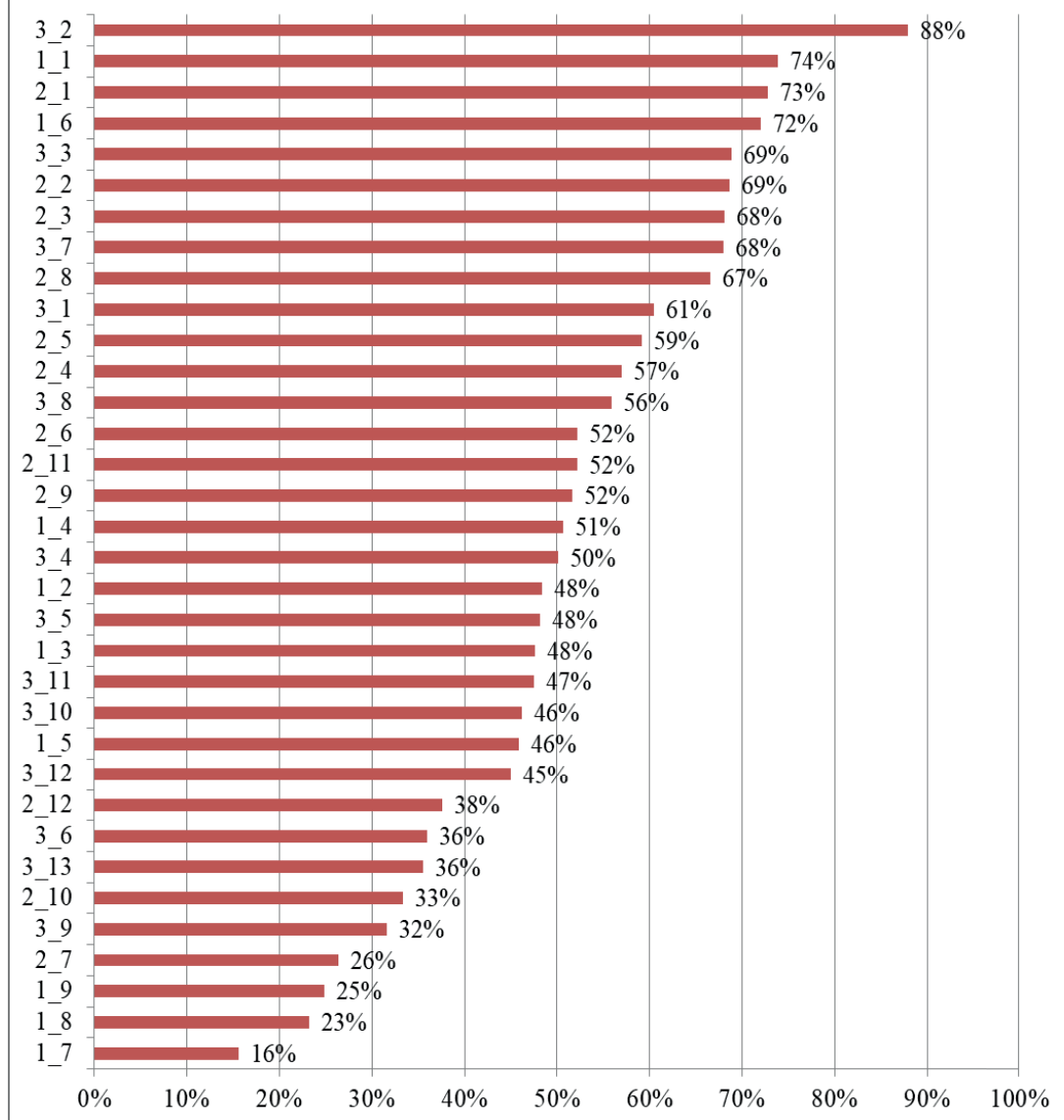

Рис. 3.1.2.5. Успішність виконання завдань (впорядковано за спаданням успішності)

Найлегшим для учасників було завдання змістової лінії «Геометричні фігури і геометричні величини» на розпізнавання геометричної фігури. Його виконали 88% учасників.

Ювелірний виріб, зображений на світлині, має форму ...

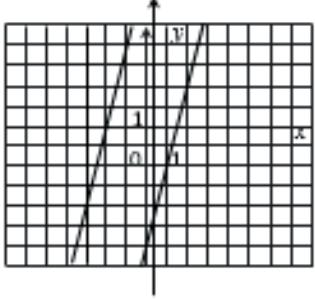

- А шестикутника, описаного навколо кола
- Б п'ятикутника, описаного навколо кола
- В трикутника, вписаного у коло
- Г шестикутника, вписаного у коло

Найскладнішим для учасників стало завдання змістової лінії «Рівняння та нерівності» на використання додаткових даних при розв'язанні системи рівнянь.

7. На рисунку зображено паралельні прямі, задані рівняннями $y = f(x)$ і $y = g(x)$. Укажіть, використовуючи рисунок, кількість розв'язків системи рівнянь $\begin{cases} y = f(x), \\ y = g(x). \end{cases}$.

А жодного
 Б один
 В два
 Г три
 Д безліч
 Правильна відповідь А

За успішністю виконання тестові завдання розділяють на окремі групи: дуже складні – ті завдання, які виконали менше 20% учасників, складні – 21–40%, оптимальні – 41–60%, легкі – 61–80% учасників, дуже легкі – 81–100% учасників.

Розподіл тестових завдань за успішністю виконання відображено у таблиці 3.1.2.2.

Таблиця 3.1.2.2

Розподіл тестових завдань за успішністю виконання

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	1	3%
Легке	9	26%
Оптимальне	15	44%
Складне	8	24%
Дуже складне	1	3%
Загалом	34	100%

І за статистикою, і відповідно до експертної оцінки розробників, більшість завдань тесту є оптимального рівня. Далі розглянемо групи завдань за змістовими лініями та когнітивними вимірами, з якими учасники справлялися краще, а з якими – гірше.

3.1.2.4. Успішність виконання груп тестових завдань за змістовими лініями

Таблиця 3.1.2.3

Розподіл груп тестових завдань за змістовими лініями за успішністю виконання

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості	Середня успішність виконання завдань
Числа і вирази	7	21%	59%
Рівняння і нерівності	9	26%	45%
Функції	5	15%	47%
Геометричні фігури і геометричні величини	13	38%	56%
Усього	34	100%	50%

Рис. 3.1.2.6. Успішність виконання груп тестових завдань за змістовими лініями

Найскладнішою для учасників виявилася група завдань змістової лінії «Рівняння і нерівності», найлегшою – група завдань змістової лінії «Числа і вирази».

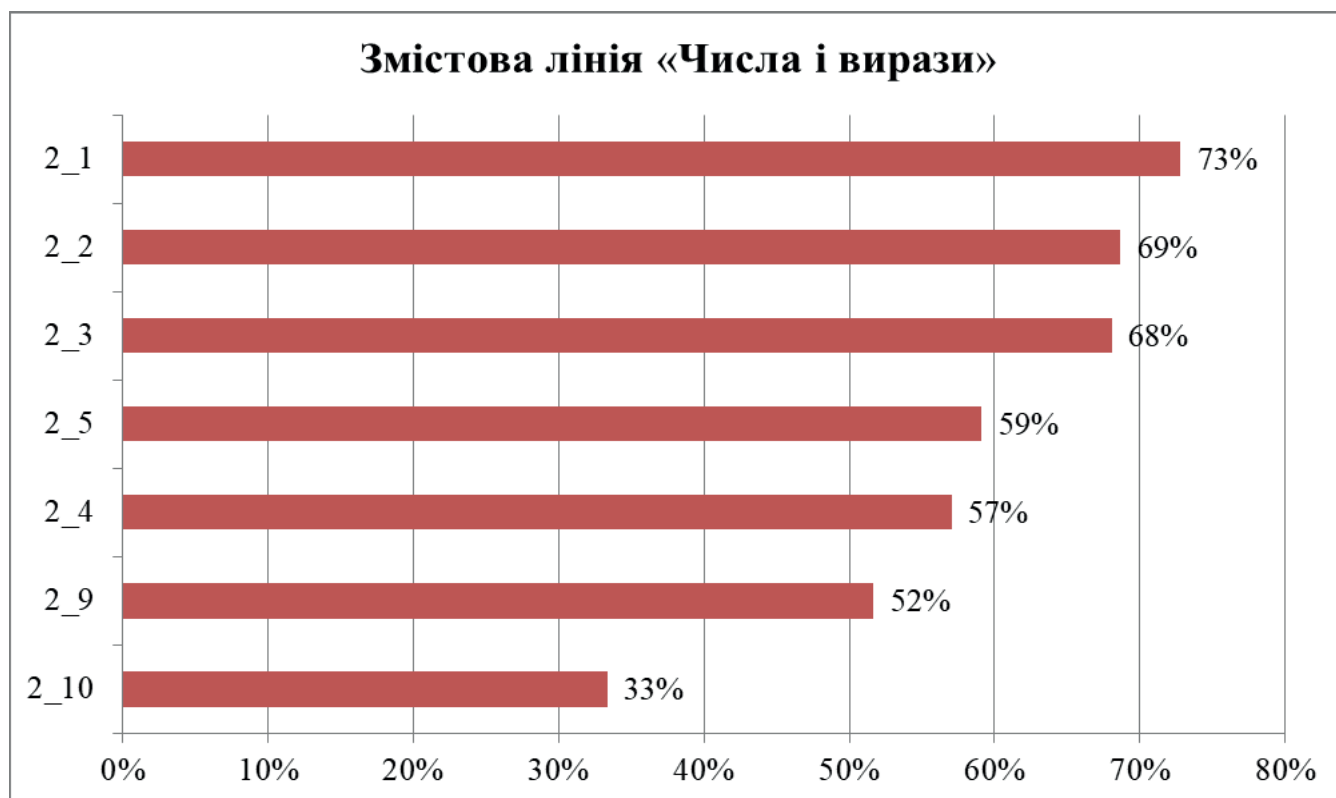

Рис. 3.1.2.7. Успішність виконання тестових завдань змістової лінії «Числа і вирази»

Таблиця 3.1.2.4

Розподіл тестових завдань змістової лінії «Числа і вирази» за успішністю виконання

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	3	33%
Оптимальне	3	33%
Складне	1	11%
Дуже складне	0	0%
Загалом	7	78%

Найлегшим завданням змістової лінії «Числа і вирази» було завдання на перетворення одночлена. Його виконали 73% учасників.

Запишіть одночлен $5a \cdot (-1,2a)$ у стандартному вигляді.

А $-6a^2$

Б $3,8a$

В $6a^2$

Г $-60a$

Найскладнішим завданням змістової лінії «Числа і вирази» було завдання на перетворення виразу та обчислення його значення. Його виконали 33% учасників.

10. Обчисліть значення виразу $\frac{18-2n^2}{n} : (3-n)$, якщо $n = -0,5$.

А 10

Б -10

В 2,5

Г -2,5

Д $-\frac{2}{5}$

Е $\frac{2}{5}$

Є -14

Ж -3,5

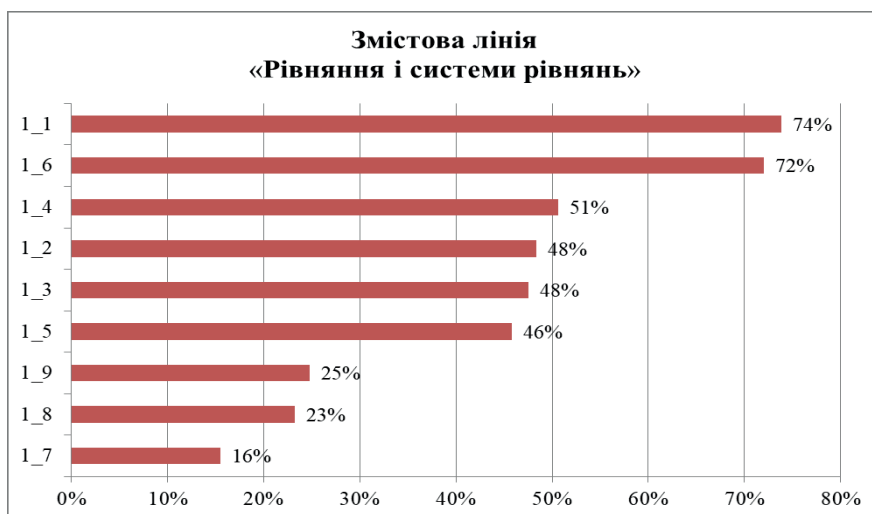

Рис. 3.1.2.8. Успішність виконання тестових завдань змістової лінії «Рівняння і нерівності»

Таблиця 3.1.2.5

Розподіл тестових завдань змістової лінії «Рівняння і нерівності» за успішністю виконання

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	2	22%
Оптимальне	4	44%
Складне	2	22%
Дуже складне	1	11%
Загалом	9	100%

Найлегшим завданням змістової лінії «Рівняння і нерівності» було завдання на розпізнавання виду рівняння. Його виконали 74% учасників.

1. Яке з наведених рівнянь є квадратним?

А $2x - 5 = 0$

Б $x^2 - x = 6$

В $\frac{3}{2x-5} = 0$

Г $\frac{2}{3-x^2} = 0$

Найскладнішим завданням змістової лінії «Рівняння і нерівності» було завдання на використання додаткових даних при розв'язанні системи рівнянь (див. п.4.1.2.3).

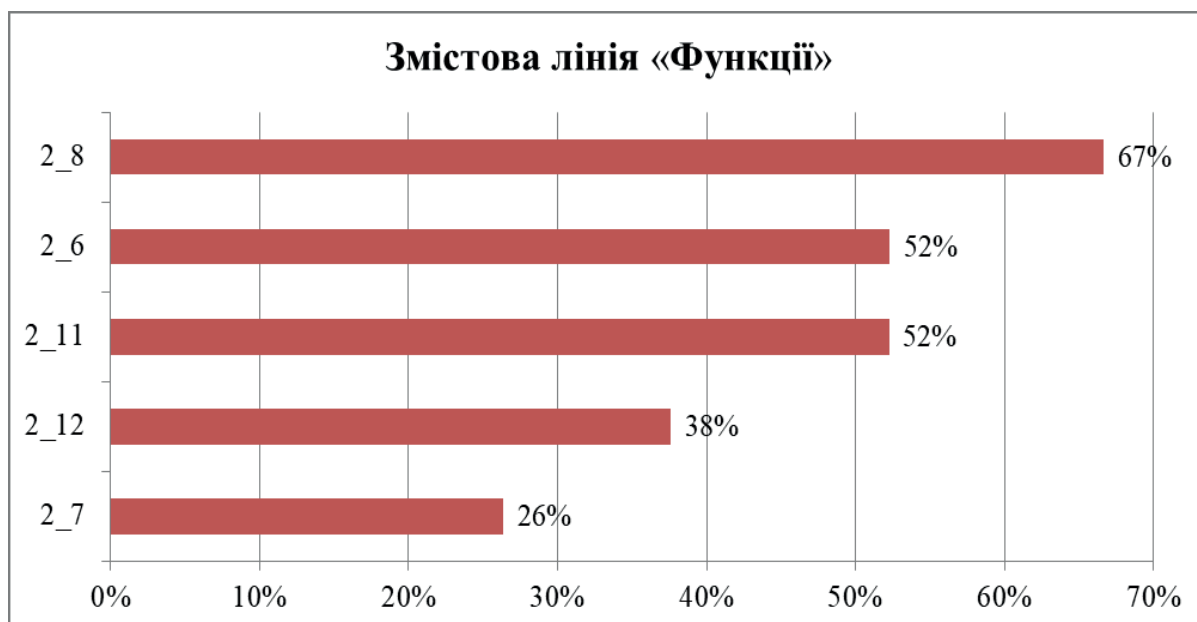

Рис. 3.1.2.9. Успішність виконання тестових завдань змістової лінії «Функції»

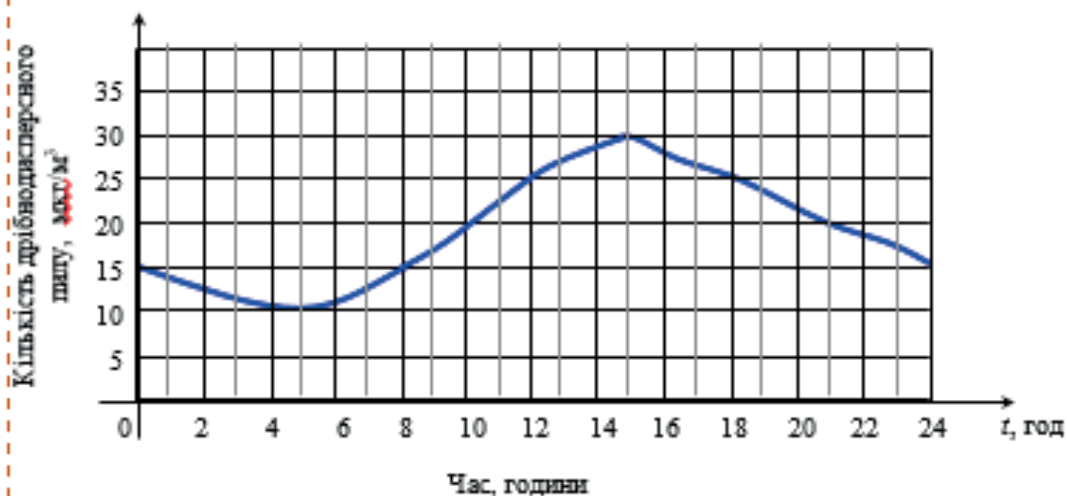
Таблиця 3.1.2.6

Розподіл тестових завдань змістової лінії «Функції» за успішністю виконання

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	1	11%
Оптимальне	2	22%
Складне	2	22%
Дуже складне	0	0%
Загалом	5	56%

Найлегшим завданням змістової лінії «Функції» було завдання на читання графіка функції. Його виконали 67% учасників.

8. Дрібнодисперсний пил у повітрі являє собою дрібні частки пилу, сажі тощо розміром менше 10 μm і є надзвичайно небезпечним для здоров'я людини. На рисунку відображено зміну кількості дрібнодисперсного пилу (у $\text{мкг}/\text{м}^3$) у повітрі залежно від часу t доби. Установіть відповідність між запитанням (1–3) та відповіддю на нього (А – Д).

Запитання

1. Яку кількість ($\text{мкг}/\text{м}^3$) дрібнодисперсного пилу зафіксовано о 8.00?
2. О котрій годині дрібнодисперсного пилу було найменше?
3. Протягом скількох годин кількість дрібнодисперсного пилу перевищувала допустимий середньодобовий рівень, що становить $25\text{мкг}/\text{м}^3$?

Відповідь на запитання

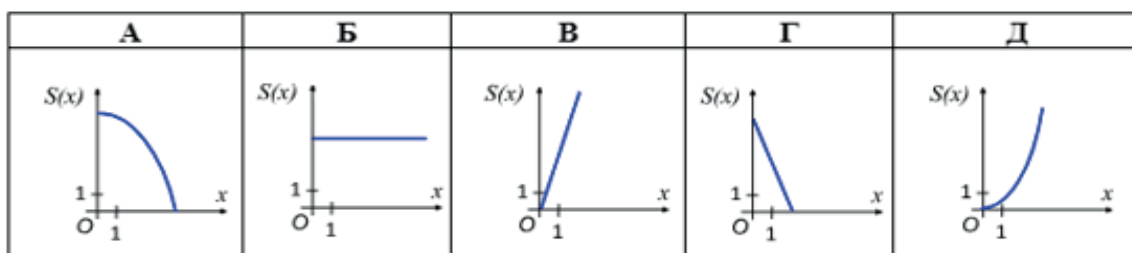
- А 5
- Б 6
- В 10
- Г 15
- Д 20

Найскладнішим завданням змістової лінії «Функції» було завдання на визначення графіка залежності між величинами. Його виконали 26% учасників.

7. На рисунку зображено квадрат зі стороною x .

На якому рисунку зображено графік залежності площі квадрата S від його сторони x ?

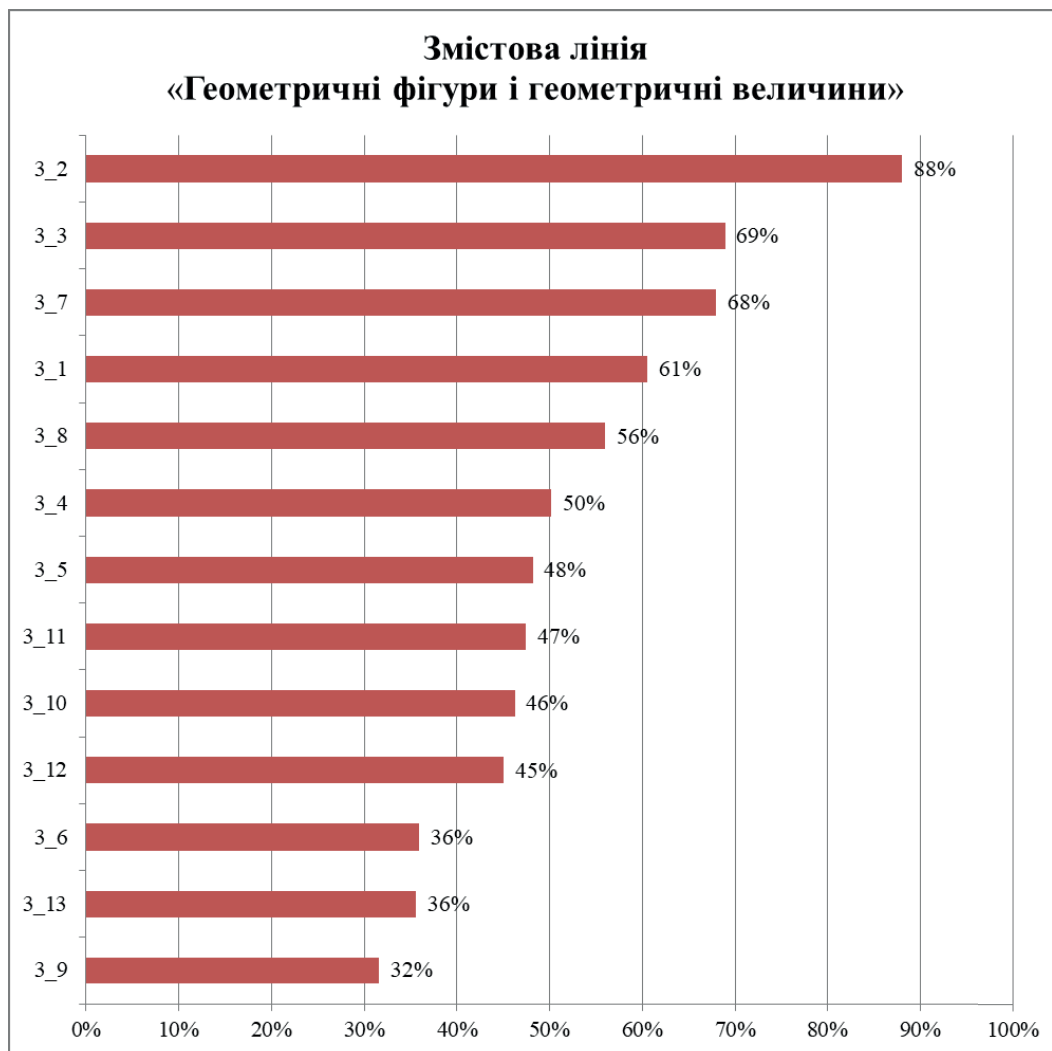

Рис. 3.1.2.10. Успішність виконання тестових завдань змістової лінії «Геометричні фігури та геометричні величини»

Таблиця 3.1.2.7

Розподіл тестових завдань змістової лінії «Геометричні фігури та геометричні величини» за успішністю виконання

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	1	8%
Легке	3	23%
Оптимальне	6	46%
Складне	3	23%
Дуже складне	0	0%
Загалом	13	100%

Найлегшим завданням змістової лінії «Геометричні фігури і геометричні величини» було завдання на розпізнавання геометричної фігури. Його виконали 88% учасників (див. п.4.1.2.3).

Найскладнішим завданням змістової лінії «Геометричні фігури і геометричні величини» було завдання на використання властивостей геометричних фігур. Його виконали 32% учасників.

Довжина хорди АВ кола з центром в точці О дорівнює довжині радіуса кола (див. малюнок). Визначте градусну міру вписаного кута АСВ, що спирається на хорду АВ.

А 15°
 Б 20°
 В 30°
 Г 45°
 Д 60°
 Е 90°
 Є 120°
 Ж 135°

3.1.2.5. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Таблиця 3.1.2.8

Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості	Середня успішність виконання завдань
Знання	10	29%	52%
Застосування	16	47%	50%
Міркування	8	24%	48%
Усього	34	100%	50%

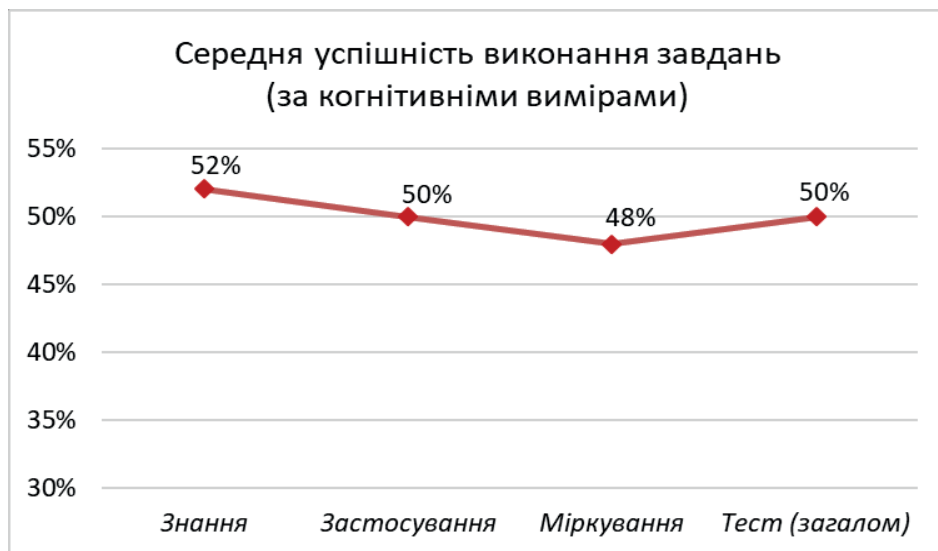

Рис. 3.1.2.11. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Найлегшими для учасників виявилися завдання когнітивного виміру «Знання», у яких для правильного виконання завдання визначальним було володіти певними знаннями. Наприклад, згадувані раніше завдання на розпізнавання геометричної фігури (див. п.4.1.2.3), чи завдання на перетворення одночлена, чи завдання на розпізнавання виду рівняння (див. п.4.1.2.3).

Найскладнішими виявилися завдання когнітивного виміру «Міркування», у яких потрібно було моделювати певну життєву ситуацію та будувати певний ланцюжок міркувань для її розв'язання. Наприклад, завдання на моделювання ситуації зі швидкістю за / проти течії річки.

8. Туристичну групу з бази А на моторному човні проти течії річки доставляють до пристані В (місце початку сплаву). З пристані В вони на надувних човнах сплавають по цьому ж маршруту до бази А зі швидкістю течії річки x км/год. Сплав маршрутом ВА займає на 90 хвилин більше, ніж на подорож маршрутом АВ, відстань між А і В становить 6 км, швидкість моторного човна – 15 км/год. Яке з наведених рівнянь відповідає умові цієї задачі?

А $\frac{6}{x} - \frac{6}{15-x} = 90$

Б $\frac{6}{15-x} - \frac{6}{x} = 1\frac{1}{2}$

В $\frac{6}{x} - \frac{6}{15-x} = 1\frac{1}{2}$

Г $\frac{6}{x} - \frac{6}{15} = 1\frac{1}{2}$

Д $\frac{6}{15-x} - \frac{6}{x} = 90$

3.1.3. Результати опитування учасників і зв'язок різних чинників з успішністю виконання тесту з математики

У тестуванні з математики (виконали усі три субтести) взяли участь 5473 восьмикласники-учасники моніторингового дослідження. Для дослідження зв'язку успішності виконання тесту з чинниками, інформацію про які отримано від закладів освіти або шляхом анкетування учнів, використано дані, що стосуються учасників, які виконали тест із математики і надали відповіді на питання анкети. Таких учасників було 4617 осіб.

3.1.3.1. Демографічні та інституційні чинники і їх зв'язок з успішністю виконання тесту з математики

Розподіл учасників за статтю та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 3.1.3.1. Розподіл учасників за статтю

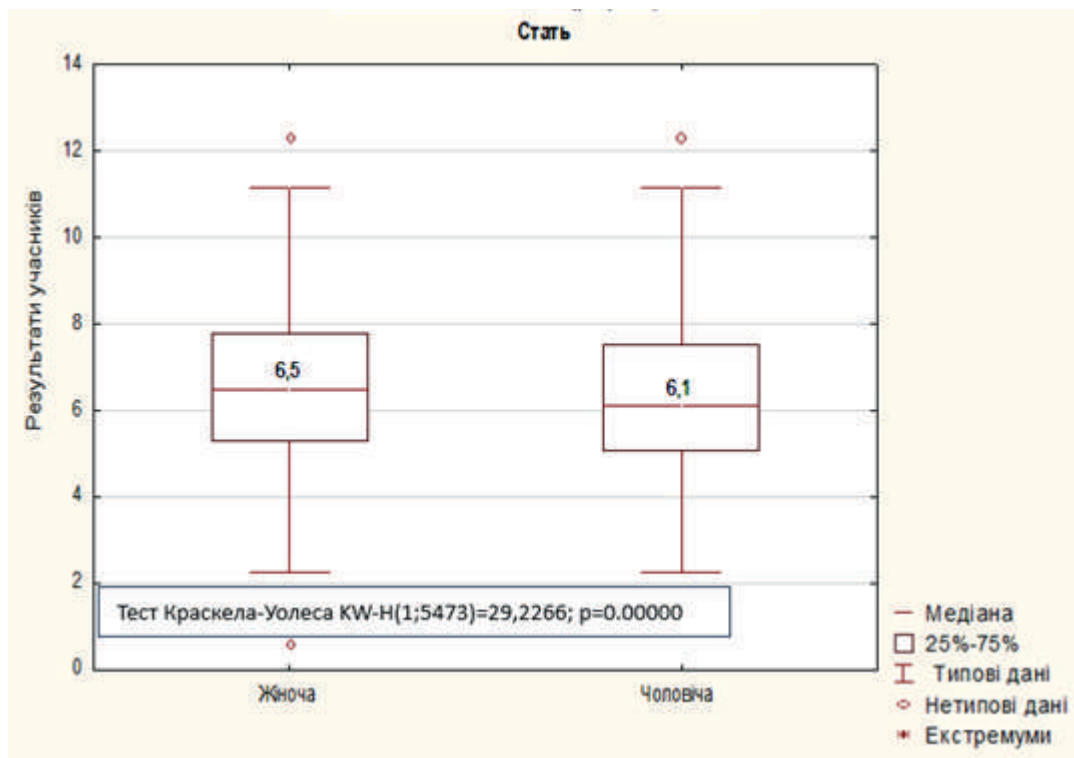

Рис. 2.1.3.2. Результати учасників з математики залежно від статі

Хлопці та дівчата в середньому показали майже однакову результативність виконання тесту з математики для 8 класу (з невеликою перевагою успішності дівчат).

Розподіл учасників за регіонами та зв'язок цього чинника з успішністю

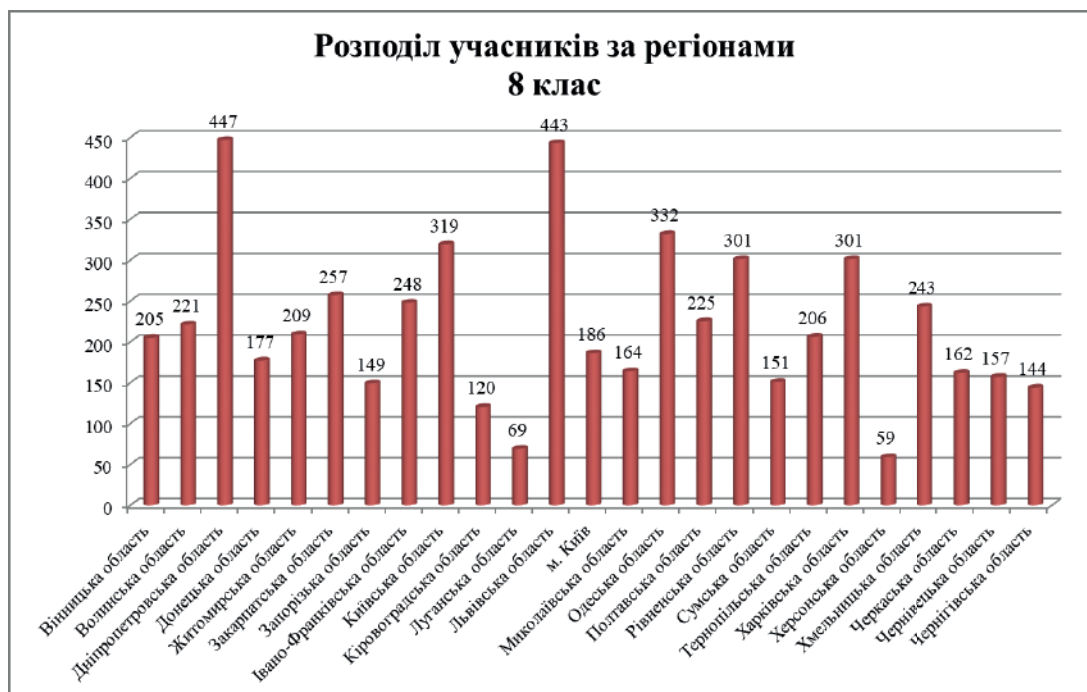

Рис. 3.1.3.3. Розподіл учасників за регіонами

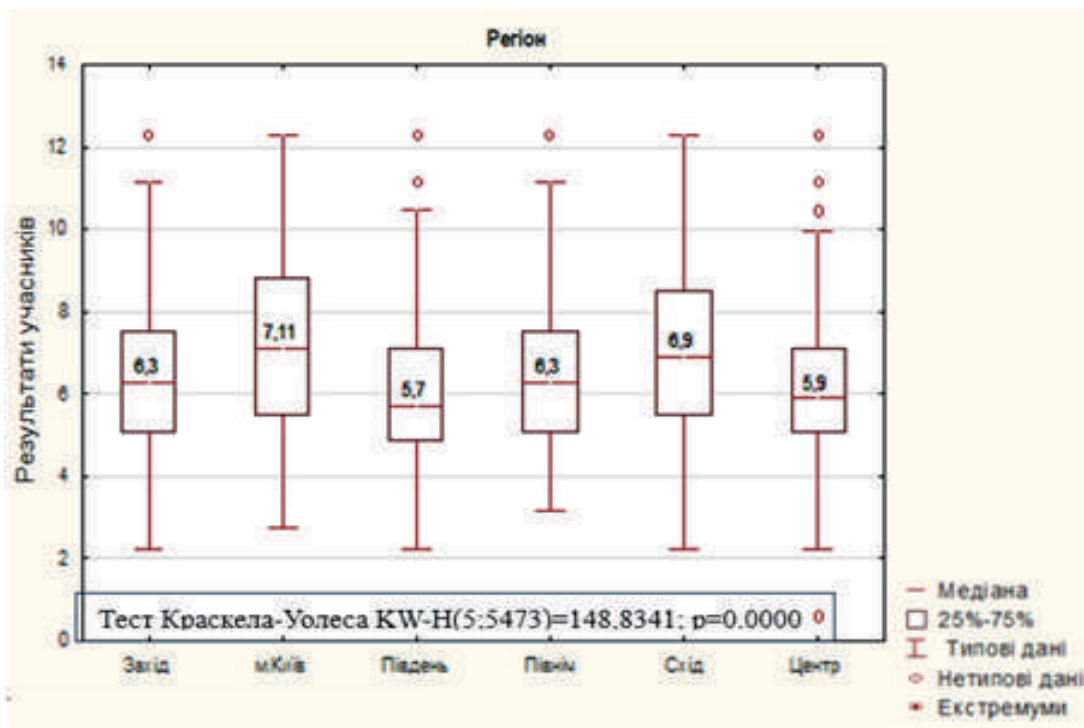

Рис. 3.1.3.4. Результати учасників з математики залежно від регіонального чинника

Ті учасники, які навчалися у закладах освіти східних областей чи міста Києва, показували кращі результати тестування, учасники з південних чи центральних областей – гірші.

Розподіл учасників за типом населеного пункту та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 3.1.3.5. Розподіл учасників за типом населеного пункту

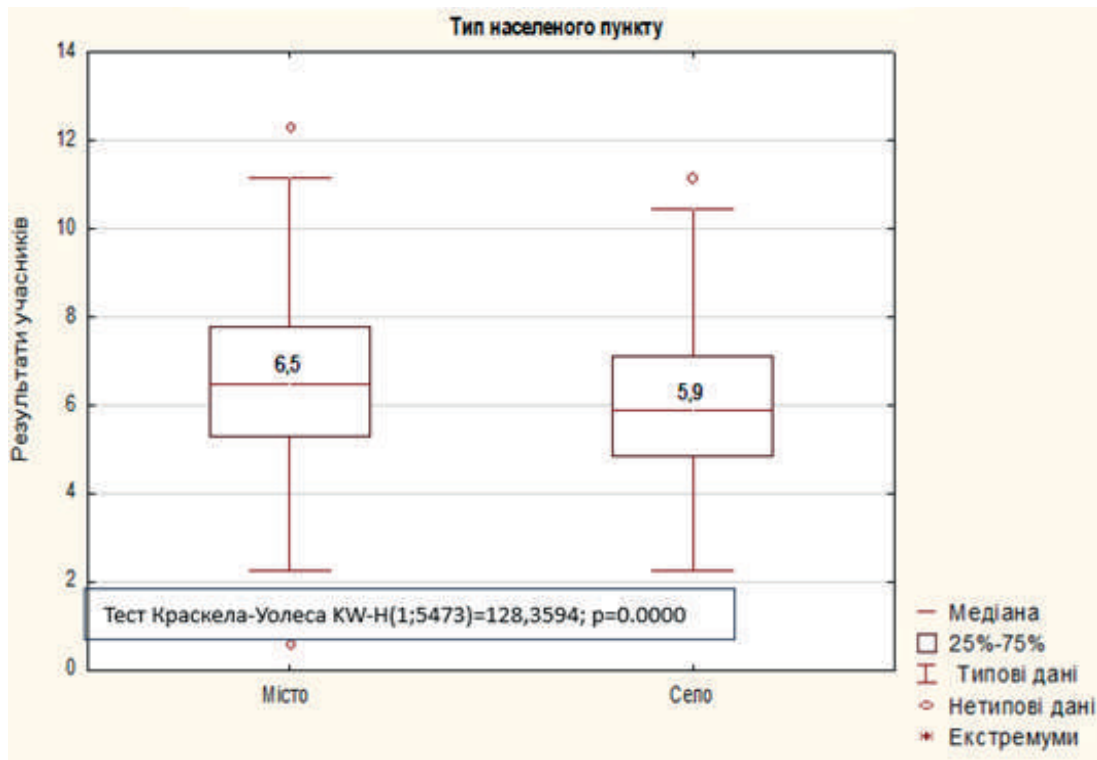

Рис. 3.1.3.6. Результати учасників з математики залежно від типу населеного пункту, де розташований заклад освіти

Учасники, які навчаються у місті, отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, які навчаються у селі.

Розподіл учасників за типом закладу освіти та зв'язок цього чинника з успішністю

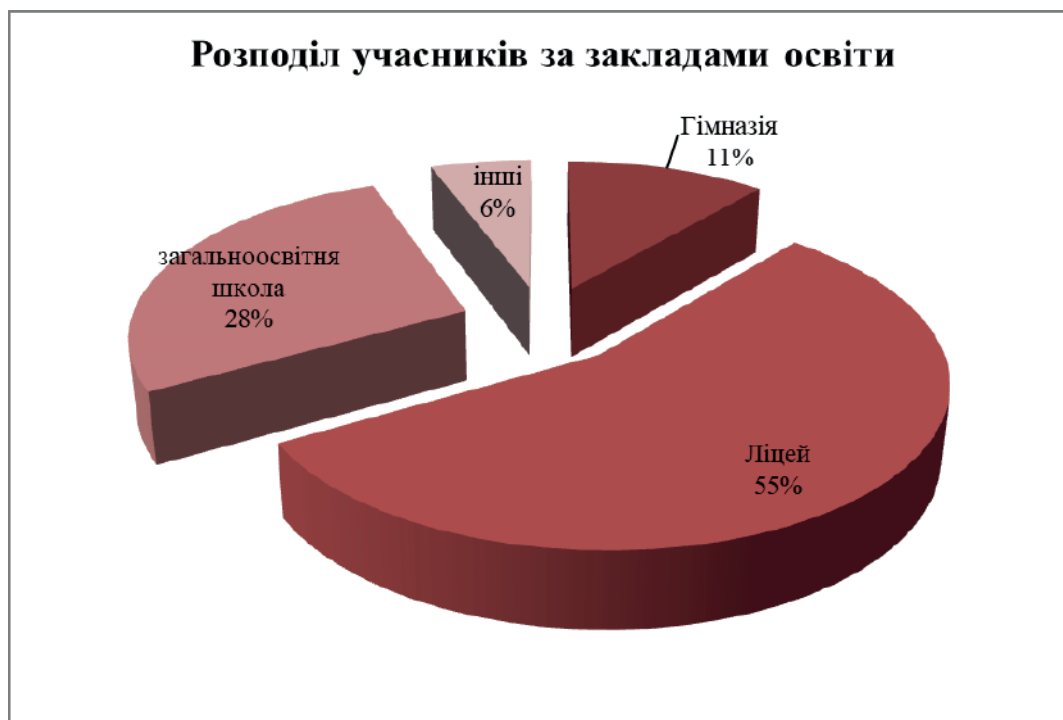

Рис. 3.1.3.7. Розподіл учасників за типами закладів освіти

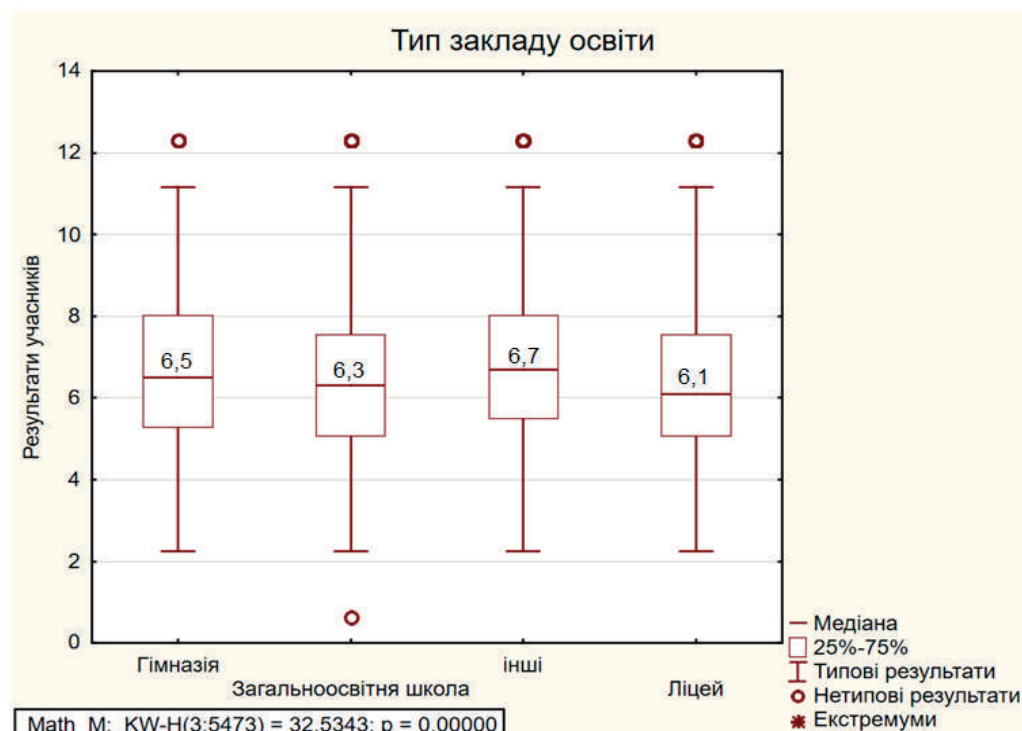

Рис. 3.1.3.8. Результати учасників з математики залежно від типу закладу освіти

Значимої залежності успішності виконання тесту від типу закладу освіти не виявлено. Слід зазначити, що інтерпретація даних анкети щодо типу закладів освіти ускладнена тим, що саме зараз в Україні триває реформування мережі закладів загальної середньої освіти, тому «ліцей» чи «гімназія» у різних конкретних випадках можуть мати різний зміст.

Розподіл учасників за місцем перебування та зв'язок цього чинника з успішністю

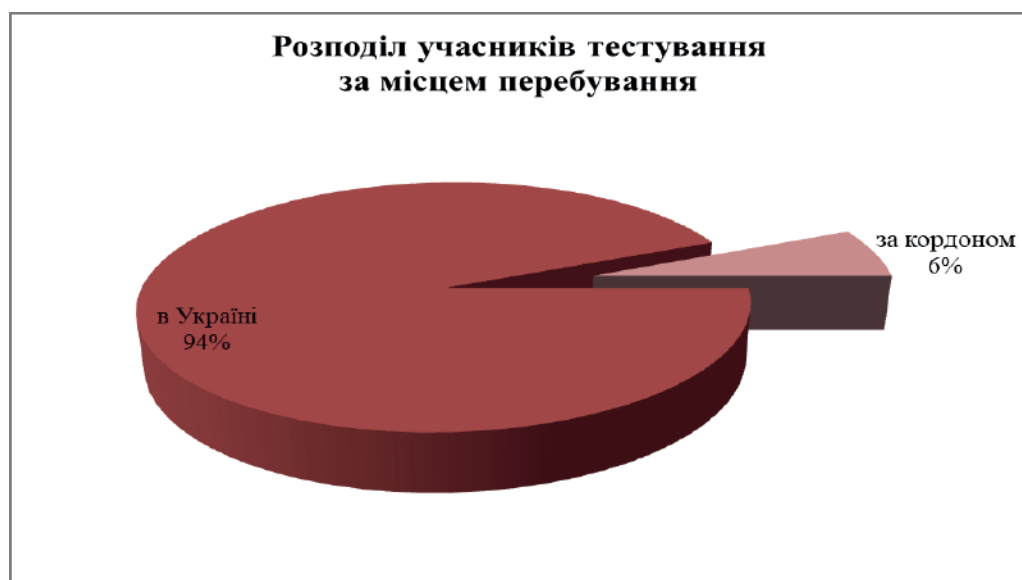

Рис. 3.1.3.9. Розподіл учасників за місцем перебування

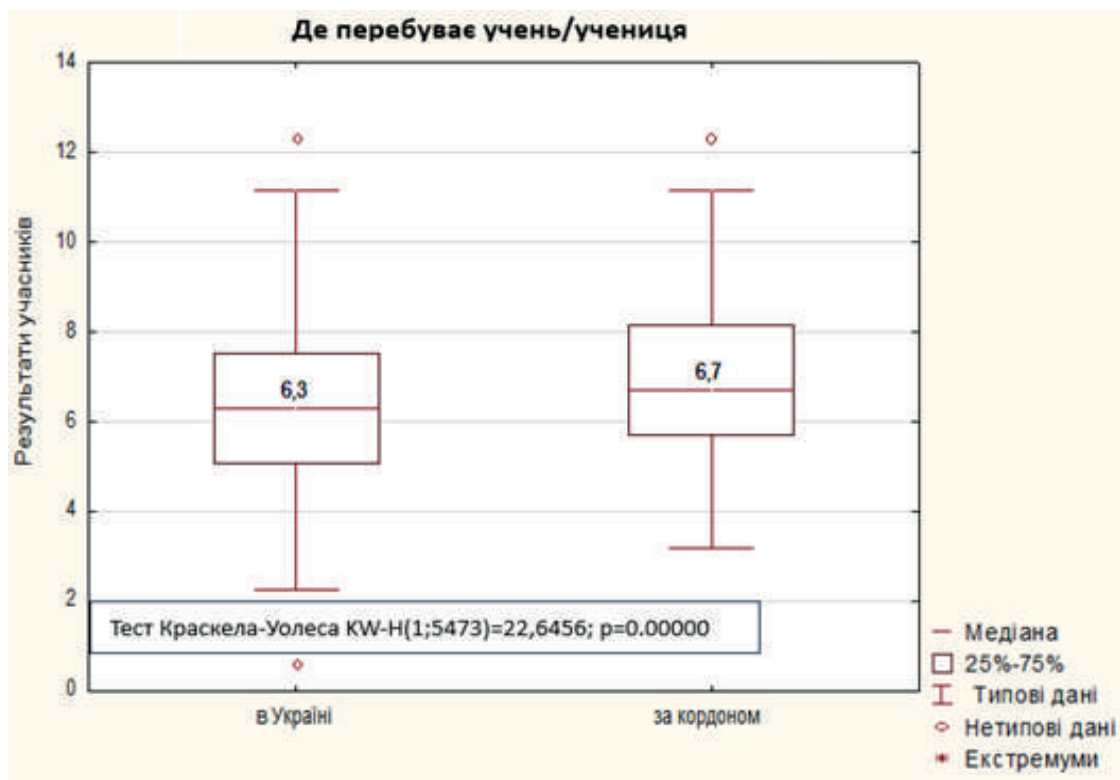

Рис. 3.1.3.10. Результати учасників з математики залежно від місця перебування

Учасники, які під час проведення тестування перебували за кордоном, отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, які перебували в Україні.

Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 3.1.3.11. Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи

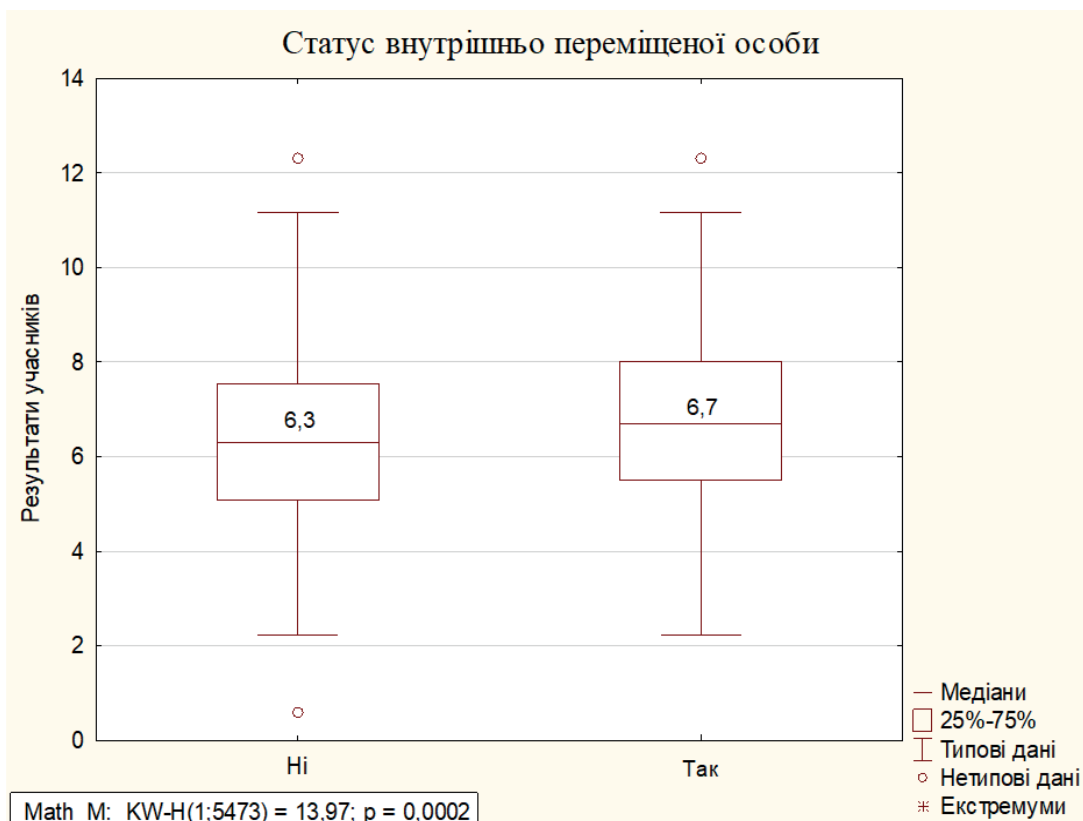

Рис. 3.1.3.12. Результати учасників з математики залежно від наявності статусу внутрішньо переміщеної особи

Учасники, які мають статус внутрішньо переміщеної особи, отримали дещо кращі результати тестування, ніж інші.

Розподіл учасників за ознакою форми навчання впродовж 8-го класу та зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 3.1.3.13. Розподіл учасників за формою навчання

Рис. 3.1.3.14. Результати учасників з математики залежно від форми їхнього навчання

Учасники відзначали в анкеті, як вони навчалися: очно, дистанційно чи змішано. Ті, хто навчався очно у закладі чи змішано, показували приблизно однакові результати на тестуванні з математики. Ті ж, хто навчався дистанційно, мають трохи кращий результат на тестуванні з математики, ніж решта учасників. Зауважимо, що явка на тестування є вищою серед тих здобувачів освіти, які навчаються очно.

Розподіл учасників за специфікою проходження тестування та зв'язок цих чинників з успішністю

Рис. 3.1.3.15. Розподіл учасників за способом проходження тестування

Рис. 3.1.3.16. Результати учасників з математики залежно від способу проходження тестування

Учасники, які проходили тестування в онлайн-режимі, отримали дещо кращі результати, ніж ті, що проходили тестування наживо у закладі освіти.

Розподіл відповідей щодо обізнаності у сфері ІТ і зв'язок цих чинників з успішністю

В анкеті учасники зазначали згоду з твердженнями щодо володіння ними окремими ІТ-навичками роботи з гаджетами чи в інтернеті.

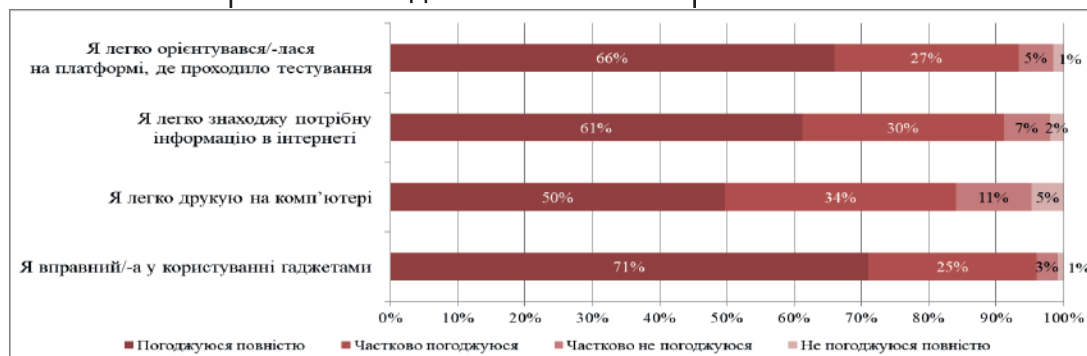

Рис. 3.1.3.17. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про володіння ними окремими ІТ-навичками роботи з гаджетами чи в інтернеті

Ті учасники, які підтверджували наявність у себе певних ІТ-навичок, отримали дещо кращі результати тестування, ніж ті, що зазначали про свій низький рівень володіння такими навичками. Наприклад, зв'язок результатів опитування щодо вправності у користуванні гаджетами з успішністю проходження тестування з математики:

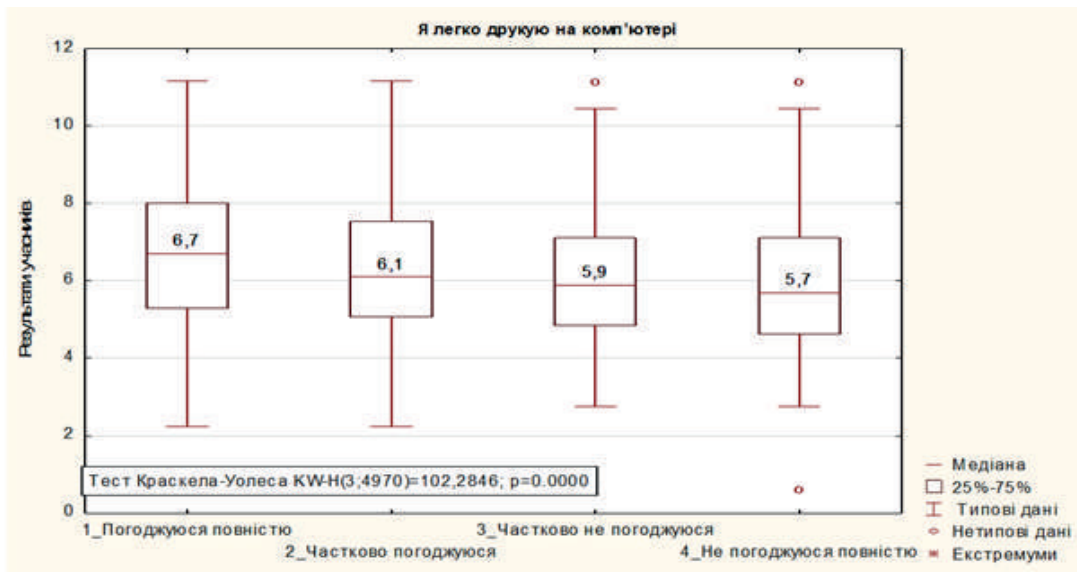

Рис. 3.1.3.18. Результати учасників з математики залежно від заявленої учасниками правності у користуванні комп'ютером

3.1.3.2. Соціально-економічний статус родин шестикласників і зв'язок відповідних чинників з успішністю виконання тесту з математики

Розподіл відповідей щодо наявності технічних пристроїв і навчальних матеріалів удома і зв'язок цих чинників з успішністю

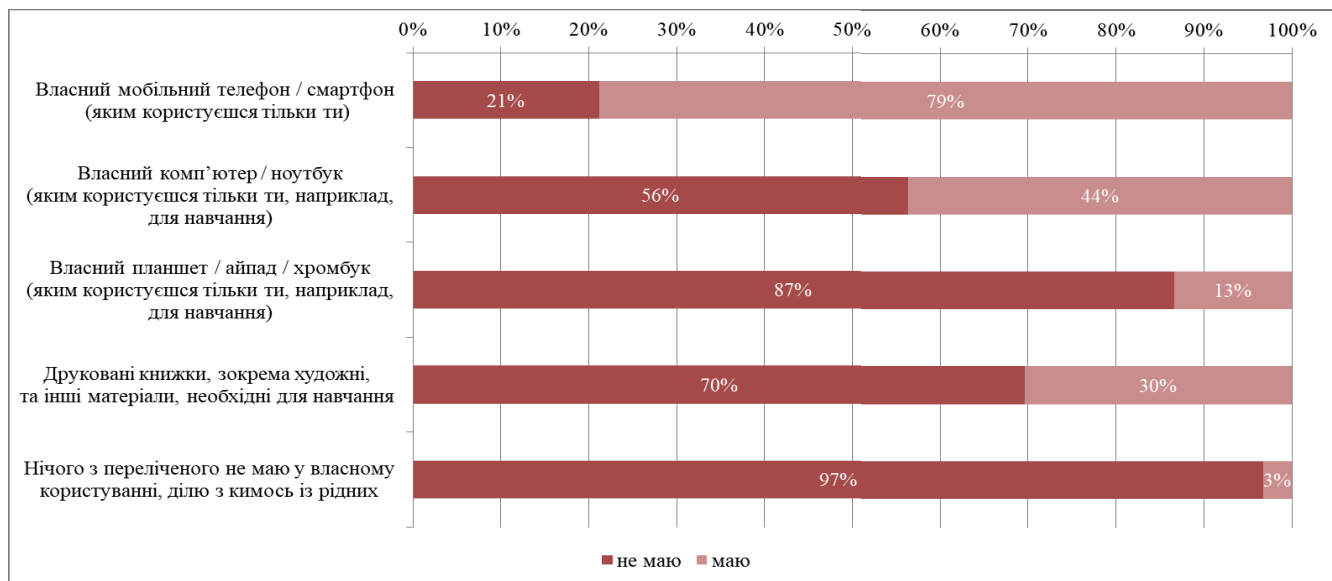

Рис. 3.1.3.19. Розподіл учасників щодо наявності у них технічних пристроїв і навчальних матеріалів

Ті учасники, які мають комп'ютер, мобільний телефон, ноутбук чи планшет, друковані книги та інші матеріали, необхідні для навчання, отримали дещо кращі результати на тестуванні, ніж ті, хто їх не має.

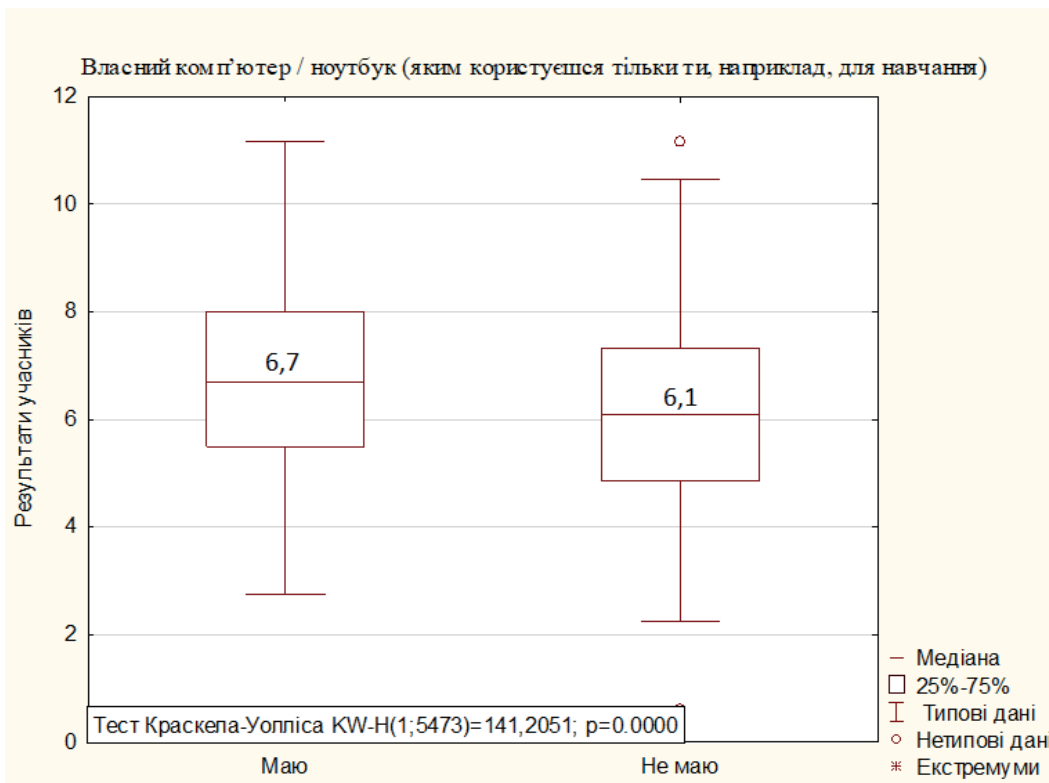

Рис. 3.1.3.20. Результати учасників з математики залежно від наявності у них власного комп'ютера чи ноутбука

Розподіл відповідей щодо наявності в учнів умов для навчання вдома і зв'язок цього чинника з успішністю

Рис. 3.1.3.21. Розподіл учасників щодо наявності у них умов для навчання вдома

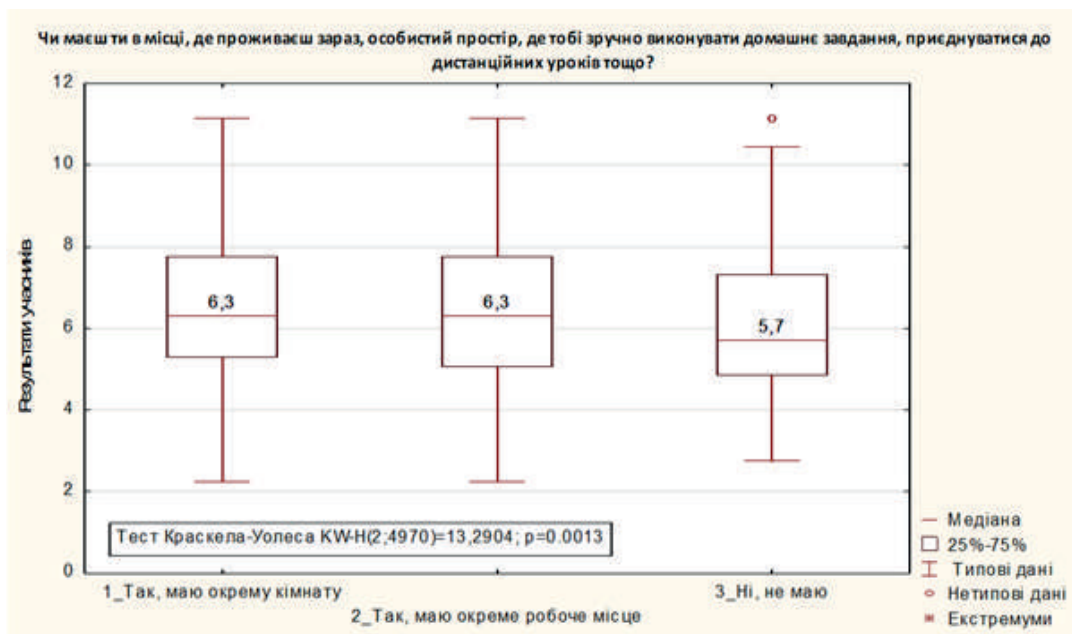

Рис. 3.1.3.22. Результати учасників з математики залежно від наявності у них умов для навчання вдома

Ті учасники, які мають особистий простір для навчання (кімнату чи робоче місце) у місці проживання, отримали дещо кращі результати на тестуванні, ніж ті, які їх не мають.

3.1.3.3. Практики викладання математики та їх зв'язок з успішністю виконання тесту з математики

Під час опитування восьмикласників запитали, наскільки вони погоджуються або не погоджуються з певними твердженнями щодо типових практик викладання математики. Твердження щодо викладання математики.

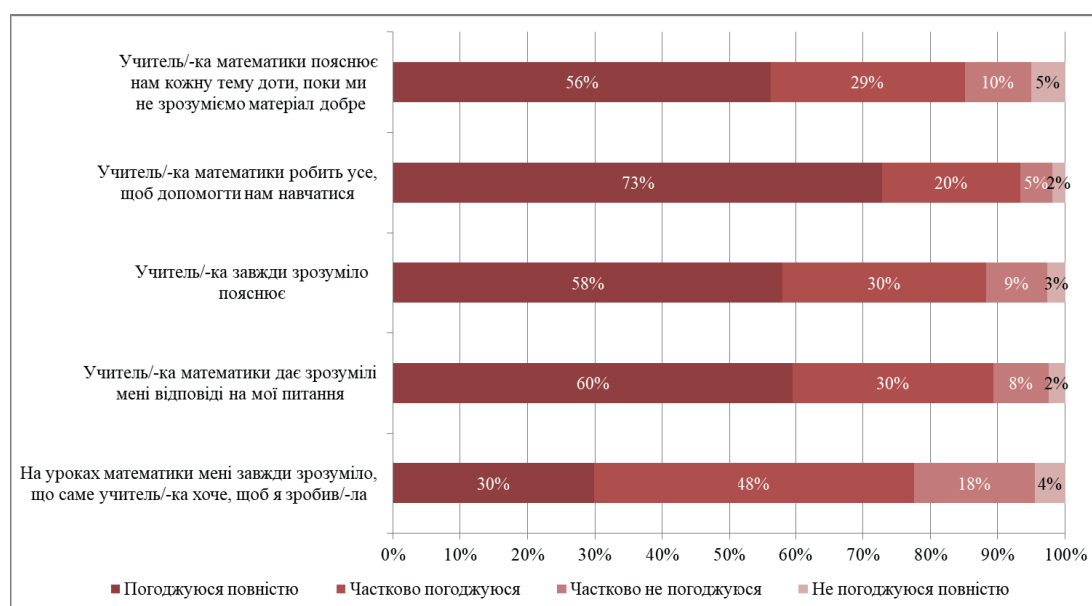

Рис. 3.1.3.23. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про викладання математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників на цю групу запитань і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Учитель/-ка математики дає зрозумілі мені відповіді на мої питання», то ця група учасників загалом мала трохи кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням. Подібна картина – і з іншими твердженнями.

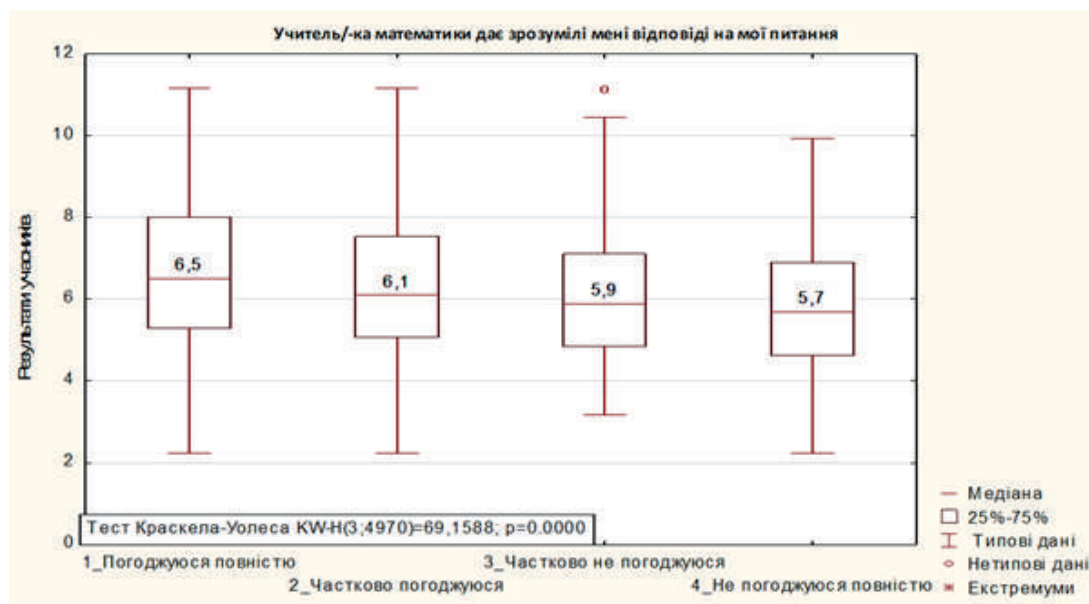

Рис. 3.1.3.24. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що учитель / учителька математики дає зрозумілі відповіді на запитання

Твердження щодо спонукання вчителями вивчення математики

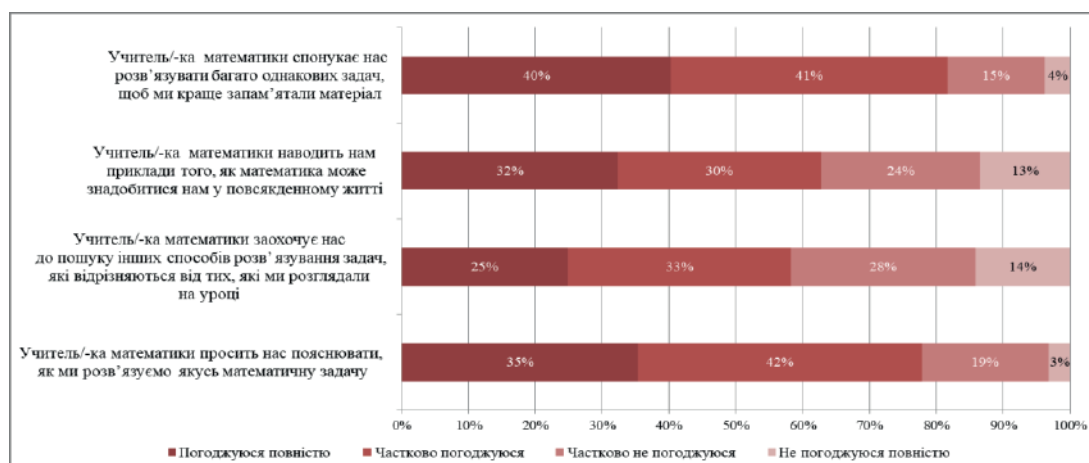

Рис. 3.1.3.25. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про спонукання вчителями вивчення математики

Статистично значимого зв'язку між відповідями учасників на цю групу запитань і успішністю виконання тесту учасниками немає. Результати тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника, статистично майже не відрізняються. Наприклад:

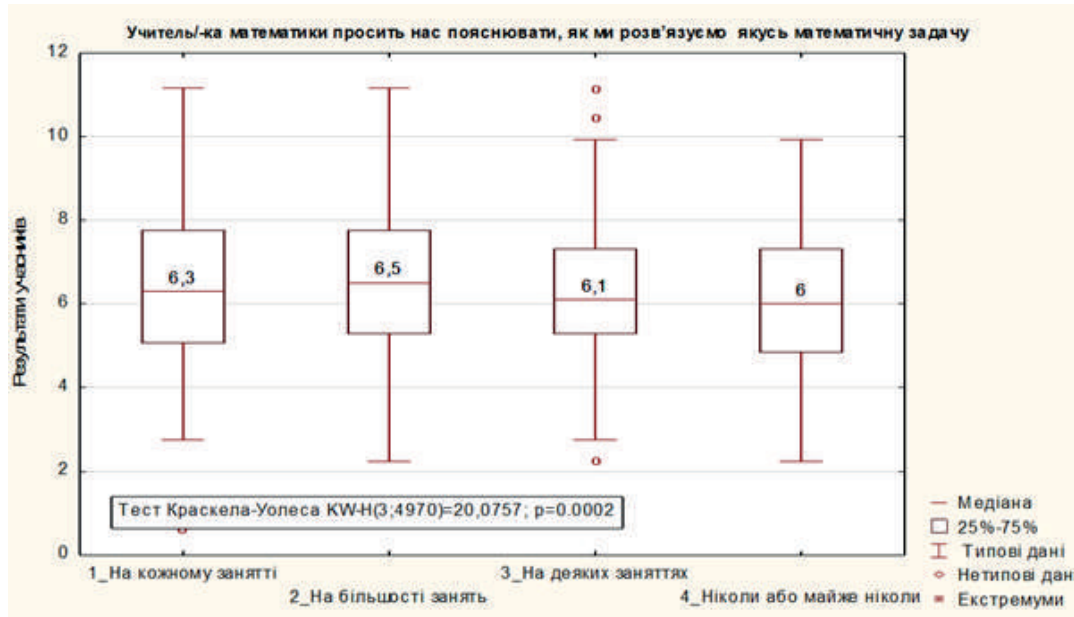

Рис. 3.1.3.26. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що учитель / учителька математики просить пояснювати, як учасники розв'язують якусь математичну задачу

3.1.3.4. Підходи восьмикласників до вивчення математики та зв'язок цих чинників з успішністю виконання тесту з математики

Рис. 3.1.3.27. Розподіл учасників щодо тривалості виконання домашнього завдання з математики

Тривалість виконання учасниками домашнього завдання з математики впливає на успішність виконання тесту. Ті, хто витрачає більше часу на виконання домашнього завдання, отримали кращі результати на тестуванні.

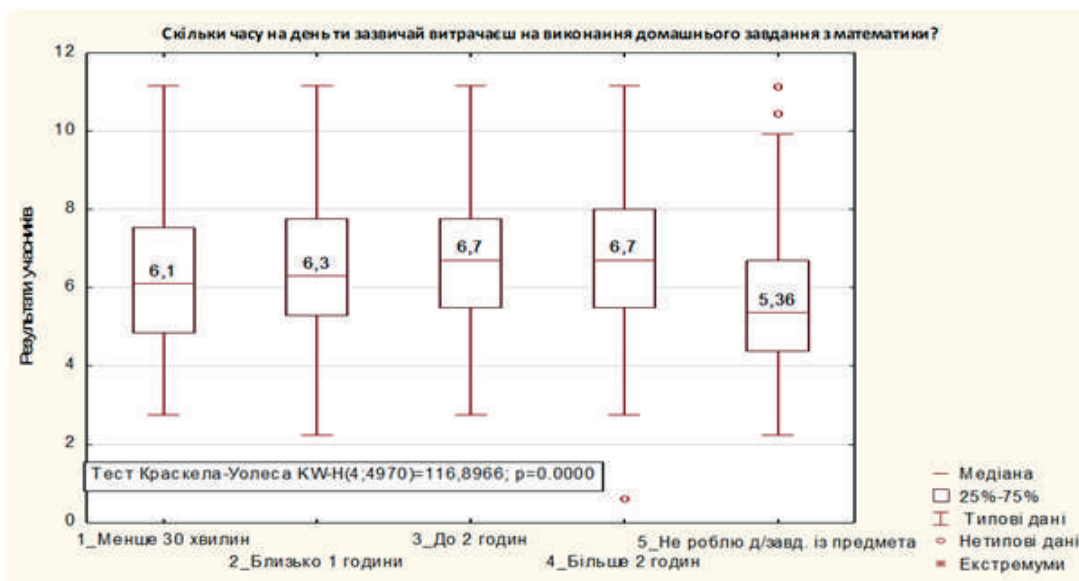

Рис. 3.1.3.28. Результати учасників з математики залежно від тривалості виконання домашнього завдання

Рис. 3.1.3.29. Розподіл учасників щодо звернень за допомогою у вивченні математики

Дещо кращі результати тестування отримали ті учасники, які відповіли, що звернуться до свого репетитора, якщо буде щось незрозуміло на уроках математики. Дещо гірші результати тестування отримали ті учасники, які відповіли, що ні до кого не звертаються у такій ситуації.

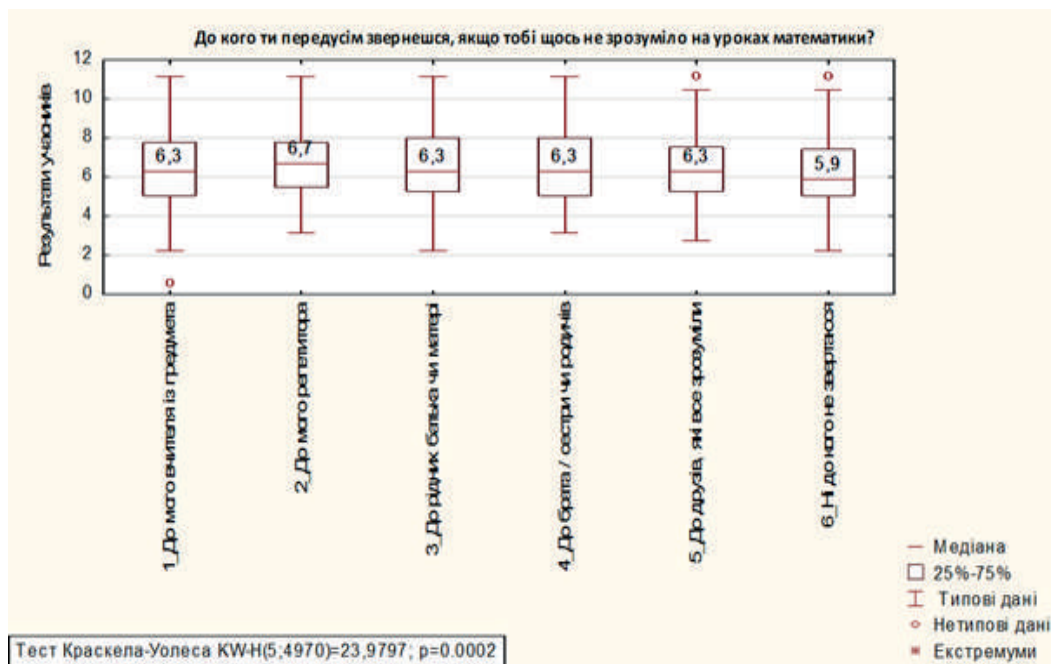

Рис. 3.1.3.30. Результати учасників з математики залежно від осіб, до яких звертаються учасники тестування при труднощах з математикою

3.1.3.5. Ставлення учасників до математики та їх зв'язок з успішністю виконання тесту

Під час опитування восьмикласників запитали, наскільки вони погоджуються або не погоджуються з певними твердженнями щодо їхнього ставлення до математики.

Твердження щодо ставлення учасників до математики

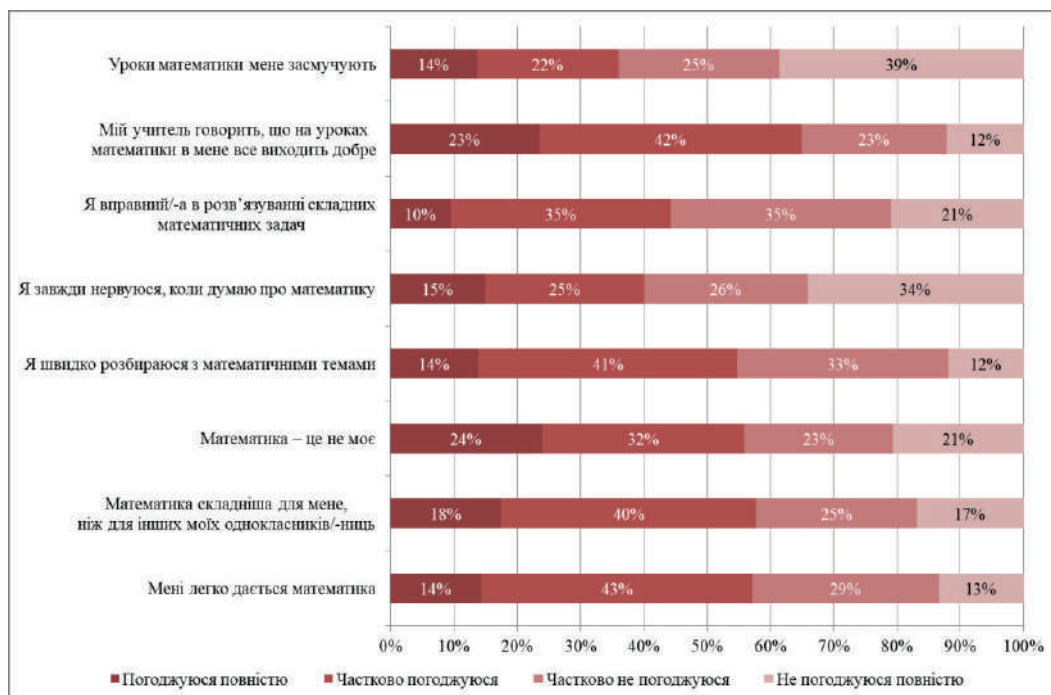

Рис. 3.1.3.31. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про ставлення до математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо наступних чотирьох тверджень «Мій учитель говорить, що на уроках математики в мене все виходить добре», «Я вправний/а в розв'язуванні складних математичних задач», «Я швидко розбираюся з математичними темами», «Мені легко дається математика» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Мені легко дається математика», то ця група учасників загалом мала кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

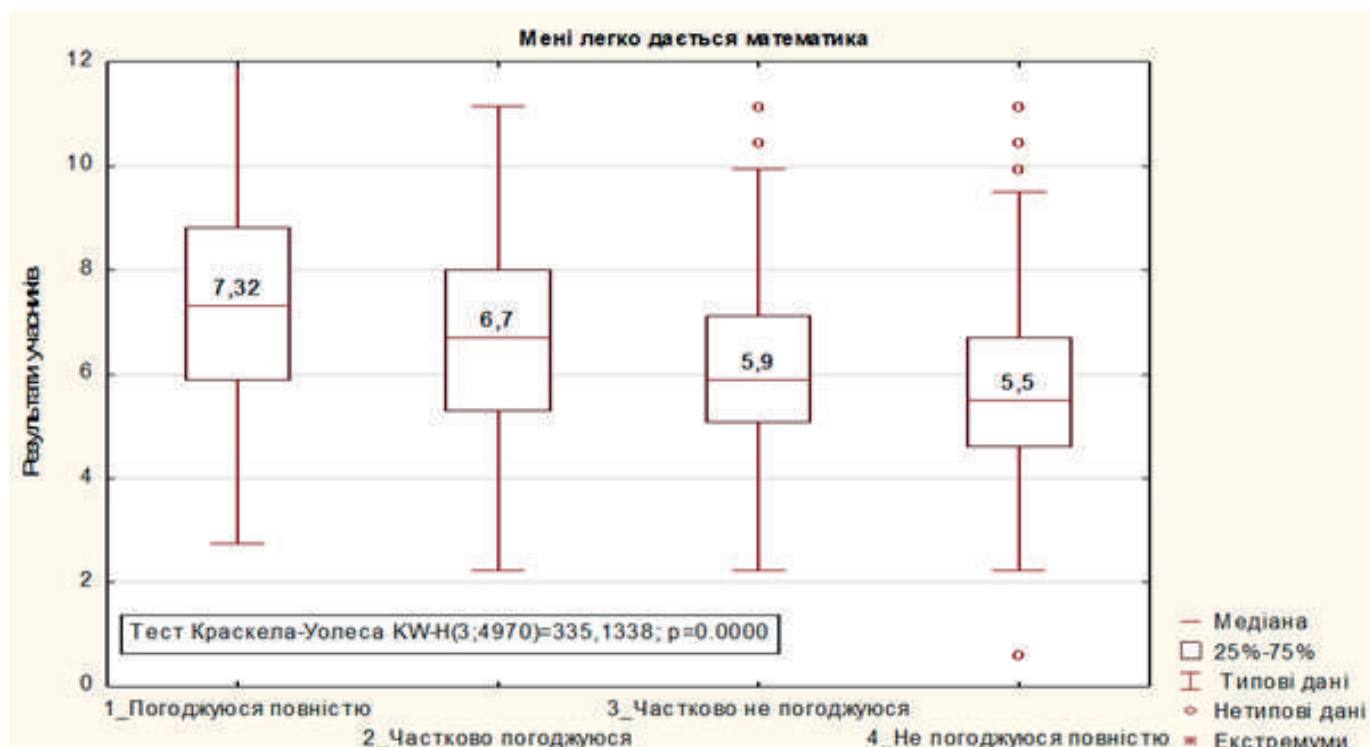

Рис. 3.1.32. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що їм легко дається математика

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо тверджень «Уроки математики мене засмучують», «Я завжди нервуюся, коли думаю про математику», «Математика – це не моє», «Математика складніша для мене, ніж для інших моїх однокласників / однокласниць» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками спадала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Математика – це не моє», то ця група учасників загалом мала гіршу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

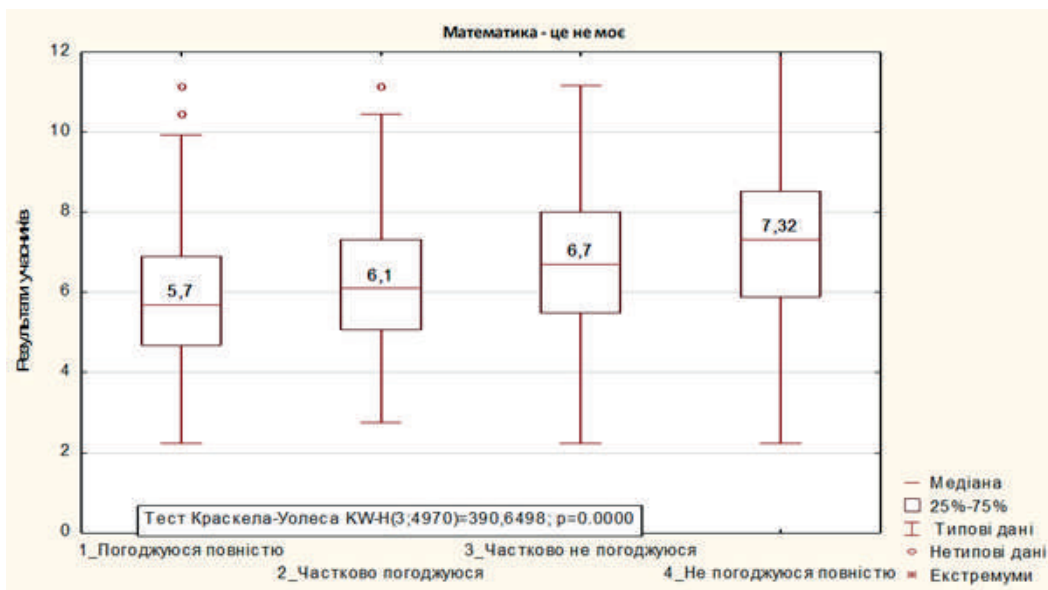

Рис. 3.1.3.33. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що математика – це не їхнє

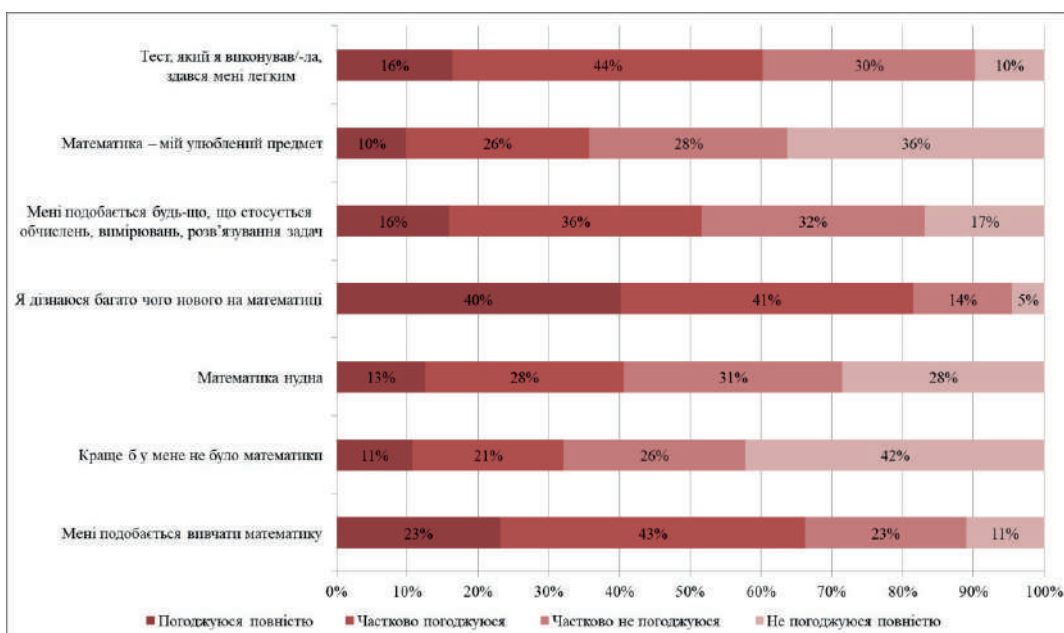

Рис. 3.1.3.34. Розподіл учасників щодо згоди з твердженнями про ставлення до математики

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників на запитання щодо згоди з чотирма твердженнями «Мені подобається вивчати математику», «Я дізнаюся багато чого нового на математиці» та «Математика – мій улюблений предмет», «Мені подобається будь-що, що стосується обчислень, вимірювань, розв'язування задач» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно зростала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Мені подобається вивчати математику», то ця група учасників загалом мала трохи кращу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

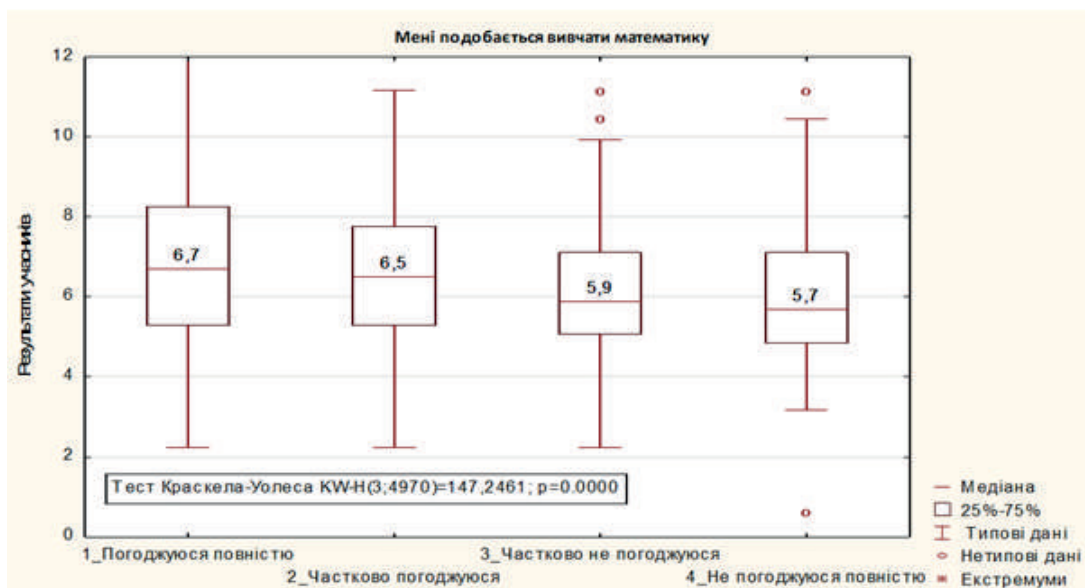

Рис. 3.1.3.35. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що їм подобається вивчати математику

Статистичний аналіз зв'язку між відповідями учасників щодо двох тверджень «Математика нудна», «Краще б у мене не було математики» і успішністю виконання тесту учасниками показує, що існує невелика різниця між результатами тестування груп учасників, які по-різному відповідали на запитання опитувальника: успішність виконання тесту учасниками незначно спадала разом зі зростанням згоди учасників із запропонованими у опитувальнику твердженнями. Наприклад, якщо учасники погоджувалися з твердженням «Краще б у мене не було математики», то ця група учасників загалом мала трохи гіршу успішність проходження тесту з математики, ніж ті учасники, які не погоджувалися з цим твердженням.

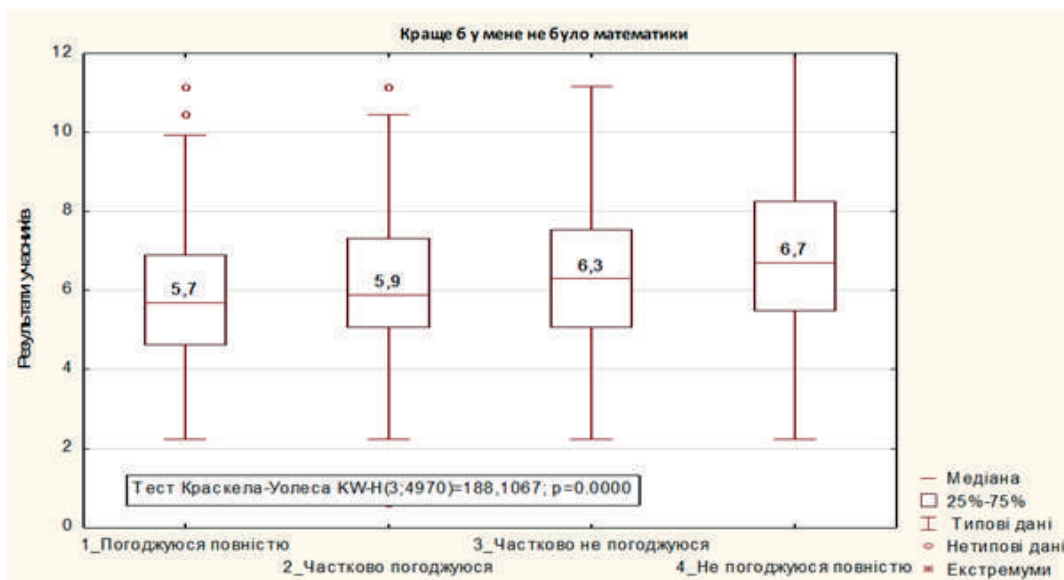

Рис. 3.1.3.36. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що краще б у них не було математики

Щодо згоди з твердженням «Тест, який я виконував/-ла, здався мені легким», то статистично значимого зв'язку між згодою учасників з цим твердженням і успішністю виконання учасниками тесту немає.

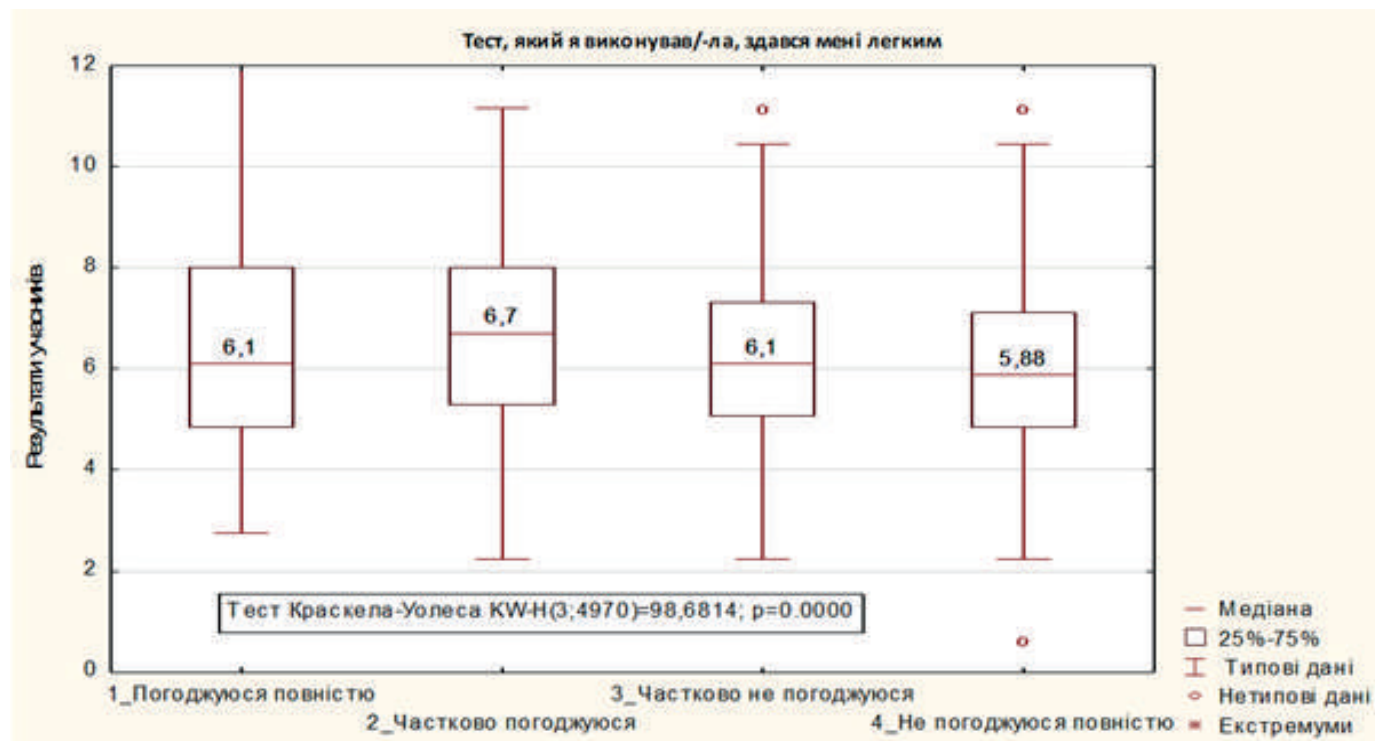

Рис. 3.1.3.37. Результати учасників з математики залежно від згоди з твердженням, що тест видався їм легким

Короткі висновки

- 1.** Тест виявився оптимальним для учасників. Розробники тесту орієнтувалися на учня з середнім рівнем результатів навчання і фактично не включали у тест складних завдань високого рівня. Статистичний аналіз показав, що майже половина завдань виявилася для учасників оптимального рівня складності.
- 2.** Найскладнішою для учасників була група завдань змістової лінії «Рівняння і нерівності». Найлегшою – змістової лінії «Числа і вирази».
- 3.** Стосовно когнітивних вимірів найлегшими для учасників виявилися завдання когнітивного виміру «Знання», у яких для правильного виконання завдання визначальним було володіти певними знаннями, а найскладнішими – завдання когнітивного виміру «Міркування», у яких потрібно було моделювати певну життєву ситуацію та будувати певний ланцюжок міркувань для її розв'язання.
- 4.** Відповідно до статистичного аналізу, в порівнянні з іншими кращі результати тесту з математики показували ті учасники, які:
  - a.** є дівчатами (незначно, але кращі результати саме у дівчат);
  - b.** навчаються у закладах освіти східних областей чи міста Києва;
  - c.** навчаються у місті;
  - d.** перебувають за кордоном;
  - e.** мають статус внутрішньо переміщеної особи;
  - f.** у восьмому класі навчалися переважно дистанційно;
  - g.** тестування проходили онлайн;
  - h.** краще володіють ІТ-навичками роботи з гаджетами чи в інтернеті;
  - i.** мають власні технічні засоби (комп'ютер, мобільний телефон, ноутбук чи планшет), друковані книги та інші матеріали, необхідні для навчання;
  - j.** мають особистий простір (кімнату чи робоче місце) для навчання у місці проживання;
  - k.** отримують від учителя / учительки зрозумілі пояснення навчального матеріалу та зрозумілі вимоги;
  - l.** витрачають час на виконання домашнього завдання (чим більше, тим краще);
  - m.** люблять математику і мають до неї позитивне ставлення.
- 5.** На результати тестування з математики фактично не вплинули:
  - a.** тип закладу освіти, у якому навчається учасник / учасниця;
  - b.** спонукання вчителями вивчення математики.

Додатки

Статистичні складності тестових завдань з математики, 6 клас

Субтест 1

Статистична складність			
Номер завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	% правильних відповідей	Група за складністю
1_1	Легкий	74%	Легке
1_2	Легкий	48%	Оптимальне
1_3	Оптимальний	48%	Оптимальне
1_4	Легкий	51%	Оптимальне
1_5	Легкий	46%	Оптимальне
1_6	Оптимальний	72%	Легке
1_7	Оптимальний	16%	Дуже складне
1_8	Оптимальний	23%	Складне
1_9	Складний	25%	Складне
Субтест 1	Оптимальна складність тесту	45%	Оптимальна складність тесту

Група за складністю (Субтест 1)	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	2	22%
Оптимальне	4	44%
Складне	2	22%
Дуже складне	1	11%
Загалом	9	100%

Субтест 2

№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
2_1	Легкий	73%	Легке
2_2	Легкий	69%	Легке
2_3	Легкий	68%	Легке
2_4	Оптимальний	57%	Оптимальне
2_5	Оптимальний	59%	Оптимальне
2_6	Оптимальний	52%	Оптимальне
2_7	Оптимальний	26%	Складне
2_8	Оптимальний	67%	Легке

2_9	Оптимальний	52%	Оптимальне
2_10	Оптимальний	33%	Складне
2_11	Оптимальний	52%	Оптимальне
2_12	Оптимальний	38%	Складне
Субтест 2	Оптимальна складність тесту	54%	Оптимальна складність тесту

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	4	33%
Оптимальне	5	42%
Складне	3	25%
Дуже складне	0	0%
Загалом	12	100%

Субтест 3

№ завдання	Рівень складності (експертна оцінка)	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
3_1	Легкий	61%	Легке
3_2	Легкий	88%	Дуже легке

3_3	Легкий	69%	Легке
3_4	Оптимальний	50%	Оптимальне
3_5	Оптимальний	48%	Оптимальне
3_6	Оптимальний	36%	Складне
3_7	Оптимальний	68%	Легке
3_8	Оптимальний	56%	Оптимальне
3_9	Оптимальний	32%	Складне
3_10	Оптимальний	46%	Оптимальне
3_11	Оптимальний	47%	Оптимальне
3_12	Оптимальний	45%	Оптимальне
3_13	Оптимальний	36%	Складне
Субтест 3	Оптимальна складність тесту	52%	Оптимальна складність тесту

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	1	8%
Легке	3	23%
Оптимальне	6	46%
Складне	3	23%
Дуже складне	0	0%
Загалом	13	100%

Дискримінативність завдань тесту та тестових завдань

Субтест 1

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
1_1	22%	Середня
1_2	60%	Дуже хороша
1_3	53%	Дуже хороша
1_4	55%	Дуже хороша
1_5	62%	Дуже хороша
1_6	45%	Дуже хороша
1_7	20%	Середня
1_8	23%	Середня
1_9	33%	Хороша
Субтест 1	41%	Тест з дуже хорошою розподільною здатністю

Субтест 2

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
2_1	50%	Дуже хороша
2_2	68%	Дуже хороша
2_3	57%	Дуже хороша
2_4	69%	Дуже хороша
2_5	60%	Дуже хороша
2_6	63%	Дуже хороша
2_7	45%	Дуже хороша

2_8	45%	Дуже хороша
2_9	68%	Дуже хороша
2_10	62%	Дуже хороша
2_11	58%	Дуже хороша
2_12	51%	Дуже хороша
Субтест 2	58%	Тест з дуже хорошою розподільною здатністю

Субтест 3

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
3_1	58%	Дуже хороша
3_2	24%	Середня
3_3	50%	Дуже хороша
3_4	36%	Хороша
3_5	62%	Дуже хороша
3_6	50%	Дуже хороша
3_7	64%	Дуже хороша
3_8	65%	Дуже хороша
3_9	50%	Дуже хороша
3_10	58%	Дуже хороша
3_11	84%	Дуже хороша
3_12	80%	Дуже хороша
3_13	74%	Дуже хороша
Субтест 3	58%	Тест з дуже хорошою розподільною здатністю

Розділ 3.

3.2. Результати тестування учнів 8-го класу з української мови

3.2.1. Характеристика тесту з української мови

3.2.1.1. Загальна структура тестового інструментарію з української мови

Тест з української мови складався з **трьох субтестів**, на виконання яких учасники тестування мали **100 хв**. Субтест 1 «Морфологічна вправність мовлення» містив **41** тестове завдання, що передбачали вибір потрібної форми слова в тексті з випадного списку. Субтест 2 «Граматики: дієслово, прислівник, службові частини мови» містив **15** тестових завдань, а субтест 3 «Граматики: синтаксис простого речення» – **20**. Отже, загальна довжина тесту з української мови становила **76 тестових завдань** різних форм. За правильне виконання всіх завдань можна було отримати максимально **94 тестових бали**. Відповідну інформацію узагальнено в **таблиці 3.2.1.1**.

Таблиця 3.2.1.1

Загальна характеристика структури тесту з української мови для 8 класу

Субтест	Кількість тестових завдань	Час на виконання, хв	Максимальна кількість балів за виконання
Морфологічна вправність мовлення	41	30	41
Граматики: дієслово, прислівник, службові частини мови	15	30	21
Граматики: синтаксис простого речення	20	40	32
Загалом	76	100	94

На жаль, через функційні особливості тестової платформи дані за підсумками виконання учасниками тестування завдань субтесту 1 «Морфологічна вправність мовлення» були збережені у форматі, що внеможливіє проведення повноцінного аналізу отриманих результатів. З огляду на це далі опис інструменту тестування учнівства 8-х класів та аналіз результатів його використання за моделлю, прийнятою в моніторинговому дослідженні, буде здійснено за двома субтестами: субтестом 2 «Граматики: дієслово, прислівник, службові частини мови» та субтестом 3

«Граматика: синтаксис простого речення». Водночас характеристику результатів за виконання учасниками завдань субтесту 1 буде проведено за іншим принципом.

3.2.1.2. Змістові лінії тесту з української мови

Зміст тесту з української мови для учнівства 8-х класів (**субтести 2 та 3**) охоплював теми, що передбачені чинними навчальними програмами з предмета «Українська мова» для 7 та 8 класів (для класів / груп з навчанням українською мовою), розробленими на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 року). Це теми, що стосуються морфології (та дотичні до цього розділу мови окремі орфографічні теми) і синтаксису та пунктуації. Зокрема, в тестових завданнях було актуалізовано такі важливі на думку експертів-розробників тестового інструментарію теми.

Морфологія. Орфографія

- Форми дієслова: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на -но, -то.
- Доконаний і недоконаний види дієслова.
- Часи дієслів. Теперішній час.
- Активні й пасивні дієприкметники.
- Творення й відмінювання активних і пасивних дієприкметників.
- Дієприкметниковий зворот. Розділові знаки в реченнях з дієприкметниковими зворотами.
- Правильна побудова речень з дієприслівниковими зворотами.
- Прислівник як частина мови.
- Ступені порівняння прислівників.
- Розрізнення слів різних частин мови (Прислівник. Прийменник. Сполучник. Частина. Дієприкметник. Дієприслівник).
- Сполучники сурядності й підрядності.
- Написання часток **-бо, -но, -то, -от, -таки**.
- Правопис частки **ні** з різними частинами мови.

Синтаксис і пунктуація

- Простий і складений присудок (іменний і дієслівний).
- Тире між підметом і присудком.
- Узгодження головних членів речення.
- Означення, додаток та обставина як другорядні члени речення.
- Види обставин (за значенням).

- Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок.
- Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами.
- Односкладні прості речення.
- Повні й неповні речення.
- Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком).
- Однорідні й неоднорідні означення.
- Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.
- Розділові знаки при звертанні.
- Розділові знаки при вставних словах.
- Групи вставних слів і словосполучень за значенням.
- Відокремлені другорядні члени речення.
- Розділові знаки при відокремлених означеннях.
- Розділові знаки при відокремлених обставинах.
- Розділові знаки при відокремлених додатках.
- Розділові знаки при відокремлених прикладках.

Розподіл завдань в тесті за змістовими лініями відповідно до специфікації, розробленої авторами тесту, наведено в **таблиці 3.2.1.2**. Більш докладно з тематикою тестових завдань можна ознайомитися на сайті Всеукраїнської школи онлайн за [посиланням](#).

Таблиця 3.2.1.2. Розподіл тестових завдань з української мови за змістовими лініями (експертне калібрування)

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Морфологія	15	43%
Синтаксис. Пунктуація	20	57%
Загалом	35	100%

Відповідні тестові завдання за змістовими лініями були розподілені купно в межах двох субтестів. Водночас окремі завдання, що стосувалися, наприклад, синтаксису, були представлені в субтесті 2 «Грамматика: дієслово, прислівник, службові частини мови». Така особливість відбиває те, як ці теми традиційно розглядають у шкільному курсі мови.

Загалом із погляду змісту тест з української мови, використаний у межах моніторингу на рівні 8-х класів, можна розглядати двовимірно:

- як цілісний тест, що операційно складався з двох субтестів: інформація про виконання учнівством цього тесту може дати уявлення про успішність оволодіння змістом курсу української мови впродовж 7–8 класів загалом (далі – тест з української мови);
- як сукупність змістових мікротестів, що стосуються кожної окремої змістової лінії: інформація про виконання учнівством таких мікротестів може дати уявлення про успішність оволодіння відповідними розділами мови.

Варто наголосити, що наведений в таблиці вище розподіл тестових завдань за змістовими лініями, запропонований авторами тестового інструментарію, швидше відображає те, як ті чи ті теми вивчають у межах шкільного курсу української мови, хоча насправді певні завдання можна кваліфікувати інакше. Так, типово в межах системного вивчення морфології розглядають не тільки ті теми, що стосуються парадигматичних відношень форм слів, а й чимало дотичних, що пов'язані з орфографією та синтаксисом чи пунктуацією. Для прикладу наведемо таке завдання.

Дефіс треба ставити замість усіх скісних рисок у рядку

хтозна/чому, якби/то, погодився/таки

які/ж/бо, зачекайте/но, скільки/небудь

що/місяця, бозна/ким, зацікавилися/от

таки/погодилися, колись/то, скажи/бо

З огляду на це, а також з метою більш цільового вивчення результатів тестування в подальшому аналізі буде використано дещо уточнену класифікацію завдань тесту з української мови, яку відображено в **таблиці 3.2.1.3**.

Таблиця 3.2.1.3. Розподіл тестових завдань з української мови за змістовими лініями (уточнене калібрування)

Змістова лінія	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Морфологія	9	26%
Морфологія. Орфографія. Синтаксис	3	9%
Синтаксис	12	34%
Пунктуація	11	31%
Загалом	35	100%

3.2.1.3. Когнітивні виміри тестових завдань з української мови

Крім змістової класифікації тестових завдань, експерти в тесті виділили також завдання трьох типів за провідним способом когнітивної діяльності учнівства (трьох когнітивних вимірів), а саме – тестові завдання на знання, застосування й міркування. Підхід до класифікації завдань за цими вимірами відповідає тому, що описаний у **підпункті 3.2.1.3** цього звіту, тому тут наведемо лише типові завдання за кожним зі згаданих вимірів для прикладу.

Приклад тестового завдання на знання

Усі дієслова доконаного виду подано в рядку

- розлетітися, жартувати, насолодитися
- поборотися, перемогти, вишикуватися
- активувати, оздоблювати, помиритися
- зупинитися, розсіяти, відмежовуватися

Приклад тестового завдання на застосування

Перед однорідними членами треба поставити двокрапку, а після них тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)

- Усюди і на вулицях і круг стадіону і обабіч дороги росли молоді осоки.
- Усе в чеканні спілі краплі рос земля і місяць вишні і тополі і тиша в тиші і тумани в полі.
- Бачиш скільки в степу живих друзів і жайворонки і орел і чорногуз і дикі бджоли.
- Я люблю все що суще і ліс і хмиз і хвилі плин і звірів таємниці в пущі і комашину і полин.

Приклад тестового завдання на міркування

Кому перед **як** треба поставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)

- З гори Високий Замок побачите казковий Львів як на долоні.
- Славетне місто Полтава відоме як духовна столиця України.
- Чернігів як місто старовинних храмів і дерев'яного мережива.
- Київ як легендарний Фенікс постав із попелу ще більш величним.

Оскільки тест сконструйований так, щоб надавати інформацію про освітні втрати учнівства, більша частка завдань у ньому стосується категорій «Знання» та «Застосування». Розподіл завдань за експертно визначеними когнітивними вимірами наведено в **таблиці 3.2.1.4**.

Таблиця 3.2.1.4

Розподіл тестових завдань з української мови за когнітивними вимірами

Когнітивний вимір	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Знання	14	40%
Застосування	14	40%
Міркування	7	20%
Загалом	35	100%

3.2.1.4. Експертна оцінка складності тестових завдань з української мови

Під час формування тестового інструмента тестові завдання з української мови експерти класифікували за складністю (далі – експертна складність) за трьома групами: легкі, оптимальні та складні. Розподіл завдань тесту за експертною оцінкою їхньої ймовірної складності для учнівства 8-х класів наведено в **таблиці 3.2.1.5**.

Таблиця 3.2.1.5

Розподіл тестових завдань з української мови за складністю (експертна оцінка)

Група за складністю	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Легкі	11	31%
Оптимальні	17	49%
Складні	7	20%
Загалом	35	100%

Як видно з таблиці, 80% завдань у тесті для 8 класу, на думку експертів, є такими, що можуть бути виконані більшістю учнів, що мають початковий та середній рівень підготовленості. Така експертна оцінка може не збігатися зі статистичною складністю тестового завдання, яку визначають як відсоток учасників, які надали правильну відповідь на конкретне завдання, на підставі чого, відповідно, розрізняють «дуже складні» завдання, які виконали менше 20% учасників, «складні» – 21–40%, «оптимальні» – 41–60%, «легкі» – 61–80% та «дуже легкі» – 81–100% учасників.

Як і у випадку з тестуванням на рівні 6-го класу, складність завдань за підсумками виконання тесту восьмикласниками в багатьох випадках не збігалася з експертною

оцінкою складності тих самих завдань, про що свідчить аналіз, проведений нижче в цьому розділі.

3.2.1.5. Форми тестових завдань з української мови та нарахування балів відповідно до форми завдання

Тест з української мови (субтести 2 та 3) складався лише із завдань закритих форм, тобто таких, які не передбачають надання учасниками короткої чи розгорнутої письмової відповіді. Зокрема, учнівству в обох субтестах пропонували завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів і завдання на встановлення відповідності (завдання на логічні пари) (два завдання в субтесті 2 та чотири завдання в субтесті 3). Розподіл тестових завдань з української мови за формою відображено в таблиці 3.2.1.6.

Таблиця 3.2.1.6. Розподіл тестових завдань з української мови за формою

Форма тестового завдання	Кількість завдань	Відсоток від загальної кількості
Вибір відповіді з-поміж запропонованих варіантів (1 з 4)	29	83%
Встановлення відповідності (логічні пари) (4 з 5)	6	17%
Загалом	35	100%

За кожне правильно виконане завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів учасники отримували 1 бал у разі визначення правильного варіанта відповіді, а за кожну правильно логічну пару в завданнях на встановлення відповідності — також 1 бал. Наррахування тестових балів відповідно до форми тестового завдання та максимальну кількість балів, яку можна було набрати за повністю правильне виконання окремих форм завдань і тесту загалом, відображено в таблиці 3.2.1.7.

Таблиця 3.2.1.7. Наррахування тестових балів за виконання різних форм тестових завдань і тесту з української мови загалом

Форма тестового завдання	Кількість завдань	Кількість можливих балів за виконання завдання	Максимально можлива кількість набраних балів
Вибір відповіді з-поміж запропонованих варіантів (1 з 4)	29	0–1	29

Встановлення відповідності (логічні пари) (4 з 5)	6	0–1–2–3–4	24
Загалом	35	-	53

Якщо говорити про окремі субтести, то за правильне виконання всіх завдань субтесту 2 можна було набрати 21 тестовий бал, субтесту 3 – 32 бали.

3.2.1.6. Визначення рівнів досягнень з української мови

Для визначення рівнів досягнень учнів у оволодінні українською мовою на кінець 8-го класу в межах моніторингу використано чотирирівневу шкалу, де виділено початковий, середній, достатній і високий рівні, що мають певний статистичний зміст і водночас ґрунтуються на експертній оцінці.

Відповідно восьмикласники, які набрали від 0 до 8 балів за виконання тесту, вважаються такими, що перебувають на початковому рівні досягнень з української мови, від 9 до 27 – на середньому, від 28 до 45 – на достатньому, а від 46 до 53 балів – на високому. Узагальнену інформацію про бальне вираження рівнів досягнень восьмикласників з української мови наведено в **таблиці 3.2.1.8**.

Таблиця 3.2.1.8

Розподіл тестових балів відповідно до рівнів досягнень з української мови, прийнятих у моніторинговому дослідженні

Конструкт	Кількість завдань	Максимально можлива кількість набраних балів	Рівень досягнень			
			П 0–15%	С 16–50%	Д 51–85%	В 86–100%
Українська мова	35	53	0–8	9–27	28–45	46–53

Підсумовуючи характеристику інструментарію в межах моніторингу на рівні 8-х класів, варто наголосити на такому: попри те, що субтест 1 «Морфологічна вправність мовлення» довелося вилучити з основного аналізу, та частина інструментарію, за підсумками якої було зібрано дані (субтест 2 «ГраMATика: дієслово, прислівник, службові частини мови» та субтест 3 «ГраMATика: синтаксис простого речення»), задовольняє вимоги достатнього охоплення тестовими завданнями ключових тем змісту курсу української мови в 7–8 класах. Відповідно взятий до аналізу тест з української мови є достатнім за довжиною (35 тестових завдань) і якісними характеристиками (зміст, когнітивні виміри, складність завдань) інструментом для оцінювання рівнів досягнень учнівства 8 класів з української мови.

3.2.2. Результати виконання тесту з української мови для 8 класу

Усього в тестуванні з української мови взяли участь **6188** восьмикласників. Субтест 1 виконували **5548** учасників (не виконували **640** учасників, **10,34%**), субтест 2 – **5671** (не виконували **517** учасників, **8,35%**), субтест 3 – **5654** (не виконували **534** учасники, **8,62%**).

Як зазначено вище, дані за субтестом 1 не взято для загального звітування, натомість для обрахунку результатів за субтестами 2 та 3 залучено показники тих учасників моніторингу, які виконували відповідні субтести, а за тестом з української мови загалом – тих, хто виконав як субтест 2, так і субтест 3. Учасників, які виконали обидва субтести (тест з української мови), було **5645 осіб**.

3.2.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання тесту з української мови

Статистичні характеристики результатів тестування восьмикласників у межах моніторингового дослідження з української мови (за тестом загалом) наведено в **таблиці 3.2.2.1**, а також частково відображено на **рис. 3.2.2.1**.

Як видно з таблиці, у середньому учасники набирали 24 бали з-поміж 53 максимально можливих, при цьому найчастіший результат учасників – 16 балів, що свідчить про те, що загалом тестові завдання виявилися для восьмикласників дещо заскладними. На це вказує й розподіл учасників на бальній шкалі на **рис. 3.2.2.1**, де більша частка учасників зосередилася до середини розподілу (на рисунку візуально – унизу) з поступовим зменшенням часток учнів до вищих значень шкали (на рисунку візуально – угорі). Тобто учасники, які виконували тест, розподілилися нерівномірно. Як засвідчує візуалізація, серед учнівства була певна частка тих, хто набрав максимальну кількість балів, водночас були й такі, хто не набрав або набрав дуже мало балів. Щоправда, як видно з рисунка, на початку шкали (майже до 6 балів) перебуває незначна кількість учасників, що, зокрема, вказує на те, що в тесті були завдання, посилені для найслабших учасників. Водночас доводиться констатувати, що в тесті було достатньо завдань, щоб диференціювати сильніших учнів, однак дещо менше, щоб більш точно розподілити категорії слабших учнів, що частково також говорить про особливості вибірки, зважаючи на те, що тестовий інструмент був планований як посилений передусім для слабких і посередніх учнів.

Таблиця 3.2.2.1**Статистичні характеристики результатів тестування з української мови (за тестом з української мови загалом)**

Назва характеристики	Кількісне значення
Вибірка	5645
Максимально можливий бал	53
Максимально набраний бал	53
Середнє	24,34
Мода	16
Медіана	22
Стандартне відхилення	10,52
Асиметрія	0,5280
Ексцес	-0,4758

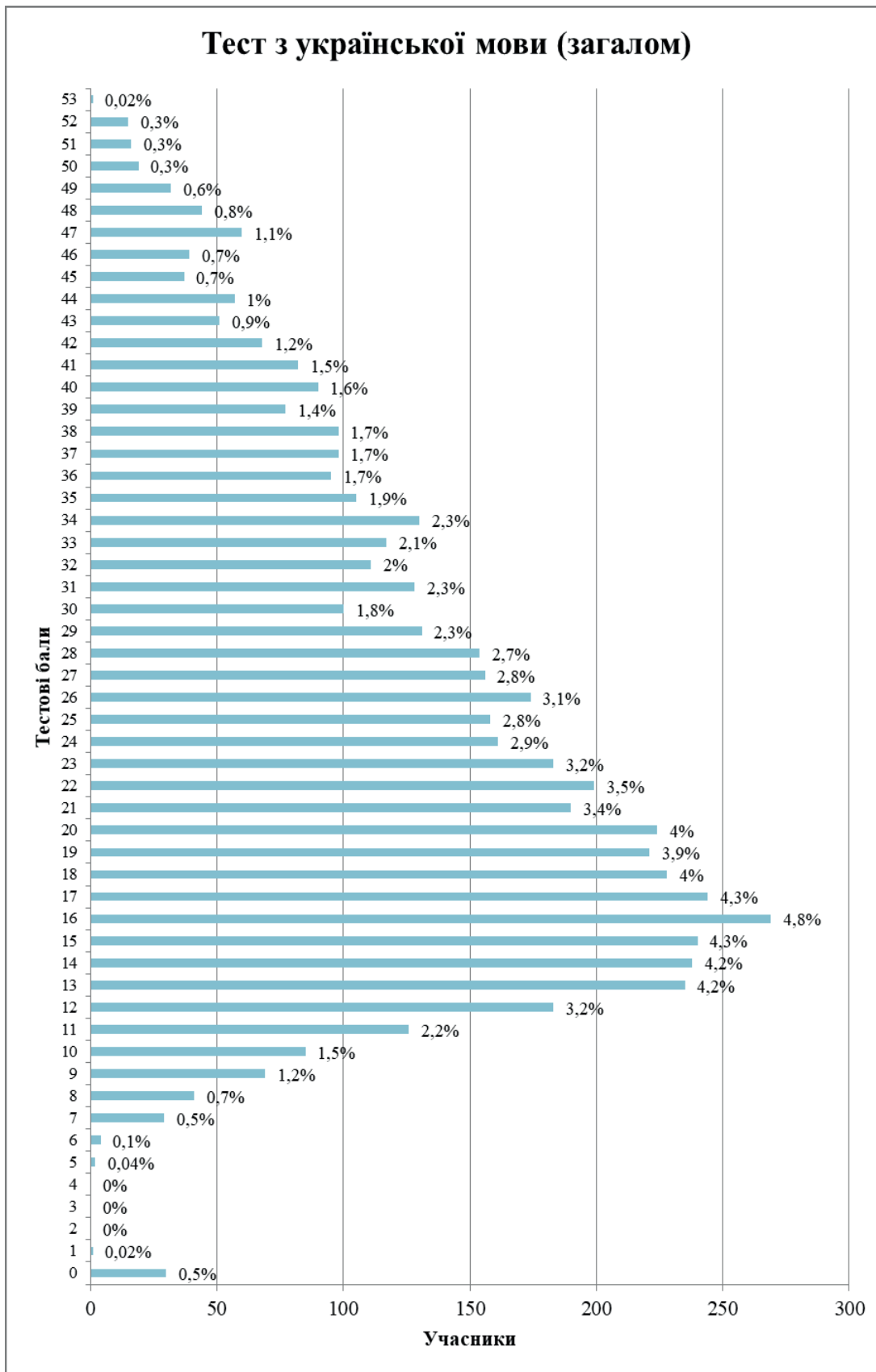

Рис. 3.2.2.1. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання тесту з української мови

Попри попередню заувагу, можна стверджувати, що тестовий інструмент дав змогу доволі якісно розподілити учасників з різним рівнем підготовленості, хоча й виявився

дещо заскладним для вибірки восьмикласників-учасників моніторингу. Розподіл тестових завдань за їхньою дискримінативністю (розподільною здатністю) наведено в таблиці 3.2.2.2.

Таблиця 3.2.2.2. Розподіл тестових завдань з української мови за розподільною здатністю (дискримінативністю)

Інтервал значення D-index	Характеристика дискримінативності завдання	Кількість завдань	% від загальної кількості
41–100%	дуже хороша	29	83%
31–40%	хороша	3	9%
21–30%	середня	0	0%
≤ 20%	низька	3	9%
Загалом		35	100%

Загалом дискримінативність тесту з української мови становить **50%**, тобто тест має дуже хорошу розподільну здатність, забезпечуючи диференціацію учнів з різними рівнями підготовленості.

Якщо розглядати тестові форми з української мови як окремі субтести, то аналіз засвідчує, що завдання субтесту 2, що стосувалися морфологічних норм, виявилися легшими для восьмикласників, ніж завдання синтаксичного субтесту 3, про що свідчать статистичні дані **таблиці 3.2.2.3**, де середній набраний бал для субтесту 2 становить 11 з-поміж 21, а для субтесту 3 – 13 з-поміж 32. Візуально на **рис. 3.2.2.2** та **3.2.2.3** також помітно, що в субтесті 2 більша кількість учнів змогла набирати вищі бали.

Таблиця 3.2.2.3. Статистичні характеристики результатів тестування з української мови (за субтестами з української мови)

Назва характеристики	Субтест 2	Субтест 3
Кількість учасників тестування	5671	5654
Максимально можливий бал	21	32
Максимально набраний бал	21	32
Середнє	11,12	13,22

Назва характеристики	Субтест 2	Субтест 3
Медіана	11	12
Мода	7	9
Стандартне відхилення	4,96	6,41
Екссес	-0,907	-0,092
Асиметрія	0,1939	0,7119

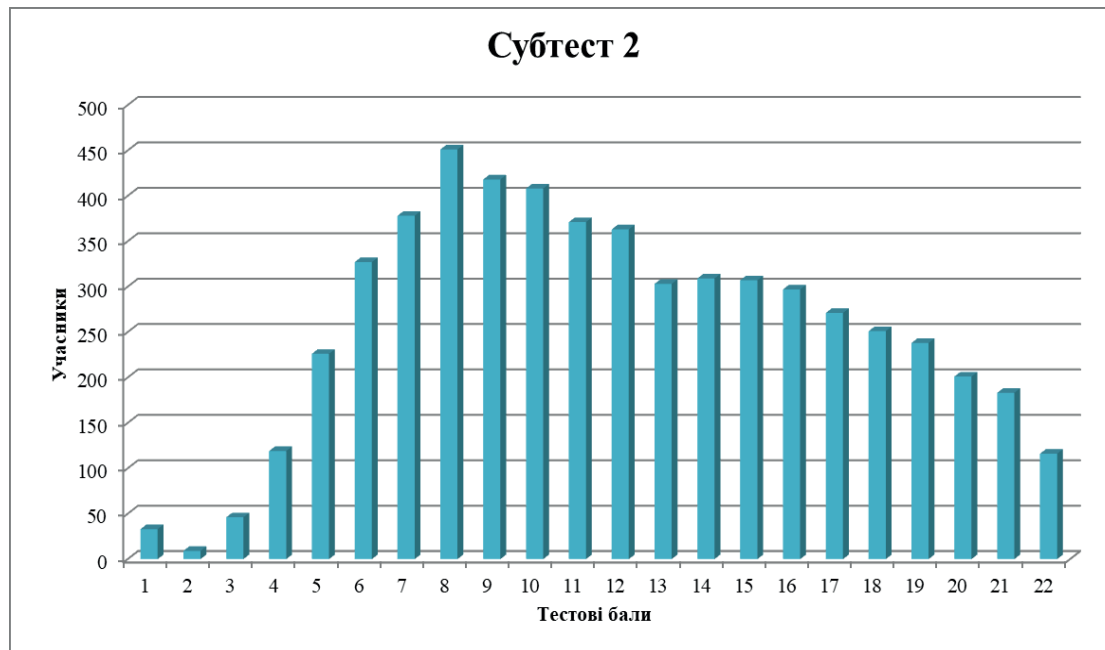

Рис. 3.2.2.2. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 2 «Граматика: дієслово, прислівник, службові частини мови»

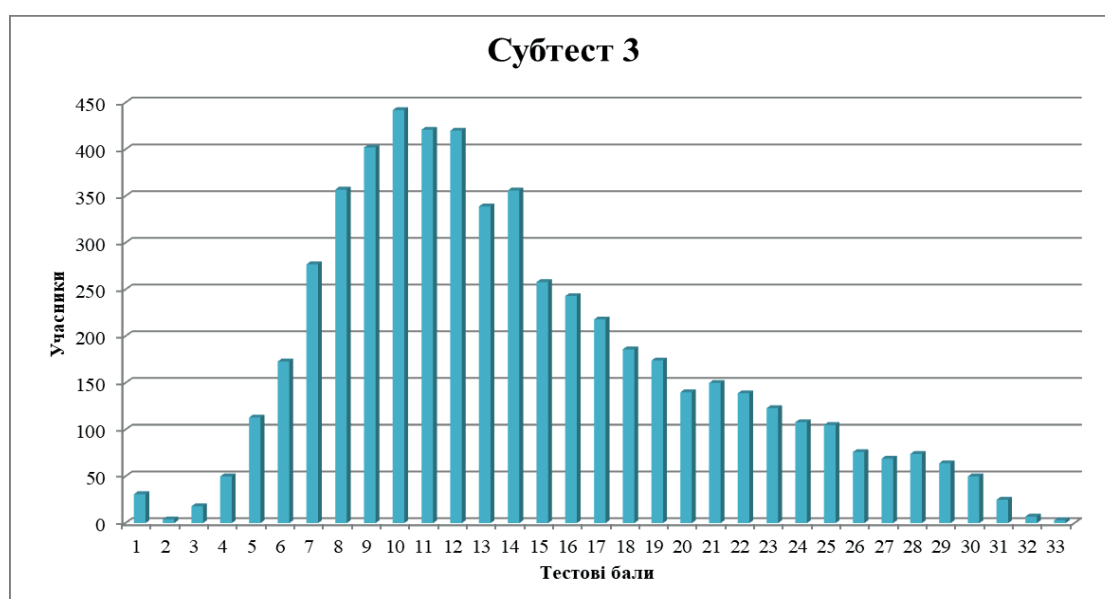

Рис. 3.2.2.3. Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 3 «Граматика: синтаксис простого речення»

3.2.2.2. Розподіл учасників за рівнями досягнень з української мови

Відповідно до чотирьох визначених у моніторинговому дослідженні рівнів досягнень з української мови (початковий (0–8 балів), середній (9–27 балів), достатній (28–45 балів) і високий (46–53 бали)), восьмикласники розподілилися нерівномірно (**рис. 3.2.2.4**).

Найбільша частка учнівства (62%) отримала результати середнього рівня, тобто ці учні змогли набрати лише половину балів з 53 можливих. Натомість учасників з початковим рівнем (від 0 до 8 балів із 53) і високим (від 46 до 53 балів) усього відповідно 1% та 4%. Отже, ледь трішки більше ніж третина учнів, які закінчили 8-й клас, засвідчила успішність з української мови на достатньому та високому рівні (за шкалою рівнів, прийнятою в моніторинговому дослідженні). Варто зауважити, що зовсім незначна частка учнівства на початковому рівні досягнень (усього 1%) є швидше відбиттям того факту, що в тесті було достатньо тестових завдань, які змогли виконати навіть найслабше підготовлені учні, про що свідчить, зокрема, розподіл, наведений вище на **рис. 3.2.2.1**.

Рис. 3.2.2.4. Розподіл учасників за рівнем досягнень з української мови (за 4-рівневою шкалою, прийнятою в моніторинговому дослідженні)

На **рис. 3.2.2.5** наведено розподіл учасників за рівнями досягнень у шкалі 1–12. Саме результати учасників у цій шкалі взято надалі за основу під час проведення аналізу впливу різних контекстних чинників на досягнення з української мови. Наголосимо, що використана тут шкала 1–12 не еквівалентна чинній 12-бальній критерійній шкалі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, де кожний бал має певне змістове наповнення щодо рівня оволодіння українською мовою.

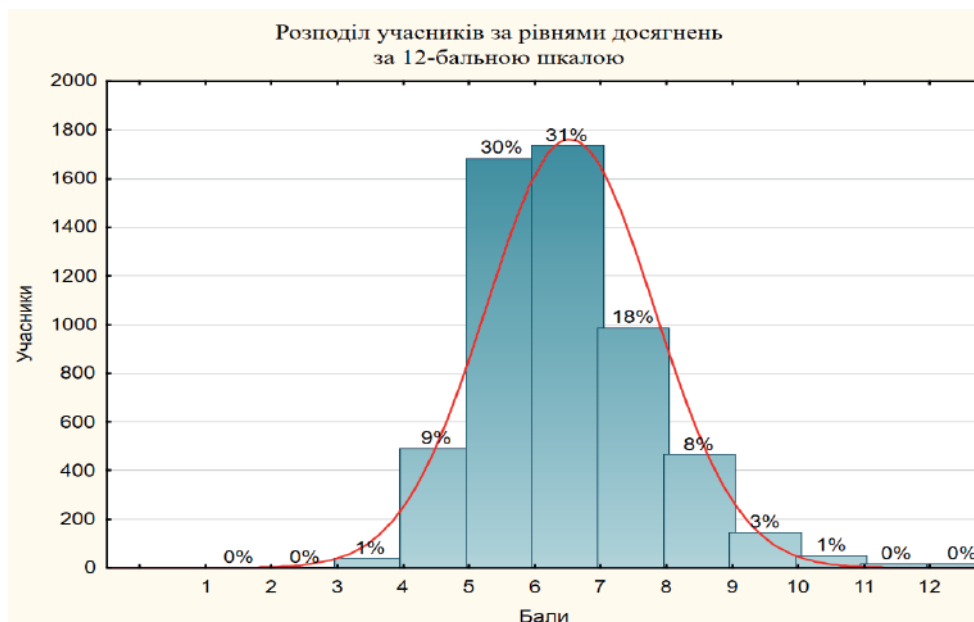

Рис. 3.2.2.5. Розподіл учасників за рівнем досягнень з української мови (за шкалою 1–12)

3.2.2.3. Успішність виконання тестових завдань з української мови (за складністю завдань)

Під час підготовки інструментарію моніторингового дослідження тестові завдання з української мови для учнів 8-х класів, як зазначено в підпункті **3.2.1.4**, експерти калібрували за складністю за таким співвідношенням: 31% завдань – легкі, 49% – оптимальні та 20% – складні. Водночас за підсумками тестування було отримано значення статистичної складності тестових завдань (відсотки учнів, які правильно виконали те чи те завдання, P-value), яка свідчить про успішність учнівства у виконанні того чи того завдання. Розподіл складностей завдань тесту за групами наведено в таблиці 3.2.2.4.

Таблиця 3.2.2.4

Розподіл тестових завдань з української мови за складністю

Характеристика завдання за складністю (P-value)	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке (>80%)	0	0%
Легке (60–79%)	4	11%
Оптимальне (40–59%)	18	51%

Складне (21–39%)	13	37%
Дуже складне ($\leq 20\%$)	0	0%
Загалом	35	100%

Табличні дані засвідчують, що більше половини тестових завдань (51%) виявилися для вибірки восьмикласників оптимального рівня складності, тобто з ними могли дати раду від 40% до 59% учнів, складними були 37%, натомість завдань, успішно впоратися з якими змогло 60% учнів і більше, було всього 11%. Як бачимо, очікування експертів щодо складності завдань і реальна їхня складність за підсумками тестування певною мірою не збігаються, зокрема в частині легких завдань. Попри це, середня складність тесту з української мови є оптимальною і становить 44%.

Те, який відсоток восьмикласників виконував те чи те завдання, відображено на **рис. 3.2.2.6**, де завдання тесту упорядковано за спаданням / зростанням успішності їх виконання учнівством 8-х класів. На рисунку завдання пронумеровано двома цифрами, де перша позначає номер субтесту, а друга – порядковий номер завдання у відповідному тесті.

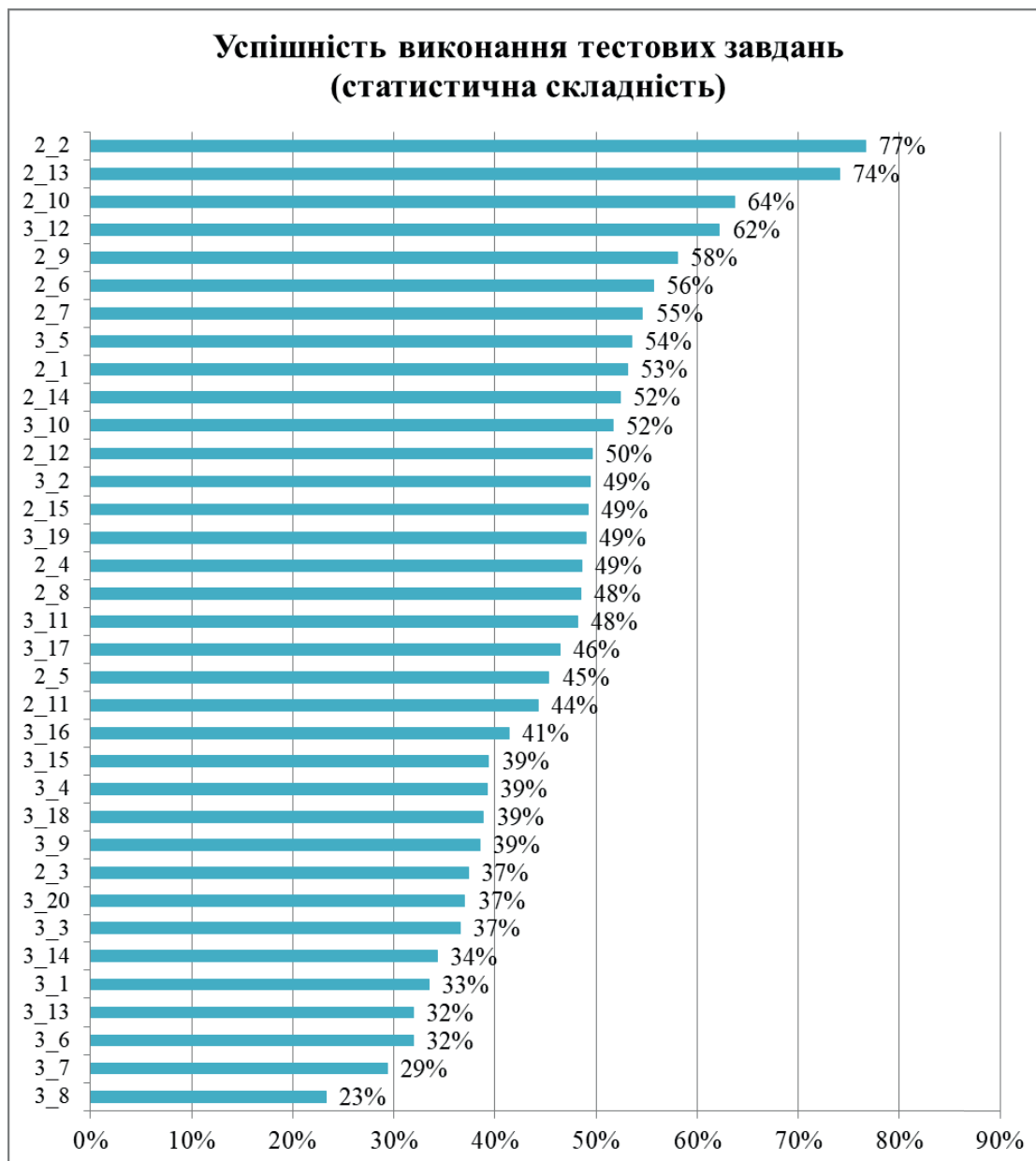

Рис. 3.2.2.6. Складності завдань тесту з української мови

Найлегші та найскладніші для восьмикласників завдання: загальна картина

Як свідчить наведений розподіл, **найлегшими для восьмикласників** виявилися завдання із субтесту 2, а саме завдання 2_2 та 2_13: з ними впоралися 77% і 74% восьмикласників відповідно. Погляньмо на ці завдання уважніше (див. нижче). Безперечно, навіть побіжний їх огляд засвідчить, що відповідні завдання, використані в тесті для восьмикласників, цілком були б прийнятними для тесту в 4-му класі, адже обидві теми – і розрізнення часових форм дієслова, і правопис частки-префікса ні – уже розглядають на базовому рівні в початковій школі. Із цього огляду той факт, що лише приблизно по $\frac{3}{4}$ учнів, які брали участь у моніторингу, виявилися спроможними розпізнати форму дієслова теперішнього часу серед однотипних форм минулого часу та вирішити, що форми ні/з/ким треба писати окремо, не може не насторожувати.

Прочитай речення (цифра в дужках позначає наступне слово).

*(1)Нарядилась осінь в дороге намисто,
золоте волосся (2)розплела над містом,
кольорові фарби (3)вийняла з кишені,
і (4)малює осінь жовтим по зеленім.*

У теперішньому часі вжито дієслово

1

2

3

4

Прочитай речення (цифра в дужках позначає наступну сполуку слів).

*(1)Ні/коли не забувай, що не варто (2)ні/кому брехати і (3)ні/з/ким
лукавити, щоб не опускати від сорому очі і щоб не було (4)ні/яково.*

Частку НІ треба писати ОКРЕМО у випадку, позначеному цифрою

1

2

3

4

Так само не викликає оптимізму й те, яка частка восьмикласників виконує третє за простотою завдання з тесту, а саме завдання 2_10, що стосується форм ступенів порівняння прислівників (див. нижче). Воно виявилось посильним для менш ніж $\frac{2}{3}$ восьмикласників (64%), хоча запропоновані в ньому форми прислівників очевидно прості для аналізу, до того ж їх мало, що неабияк полегшувало роботу учнів.

Правильно утворено форму ступеня порівняння прислівника в рядку

вузько – вузше

коротко – коротче

погано – поганіше

солодко – солодше

З огляду на попередній показник, можна припустити, що якби восьмикласникам було запропоновано наведене нижче завдання, що в межах моніторингового дослідження

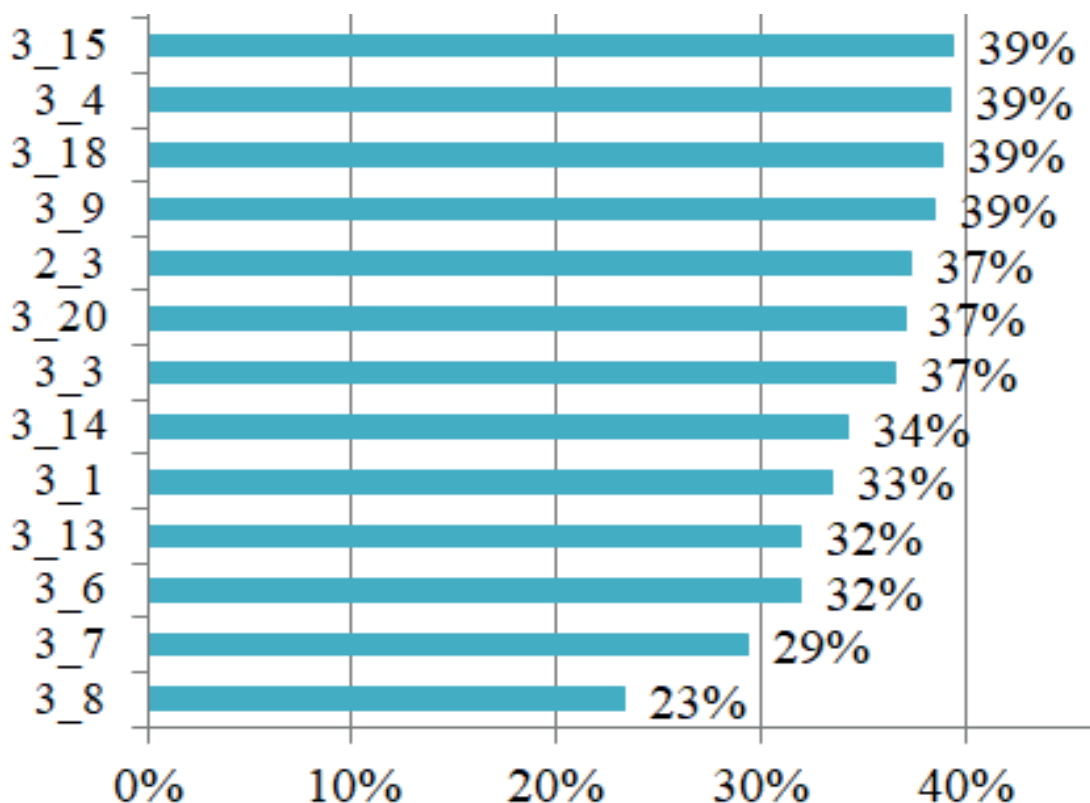
виконували шестикласники і яке є тематично пов'язаним із попереднім («Творення форм ступенів порівняння»), то, ймовірно, успішність восьмикласників не надто різнилася би від молодших від них на два роки учнів (30%).

Правильно утворено ступені порівняння прикметників у рядку

- самий приємний, найкорисніший
- більш вагоміший, якнайглибший
- щонайсолодший, менш привітний
- найбільш влучний, найпредовший

Проаналізувавши дані щодо **найскладніших для восьмикласників завдань**, тобто тих 13 завдань, з якими були спроможні впоратися до 40% учнів, з'ясуємо, що більшість цих тестових завдань стосуються тем, актуалізованих у субтесті 3 «Грамматика: синтаксис простого речення». А це опосередковано засвідчує, що основний програмовий матеріал 8-го класу для лівової частки учнівства виявився непомірно складним. Однак тут зупинимося лише на детальному аналізі двох завдань, які виявилися для восьмикласників найскладнішими, а саме на завданнях 3_8 та 3_7.

Коли йдеться про завдання 3_7 (див. нижче), із яким змогли упоратися лише 29% учнів, то такий показник не здивує, мабуть, більшість учителів, адже в цьому завданні учасникам моніторингу треба було серед односкладних речень і двоскладного зі складеним іменним присудком вирізнити неповне речення. А ці теми, зокрема

неповне речення, як засвідчує практика, для багатьох учнів і до кінця 11-го класу залишаються малозрозумілими, що найчастіше і є свідченням неглибокого розуміння учнівством природи синтаксичних зв'язків, семантики речення та її формальної репрезентації.

Неповне речення є в рядку

- Усе навкруг – в осінньому полоні.
- Твої вірші – думок великих злиток.
- Так хочеться всю землю обійняти!
- Можна жить, а можна існувати.

На противагу попередньому завданню, в якому було актуалізовано теми, вивчення яких здебільшого припадає саме на 8-й клас у межах систематичного вивчення синтаксису, ситуація із завданням 3_8 дещо цікавіша, адже однорідні члени речення та пунктуація при них – це тема, яку починають вивчати у початковій школі, продовжують у 5-му класі, посилюють у 6-му (коли, наприклад, розглядають однорідні й неоднорідні прикметники в ролі означення), а підсумовують, урешті, – у 8-му. Відповідно показник у менш ніж чверть учасників, які змогли виконати це тестове завдання, – це сукупний показник усієї попередньої роботи протягом кількох років навчання / вивчення цієї загалом часто затребуваної в житті теми.

Пунктуаційної помилки НЕМАЄ в реченні

- Ми в світ прийшли успадкувати славу, діла і думи, й чесні мозолі.
- З глибин віків і гордо, й величаво встає легендами овіяне ім'я.
- Ми маємо право на сум, і любов, на щастя, на сонце і трави.
- Пощезнуть всі перевертні й прибуду, і орди завойовників-заброд.

Власне, цей приклад наочно показує, що освітні втрати – це часто те, що накопичується поступово через відсутність належної роботи на попередніх етапах навчання.

Виконання восьмикласниками завдань на встановлення відповідності

Більш докладно деякі інші завдання різних рівнів складності буде розглянуто в підрозділах за змістовими лініями, а тут принагідно зупинимось ще на аналізі того, як восьмикласники виконували завдання на встановлення відповідності. Середні складності цих завдань та перелік тем, яких вони стосувалися, наведено в таблиці **3.2.2.5.**

Таблиця 3.2.2.5

Складності тестових завдань з української мови на встановлення відповідності

Номер субтесту та завдання	Мовна тема	Складність завдання
2_14	Форми дієслова	52%
2_15	Прислівник. Прийменник. Сполучник. Частка	49%
3_17	Другорядні члени речення	46%
3_18	Односкладні прості речення	39%
3_19	Групи вставних слів і словосполучень за значенням	49%
3_20	Відокремлені другорядні члени речення	37%

Як видно з таблиці, здебільшого за успішністю виконання восьмикласниками ці завдання в середньому є складними або оптимальними, хоча, як відомо, виконання подібного формату завдань є легшим порівняно із завданнями, наприклад, з вибором однієї відповіді, адже в цьому разі визначення двох-трьох відповідностей може логічно підказати й четверту. Та незважаючи на це, результативність восьмикласників виявилася невисокою, що дає підстави говорити про певні проблеми в оволодінні відповідним програмовим матеріалом.

Найпростішим, щоправда, умовно кажучи, для учасників моніторингу серед завдань на відповідність виявилось завдання на визначення назв морфологічних форм (2_14): його складність – 52% (див. нижче).

	Форми дієслова	Речення
1	Неозначена форма (інфінітив)	А Хай буде вік прожито , як належить.
2	Особова форма	Б Прожити треба так, щоб нащадки тобою пишалися.
3	Дієприкметник	В Живи не минулим, а завтрашній днем.
4	Дієприслівник	Г День, прожитий сьогодні, завтра стане історією. Г Проживаючи життя, довіку вчись.

Однак якщо подивитися на наведений на **рис. 3.2.2.7** розподіл часток учнів залежно від того, яку кількість відповідностей вони встановили, виконуючи це завдання, то з'ясується, що лише 26% восьмикласників змогли розпізнати всі чотири дієслівних форми, ще 18% змогли визначити три форми, а 40% – усього лише одну або дві. Отже, насправді ситуація навіть у цьому простому, на перший погляд, тематичному блоці, вивчення якого припадає на 7-й клас, виявляється не найкращою.

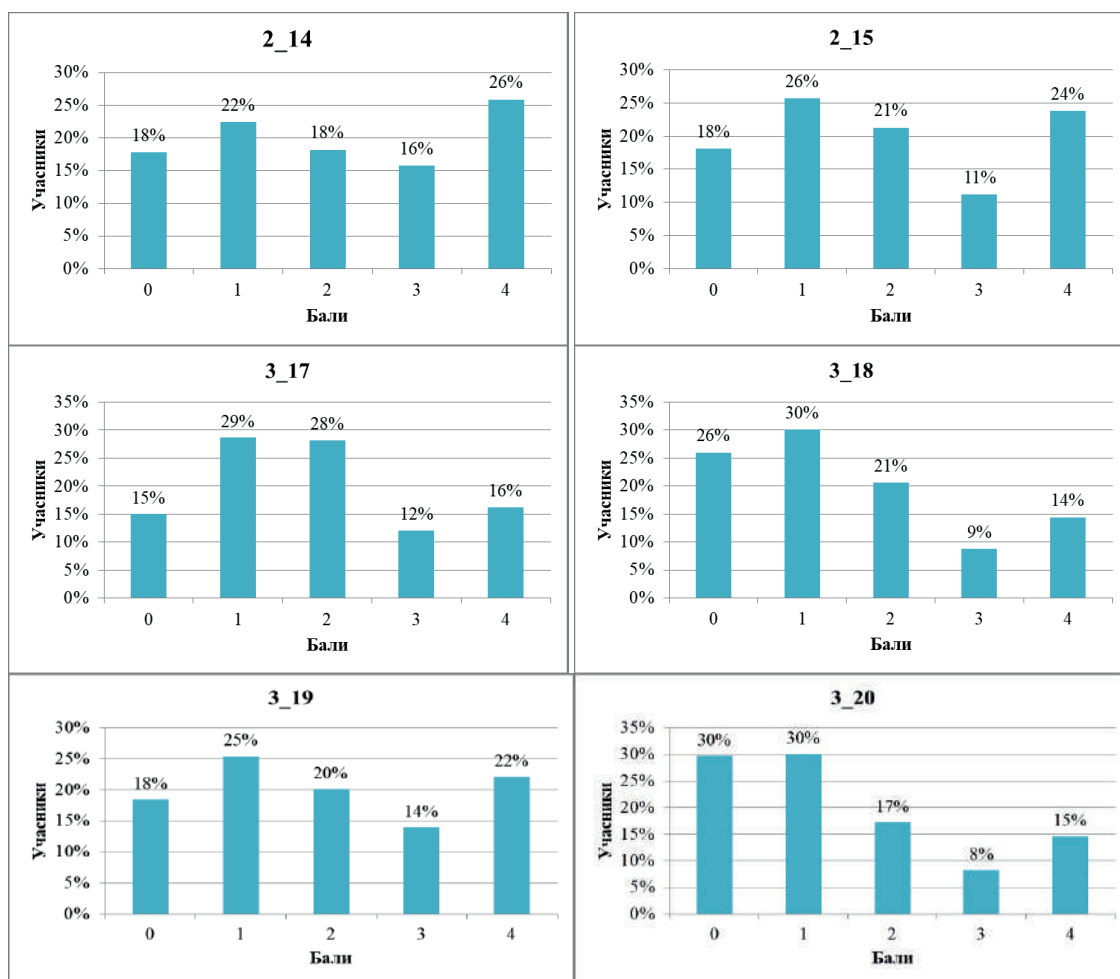

Рис. 3.2.2.7. Частки учасників залежно від кількості правильно встановлених ними логічних пар під час виконання завдань на встановлення відповідності в тесті з української мови

Можливо, саме із недостатньою «морфологічною» базою пов'язане те, що тема односкладних речень (завдання 3_18, див. нижче), яку вивчають у 8-му класі й для якої є критичним розуміння форм дієслів, їхньої специфіки, виявилася однією з найскладніших для восьмикласників. Як свідчить розподіл на **рис. 3.2.2.7**, лише 14% учнів змогли визначити всі чотири види односкладних речень і 9% – три.

Вид односкладного речення	Приклад
1 Безособове	А Як хочеться радіти без причини!
2 Узагальнено-особове	Б У тобі моя ніжність і серце моє.
3 Означено-особове	В Відмикаю світанок скрипковим ключем.
4 Неозначено-особове	Г Вір своїм очам, а не чужим речам. Г Три дні дали на роздуми мені.

Прикметним є те, що успішність, із якою нинішні восьмикласники-учасники моніторингу впоралися з односкладними реченнями, не набагато відрізняється від тих показників щодо цієї ж теми, яку показували свого часу випускники школи. Для

прикладу наводимо статистику виконання завдань тестів зовнішнього незалежного оцінювання минулих років: як бачимо, і на кінець 11-го класу лише приблизно кожен шостий учень здатен розрізнити види односкладних речень.

27. Установіть відповідність між видом односкладного речення та його прикладом.

Вид односкладного речення		Приклад речення	
1	означено-особове	А	Не тікай від мене у світ своїх ілюзій.
2	неозначено-особове	Б	У житті таке буває тільки раз.
3	безособове	В	Гаслом завзято нас кличуть уперед.
4	називне	Г	Войовничих гетьманів стара булава...
		Д	Один лиш раз на все життя не вистачає каяття.

Ключ	Розподіл учасників (%) за кількістю набраних балів					Складність (P-value)	Дискримінація (D-index)	Кореляція (Rit)
	0	1	2	3	4			
АВДГ	18,7	22,1	17,2	25,6	16,4	49,7	59,5	0,7

27. Доберіть приклад до кожного типу односкладного речення.

Тип односкладного речення		Приклад речення	
1	означено-особове	А	У королівстві дзеркал – лабіринт аватарів.
2	неозначено-особове	Б	І дороги вперед тут тобі не підкажуть.
3	безособове	В	Тут ні вітру, ні променів сонця нема.
4	називне	Г	Упізнаєш себе у віддзеркаленій парі.
		Д	Дивовижної казки мудрі слова...

Ключ	Розподіл учасників (%) за кількістю набраних балів					Складність (P-value)	Дискримінація (D-index)	Кореляція (Rit)
	0	1	2	3	4			
ГБВД	23,6	24,8	18,7	14,2	18,7	45,0	59,2	0,6

Насамкінець зауважимо, що аналіз характеру виконання завдань на встановлення відповідності та мовного змісту цих завдань засвідчує таку загальну закономірність: недовчене учнями в межах розділу «Морфологія» (а це 6-7-мі класи) урешті позначається на тому, що учням у межах вивчення синтаксичної теорії простого речення у 8-му класі стає все складніше працювати, а отже, і їхня успішність погіршується.

Деякі спостереження щодо виконання учасниками субтесту 3 «Морфологічна вправність мовлення»

Як зазначалося вище, дані за виконання восьмикласниками-учасниками моніторингового дослідження субтесту 1 «Морфологічна вправність мовлення» було виключено із загального аналізу. Однак усе ж варто зупинитися на деяких питаннях, що можуть бути корисними вчительству щодо аспекту, на який був спрямований відповідний субтест.

Загалом тестові завдання цього субтесту виконували **5548 учнів**, розподіл яких за набраними ними тестовими балами подано на **рис. 3.2.2.8**. Як бачимо, розподіл має виразне правобічне зміщення, що свідчить про те, що для багатьох учасників запропоновані завдання були певною мірою легкими, зокрема серед учнівства були й ті, хто зміг виконати всі або майже всі завдання.

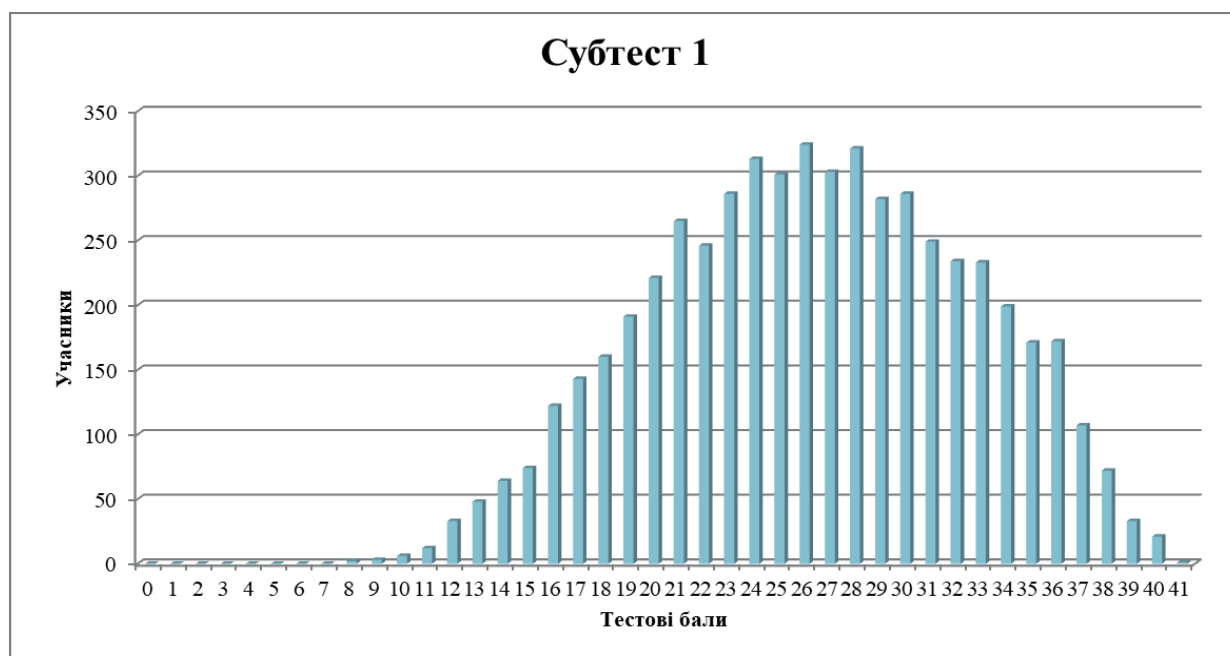

Рис. 3.2.2.8 Розподіл учасників за кількістю набраних тестових балів за виконання субтесту 1 «Морфологічна вправність мовлення»

Помічену відносну легкість для учасників цього субтесту можна частково пов'язувати з тим, що завдання на морфологічні теми, при цьому з виразним орфографічним та культуромовним ухилом (див. зразок цього субтесту нижче), були подані в тексті. Читаючи відповідний цілісний текст, восьмикласники мали обирати з випадних списків потрібні форми (з-поміж мінімум двох до максимум п'яти). Така діяльність максимально подібна до того, як на практиці зазвичай діє мовець: кожного разу в складних ситуаціях він ніби вирішує, яку форму обрати зі свого індивідуального тезаурусу, спираючись на певні знання й уміння. Тобто за підсумками виконання цього субтесту можна говорити про певну спроможність восьмикласників на практиці застосовувати свої знання та вміння.

Але водночас, коли подивитися на вилучений з тексту перелік тих морфологічних форм, з якими працювали учні в тексті (таблиця 3.2.2.6), то переконаємося, що це форми таких слів, які входять до активного словника типового мовця і є часто використовуваними в писемній практиці від початку формування орфографічної компетентності учнівства. Погляд на результати учасників моніторингового дослідження, які виконували субтест 3, у такому ракурсі, на жаль, змушує констатувати, що на кінець 8-го класу в учнів є чимало проблем з морфологічною вправністю мовлення. Крім того, це означає, що чимало вчителів, які з досвіду знають типові мовленнєві труднощі своїх учнів, усе ж не приділяють цьому належної уваги, і, відповідно, проблема, з якою учень зіткнувся ще в 1-му класі (наприклад, як написати правильно: тому що чи томущо), може тягнутися роками аж до 8-го класу.

Таблиця 3.2.2.6

Перелік морфологічних форм, актуалізованих у субтесті 3 з української мови

Частина мови	Форми в тексті
Дієслово	боячись, біжать, мучать, говорять, роблячи, наробиш; ненавиджу, даси, засвідчуватимеш; допущеної, зроблене; забудьмо, пам'ятаймо; досягала б
Прислівник	нерідко, чимало, по-їхньому, по-своєму, якомога, страшенно, насамперед, невдовзі, надалі, уперед, урешті-решт, досить-таки
Прийменник	із, за прорахунки, згідно з досвідом, через неї, у, для, унаслідок, за правилами
Сполучник	незважаючи на те, що; тому що; оскільки; й; буцімто, щоб
Частка	якраз

СУБТЕСТ 1

«Морфологічна вправність мовлення»

* Завдання пронумеровано по тексту. Варіанти вибору форм у тексті взято у квадратні дужки. Правильні відповіді у кожному із завдань позначено зеленим кольором.

Тест складається із 41 завдання на заповнення пропусків у тексті. Виконай завдання, обираючи з кожного випадного списку правильний, на твою думку, варіант відповіді й натискаючи курсором на обраний варіант.

За потреби ти можеш змінити свій вибір. Для цього потрібно позначити новий варіант відповіді, натиснувши курсором на обраний варіант.

Заповнивши всі пропуски в тексті потрібними формами, обов'язково перевір усе та натисни кнопку «Надіслати».

На виконання всіх завдань відведено 30 хвилин. Самостійно подбай про фіксування часу своєї роботи. Після закінчення виконання всіх завдань тесту обов'язково натисни кнопку «Завершити тест».

Успіхів тобі!

Хтось (1)[[з, (із)]] великих зауважив: «Найбільша помилка – боятися зробити помилку». І справді, нерішучість (2)[[(нерідко), не рідко]] ускладнює нам життя. Як, утім, і надмірне картання себе (3)[[(за прорахунки), із-за прорахунків]]. Адже, (4)[[у відповідності з досвідом, відповідно з досвідом, відповідно досвіду, згідно досвіду, (згідно з досвідом)]]], не помиляється лише той, хто нічого не робить. Як же нам ставитися до власних помилок?

У світі є (5)[[(чимало), чи мало]] людей, які переконані, що вони ніколи не помиляються. Ну, а якщо щось складається не так, то, (6)[[по їхньому, (по-їхньому)]], винен у цьому хтось інший, але аж ніяк не вони. (7)[[(Незважаючи на те, що), Не зважаючи на те, що, Незважаючи на те, що, Не зважаючи на те, що, Не зважаючи на те, що]]]

такий підхід є цілком хибним, психологічно ці «непогрішимі» люди (8)[[(по-своєму), по своєму]] мудрі, (9)[[томущо, (тому що)]] почуваються добре за будь-яких обставин.

Складніше людям нерішучим, (10)[[поскілку, (оскілки), потомущо, так як]] вони просто намагаються ухилитися від прийняття рішень або (11)[[(якомога), як омога, яко мога]] довше відтягують цей момент, (12)[[боючись, (боячись), боясь]] припуститися помилки. Фактично, вони (13)[[(біжать), біжуть, бігуть]] від проблем. Часто їх лякає навіть не помилка, а те, що (14)[[із-за неї, завдяки їй, дякуючи їй, (через неї)]] руйнується й у власних очах, і (15)[[(в), у]] очах оточення образ свого досконалого Я.

(16)[[(Досить-таки), Досить таки] поширеною є й інша реакція на свої помилки. Надмірне почуття провини, докори сумління, розкаяння й жаль, сумніви у власних силах і здібностях (17)[[мучають, (мучать), мучуть]] деяких людей (18)[[(страшенно), страшено]] навіть після незначних прорахунків. Як (19)[[(говорять), говорять]] психологи, надмірні терзання (20)[[і, (й)]] гіпертрофоване почуття провини – це спроба жити в минулому (21)[[заради, (для), в ім'я]] виправлення помилки, (22)[[(допущеної), допущеної, допущиної, допущинної]] раніше. Але ми не здатні повернути минуле. Єдине, що можемо зробити в сьогодні, – це усвідомити свої попередні помилки й урахувати це на майбутнє. А далі – просто «спишімо» їх, закриймо, (23)[[забудім, забудем, (забудьмо), забудемо]], нічого (24)[[(буцімто), буцім-то, буцім то]] й не було. Марна й небезпечна справа – картати себе за колишні хиби та невдачі, постійно допикати собі: «(25)[[Ненавижу, Ненавидю, Ненавижджу, (Ненавиджу)]] себе!». Цим проблемі ради не (26)[[даш, (даси), дасиш]].

(27)[[(Пам'ятаймо), Пам'ятаймо, Пам'ятаім]] ще одне: не можна плутати свої дії та власне Я і, помиляючись, визначати себе як людину певної категорії. Якщо ти будеш говорити «Я помилився» або «Я зазнала невдачі», то цим (28)[[(засвідчуватимеш), засвідчуватемеш, засвідчуватимиш]], що визнаєш свою похибку, а отже, можеш досягти успіху пізніше. Якщо ж констатуєш «Я невдаха, нікчема», то йдеться вже не про щось (29)[[зроблине, зробленне, (зроблене), зроблинне]] неправильно, а про риси характеру. Така налаштованість лише закріплює помилки, перетворює їх у постійні якості. До речі, це стосується й нашої оцінки вчинків і помилок інших людей, (30)[[(насамперед), на сам перед, насам перед]] дітей. Тому педагоги й дитячі психологи застерігають: ніколи не кажіть дитині «Ти нездара», «Ти нечупара» тощо. Ці негативні характеристики фіксує свідомість. (31)[[(Унаслідок), У наслідок]] цього дитина й сама починає вважати себе такою поганою, що (32)[[не вдовзі, не в довзі, (невдовзі)]] навіть не намагається виправитися.

Узагалі, людина не може завжди й на всі 100% бути безпомильною, діяти лише (33)[[по правилам, по-правилам, (за правилами)]]. Ми постійно розвиваємося, поступально рухаємося, (34)[[(роблячи), роблючи, роблячі, роблючі]] помилки, щоб, (35)[[урешті решт, у решті-решт, (урешті-решт), у решті решт]], виправляти їх. Якщо не

(36)[[(наробиш), наробеш, нароблиш, нароблеш]] безлічі помилок – успіху не досягнеш. Сильна особистість (37)[[як раз, (якраз)]] тим і відрізняється від слабкої, що, припускаючись якої-небудь помилки, має мужність, по-перше, визнати її, а потім докласти всіх зусиль, (38)[[(щоб), що б]] не робити її (39)[[на далі, (надалі)]]].

То чи ж варто жахатися помилок? Щодо цього варто нагадати вислів Томаса Едісона: «Кожна невдала спроба – це ще один крок (40)[[(уперед), у перед]]». Великий винахідник, гадаю, як ніхто інший, знався на цьому. Якби людина нічого не робила, зокрема й помилок, то омріяного й не (41)[[досягалаб, (досягала б)]] у житті (за І. Набокою, <https://www.radiosvoboda.org/a/939286.html>).

3.2.2.4. Успішність виконання восьмикласниками груп тестових завдань за змістовими лініями

Тестові завдання, що стосувалися в тесті з української мови окремих змістових ліній, восьмикласники виконували з різною мірою успішності. Як показано на **рис. 3.2.2.9**, найлегшими для учнів були завдання, що стосувалися умовно виділеної змістової лінії «Морфологія. Орфографія. Синтаксис»: у середньому майже дві третини восьмикласників (59%) змогли виконати ці завдання. Найнижча ж успішність пов'язана з виконанням завдань із взаємопов'язаних розділів «Синтаксис» і «Пунктуація»: тих учасників тестування, для яких ці завдання були посильними, в середньому було по 42%.

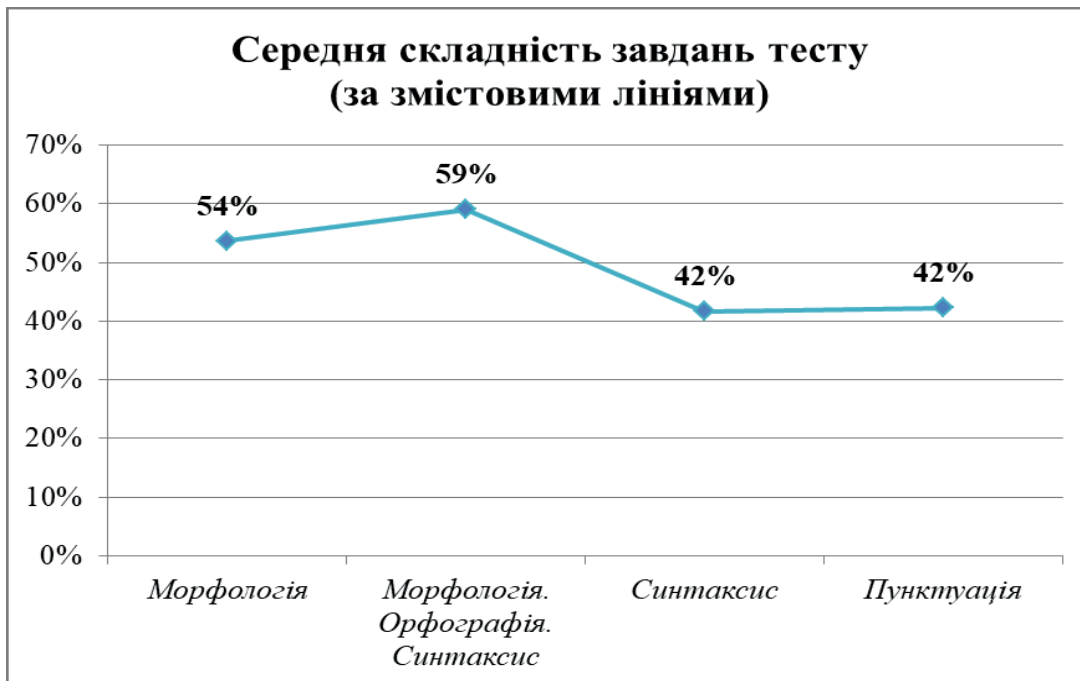

Рис. 3.2.2.9. Середня складність завдань тесту з української мови за змістовими лініями

Розглянемо особливості роботи учнівства 8-х класів з кожною змістовою групою завдань тесту з української мови окремо.

Успішність восьмикласників у оволодінні змістовою лінією «Морфологія»

Те, який відсоток учнівства зміг упоратися з кожним із завдань змістової лінії «Морфологія», відображено на **рис. 3.2.2.10** та в **таблиці 3.2.2.7**. Про окремі завдання (2_2, 2_10, 2_14) цієї групи вже йшлося вище, тож зупинимося на деяких інших, що допоможуть побачити труднощі, з якими стикнулися восьмикласники, виконуючи тест з української мови.

Рис. 3.2.2.10. Складність тестових завдань змістової лінії «Морфологія»

Таблиця 3.2.2.6

Зміст і успішність виконання тестових завдань лінії «Морфологія»

Номер субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема завдання	Успішність виконання
2_02	Вибір однієї правильної відповіді	Часи дієслів. Теперішній час	77%
2_10	Вибір однієї правильної відповіді	Ступені порівняння прислівників	64%
2_09	Вибір однієї правильної відповіді	Прислівник як частина мови	58%
2_01	Вибір однієї правильної відповіді	Доконаний і недоконаний види дієслова	53%

Номер субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема завдання	Успішність виконання
2_14	Встановлення відповідності	Розрізнення форми дієслова	52%
2_04	Вибір однієї правильної відповіді	Творення й відмінювання активних і пасивних дієприкметників	49%
2_15	Встановлення відповідності	Прислівник. Прийменник. Сполучник. Частка	49%
2_11	Вибір однієї правильної відповіді	Сполучники сурядності й підрядності	44%
2_03	Вибір однієї правильної відповіді	Активні й пасивні дієприкметники	37%

Із наведених даних очевидним є те, що проблемними для восьмикласників є завдання, пов'язані з перехідними дієслівними формами, зокрема дієприкметником. Так, завдання 2_03 та 2_04 (див. нижче), що стосуються цієї теми, змогли виконати відповідно 37% та 49% учасників. Аналізуючи ці результати, важливо зазначити, що вищий показник виконання завдання 2_04 є відображенням того, що деякі учні просто «зазубрили», запам'ятали, що форми активних дієприкметників теперішнього часу на -учий, -ачий не притаманні українській мові, однак не розуміють, чому, зважаючи на показник виконання завдання 2_03, де треба було показати певну теоретичну обізнаність.

Активний дієприкметник є в реченні

- Розквітлі вишні, мов янголи, проступають з ранкової мли.
- Свіжі айстри над піском рум'яним зоріють за одчиненим вікном.
- Стояли у цвіту акації, завітчані безліччю білих китиць.
- Хтось заплутав зажурені віти в павутиння нитки золоті.

Редагування НЕ ПОТРЕБУЄ словосполучення

діючий закон

цілющі трави

кричуча назва

оточуючі люди

У зв'язку з попередніми спостереженнями можна припускати, що ті труднощі, які виникають у восьмикласників під час виконання синтаксично-пунктуаційних завдань на дієприкметниковий зворот, також є наслідком відсутності системних уявлень про відповідні морфологічні форми, їхню семантичну та функційну особливість.

У межах аналізу специфіки виконання учасниками моніторингу завдань змістової лінії «Морфологія» варто звернути увагу також на завдання 2_15 та 2_11. Так, завдання 2_11 (див. нижче), де восьмикласникам треба було виявити елементарне вміння розпізнавати сполучники, виконали 44% восьмикласників. Якщо зважити, що вже у 9-му класі ця тема буде особливо актуальна для них у межах вивчення системи складних речень української мови, то відповідний показник уже прогнозує значні проблеми в оволодінні змісту наступного класу.

До аналогічного висновку підштовхує й те, які частки учасників змогли розпізнати різні частини мови, виконуючи завдання 2_15 (див. нижче). На розподілі, наведеному біля цього завдання, видно, що частиномовну належність всіх чотирьох слів (лиш, а, для, когось) спромоглися визначити лише 25% учнів.

Сполучник підрядності є в реченні

Шумери жили в низинах річок Тигр та Євфрат і створили свою високорозвинену культуру.

За 3000 років до н.е. мали не тільки писемність, а й володіли основними правилами алгебри.

Були в них школи, що їх називали «будинками табличок», оскільки учні там писали на глиняних табличках.

Під час археологічних розкопок було знайдено такі таблички із записаними на них іменами богів, назвами тварин, рослин, посад та звань.

З'ясуй, якими частинами мови є виділені слова в реченні (цифра в дужках позначає наступне слово).

Живе (1)**лиш** той, хто не живе (2)**для** себе, (3)**а** для (4)**когось** виборює життя.

1

В частка

2

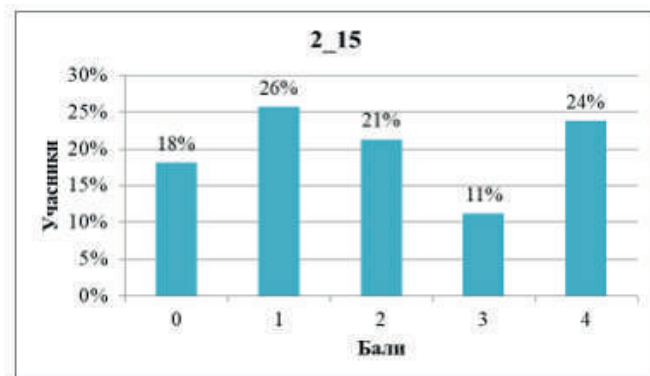
А прийменник

3

Б сполучник

4

Г займенник

Успішність восьмикласників у оволодінні змістовою лінією «Морфологія. Орфографія. Синтаксис»

Серед завдань тесту з української мови на етапі аналізу було виділено окрему групу завдань, для виконання яких важливе не так знання морфології, як знання з орфографії та вміння їх застосувати, зважаючи на синтаксичний контекст. Усі ці завдання взаємопов'язані, бо стосуються смислового принципу правопису, актуалізуючи тему написання слів разом, окремо чи з дефісом (правопис часток **-бо**, **-но**, **-то**, **-от**, **-таки** (2_12); правопис частки **ні** з різними частинами мови (2_13); написання непоширених прикладок (3_5)). Як бачимо з **рис. 3.2.2.11**, половина або й більше учасників змогли виконати кожне з цих трьох завдань.

Рис. 3.2.2.11. Складність тестових завдань змістової лінії «Фонетика. Орфоепія»

Успішність восьмикласників у оволодінні змістовою лінією «Синтаксис»

Як зазначалося вище, завдання змістової лінії «Синтаксис» виявилися найскладнішими для восьмикласників, хоча, варто зауважити, саме ця тематика є провідною в програмі навчання з української мови у 8-му класі. Уже цей факт має наводити на роздуми щодо ефективності навчальних практик, застосовуваних учительством під час викладання синтаксичних тем. Водночас проблема може критися й в іншому, адже, як свідчить попередній аналіз, труднощі учнів у оволодінні темами, пов'язаними з синтаксисом простого речення, можуть бути наслідком неналежного оволодіння змістом курсу «Морфологія», над яким учнівство працювало в 6-7 класах.

Загалом середня складність тестових завдань на синтаксис простого речення в тесті з української мови становила **42%**, тобто ледь більш ніж $\frac{2}{5}$ учнівства почувається впевнено у відповідній тематиці. Водночас рівень оволодіння восьмикласниками окремими темами щодо простого речення суттєво різняться, як показують дані, відображені на **рис. 3.2.2.12** та в **таблиці 3.2.2.7**.

Рис. 3.2.2.12. Складність тестових завдань змістової лінії «Синтаксис»

Таблиця 3.2.2.6

Зміст і успішність виконання тестових завдань лінії «Синтаксис»

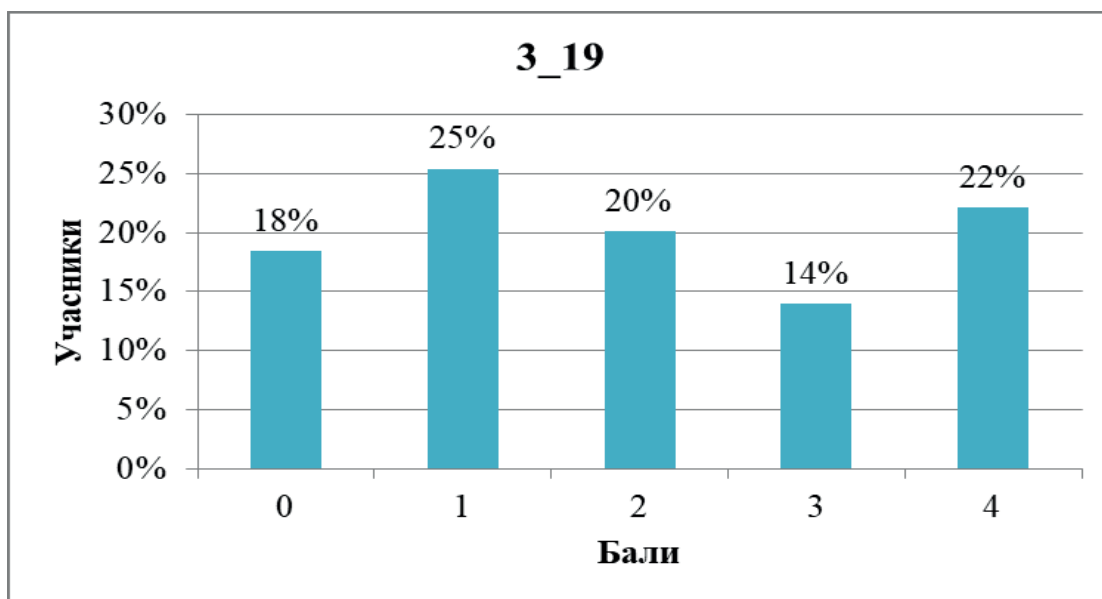
Номер субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема	Успішність виконання
3_12	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при вставних словах	62%
2_08	Вибір однієї правильної відповіді	Правильна побудова речень з дієприслівниковими зворотами	49%
3_19	Встановлення відповідності	Групи вставних слів і словосполучень за значенням	49%
3_17	Встановлення відповідності	Другорядні члени речення	46%

Номер субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема	Успішність виконання
3_04	Вибір однієї правильної відповіді	Види обставин (за значенням)	39%
3_09	Вибір однієї правильної відповіді	Однорідні й неоднорідні означення	39%
3_18	Встановлення відповідності	Односкладні прості речення	39%
3_03	Вибір однієї правильної відповіді	Узгодження головних членів речення	37%
3_20	Встановлення відповідності	Відокремлені другорядні члени речення	37%
3_01	Вибір однієї правильної відповіді	Простий і складений присудок	33%
3_07	Вибір однієї правильної відповіді	Повні й неповні речення	29%

Найпростішим завданням (3_12), із яким упоралися 62% восьмикласників, було завдання, яке передбачало з'ясування синтаксичної ролі дієслова здається (див. нижче).

Слово *здається* є вставним у реченні (розділові знаки пропущено)

- Світ здається казкою нерозгаданим плетивом мрій.
- Мовчить струнка дорога що здається в небо веде.
- Цей день здається безсилим і домліває в зарослях ріка.
- Музика здається найбільш космічним з усіх мистецтв.

Водночас показники успішності виконання іншого завдання щодо вставних слів (3_19, див. нижче) суттєво знижуються: середня складність цього завдання на встановлення відповідності – 49%, однак встановити всі чотири логічні пари насправді змогли всього 22% восьмикласників, а 18% узагалі не змогли визначити жодного співвідношення.

Установи відповідність між значенням вставного слова (1–4) та прикладом (А–Г).

Значення вставного слова

Приклад

1 Джерело інформації	А Найстрашніше, мабуть, тільки тиша карає.
2 Емоційна оцінка	Б Десь, кажуть, є гора, де не співають птиці.
3 Невпевненість	В На щастя, країв ще багато незвіданих.
4 Активізація уваги	Г У людині, затам, лежить невідгадана сила.
	Г Я сумніваюсь, отже, мислю.

Якщо поглянути на попереднє завдання в розрізі когнітивної діяльності учня, то, зрозуміло, він мав передусім проаналізувати семантику речень, щоб правильно визначити відповідну групу вставних слів. Однак із семантичним аналізом, а простіше кажучи, з розумінням значень морфологічних одиниць та їх зв'язків, в учнів є значні проблеми. Про це, наприклад, свідчить результат виконання восьмикласниками

завдання 2_08, де треба було визначити речення, у якому неможливим є вживання дієприслівникового звороту. Із цим завданням упоралися менш ніж половина учнів.

НЕПРАВИЛЬНО побудовано речення з дієприслівниковим зворотом у варіанті

- Вирощуючи різні рослини, ми плекаємо скарбнички з надзвичайними властивостями.
- Відволікаючи від турбот і стресів, квіти поліпшують нам настрій і вселяють оптимізм.
- Квіти дарують нам неймовірну естетичну насолоду, милуючись їхньою красою.
- Квіти рослин, надаючи їжі пікантності та аромату, можуть поліпшувати апетит.

Тому не дивно, що всі інші завдання змістової лінії «Синтаксис», для успішності виконання яких значною мірою необхідним був певний змістовий аналіз відношень словоформ, виявилися посильними в середньому приблизно для третини учасників.

Успішність восьмикласників у оволодінні змістовою лінією «Пунктуація»

У тесті з української мови для восьмикласників майже третина завдань (12) стосувалася змістової лінії «Пунктуація», адже саме цьому аспекту відводиться значна увага як у 7-му класі під час вивчення, наприклад, дієслівних тем, так, безперечно, й у 8-му, коли вивчають синтаксичну організацію простих речень, а відповідно і їх пунктуаційне оформлення. Результати виконання відповідних завдань відображено на **рис. 3.2.2.13** та в **таблиці 3.2.2.7**.

Рис. 3.2.2.13. Складність тестових завдань змістової лінії «Пунктуація»

Таблиця 3.2.2.7

Зміст і успішність виконання тестових завдань лінії «Пунктуація»

Номери субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема	Успішність виконання
2_06	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при дієприслівниковому звороті	56%
2_07	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові.	55%
3_10	Вибір однієї правильної відповіді	Двокрапка й тире при узагальнювальних словах	52%
3_02	Вибір однієї правильної відповіді	Тире між підметом і присудком	49%

Номери субтесту й завдання	Форма тестового завдання	Тема	Успішність виконання
3_11	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при звертанні	48%
2_05	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки в реченнях з дієприкметниковими зворотами	45%
3_16	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при відокремлених прикладках	41%
3_15	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при відокремлених додатках	39%
3_14	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при відокремлених обставинах	34%
3_06	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при порівняльних зворотах	32%
3_13	Вибір однієї правильної відповіді	Розділові знаки при відокремлених означеннях	32%
3_08	Вибір однієї правильної відповіді	Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком)	23%

Не зупиняючись докладно на аналізі результатів виконання цих завдань, зауважимо, що загальна тенденція засвідчує, що майже половина учнівства 8-х класів спроможна дати раду з реченнями, де треба пунктуаційно правильно оформити речення з відокремленими обставинами, вираженими дієприслівниковими зворотами. Хоча й тут спостерігаються труднощі, щойно завдання ускладнюється, як-от у завданні 3_14, із яким упоралися лише 34% восьмикласників.

Прочитай речення.

Розкопуючи й досліджуючи десятки стародавніх курганів степової України (1) визначний археолог Борис Мозолевський виявив скарби культури скіфів (2) і (3) знайшовши золоту пектораль (4) увійшов в історію світової науки.

Коми треба ставити на місці всіх цифр, ОКРІМ

1

2

3

4

Коли йдеться про потребу у відокремленні інших другорядних членів, то труднощі ще більше зростають: успішно впоратися із цим можуть десь близько третини учнів, які закінчили 8-й клас. Проблему цього можна вбачати, зокрема, у тому, що насправді в учнів не сформоване базове вміння працювати зі звичайними членами речення (не відокремленими). У виправданості цього висновку частково переконує те, як учні впоралися із завданням на встановлення відповідності З_17: як свідчить розподіл, наведений біля завдання, лише 16% були здатні визначити правильно синтаксичну функцію всіх чотирьох словоформ. Іншу проблему низької успішності роботи учнів у галузі пунктуації можна вбачати загалом у неналежному рівні оволодіння ними синтаксичною теорією, про що йшлося в попередньому підпункті.

Установи відповідність між формами іменників (1–4) та роллю (А–Г), яку вони виконують у реченні.

(1) *Любов*, як сонце, (2) *безмежно* відкриває світу (3) *велич* людської (4) *краси*.

- А підмет
- Б присудок
- В додаток
- Г означення
- Г обставина

1

А

2

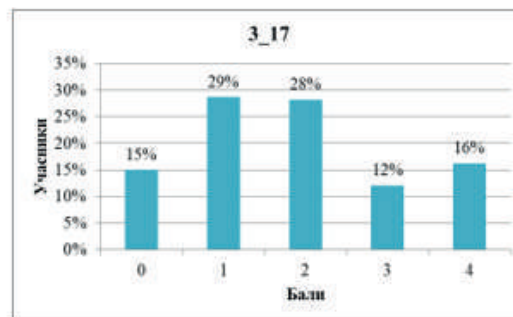
Г

3

В

4

Г

3.2.2.14. Успішність виконання груп тестових завдань за когнітивними вимірами

Дані успішності виконання восьмикласниками груп завдань, робота з якими передбачала активізацію різних когнітивних процесів (знання, застосування й міркування), наведено на **рис. 3.2.2.15**. Очікувано найскладнішими для восьмикласників були завдання, які передбачали певний ступінь аналітичності під час роботи з мовними одиницями. Із цими завданнями в середньому була спроможна впоратися трохи більше ніж третина учнів. Натомість найлегшими для учасників моніторингу виявилися завдання, що передбачали застосування знань на певному мовному матеріалі. Частково це можна пояснити тим, що серед завдань на застосування були прості завдання, що передбачали мінімальну обізнаність із певним мовним явищем.

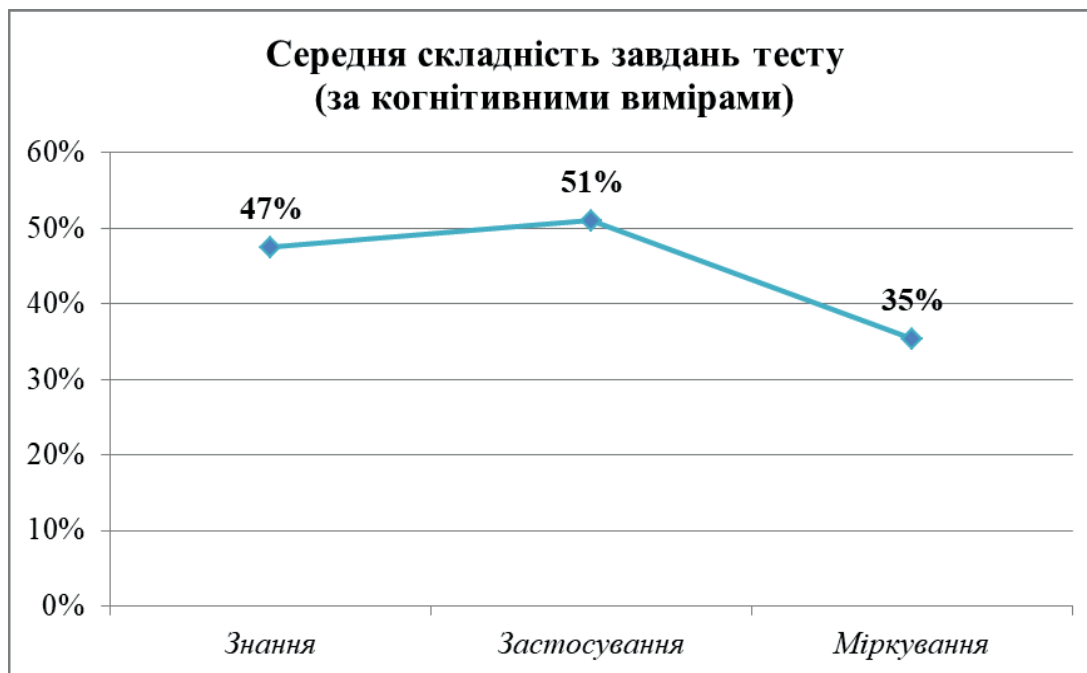

Рис. 3.2.2.15. Середня складність тестових завдань за когнітивними вимірами

Підсумовуючи, наголосимо, що результати виконання учнями завдань тесту з української мови (за змістовими лініями та когнітивними вимірами) показують пов'язаність успішності: недовчене, неусвідомлене в попередніх класах під час роботи в межах системного курсу морфології української мови не дає змоги учням почуватися впевнено під час опрацювання синтаксичних тем. Загалом же, зважаючи, що саме синтаксичні теми були, так би мовити, найсвіжішими для восьмикласників на час роботи з тестом (адже весь 8-й клас – це робота з темами, що стосуються синтаксису простого речення), доводиться констатувати низьку успішність учнівства в оволодінні відповідним програмовим змістом з курсу української мови.

3.2.3. Зв'язок контекстних чинників з успішністю учнівства

В опитуванні, проведеному після тестування з української мови в межах моніторингового дослідження, узяли участь **5645** восьмикласників. Для дослідження зв'язку успішності учнівства з контекстними чинниками, інформацію про які отримано з даних, наданих закладами освіти та самими восьмикласниками, які заповнювали учнівську анкету (з української мови), використано лише дані, що стосуються учасників, які виконали тест з української мови загалом і надали відповіді на питання анкети. Таких учасників було **4913** осіб.

Зауважимо, що інформація про частину контекстних чинників є об'єктивною (дані, отримані від закладів освіти), а частина – суб'єктивною (дані, отримані на підставі опитування учнів). Однак в обох випадках вона допомагає скласти певне уявлення про те, що тією чи тією мірою могло позначитися на рівні досягнень учнівства 8-х класів з української мови.

3.2.3.1. Демографічні та інституційні чинники та їх зв'язок з успішністю з української мови

Розподіл учасників за статтю та зв'язок цього чинника з успішністю

Восьмикласники-учасники моніторингу, які виконували тест з української мови, за статтю розподілилися майже рівномірно (**рис. 3.2.3.1**). Як свідчить аналіз, успішність учнівства з української мови певною мірою пов'язана з чинником статі: дівчата показували кращі результати, ніж їхні однолітки-хлопці (**рис. 3.2.3.2**).

Рис. 3.2.3.1. Розподіл учасників моніторингу, які виконували тест з української мови, за статтю

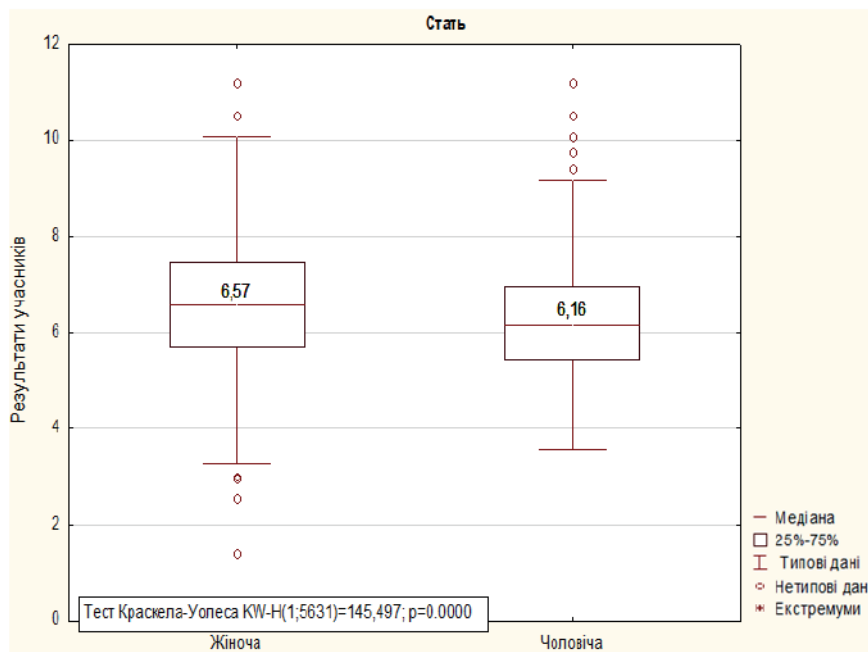

Рис. 3.2.3.2. Результати з української мови залежно від статі учасників

Розподіл учасників за регіонами та зв'язок цього чинника з успішністю

У тестуванні з української мови взяли участь восьмикласники з усіх регіонів (крім Автономної Республіки Крим та м. Севастополя). Відповідний кількісний розподіл учасників наведено на **рис. 3.2.3.3**. Найбільше восьмикласників виконували тест з української мови в Дніпропетровській, Київській, Одеській, Харківській та Львівській областях – від 300 до майже 500 учнів. Найменше ж учасників було від Луганської та Херсонської областей.

Як засвідчує аналіз, успішність з української мови пов'язана з тим, де восьмикласники навчалися. Виразно краще впоралися з тестом з української мови восьмикласники з м. Києва, дещо слабшими виявилися учасники з інших територій, а найнижчий показник характеризує середню успішність учнівства з Півдня (**рис. 3.2.3.4**).

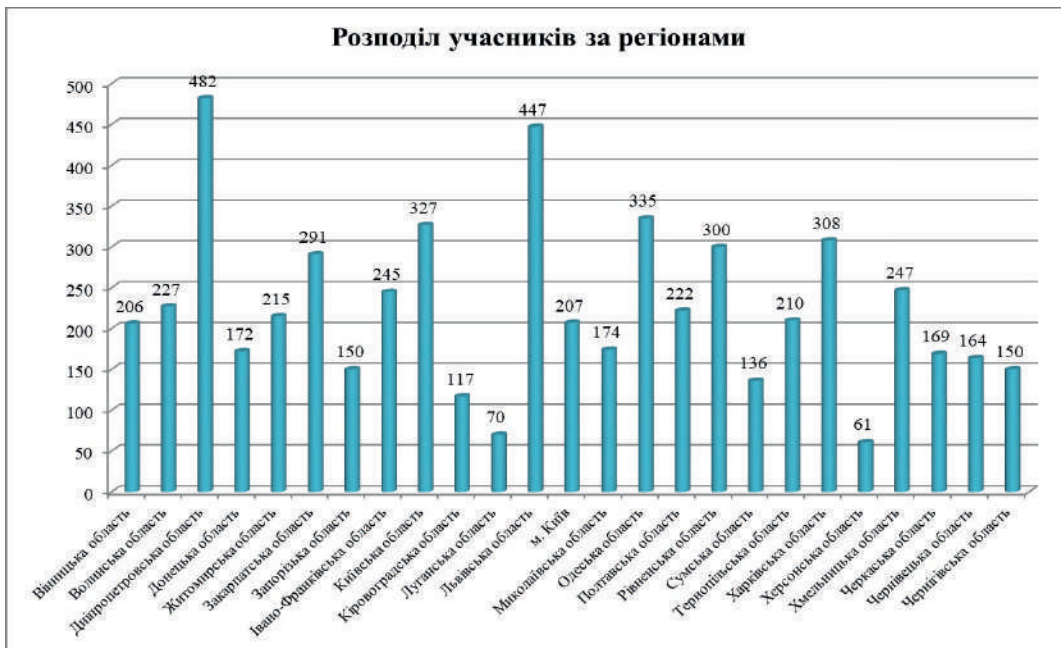

Рис. 3.2.3.3. Кількісний розподіл восьмикласників-учасників моніторингу за регіонами

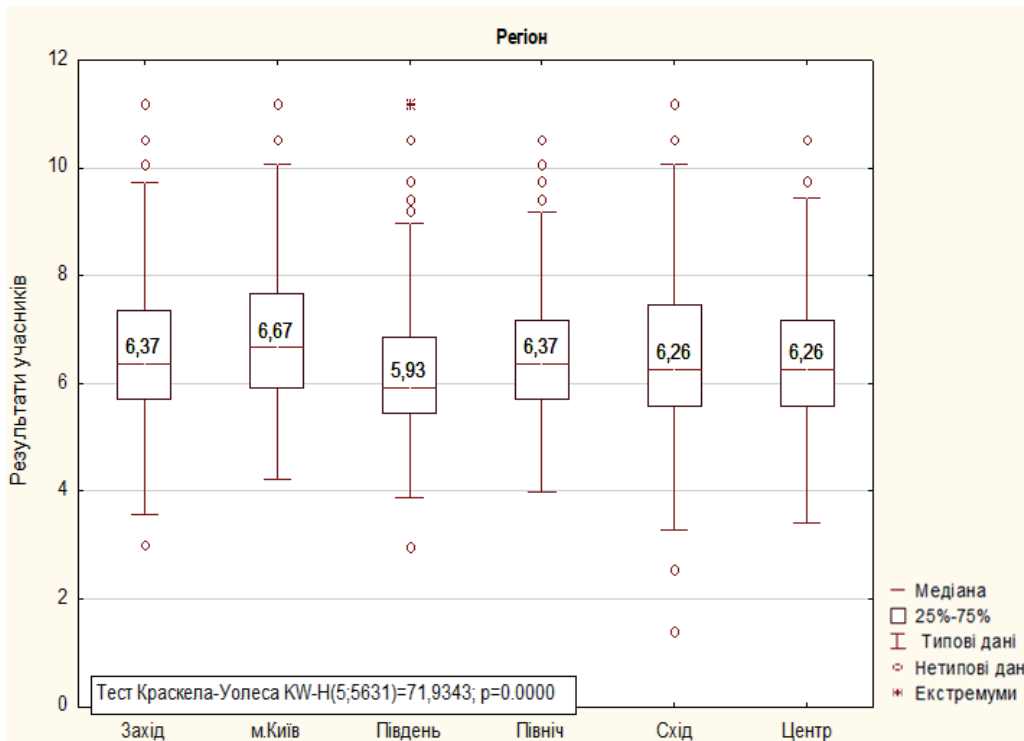

Рис. 3.2.3.4. Результати з української мови залежно від регіонального чинника (у розрізі територій)

Розподіл учасників за типом населеного пункту та зв'язок цього чинника з успішністю

У моніторингу взяли участь 26% восьмикласників із сільської місцевості та відповідно 74% — із міст (рис. 3.2.3.5). Успішність в оволодінні українською мовою незначною мірою пов'язана з чинником типу населеного пункту, де розташований заклад освіти, у якому навчалися восьмикласники (рис. 3.2.3.6).

Рис. 3.2.3.5. Кількісний розподіл восьмикласників за типом місцевості, де розташований їхній заклад загальної середньої освіти

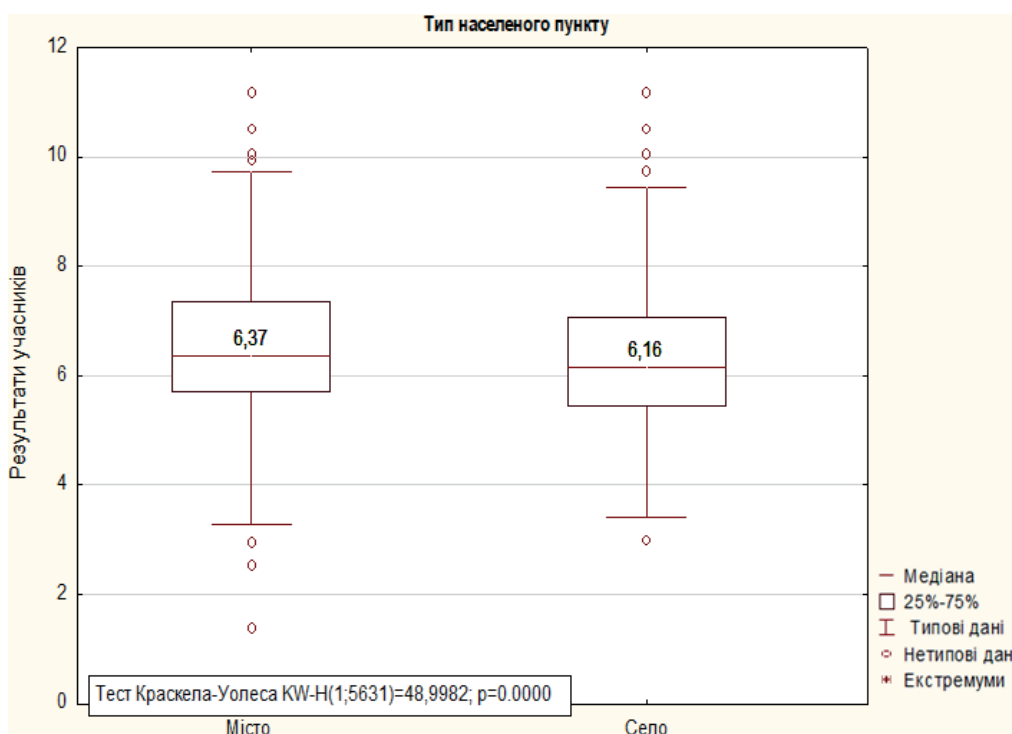

Рис. 3.2.3.6. Результати з української мови залежно від типу місцевості, де розташований заклад освіти

Розподіл учасників за місцем перебування та зв'язок цього чинника з успішністю

Серед восьмикласників було 6% тих, хто внаслідок війни змушений був виїхати за кордон (рис. 3.2.3.7), однак результати з української мови цих учнів, на відміну від результатів такої самої категорії учнів 6-х класів, не різняться істотно від результатів учнів, які продовжують навчатися в Україні.

Розподіл учасників тестування за місцем перебування

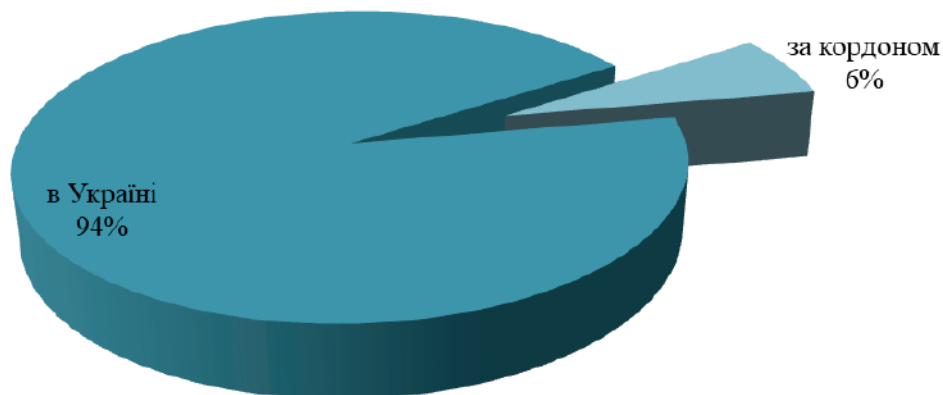

Рис. 3.2.3.7. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від місця перебування

Розподіл учасників за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи та зв'язок цього чинника з успішністю

Як засвідчує аналіз, так само не спостерігається істотної різниці між успішністю учнів залежно від того, навчаються вони в місці свого постійного проживання (93%) чи ж у новому місці, куди змушені були переміститися внаслідок війни (7%) (рис. 3.2.3.8).

Розподіл учасників моніторингу за наявністю статусу внутрішньо переміщеної особи

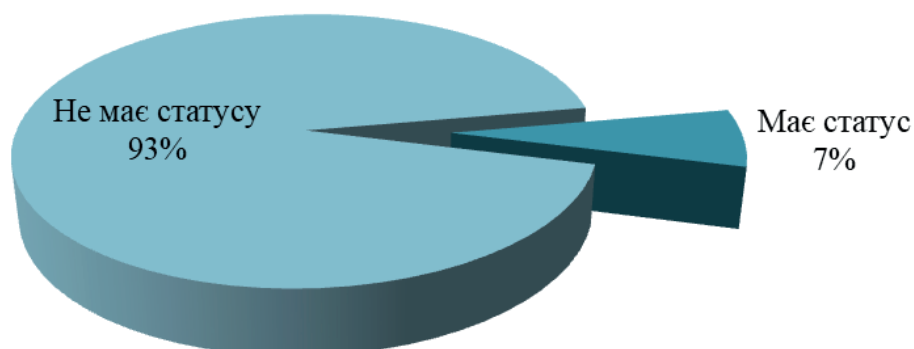

Рис. 3.2.3.8. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від наявності в них статусу внутрішньо переміщеної особи

Розподіл учасників за типом закладу освіти та зв'язок цього чинника з успішністю

Натомість чинник типу закладу освіти певною мірою пов'язаний з успішністю восьмикласників. Так, незначно нижчу успішність показали учні, які навчаються в ліцейях (рис. 3.2.3.10). Таких учнів у вибірці було найбільше – 55% (рис. 3.2.3.9). Несподіваний факт відносно нижчої успішності ліцейістів можна пов'язувати з тим, що зараз статус ліцею набувають інші типи закладів освіти, які раніше належали до категорій звичайних закладів середньої освіти.

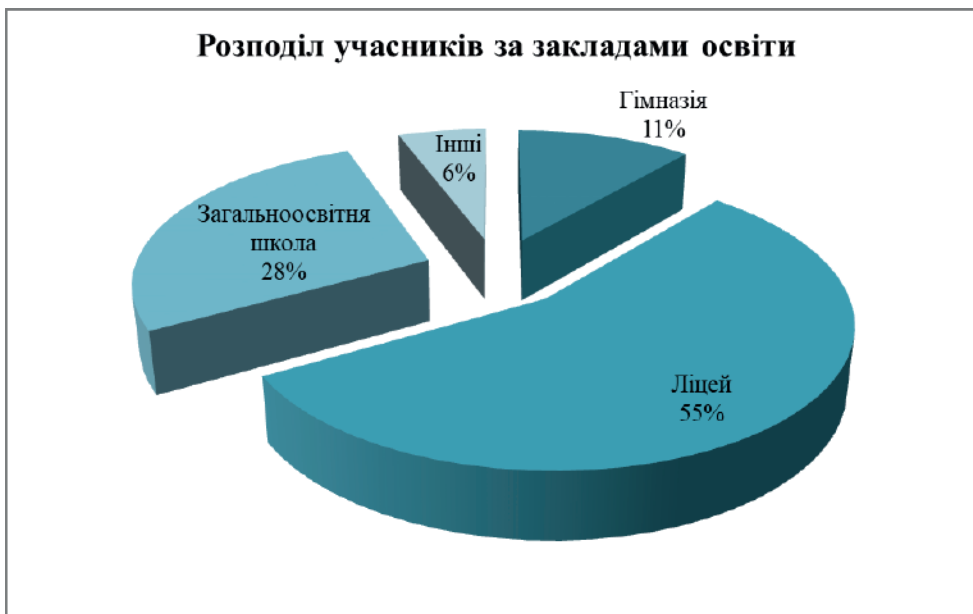

Рис. 3.2.3.9. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від типу закладу освіти, де вони навчаються

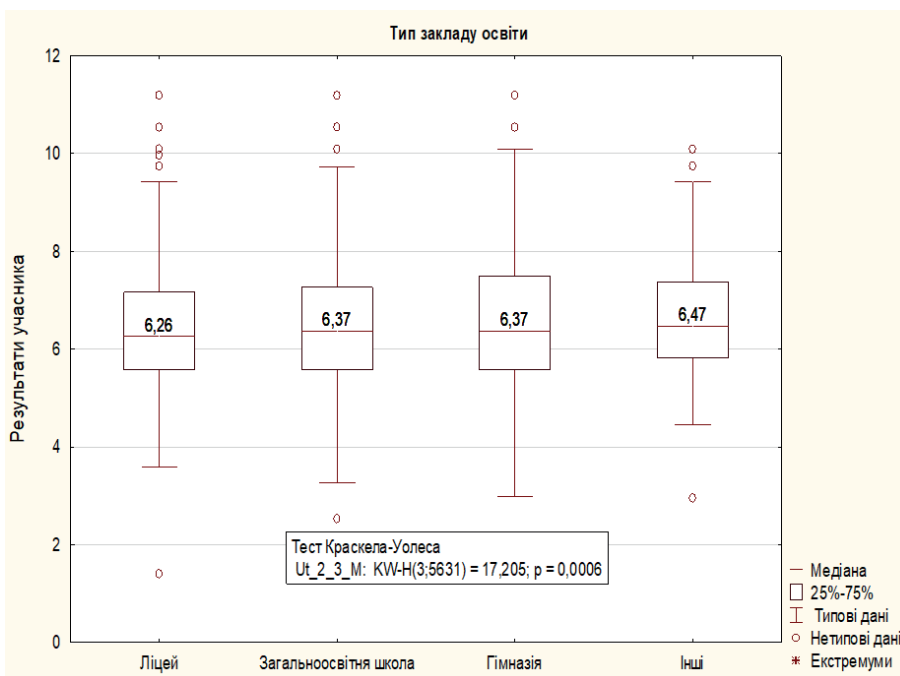

Рис. 3.2.3.10. Результати з української мови залежно від типу закладу освіти, де навчався учасник моніторингу

Розподіл учасників за ознакою переважної форми навчання впродовж 6-го класу та зв'язок цього чинника з успішністю

У закладах усіх типів освітній процес через війну у 2022/2023 навчальному році міг відбуватися в різних форматах: очному, дистанційному або змішаному. Переважна частина учнів-учасників моніторингу навчалися у своїх закладах у тому форматі, який був обраний закладом. Разом із тим частина учнівства (деякі учні зі статусом ВПО або ті, які виїхали за кордон) могли навчатися дистанційно, навіть якщо заклад працював в очному або змішаному режимі. Як свідчать дані на **рис. 3.2.3.11**, за переважною формою навчання восьмикласники розподілилися доволі рівномірно. На жаль, лише 30% українських восьмикласників, які брали участь у моніторинговому дослідженні, упродовж року мали змогу навчатися очно. Водночас це не позначилося на підвищенні їхньої успішності, як можна було очікувати: статистичний аналіз засвідчив відсутність істотної різниці в успішності учнів залежно від провідної форми, за якою вони навчалися впродовж останнього півріччя.

Рис. 3.2.3.11. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від переважної форми навчання, за якою вони навчалися впродовж 8-го класу

Розподіл учасників за специфікою проходження тестування з української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Хоча всі учасники моніторингового дослідження проходили тестування на комп'ютерній основі, частина з них це робила дистанційно за місцем перебування (29%), а отже, здебільшого працювала на власному гаджеті, а частина проходила тестування на комп'ютерах (шкільних або власних) у закладі освіти (71%) (**рис. 3.2.3.12** та **3.2.3.13**). Водночас лише фактор роботи на власному чи чужому технічному пристрої пов'язаний з успішністю виконання тесту з української мови (**рис. 3.2.3.14**): дещо кращі результати мали восьмикласники, які працювали на власних планшетах

або ноутбуках чи комп'ютерах. Це можна пояснити, імовірно, тим, що цим учасникам було простіше працювати в тестовому середовищі, де вони виконували тестові завдання.

Рис. 3.2.3.12. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від способу проходження ними тестування в межах моніторингового дослідження

Рис. 3.2.3.13. Кількісний розподіл восьмикласників залежно від того, на якому технічному пристрої вони проходили тестування в межах моніторингового дослідження

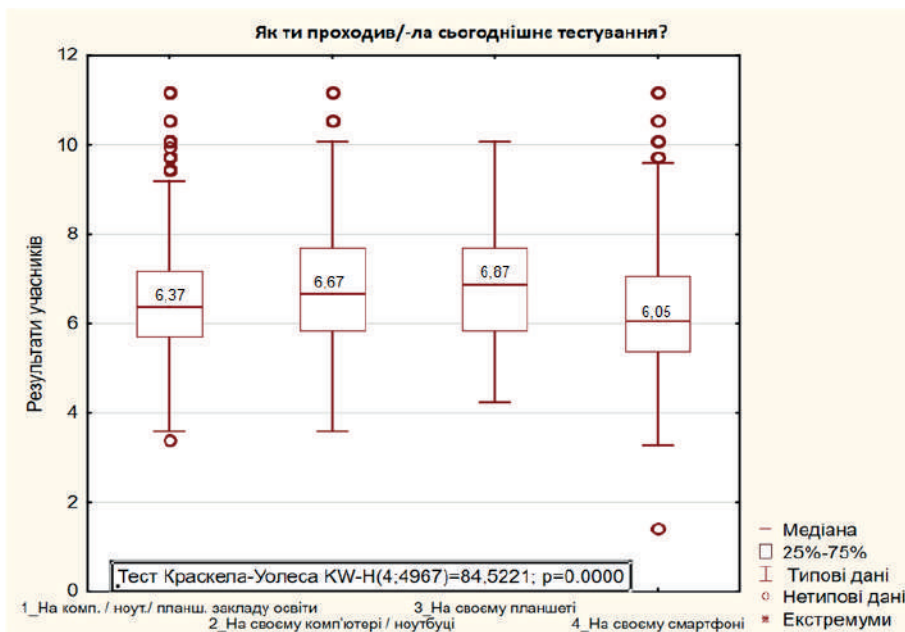

Рис. 3.2.3.14. Результати з української мови залежно від технічного пристрою, на якому учасник проходив тестування

Розподіл відповідей щодо обізнаності у сфері ІКТ і зв'язок цих чинників з успішністю (за результатами опитування)

Попередні спостереження частково перегукуються й із результатами щодо того, як учнівство оцінює власні сили в роботі з цифровою технікою й загалом цифровими технологіями. Так, ті восьмикласники, які повністю або часткового погодилися з твердженням «Я вправний/-а в користуванні гаджетами» (сукупно 97% учасників) (рис. 3.2.3.15), отримали дещо вищі результати на тестуванні з української мови (рис. 3.2.3.16).

Принадно варто зауважити, що на закінчення 8-го класу вважають себе цілком вправними користувачами інтернету та вправними у роботі з клавіатурою лише трішки більше ніж половина учнів. Видається, що з огляду на тривалий період навчання в дистанційному форматі ці показники мали б бути, імовірно, дещо вищими.

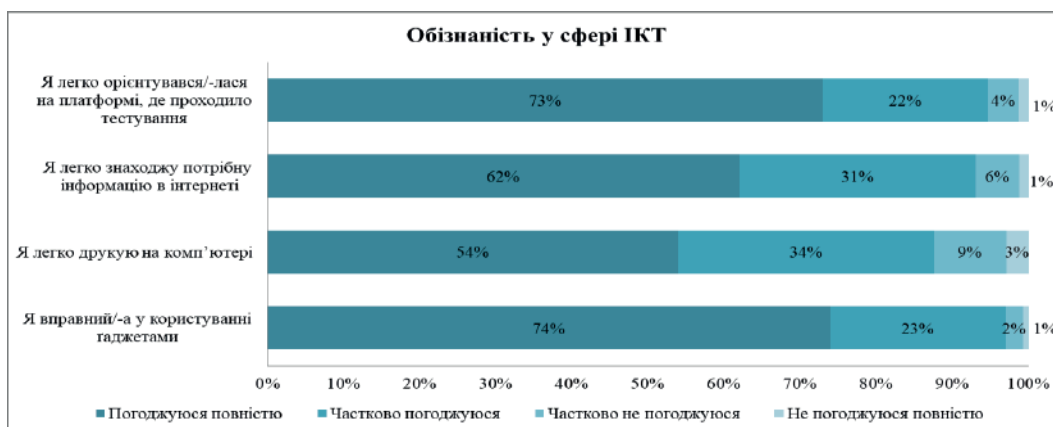

Рис. 3.2.3.15. Кількісний розподіл відповідей учасників щодо їхньої оцінки власної обізнаності у сфері ІКТ

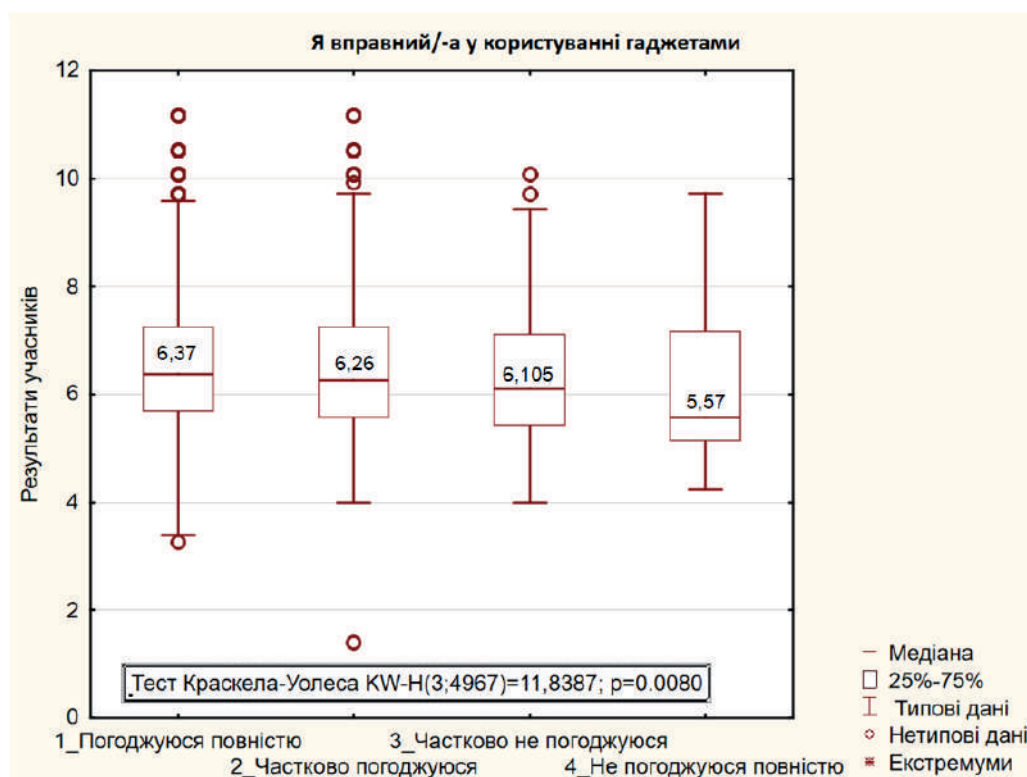

Рис. 3.2.3.16. Результати з української мови залежно від оцінки учасником власної вправності в користуванні гаджетами

3.2.3.2. Соціально-економічний статус родин восьмикласників і зв'язок цих чинників з успішністю дітей

Соціально-економічний статус родини учня, за висновками багатьох моніторингових досліджень, суттєво впливає на навчальну успішність. Тому в учнівській анкеті було кілька запитань, відповіді на які дають певне уявлення про соціально-економічний статус родин учнів 8-х класів, що дає змогу простежити зв'язок цих чинників з успішністю з української мови. Безперечно, інтерпретація отриманих даних має бути обережною, зважаючи на те, що в умовах воєнного стану чимало дітей та їхніх родин змушені були докорінно змінити умови свого життя.

Розподіл відповідей щодо наявності технічних пристроїв і навчальних матеріалів удома і зв'язок цих чинників з успішністю

Відповідаючи на питання анкети щодо того, що з-поміж зазначеного учень чи учениця має у власному користуванні (рис. 3.2.3.17), зокрема для навчальних цілей, більшість із них повідомляла, що має щось у власному користуванні. Так, майже 40% восьмикласників зазначили, що мають у власному розпорядженні, зокрема для навчання, 2 і більше технічних пристроїв (рис. 3.2.3.18).

Аналіз зв'язку цих чинників з успішністю з української мови засвідчує, що ті восьмикласники, які мають будь-який гаджет(и) у власному користуванні, зокрема для навчання, мають дещо вищу успішність (рис. 3.2.3.19). Водночас дані показують, що більш значною є різниця в успішності категорій учнів, які повідомляють, що мають / не мають удома друковану літературу (рис. 3.2.3.20).

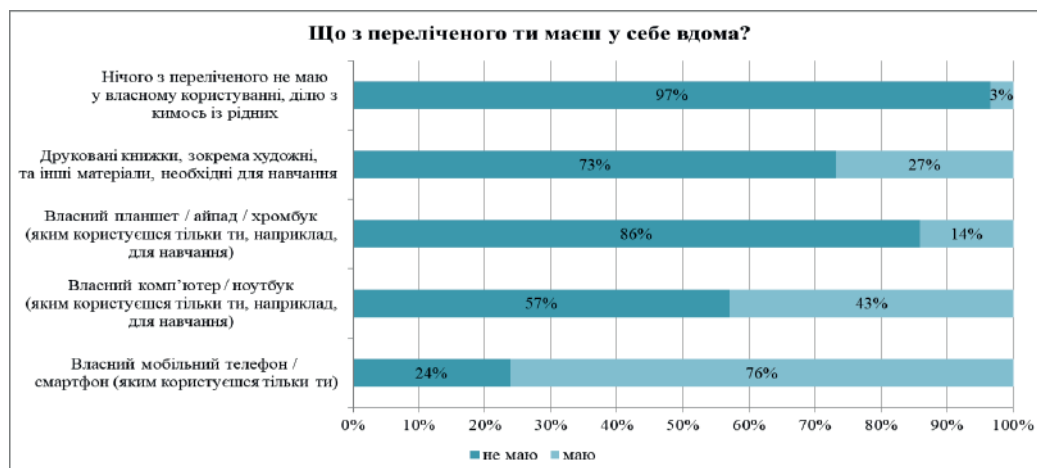

Рис. 3.2.3.17. Кількісний розподіл відповідей учасників залежно від того, що з технічних пристроїв і друкованих матеріалів для навчання вони мають у власному користуванні

Рис. 3.2.3.18. Кількісний розподіл відповідей залежно від кількості доступних учням технічних пристроїв для навчання

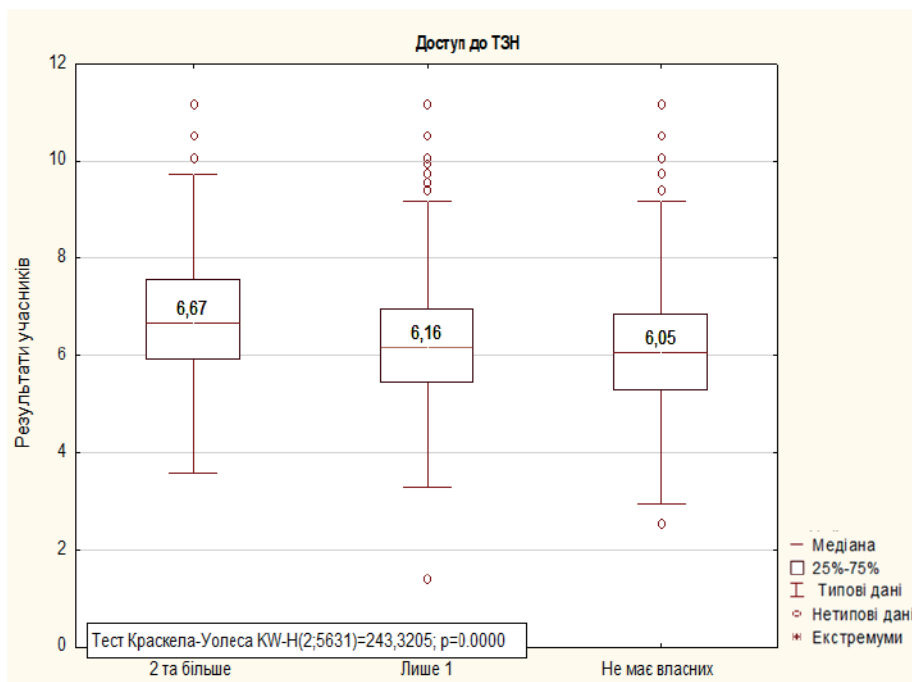

Рис. 3.2.3.19. Результати з української мови залежно від кількості технічних засобів, які учень має у власному розпорядженні, зокрема для навчання

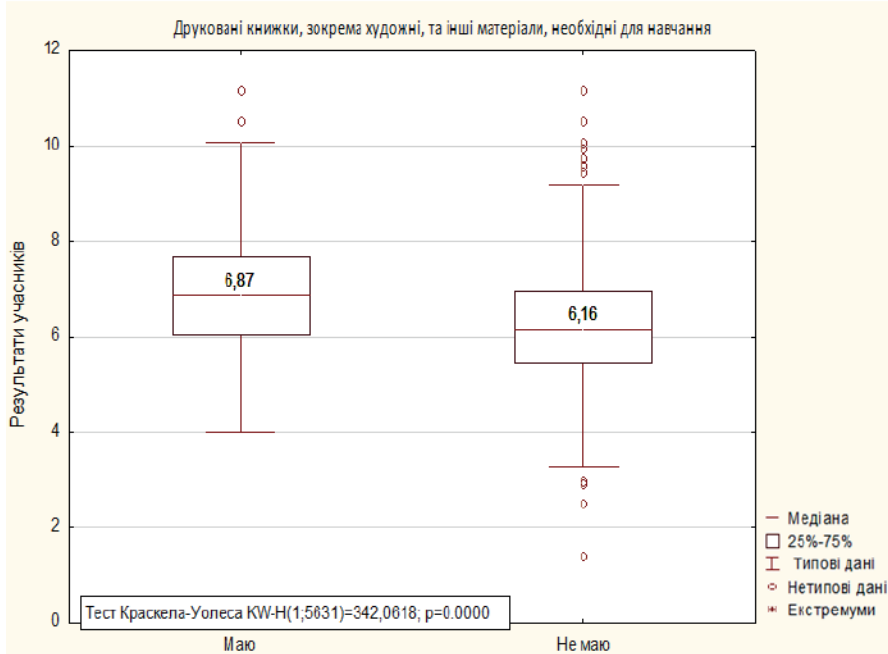

Рис. 3.2.3.20. Результати з української мови залежно від наявності в учня вдома друкованих книжок, зокрема художньої, та іншої навчальної літератури

Розподіл відповідей щодо наявності в учнів умов для навчання вдома і зв'язок цього чинника з успішністю

За відповідями восьмикласників-учасників моніторингу, 65% з них мають власну кімнату, де можуть працювати, зокрема приєднуватися до дистанційних уроків тощо. Водночас 5% опитаних повідомили, що вдома вони не мають не те що окремої кімнати, але навіть окремого робочого місця (рис. 3.2.3.21). Значущої різниці в

успішності учнів з різними умовами для навчання не виявлено, хоча все ж ті восьмикласники, які мають власну кімнату, мають шанс отримати кращі результати на тестуванні з української мови.

Рис. 3.2.3.21. Кількісний розподіл відповідей залежно від того, чи мають учні особистий простір для навчання

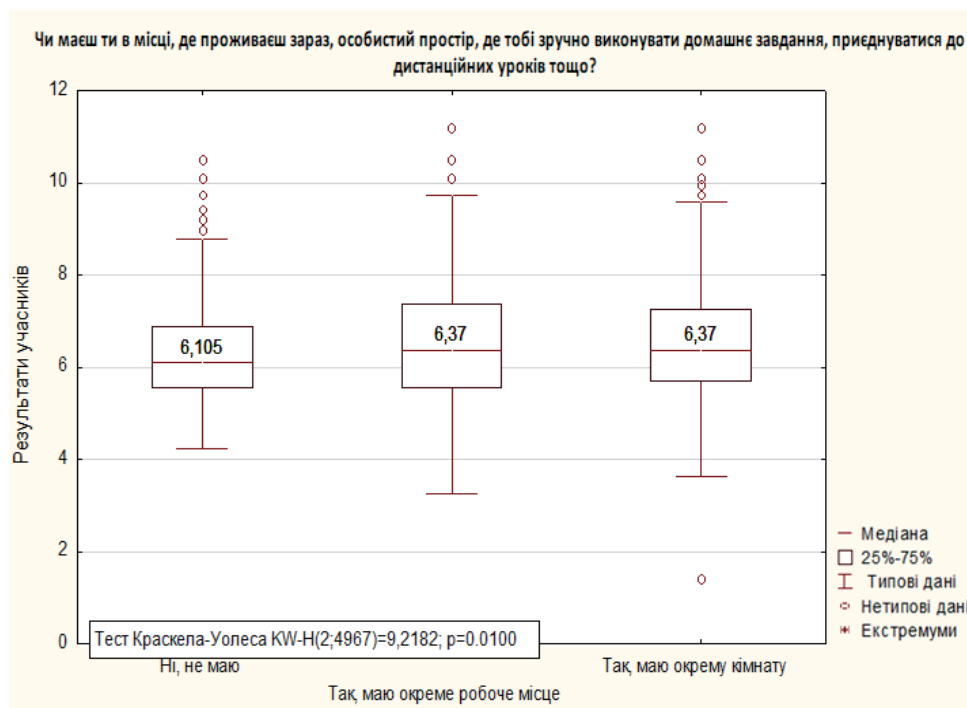

Рис. 3.2.3.22. Результати з української мови залежно від наявності в учня особистого простору для навчання

Отже, соціально-економічний статус учнівства певною мірою позначається на успішності з української мови: родини, які можуть запропонувати своїм дітям кращі умови для навчання (необхідні гаджети, навчальну літературу, місце для роботи) можуть сподіватися від них на вищу успішність у вивченні української мови.

3.2.3.3. Практики викладання української мови та їх зв'язок з успішністю

Низка запитань в учнівській анкеті була спрямована на отримання від учнів даних про їхнє суб'єктивне сприйняття освітнього процесу. За своїм змістом ці питання надають відомості про переважні методи роботи, які практикують учителі української мови на своїх уроках з восьмикласниками, та про те, наскільки уроки мови насичені діяльністю компетентнісного спрямування.

Розподіл відповідей восьмикласників на питання щодо орієнтованості вчительських практик на уроках української мови на учнівські потреби та зв'язок цих чинників з успішністю

Відповідаючи на питання, що в описовій формі відбивають типові вчительські практики (рис. 3.2.3.23), сукупно 93% восьмикласників повністю або частково погодились з тим, що їхні вчителі української мови роблять усе, щоб допомогти їм навчатися. Водночас те, як учні погоджувалися з твердженнями «Учитель/-ка пояснює нам кожну мовну тему доти, поки ми не зрозуміємо матеріал добре» та «На уроках української мови мені завжди зрозуміло, що саме учитель/-ка хоче, щоб я зробив/-ла», свідчить, що певні проблеми у сфері реальної допомоги учнівству все ж є: погодились повністю із цими твердженнями відповідно 58% і 46% восьмикласників, натомість не погодились повністю або частково загалом по 11% учнів. На два взаємопов'язані питання щодо зрозумілості пояснень та відповідей з боку вчителя восьмикласники відповіли подібним чином: понад 60% учнів повністю погодились з твердженнями «Учитель/-ка зрозуміло пояснює мовні теми» та «Учитель/-ка української мови дає зрозумілі мені відповіді на мої питання».

Аналіз засвідчує, що те, як учитель працює зі своїм учнівством на уроках української мови, певною мірою позначається на їхній успішності (рис. 3.2.3.24 та 3.2.3.25). Ті учні, які отримують зрозумілі інструкції щодо своєї діяльності й водночас зрозумілі відповіді на питання, які ставлять учителям, загалом показують трохи кращу успішність за підсумками тестування з української мови, ніж ті їхні однолітки, які не погоджувалися повністю з твердженнями «Учитель/-ка української мови дає зрозумілі мені відповіді на мої питання» та «Учитель/-ка зрозуміло пояснює мовні теми». Це ще раз доводить, наскільки важливо в роботі з учнівством будь-якого віку вчителю домагатися бути максимально «зрозумілим» для своїх учнів на уроках: ставити чіткі цілі, надавати зрозумілі учням пояснення тощо.

Рис. 3.2.3.23. Кількісний розподіл відповідей щодо типових учительських практик на уроках української мови

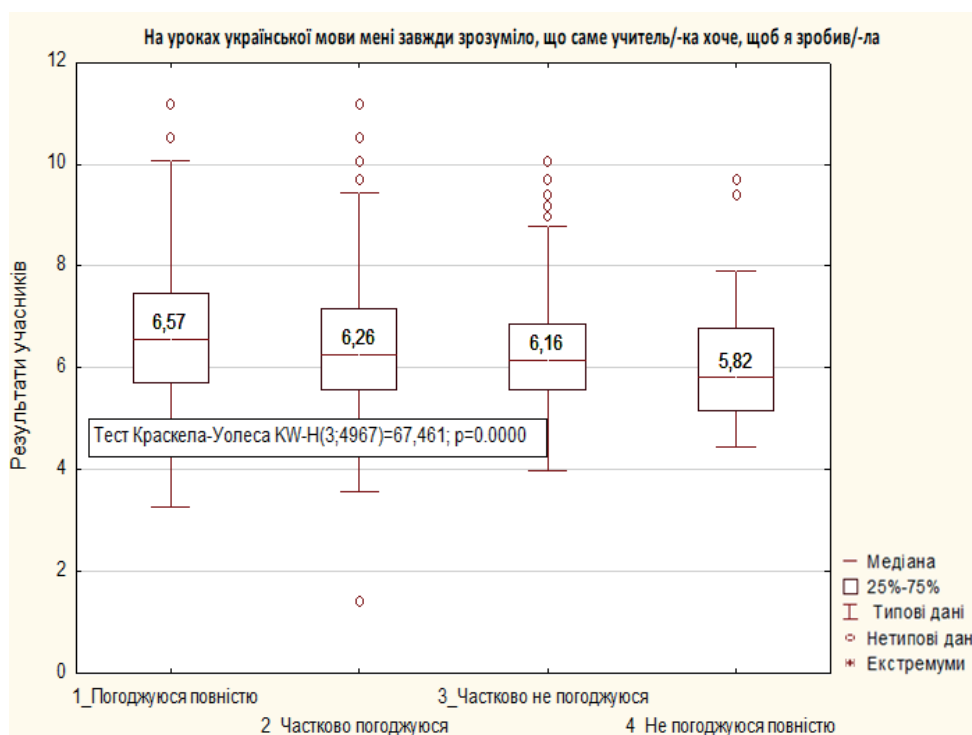

Рис. 3.2.3.24. Результати з української мови залежно від того, наскільки учитель зрозуміло формулює завдання

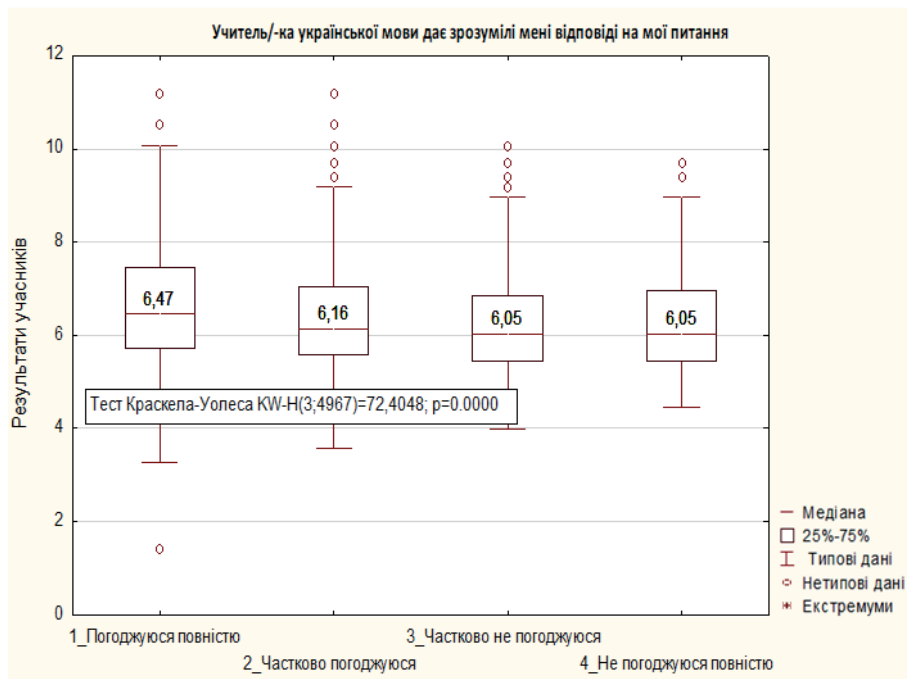

Рис. 3.2.3.25. Результати з української мови залежно від того, наскільки вчитель зрозуміло відповідає на питання учнів

Розподіл відповідей восьмикласників щодо компетентнісної орієнтованості уроків української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Відповіді на запитання анкети, що передбачали виявлення того, наскільки компетентнісними, практично орієнтованими є уроки української мови у 8-му класі (рис. 3.2.3.26), показують, що на кожному або майже на кожному уроці (на думку майже більш ніж 80% восьмикласників) учителі пропонують учням виконувати багато вправ, водночас спонукаючи їх міркувати над мовними темами. Дещо менша частка учнів відзначила, що на кожному (42%) або майже на кожному (33%) уроці учитель української мови намагається показати їм зв'язок виучуваної мовної теми з практикою, а ще менше учнів повідомили про частотність на уроках творчих завдань. Однак серед цього позитиву водночас впадає в око той прикрий факт, що по 7% учнів, відповідаючи на питання «Учитель/-ка української мови заохочує нас створювати щось оригінальне, спираючись на вивчене» та «Учитель/-ка української мови наводить нам приклади того, як знання з української мови допомагають у житті й навчанні», зазначили, що цього ніколи або майже ніколи не буває на їхніх уроках.

Якщо проаналізувати, як схарактеризовані чинники пов'язані з успішністю восьмикласників, то можна відзначити дещо кращу успішність тих учнів, які стверджують, що на всіх або хоча б частині уроків учитель української мови дає їм багато однакових вправ, щоб вони краще запам'ятали все, та просить їх міркувати під час обговорення мовних тем, заохочує створювати щось оригінальне, спираючись на вивчене», порівняно з тими учнями, які стверджують, що цього ніколи або майже ніколи не буває на їхніх уроках. Крім того, варто звернути увагу на своєрідний

парадокс, виявлений у ході дослідження: учні, які стверджували в анкеті, що на кожному уроці вчитель української мови заохочує їх створювати щось оригінальне, спираючись на вивчене, мають дещо нижчі результати, ніж інші категорії восьмикласників (рис. 3.2.3.30), що цілком очікувано, зважаючи на те, що дійсно творчі завдання — це завдання високого рівня, а тому сумнівно, що їх пропонують на кожному занятті.

Рис. 3.2.3.26. Кількісний розподіл відповідей щодо компетентнісної орієнтованості уроків української мови

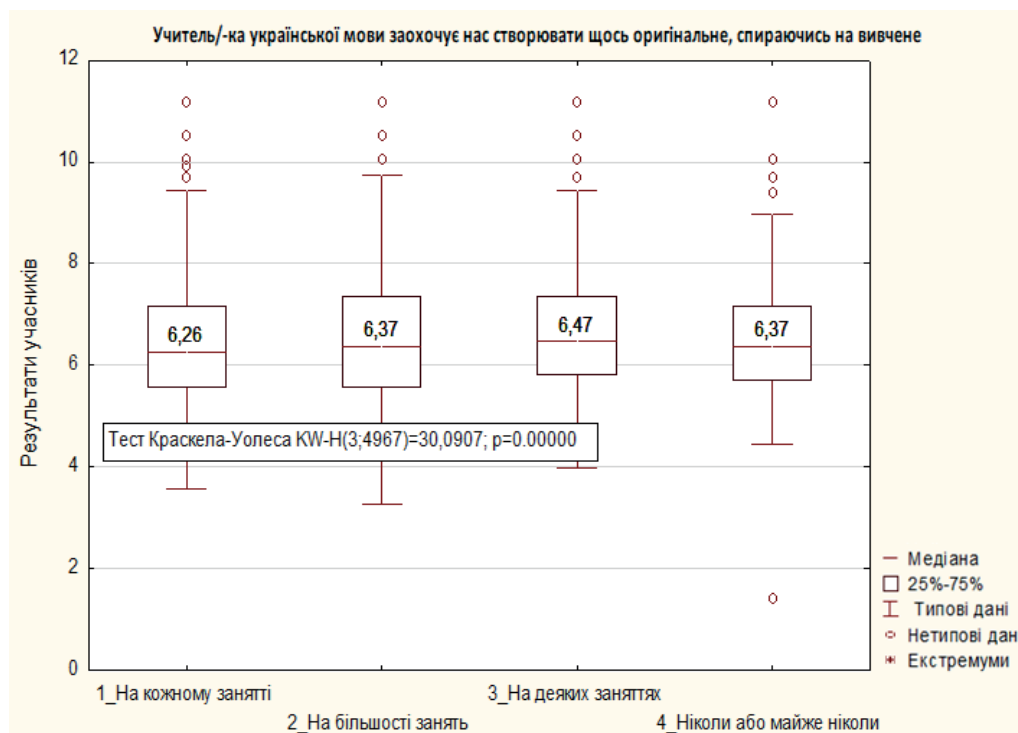

Рис. 3.2.3.30. Результати з української мови залежно від того, як часто на уроках учитель пропонує учням створювати щось оригінальне, спираючись на вивчене

3.2.3.4. Підходи восьмикласників до вивчення української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Розподіл відповідей щодо підтримки у вивченні української мови та зв'язок цього чинника з успішністю

За повідомленнями восьмикласників (рис. 3.2.3.31), які брали участь у моніторингу, понад $\frac{2}{3}$ з них у разі виникнення проблем, пов'язаних з вивченням української мови, звернуться до свого вчителя або до репетитора. Однак значно менше підлітків у цьому специфічному віці схильні вважати джерелом надійної підтримки у вивченні мови своїх рідних (10%), хоча ще в 6-х класах до батьків звернулися б 16% учнів. Водночас 14% восьмикласників у випадку виникнення проблем чи питань з української мови не зверталися б узагалі ні до кого, натомість 7% порадилися б з друзями, які розуміються на відповідному питанні.

Як свідчить аналіз, найкращі результати показують ті учні, які готові шукати відповіді на питання, що їх цікавлять у вивченні української мови, співпрацюючи зі своїми вчителями, репетиторами або друзями. Останнє частково переконує в тому, що на рівні старших класів базової школи доцільно розвивати інститут взаємонавчання учнівства, коли сильніші учні працюють зі своїми ровесниками, що того потребують. Водночас варто відзначити, що ефективність підтримки батьків у питаннях мови, щодо яких восьмикласники можуть відчувати утруднення, за результатами аналізу така ж, якби учень зовсім ні до кого не звертався (рис. 3.2.3.32).

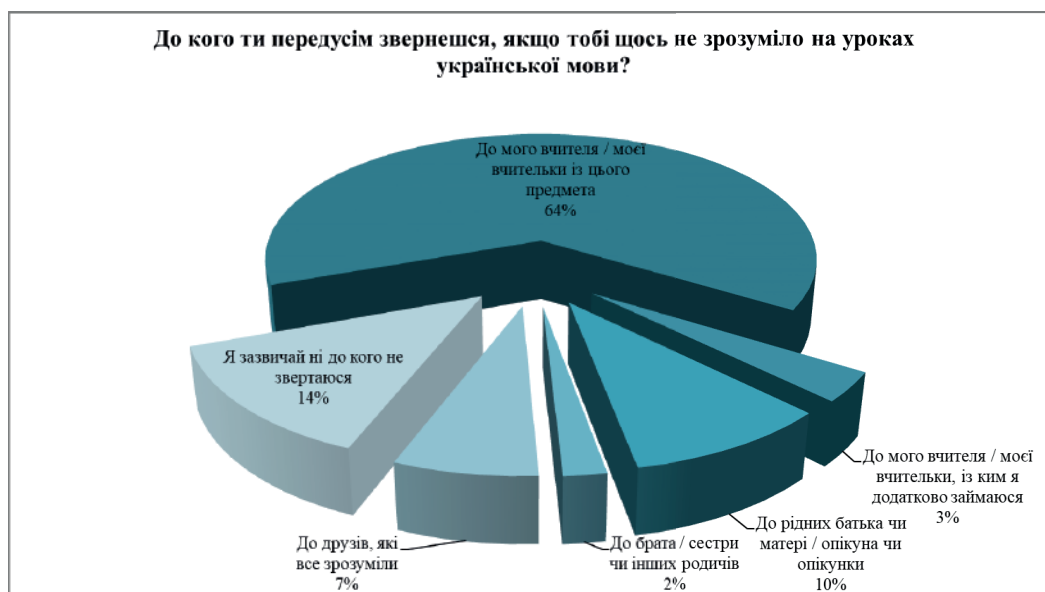

Рис. 3.2.3.31. Кількісний розподіл відповідей щодо того, до кого восьмикласник звертається по допомогу в разі виникнення труднощів у вивченні української мови

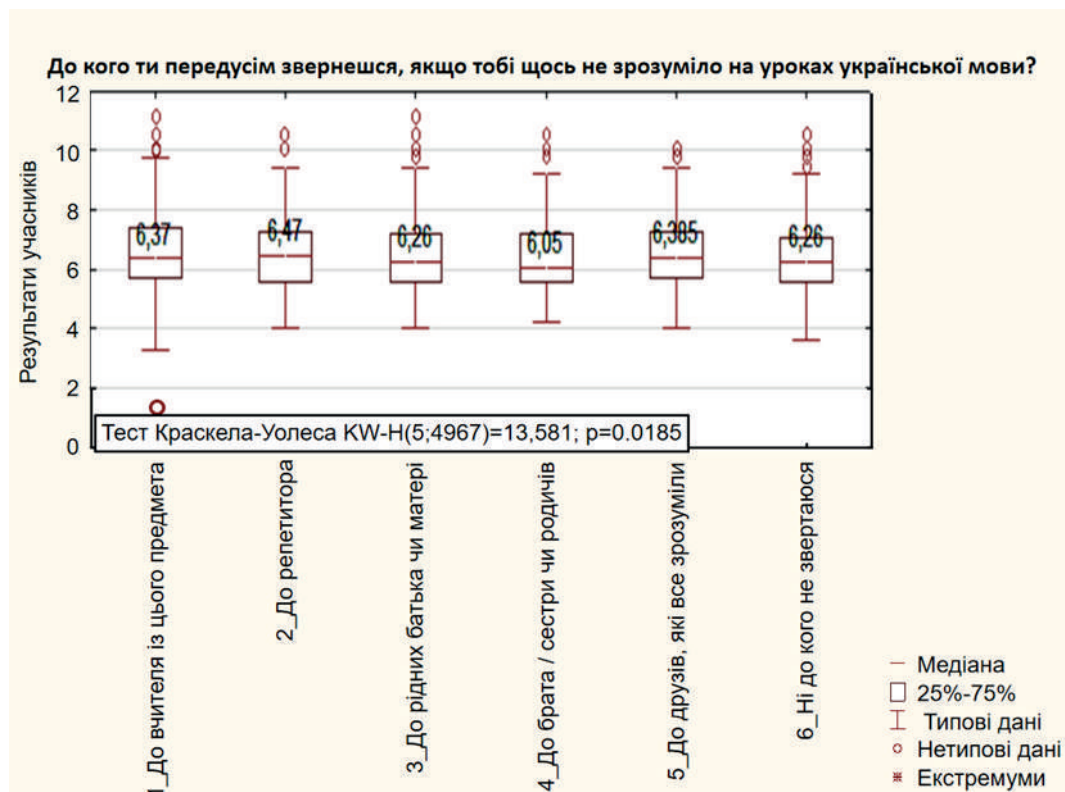

Рис. 3.2.3.32. Результати з української мови залежно від того, до кого учень звертається по допомогу в разі виникнення питань у процесі вивчення української мови

Розподіл відповідей учасників щодо часу, який вони витрачають на домашнє завдання, і зв'язок цього чинника з успішністю

Відповідаючи на питання анкети про час, який витрачається на виконання домашнього завдання (рис. 3.2.3.33), третина восьмикласників повідомила, що присвячує цьому менше 30 хв. До однієї години приділяють роботі з домашнім завданням з української мови 43% опитаних учнів, а до двох годин – 14%. Водночас серед учасників моніторингу були й такі, що оцінили свої зусилля, відведені на виконання домашнього завдання, більш ніж двома годинами, а також такі, хто зовсім не займається вдома виконанням завдань з української мови (по 5%). Саме останні два підходи, як свідчать результати аналізу, відображені на рис. 3.2.3.34, пов'язані з кращою та, відповідно, гіршою успішністю з української мови. Насправді, варто зауважити, вища успішність тих учнів, які відводять на виконання домашньої роботи більш ніж 2 години, є нетиповим випадком, бо традиційно моніторингові дослідження показують, що в середньому кращою є успішність учнів, які присвячують самотійній роботі вдома від 30 хв до години. Імовірно, у цьому разі обрали своєрідну опцію (більше 2 годин) саме ті 5% восьмикласників та восьмикласниць, які намагаються глибше зрозуміти мову.

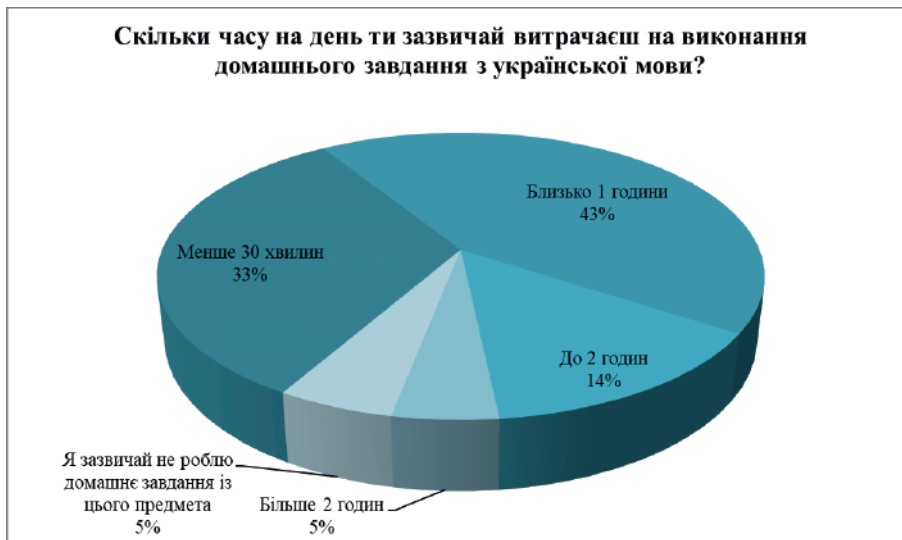

Рис. 3.2.3.33. Кількісний розподіл відповідей щодо часу, який восьмикласники витрачають на виконання домашнього завдання з української мови

Рис. 3.2.3.34. Результати з української мови залежно від того, скільки часу учень витрачає на виконання домашнього завдання

3.2.3.5. Ставлення учнівства до предмета «Українська мова» та зв'язок цих чинників з успішністю

В учнівській анкеті було запропоновано два блоки питань, метою яких було з'ясувати оцінку учнями власної спроможності у вивченні української мови та їхнє ставлення до уроків української мови.

Розподіл відповідей щодо впевненості учнів з приводу української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Як свідчать дані анкетування, відображені на **рис. 3.2.3.35**, понад 80% восьмикласників повністю або частково погодилися з твердженнями «Я вправний читач / вправна читачка» та «Мені легко дається вивчення української мови». Водночас уже дещо нижчим є сукупний відсоток тих, хто повністю або частково погодився з твердженням «Я швидко розбираюся з мовними темами й правилами» (73%). Хоч зміна у відсотках щодо попередніх трьох тверджень і незначна, однак вона показує, що учні усвідомлено обирали відповіді, адже вивчення синтаксису, яке припадає на 8-й клас, дійсно інколи є доволі складним заняттям, яке не вдається виконати швидко. Усі ці суб'єктивні оцінки певною мірою пов'язані з успішністю в оволодінні українською мовою: ті восьмикласники, які тією чи тією мірою погодилися з попередніми твердженнями, мають дещо вищий результат за підсумками тестування, ніж учні, які обрали варіант відповіді «Повністю не погоджуюся» (**рис. 3.2.3.36–3.2.3.38**).

Дзеркальну ситуацію маємо в разі, якщо восьмикласники погоджувалися з негативними твердженнями щодо себе як суб'єктів вивчення української мови: ті учні, які повідомляли про страх перед уроками української або невпевненість у своїх силах у питанні її оволодіння, показують дещо нижчу успішність, ніж упевнені й самоефективні восьмикласники (**рис. 3.2.3.39–3.2.3.42**). І тут варто зазначити, що серед восьмикласників насправді доволі значні частки тих, хто відчуває негативні емоції, думаючи про уроки української мови («Уроки української мови мене засмучують» (погоджуються або частково погоджуються 28% восьмикласників); «Я завжди нервуюся, коли думаю про уроки української мови» (погоджуються або частково погоджуються 31% восьмикласників), або оцінює свою спроможність до вивчення мов як невисоку («Вивчення мов – це не моя сильна сторона» (погоджуються або частково погоджуються 50% восьмикласників), «Предмет “Українська мова” складніший для мене, ніж для інших моїх однокласників/-ниць» (погоджуються або частково погоджуються 43% восьмикласників).

Можливо, подоланню страху й невпевненості перед заняттями з української мови сприяла б цілеспрямована діяльність учителя, який би хвалив, заохочував учнівство тощо, однак педагоги не завжди пам'ятають про важливість таких дій. Як засвідчують дані, 22% учнів 8-х класів повідомили, що їхні вчителі ніколи або майже ніколи не говорять їм на уроках про їхні успіхи. Принагідно, щоправда, варто зауважити, що статистичного зв'язку між відповідями учнів на питання «Мій учитель говорить, що на уроках української мови в мене все виходить добре» та успішністю з української мови виявлено не було. Поза тим видається вартим усе ж зазначити, що більшість досліджень засвідчують позитивний зв'язок результатів навчання з тим, наскільки вчитель здатен надихнути, заохотити до роботи й зацікавити учнів на своїх уроках.

Рис. 3.2.3.35. Кількісний розподіл відповідей щодо оцінки учнями своєї спроможності вивчати українську мову

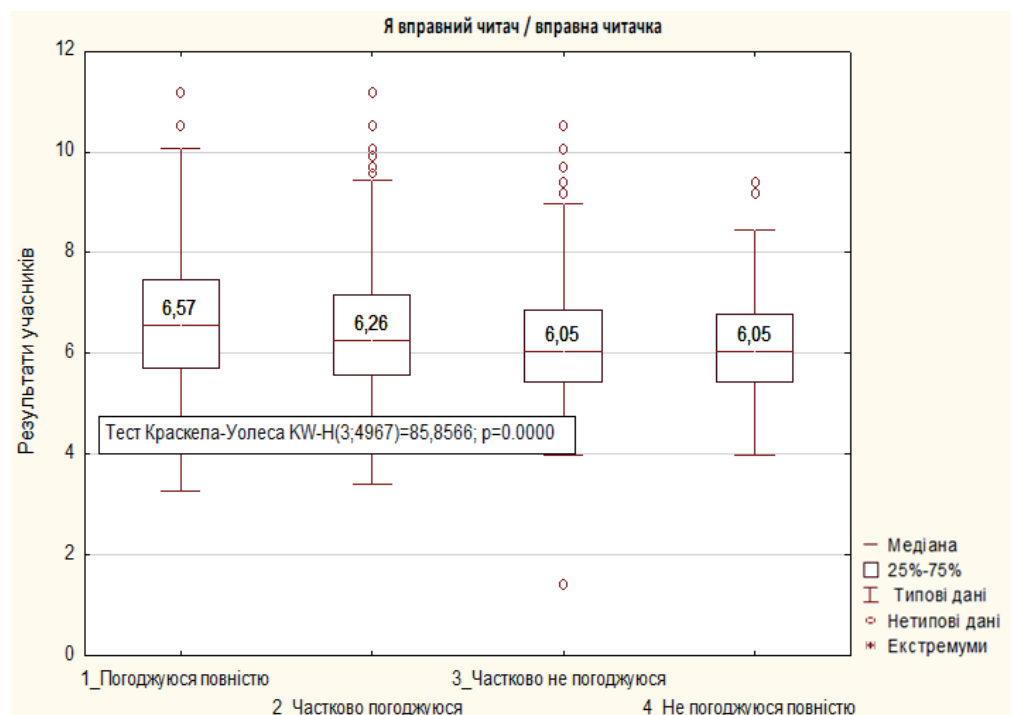

Рис. 3.2.3.36. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я вправний читач / читачка»

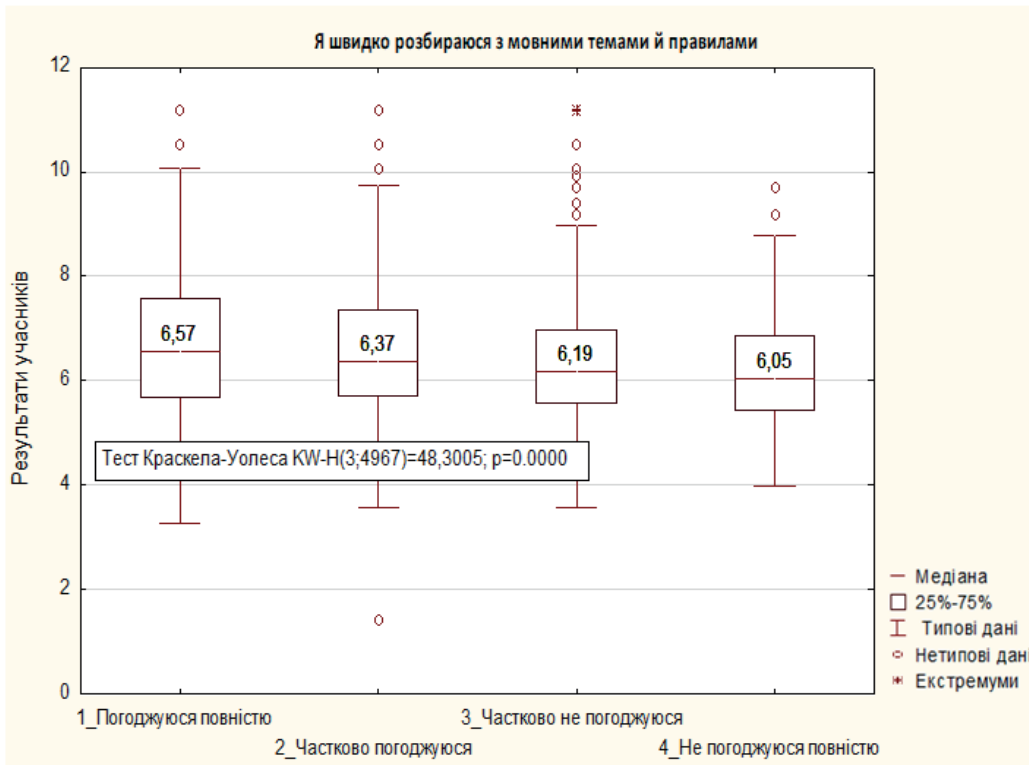

Рис. 3.2.3.37. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я швидко розбираюся з мовними темами й правилами»

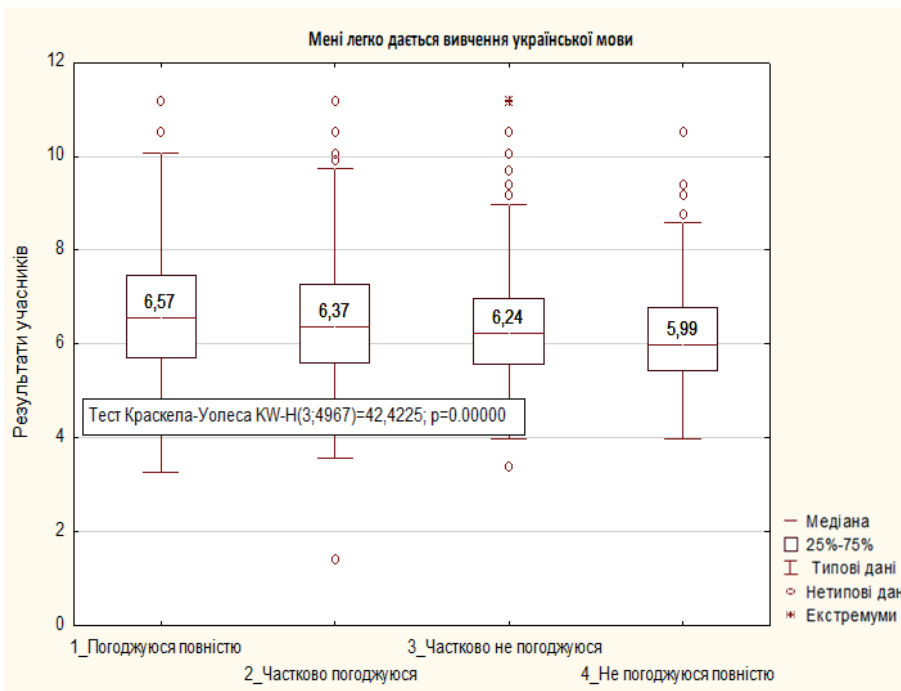

Рис. 3.2.3.38. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Мені легко дається вивчення української мови»

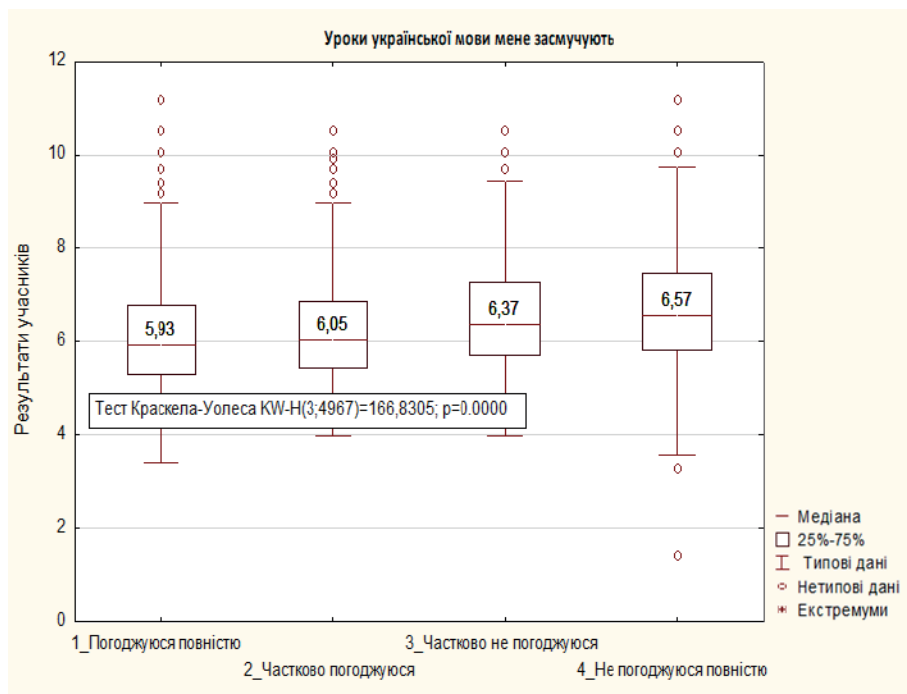

Рис. 3.2.3.39. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Уроки української мови мене засмучують»

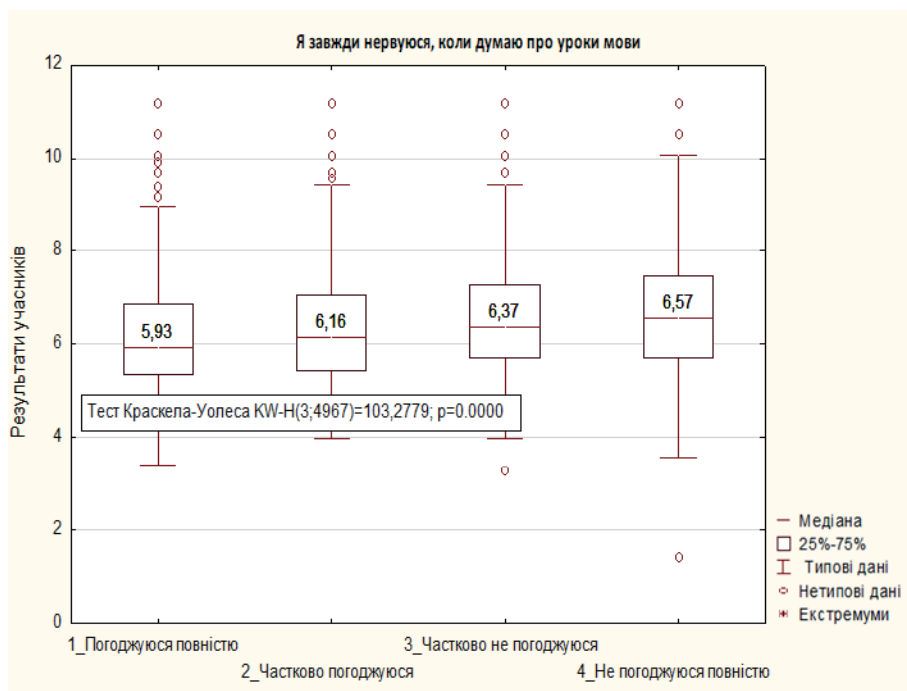

Рис. 3.2.3.40. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я завжди нервуюся, коли думаю про уроки української мови»

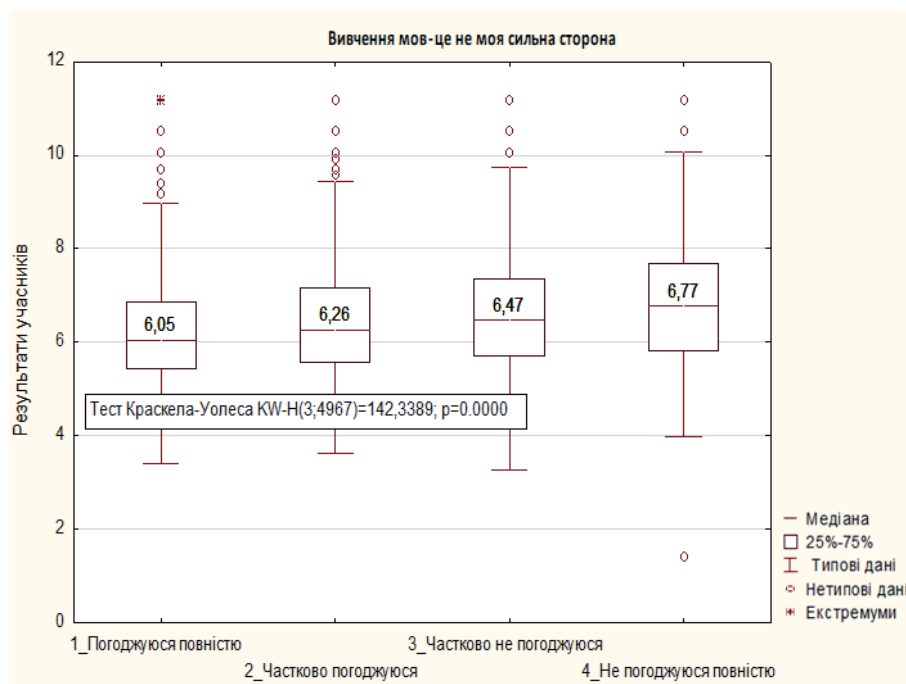

Рис. 3.2.3.41. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Вивчення мов – це не моя сильна сторона»

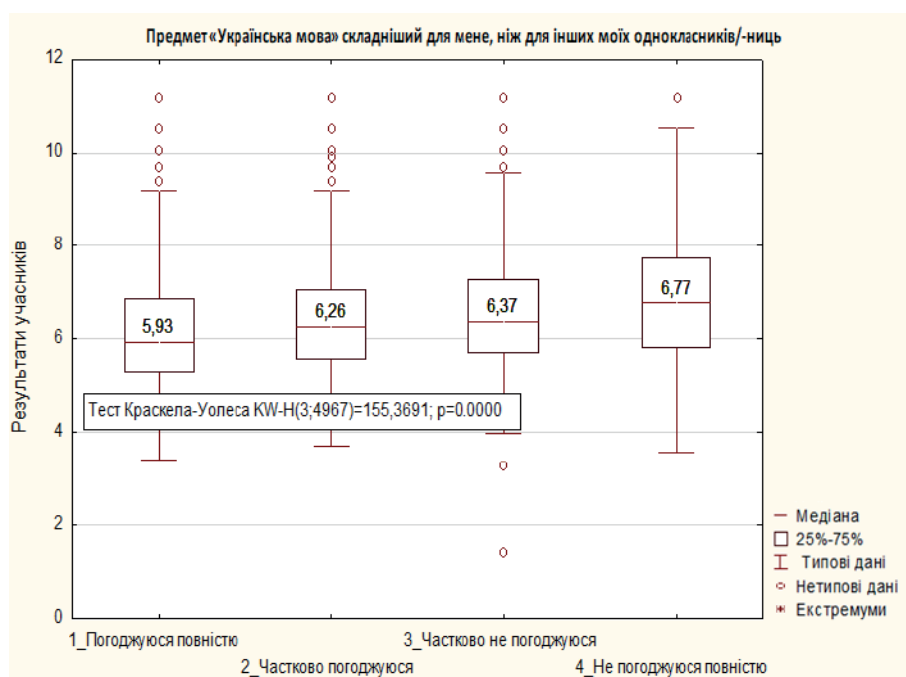

Рис. 3.2.3.42. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Предмет «Українська мова» складніший для мене, ніж для інших моїх однокласників/-ниць»

Розподіл відповідей щодо суб'єктивної оцінки уроків української мови та зв'язок цих чинників з успішністю

Якщо серед восьмикласників, які взяли участь в анкетуванні, 86% тих, які погоджуються або повністю погоджуються з твердженням «Мені подобається

вивчати українську мову» (**рис. 3.2.3.43**), то можна було б очікувати, що хоча б приблизно така сама частка учнівства дасть ствердні відповіді на питання «Українська мова – мій улюблений предмет». Однак таких виявилось майже удвічі менше: лише 15% восьмикласників повністю погодилися з попереднім твердженням і ще 39% – частково. Можливо, це й пояснює, чому лише 38% учнів повністю не погодилися з твердженням «Уроки української мови нудні», а менше двох третин (59%) – з твердженням «Краще б у мене не було уроків української мови». Іншими словами, на підставі анкетування можна зробити висновок, що чимало учнів 8-х класів насправді не у захваті від своїх уроків української мови, хоча більшість з них і погоджується з твердженням «Я дізнаюся багато чого нового на уроках української мови» (загалом 88% повністю або частково погодилися з ним), що, звісно, є важливим позитивом цих уроків.

Як засвідчує статистичний аналіз, те, як учнівство оцінює свої уроки та як узагалі ставиться до української мови, певним чином пов'язане з успішністю. Так, очікувано дещо кращі результати показують учні, які погоджуються з твердженнями «Мені подобається вивчати українську мову» та «Я дізнаюся багато чого нового на уроках української мови» (**рис. 3.2.3.44, 3.2.3.45**). Як бачимо, ці зв'язки радше відображають те, що сильнішими у вивченні мови виявляються ті учні, які відкриті до нового, готові навчатися. Натомість погіршення успішності спостерігається, коли учні мають негативне емоційне враження від уроків, які їм доводиться відвідувати, тобто вони погоджуються з твердженнями анкети «Уроки української мови нудні» та «Краще б у мене не було уроків української мови» (**рис. 3.2.3.46, 3.2.3.47**).

Насамкінець зазначимо, що під час анкетування, безперечно, учнівство висловлювало суб'єктивне бачення себе, практик викладання тощо. Наскільки ці оцінки справедливі й чесні – це питання, яке завжди постає в таких опитуваннях, однак усе ж одне з питань анкети, яку пропонували восьмикласникам під час моніторингового дослідження, допомагає певною мірою побачити «глибину суб'єктивізму / об'єктивності» учасників. Це питання стосується оцінки ними простоти тесту, із яким вони працювали. Як свідчить **рис. 3.2.3.43**, повністю погодилися з твердженням «Тест, який я виконував/-ла, здався мені легким» лише 19% восьмикласників, а повністю не погодилися – лише 8%. За підсумками статистичного аналізу з'ясовано, що саме та приблизно $\frac{1}{5}$ учасників, яким тест видався легким, показали нижчу результативність порівняно з іншими учасниками, які так чи так не погоджувалися з попереднім твердженням. Отже, зважаючи на загальні результати виконання восьмикласниками тесту з української мови, схарактеризовані в п. 3.2.2, можна говорити, що вони певною мірою об'єктивно оцінювали свою спроможність з української мови. А це, своєю чергою, переконує в частковій справедливості й об'єктивності тих оцінок, які були отримані на інші запитання учнівської анкети в межах моніторингу.

Рис. 3.2.3.43. Кількісний розподіл відповідей щодо ставлення учнів до уроків української мови та оцінки тесту з української мови в межах моніторингу

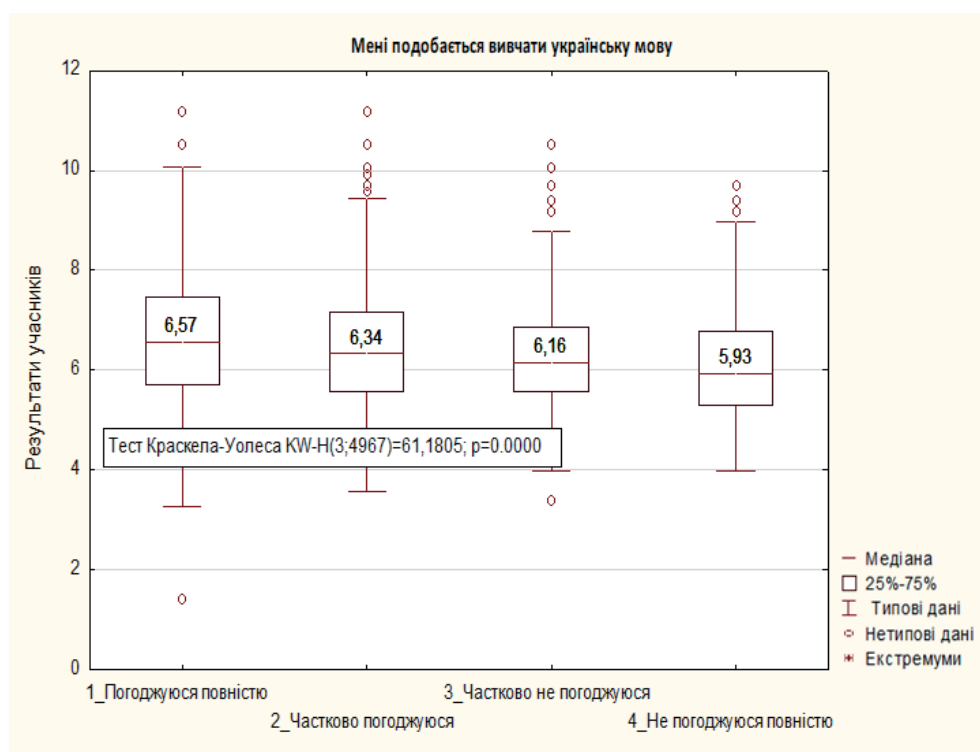

Рис. 3.2.3.44. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Мені подобається вивчати українську мову»

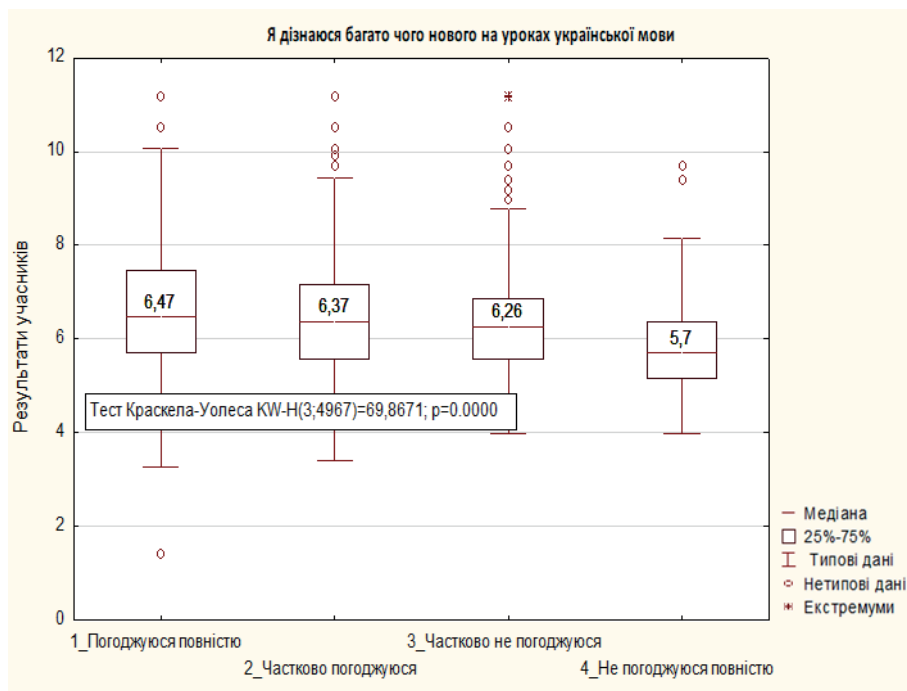

Рис. 3.2.3.45. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Я дізнаюся багато чого нового на уроках української мови»

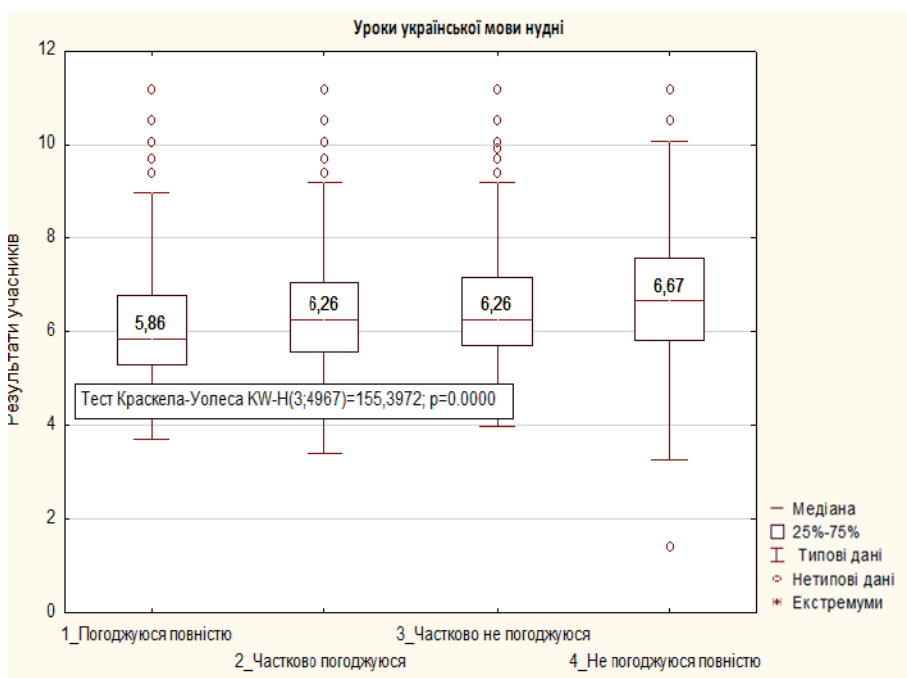

Рис. 3.2.3.46. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Уроки української мови нудні»

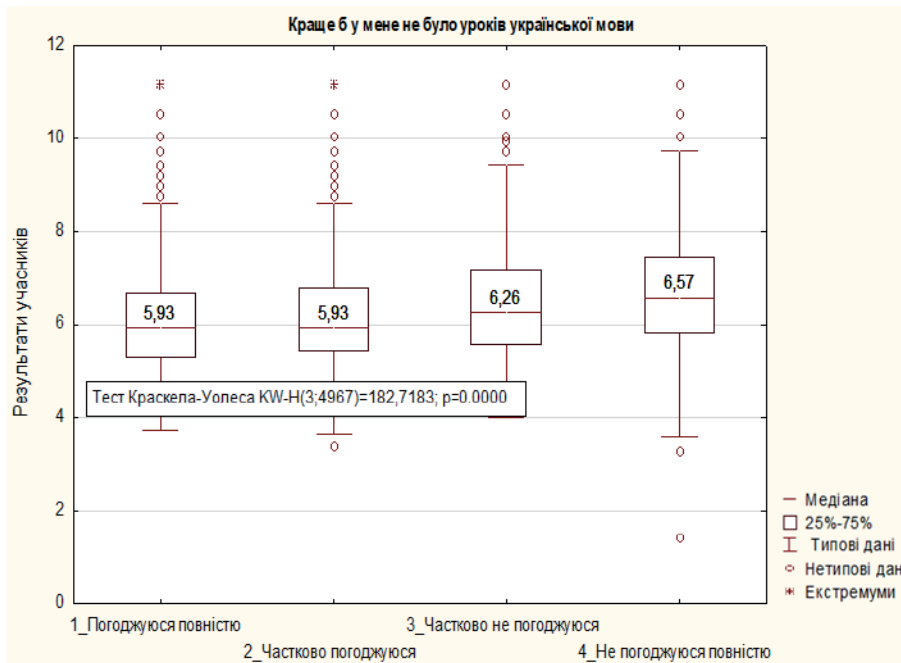

Рис. 3.2.3.47. Результати з української мови залежно від відповіді учасників на питання анкети «Краще б у мене не було уроків української мови»

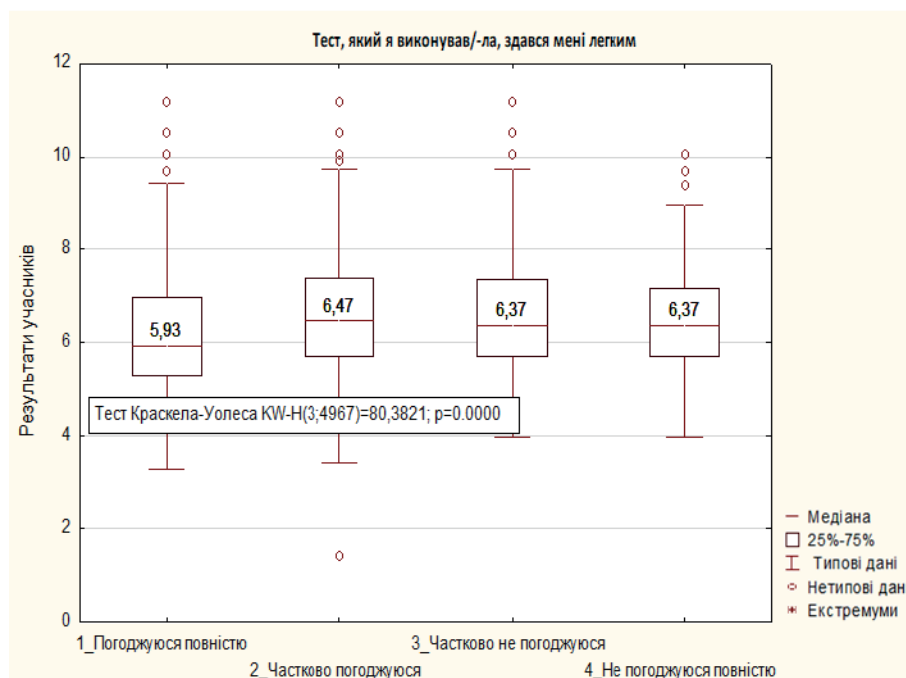

Рис. 3.2.3.48. Результати з української мови залежно від оцінки восьмикласниками легкості для них тесту з української мови в межах моніторингу

Короткі висновки

1. У моніторинговому дослідженні взяли участь **6188** восьмикласників, які виконували тест з української мови. Тест, що складався з трьох субтестів, з різних причин удалося пройти не всім учасникам. Так, субтест 1 виконали **5548** учасників (**89,66%**), субтест 2 – **5671** (**91,65%**), субтест 3 – **5654** (**91,38%**). Через функційні особливості платформи тестування до аналізу взято лише результати виконання учнями субтестів 2 та 3: учасників, які виконали обидва ці субтести (тест з української мови) було **5645 осіб**. В опитуванні, проведеному після тестування з української мови в межах моніторингового дослідження, узяли участь **5160** восьмикласників. Для дослідження зв'язку успішності учнівства з контекстними чинниками, інформацію про які отримано з даних, наданих закладами освіти та самими восьмикласниками, які заповнювали учнівську анкету (з української мови), використано лише **4913** записів, що стосуються учасників, які виконали тест з української мови і надали відповіді на питання анкети.
2. Попри плановану розробниками тестового інструментарію середню складність тестових завдань з високою часткою легких завдань, за підсумками тестування з'ясовано, що всього 11% завдань виявилися для учасників легкими (з ними могли впоратися понад 60% восьмикласників), 51% завдань були оптимальними, а 37% – складними, тобто такі завдання без утруднень могли виконати менш ніж 20% восьмикласників. Середня складність тестових завдань становила 44%. Незважаючи на певну складність для вибірки учнів, тест забезпечував дуже хорошу дискримінацію учасників за рівнем підготовленості: розподільна здатність тесту становить **50%**.
3. За шкалою рівнів досягнень, прийнятою в моніторинговому дослідженні, найбільша частка учнівства (62%) отримала результати середнього рівня, тобто ці учні змогли набрати лише половину з 53 можливих тестових балів за виконання тесту з української мови. Натомість учасників з початковим рівнем (від 0 до 8 балів з 53) і високим (від 46 до 53 балів) виявилось доволі мало: відповідно 1% та 4% восьмикласників. Отже, трішки більш ніж третина учнів, які закінчили 8-й клас, засвідчила успішність з української мови на достатньому та високому рівні. Варто зауважити, що зовсім незначна частка учнівства на початковому рівні досягнень (усього 1%) відбиває швидше той факт, що в тесті було достатньо завдань, за виконання яких учні змогли отримати мінімальну кількість балів, щоб потрапляти до групи учнів із середнім рівнем досягнень.

4. Оскільки тест з української мови для восьмикласників охоплював зміст мовних тем, які традиційно вивчають у 7-8-х класах, за підсумками тестування вдалося простежити проблеми у вивченні програмового змісту як за курс «Морфологія» (дієслово, прислівник та службові частини мови), так і за курс «Синтаксис» (синтаксис та пунктуація простого речення). Загалом із завданнями з морфології восьмикласники давали раду краще, ніж із завданнями з синтаксису: середня складність завдань, що стосувалися морфологічних тем, становить 54%, натомість синтаксичних та пунктуаційних – 42%. Щоправда, водночас можна стверджувати, що здобуті до 8-го класу знання й уміння з морфології в учнівства є нестійкими й несистемними, зокрема з теми «Дієслово», що врешті позначається на успішності вивчення синтаксичної теорії та на ефективності практики застосування цих знань, коли йдеться про пунктуаційне оформлення синтаксичних одиниць.
5. Гірші результати з синтаксису можна пов'язувати з недостатньою сформованістю уявлень учнів у галузі морфології, своєю чергою труднощі у сфері пунктуації є частково наслідком невпевненості восьмикласників у теорії синтаксису, зокрема їхньої нездатності здійснювати семантичний аналіз реченнєвих одиниць. Найбільш проблемними у галузі морфології для учнів є теми, що стосуються розрізнення дієслівних форм та частин мови, зокрема службових. У питаннях синтаксису потребують особливої уваги питання другорядних членів речення, зокрема відокремлених. Особливості виконання завдань щодо вживання розділових знаків свідчать про потребу в системній роботі стосовно всього спектру випадків пунктуаційного виділення синтаксичних одиниць, що ускладнюють просте речення.
6. Аналіз результатів виконання учасниками моніторингу субтесту 1, який не було включено до загального дослідження, дав змогу констатувати, що на кінець 8-го класу в учнів є чимало проблем з морфологічною вправністю мовлення, зокрема й культуромовною. Частково це можна пов'язати з тим, що вчительство, навіть знаючи типові мовленнєві труднощі учнів, усе ж не знаходить часу на роботу над типово проблемними для учнів питаннями.
7. Успішність виконання учасниками моніторингу тесту з української мови так чи так пов'язана з деякими демографічними, інституційними, соціально-економічними, методичними та суб'єктивними чинниками. Зокрема, аналіз засвідчив таке:
  - спостерігається зв'язок між успішністю та статтю учасників: восьмикласниці мають дещо вищі результати за тестом, ніж їхні ровесники-хлопці;

- учні, які навчаються в міських школах, показують вищі середні результати, ніж учнівство, яке навчається в закладах освіти, розташованих у сільській місцевості;
- справляє певний вплив на успішність і регіон, де розташований заклад освіти: восьмикласники-кияни досягли за підсумками моніторингу вищих, порівняно з ровесниками з інших регіонів, результатів, натомість учнівство з південного регіону має нижчі показники за результатами виконання тесту з української мови;
- на відміну від учнівства 6-х класів, на рівні 8-х класів не помічено зв'язку успішності з української мови з тим, де перебували учні-учасники моніторингу та чи мають вони статус внутрішньо переміщеної особи;
- чинник типу закладу освіти своєрідно пов'язаний з успішністю восьмикласників-учасників моніторингу: дещо гірші результати показали учні ліцеїв (у вибірці їх було 55%) порівняно з учнівством інших типів закладів, що, імовірно, пов'язано з тим, що останнім часом статусу ліцею набувають більшість шкіл, які, на жаль, усе ж не спроможні забезпечити досягнення показників, які раніше пов'язувалися з успішністю закладів, що мали статус ліцеїв;
- формати навчання (очний, дистанційний, змішаний), за кожним із яких у середньому навчалася третина вибірки учасників, не вплинув на різницю в успішності восьмикласників, так само, як не пов'язане з успішністю виконання тесту з української мови те, де учні проходили онлайн-тестування (у закладі освіти чи за місцем перебування);
- спостерігається зв'язок учнівської результативності з української мови залежно від того, як учні проходили тестування – на власній чи шкільній техніці: восьмикласники, які проходили тестування на своїх гаджетах, отримували в середньому дещо вищі результати, ніж ті учасники моніторингу, які тестувалися на техніці закладу освіти; активність цього чинника також можна пов'язати з тим, наскільки впевненими користувачами гаджетів почувають себе восьмикласники: ті учні, які стверджують, що вправні в роботі з гаджетами, отримали дещо вищі результати, ніж ті, які про себе такого сказати не змогли;
- певний вплив на успішність в оволодінні українською мовою справляє соціально-економічне становище родин учнів: ті учні, які мають удома гаджети й різноманітну літературу, необхідні для навчання, а також окреме місце / окрему кімнату, де можуть готуватися до уроків, показують дещо вищу успішність;
- учні, які під час вивчення української мови отримують від учителя зрозумілі інструкції щодо своєї діяльності й водночас зрозумілі відповіді на свої питання, загалом показують трохи кращу успішність за підсумками тестування з української мови, ніж ті їхні однолітки, які вважають, що вчителі не забезпечують належного ступеня ясності в комунікаціях з учнівством;

- можна відзначити дещо кращу успішність тих учнів, які стверджують, що на всіх або хоча б частині уроків їхній учитель української мови пропонує їм завдання на відпрацювання певних мовних тем, а також просить їх аналізувати мовну проблематику;
- вищі результати показують ті учні, які в разі виникнення питань, пов'язаних з вивченням української мови, відкриті до співпраці зі своїми вчителями, репетиторами або друзями, що засвідчує, зокрема, важливість розвитку на рівні старших класів базової школи інституту взаємонавчання як одного з прийомів роботи з надолуження освітніх втрат;
- учні, які вдома виконують домашні завдання (до 30 хв або до 1 год), мають шанс отримувати кращі результати, ніж їхні ровесники, які взагалі не працюють удома, водночас помічено, що ті восьмикласники, які витрачали на домашню роботу понад 2 год (таких учнів 5%), мають найвищі результати порівняно з іншими категоріями своїх ровесників, що можна, імовірно, пояснити тим, що оволодіння синтаксисом дійсно потребує скрупульозної серйозної роботи для отримання гідного результату;
- ті учні, які відкриті до нового, зокрема люблять вивчати українську мову (не як навчальний предмет) і вважають, що на уроках української мови вони мають змогу дізнаватися багато чого нового, успішніші, ніж їхні менш зацікавлені ровесники;
- ті учні, які відчувають невдоволення, страх від уроків української мови, мають дещо гіршу успішність, ніж їхні ровесники, які загалом позитивно ставляться до уроків, які відвідують, і тут варто зазначити, що серед восьмикласників насправді доволі значні частки тих, хто відчуває негативні емоції, думаючи про уроки української мови («Уроки української мови мене засмучують» (погоджуються або частково погоджуються 28% восьмикласників); «Я завжди нервуюся, коли думаю про уроки української мови» (погоджуються або частково погоджуються 31% восьмикласників)), або оцінює свою спроможність до вивчення мов як невисоку («Вивчення мов – це не моя сильна сторона» (погоджуються або частково погоджуються 50% восьмикласників), «Предмет “Українська мова” складніший для мене, ніж для інших моїх однокласників/-ниць» (погоджуються або частково погоджуються 43 % восьмикласників)). Зазначене переконує у важливості формування на уроках української мови позитивного клімату, спрямованого на зацікавлення учнівства й формування в нього віри у власні сили й успіх.

Додатки

Статистичні складності тестових завдань з української мови, 8

клас

Субтест 2

№ завдання	Експертна складність	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
2_1	Легке	53%	Оптимальне
2_2	Легке	77%	Легке
2_3	Легке	37%	Складне
2_4	Середнє	49%	Оптимальне
2_5	Середнє	45%	Оптимальне
2_6	Середнє	56%	Оптимальне
2_7	Легке	55%	Оптимальне
2_8	Середнє	48%	Оптимальне
2_9	Легке	58%	Оптимальне
2_10	Легке	64%	Легке
2_11	Легке	44%	Оптимальне
2_12	Середнє	50%	Оптимальне
2_13	Легке	74%	Легке
2_14	Середнє	52%	Оптимальне
2_15	Середнє	49%	Оптимальне

Група за складністю

Кількість завдань

% від загальної кількості

Дуже легке	0	0%
Легке	3	20%
Оптимальне	11	73%
Складне	1	7%
Дуже складне	0	0%
Загалом	15	100%

Субтест 3

№ завдання	Експертна складність	Статистична складність	
		% правильних відповідей	Статистична складність
3_1	Складне	33%	Складне
3_2	Середнє	49%	Оптимальне
3_3	Середнє	37%	Складне
3_4	Середнє	39%	Складне
3_5	Середнє	54%	Оптимальне
3_6	Складне	32%	Складне
3_7	Складне	29%	Складне
3_8	Складне	23%	Складне
3_9	Середнє	39%	Складне
3_10	Середнє	52%	Оптимальне

3_11	Середнє	48%	Оптимальне
3_12	Легке	62%	Легке
3_13	Складне	32%	Складне
3_14	Середнє	34%	Складне
3_15	Середнє	39%	Складне
3_16	Середнє	41%	Оптимальне
3_17	Легке	46%	Оптимальне
3_18	Складне	39%	Складне
3_19	Легке	49%	Оптимальне
3_20	Складне	37%	Складне

Група за складністю	Кількість завдань	% від загальної кількості
Дуже легке	0	0%
Легке	1	5%
Оптимальне	7	35%
Складне	12	60%
Дуже складне	0	0%
Загалом	20	100%

Дискримінативність тестових завдань з української мови, 8 клас

Субтест 2

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
2_1	45%	Дуже хороша
2_2	61%	Дуже хороша
2_3	44%	Дуже хороша
2_4	52%	Дуже хороша
2_5	52%	Дуже хороша
2_6	61%	Дуже хороша
2_7	57%	Дуже хороша
2_8	54%	Дуже хороша
2_9	71%	Дуже хороша
2_10	58%	Дуже хороша
2_11	48%	Дуже хороша
2_12	51%	Дуже хороша
2_13	56%	Дуже хороша
2_14	74%	Дуже хороша
2_15	66%	Дуже хороша

Субтест 3

№ завдання	D-index	Характеристика дискримінативності завдання
3_1	13%	Низька
3_2	42%	Дуже хороша
3_3	17%	Низька
3_4	46%	Дуже хороша
3_5	40%	Дуже хороша
3_6	43%	Дуже хороша
3_7	35%	Хороша
3_8	16%	Низька
3_9	46%	Дуже хороша
3_10	74%	Дуже хороша
3_11	61%	Дуже хороша
3_12	60%	Дуже хороша
3_13	41%	Дуже хороша
3_14	35%	Хороша
3_15	50%	Дуже хороша
3_16	39%	Хороша
3_17	58%	Дуже хороша
3_18	57%	Дуже хороша
3_19	65%	Дуже хороша
3_20	60%	Дуже хороша

